

TÜRK ve DENİZ

Zaman. Zemin. Zihin

<https://www.booksonturkey.com/>

LEVENT AĞAĞLU

Chairman of BOOKSONTURKEY

<https://www.booksonturkey.com/>

Levent Ağaoğlu

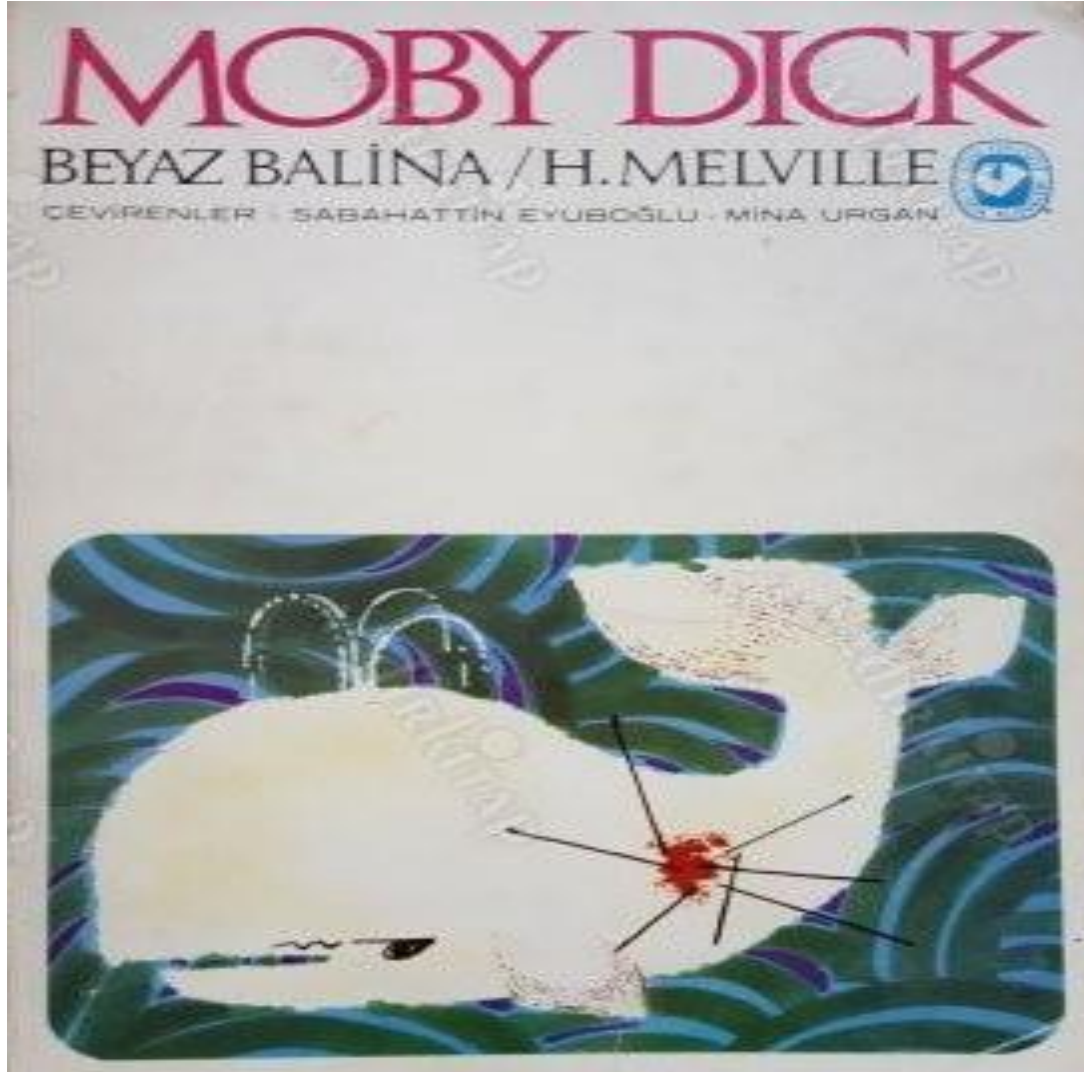
Şair-Düşünür. 1983 yılından başlayarak ihracat profesyoneli olarak çalıştı. 33 ülkeye ihracat için gitti. Levent Ağaoğlu, 1997-2001 yılları arasında Hong Kong'da yaşadı; yaklaşan **Büyük Asya Yüzyılı'nın** ayak seslerini duydu hep.

İsmail Gaspıralı'nın “**Dil'de, Fikir'de; İş'te Birlik**” idealinin peşinde koşarak Türk Evi, Düşünce ve İş Ocağı kitap serileri üzerinde çalışıyor; mütefekkir ve müteşebbis gözlem ve birikimlerini <https://www.booksonturkey.com/> sitesinde yazıya geçiriyor.

MOBY DICK - BEYAZ BALINA

1973

(Sabahattin Eyüboğlu ve Mina Urgan Çevirisi)

Den'izlerim... Merhaba Canlarım Merhaba Güzellerim..

GİRİŞ

**«Türk sadece bir milletin adı değil,
Türk bütün insanların birliğidir.»**

Mustafa Kemal Atatürk

Oğuz Oğulları şiiri

**«Dünyada en eski denizci ulus Türk ulusudur
çocuklar.
Bunu böyle bilin.»**

Mustafa Kemal Atatürk

Edirne Muallim Mektebi'ni Ziyaret
(24 Aralık 1930)

Büyük Asya ve Küçük Asya (Anadolu)

«**Türk ve Deniz**» başlıklı bu konferansta sizlere **zamanın** derin tünellerine girip çıkarak Avrasya-Turan ana kıtasının, Büyük Asya ve Küçük Asya (Anadolu) **zeminlerindeki** denizler ve nehirler enginliğinde saklı kalmış gerçekleri dile getirerek birlikte bir **zihin yolculuğuna** çıkacağız.

Vira Vira derinlere, yeni ufuklara!!

METOD.OLOJİ

(3 BOYUT)

GİRİŞ/1-83

- Metodoloji/Teoloji
- Teorik Model

Z A M A N (Gök) 84-143

(Derinlik)

- ATÜT
- Asya Akdeniz'i: Türkistan iç Deniz'i
- Oğuz Kağan
- Okyanus Kıyısına İlk Sefer Bilge Tonyukuk
- Asya ve Küçük Asya'da Türk Denizciliği

Z E M İ N (Yer) 144-303

(Enginlik)

- Coğrafya: Kader ve Jeopolitik ikilemi
- Denizci Milletler
- Denizler
- Okyanuslar Vizyonu
- Nehirler
- Tarihi Asya Bölgeleri
- Türk Öntakılı Yer Adları
- BRICS

Z İ H İ N (Kişi) 304-398

(Düşünce Gücü)

- Zihin Ziyettir Türk Kozmolojisi: Su Felsefesi
- Bilgeler
- DiL: Verintiler Sözlüğü

Sonuç 399- 417

- Kaynaklar 418-421
- Şiirler 422-428
- Sonsöz 429-430

T E O

**TEOLOJİDEN
TEORİYE**

TEOLOJİ

Gök (Zaman)

Yer (Zemin)

Kişi (Zihin)

- Üstte Kök (gök) Tanrı, altta yağız yer kılındığında ikisi arasında kişi oğlu kılınmış.

Bilge Kağan Yazıtı (732)

- Zamanı tanrı yaşar, kişi oğlu hep ölmek için doğmuş /türemiş / yaratılmış.

Kül Tigin Yazıtı (732)

TEORİK MODEL

Kavramlar

- Türk
- Deniz
- Jeopolitik

Boyutlar

- Zaman (Gök)
- Zemin (Yer)
- Zihin (Kişi)

Teorik Model: Kavramlar

Türk ve Deniz kavramları, **Zaman. Zemin. Zihin değişkenleri** çerçevesinde 3 boyutlu olarak incelenmelidir.

Türk Kavramı:

- Türk kavramına okyanuslarla (Atlantik, Arktik, Pasifik, Hind) çevrelenmiş Avrasya anakıtası ölçeğinde yaklaşım sağlanarak, kıta zeminlerindeki Ural&Altay dildaşlığı boyutunda Turan halklarına (Fin, Macar, Koreli, Japon, Tamil, Dravit vb.) açılım sağlanmalıdır.
- Atatürk Tarih Tezi kuvvetli bir şekilde gündem haline getirilerek Ön Türkler ve tarihsel Türk toplulukları (Sümerler, Sakalar-İskitler, Hunlar, Kimmerler, Peçenekler, Kumanlar, Kıpçaklar, Kimekler vb.) da özellikle deniz kavramı ile olan bağlantıları açısından incelenmelidirler.

Deniz Kavramı:

- Deniz kavramına da geniş bir açıdan yaklaşılarak denizleri besleyen sular, nehirler, göller, kanallar vb kaynaklar da değerlendirme kapsamına alınmalıdır.

<https://www.booksonturkey.com/wp-content/uploads/2024/10/a675a5a4-04f6-4371-ab69-9b47fb5d5a93.mp4>

Siyaset: Küresel Türkofobi

Sümerler, Osman Karatay.

Türklerin Kökeni ss. 219

Hayır, tek bir sorun var. Sümerler gibi yüksek medeniyette bir kavim Hint-Avrupa veya Sami bağlantılar içermiyor. Üstelik öyle bir bağlantı içeriyor ki bu yüksek nitelikteki halk 2000 yıldır Avrupalının kafasındaki en kötü insan tarifinin muhatabı olan İskit Hun, Türk kavimlerinin atası çıkıyor. İşte sorun burada. Ortada bilim yok, tamamen siyaset var. Ama biz sadece bilim diyeceğiz.

Bilimler

- **Antropoloji**
- **Arkeoloji**
- **Coğrafya**
- **Dilbilim**
- **Felsefe**
- **Hindoloji**
- **Jeoloji**
- **Kozmoloji**
- **Mitoloji**
- **Onomastik (Yer Adları Bilimi)**
- **Sinoloji**
- **Sümeroloji**
- **Tarih**
- **Teoloji**

Türklerin Tarihi Neden Saklı?

MURAD ADJİ

TÜRKLERİN SAKLI TARİHİ

ТҮРК

Rusça aslından çeviren
Varol Tümer

3. Basım

Jeopolitik

Türk (Politik) ve Deniz (Geo:Coğrafya) kavramlarının birlikteliği bir Jeopolitik gerçekliktir. **Oğuz Kağan** Destanında bu jeopolitik, “daha deniz daha ırmaklar” hedefi ile ifade edilirken, **Atatürk** ile birlikte “ilk hedef Akdeniz” e dönüşmüştür.

İlk kez Göktürkler ile birlikte siyasi bir kavram olarak “Türk Kağanlığı” şeklinde anılan ve **Başbakan Bilge Tonyukuk** tarafından “**Türk Bodun**” (**Türk boyları**) olarak yazıtında değinilen kavram, 20.yüzyılda Türkiye Cumhuriyetini kuran **Atatürk** tarafından “**Ne Mutlu Türküm diyene**” şeklinde evrensel bir ifade biçimine ve kapsayıcılığına ulaşmıştır.

Türklerin Dünyası

Türklerin Dünyası **Türkiye** ve **Türkistan** ile sınırlı olmayıp, okyanuslarla çevrelenmiş **Avrasya** anakıtası ve eklemlediği **Afrasya** kıtası (Kuzey Afrika) bütünlüğüdür. Görüldüğü üzere kıtaların birliğidir Türkler ile mevzu bahis olan.

ÖnTürkler ve Eski Türklerden başlayarak Türkler kuzey, güney, doğu, batı; pusulanın tüm yönlerinde varolarak, insanlık camiasını, «**Güneş Bayrak, Gök Çadır**»ında birleştirmişlerdir.

**Türk sadece bir milletin adı değil,
Türk bütün adamların birliğidir.**

Atatürk, Oğuz Oğulları Şiiri

Türklerin Üç Büyük Bilge Lideri

- **Tonyukuk (Göktürk)**
- **Fatih (Osmanlı)**
- **Atatürk (Türkiye)**

Okyanuslar ve Denizler

OĞUZ KAĞAN

Takı Talay / Daha Deniz
Takı Müren / Daha Irmaklar

BİLGE TONYUKUK

iki bin idik, biz iki sü (ordu) olduk. Türk bodunu oturalı, Türk Kağanı oturalı şandung balığa (şehrine) taluya (büyük okyanusa) Ögüze (Sarı ırmağa) deĝmiş[liĝi] yok imiş. Kağanıma ötünüp (söyleyip) sü (ordu) ilettim.

𐰽𐰺 : 𐰺𐰽 : 𐰽𐰺𐰾 : 𐰽𐰺𐰾 : 𐰽𐰺 : 𐰺 : 𐰺𐰽𐰾 : 𐰺𐰺𐰾 :
𐰽𐰽𐰾 : 𐰺𐰺𐰾𐰺 : 𐰺𐰺𐰾 : 𐰽𐰺 : 𐰺𐰺𐰾𐰺 : 𐰺𐰽𐰾 : 𐰺𐰽𐰾
: 𐰽𐰽𐰾 : 𐰺𐰺𐰾𐰺 : 𐰽𐰾 : 𐰽𐰺 : 𐰽𐰺 : 𐰽𐰽𐰾𐰺 : 𐰽𐰾𐰺
: 𐰺 : 𐰽𐰾𐰺:

FATİH

Fatih Sultan Mehmet kara imparatorluğu olan Osmanlı imparatorluğunun deniz imparatorluğu haline getirmek istiyordu. Bunu gösteren delillerden bir tanesi Karaların Sultanı diye okunan hutbeyi **kara ve denizlerin sultanı** olarak değiştirmiştir. Bir diğer delil ise 1461 yılında Trabzon seferi ile güney Karadenizi Türkleştirmiş ve donanmayla İstanbul'a dönen ilk ve son padişah olmuştur

ATATÜRK

Askerlik tarihimizdeki en meşhur emrin orijinali
“**Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz’dir. İleri!**”

Karadan Pasifik Okyanus'una ve Akdeniz'e Seferler

2. Göktürk Devletinin kurucusu TONYUKUK nasıl karadan 23 Çin şehrini ele geçirip **Pasifik Okyanusu** kıyılarına doğru sefer yapmışsa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ATATÜRK de «İlk hedefiniz Akdeniz'dir» emrini vererek **Akdeniz'e** doğru sefer yaparak, düşmanı denize dökmüştür.

Denizler ve Türk&Turan Halkları

- Pasifik kıyılarında Hunlar
- Hazar kıyılarında Göktürkler, Hazarlar, Sakalar, Avarlar, Peçenekler, Türkmenler
- Karadeniz kıyılarında Sakalar, Hazarlar
- Arktik Okyanusu kıyılarında Sakalar, Dolganlar
- Hind Okyanusu kıyılarında Akhunlar, Tamiller
- Akdeniz kıyılarında Tolunoğulları, Kuloğulları, Levendler
- Kızıldeniz kıyılarında Memlukler, Kölemenler
- Basra Körfezi kıyılarında Kaşkaylar (İran)

Kavramsal Açılımlar

JEO : Sudaş (Deniz, Coğrafya)

POLİTİK: Dildaş (Türk&Turan)

Dildaşlık

Eklemeli Dil: Kelime köklerinin değişmeden kalması ve anlam değişikliklerinin ekler eklenerek yapılmasıdır. **Türkçe, Fince, Japonca** gibi diller eklemeli dillere örnek olarak verilebilir.

Ural-Altay Dil Ailesi: Bu aileye Türkçe, Moğolca, Fince gibi diller dahildir. Bu dil ailesindeki diller genellikle eklemeli yapıya sahiptir.

Dravid Dil Ailesi: Tamilce, Telugu gibi diller bu aileye dahildir. Bu dillerin yapısı Ural-Altay dillerinden farklıdır.

Hattice ve Luvice eklemeli diller midir?

Evet, hem Hattice hem de Luvice dilleri eklemeli dil yapısına sahip dillerdir.

- **Dil ailesi:** Hem Hattice hem de Luvice, Anadolu dilleri olarak adlandırılan eklemeli dil ailesinin birer üyesidir. Bu dil ailesindeki birçok dil eklemeli yapıya sahiptir.
- **Dilbilgisi:** Eklemeli yapı, bu dillerin karmaşık dilbilgisel yapılarını ifade etmek için oldukça kullanışlı bir yoldur. Örneğin, bir kelimenin tekil mi yoksa çoğul mu olduğu, hangi halde kullanıldığı gibi bilgiler doğrudan kelime köküne eklenen eklerle belirtilir.

Hattice ve Luvice dillerinin eklemeli yapıya sahip olması, bu dillerin Anadolu dilleri ailesine mensup olduğunu ve karmaşık dilbilgisel yapılarını ifade etmek için bu yapıyı kullandığını gösterir.

Turan Dilleri

Turan dilleri terimi, 19. ve 20. yüzyıllarda kullanılan, farklı dil ailelerini kapsayan oldukça geniş bir kavramdır.

Turan dilleri olarak kabul edilen bazı dil aileleri ve örnek diller:

- **Ural dilleri:** Fince, Macarca, Estonca
- **Altay dilleri:** Türkçe, Moğolca, Yakutça
- **Dravid dilleri:** Tamilce, Telugu, Kannada
- **Kafkas dilleri:** Çeçence, Avarca

Hind-Türk

Hind-Avrupa

<https://fallingrain.com/world/IN/a/T/u/r/k/>
<http://fallingrain.com/world/IN/a/S/u/m/>

Hindistan'da Yeradları:

Türk ön takılı: 202 adet
Sumer öntakılı: 71 adet

Hind-Türk Hind-Avrupa Aney Aney

86 • HİNDİSTAN SEYAHATNAMESİ

Hintli anne ve sevimli kızı.

Hindistan'da *Tamil Nadu* bölgesindeyim. Bugün müşterimiz eşini ve kızını getirdi. Kızına Tamilcede anne nasıl denir diye İngilizce soru sorduğumda *ANEY* deyince anneanne nasıl denir diye sordum , bu sefer de *ANEY ANEY* deyince Tamiller'in Aryenlerin baskısı ile güneye indikleri bilgisi geldi.²⁰ O zaman demek ki, Tamiller Hindistan'ın kuzeyinde iken bizler de oralarda olduğumuzdan (Akhunlar, Kuşanlar) demek ki dillerimiz etkileşti. Tabii aslında etkileşen çok daha fazla öğeler vardır. Öğrenmemiz, incelememiz lazım. Hindistan'ın kuzeyinde yaşayan Türkler tezine böylece Hindistan'ın güneyinde ve Sri Lanka'da Türkçe ile etkileşimli diller tezini de eklemiş oluyoruz.

<https://www.booksonturkey.com/>

Hindistan/Pakistan'da TURK öntakısı ile başlayan yeradları

<https://www.booksonturkey.com/place-names-starting-with-turk-in-india-and-pakistan/>

28 eyaletli Hindistan'da TURK öntakısı ile başlayan yer adlarının bulunduğu eyaletler

Hindistan Eyaletleri (14)

- Bihar
- Uttar Pradesh
- Karnataka
- Andhra Pradesh
- Jammu and Kashmir
- Madhya Pradesh
- Maharashtra
- Odisha
- Chhattisgarh
- Uttarakhand
- Haryana
- Rajasthan
- Punjab
- Jharkhand

4 eyaletli Pakistan'da TURK öntakısı ile başlayan yer adlarının bulunduğu eyaletler

PAKİSTAN Eyaletleri (4)

- Balochistan
- Sindh
- Khyber Pakhtunkhwa
- Federally Administered Tribal Areas

TURK öntakılı yeradlarında Hindistan dünyada birinci sırada yer almaktadır. İngilizlerin gözünden kaçmamıştır tabii ki.

Hindistan'da SUMER öntakısı ile başlayan yeradları

Sümer, çoğunlukla Hindistan'da yer adı olarak bulunur. Sümerce 5000 yıl önce ilk yazılı dildi. Dravidian, Tamil ve Türk dilleri gibi eklemeli bir dildi.

Hindistan'da yer adı olarak Sümer'in en yüksek sıklığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yazı Sümer'de başladı ve felsefe Hindistan'da yazısız konuşmalarla derin geçmişte başladı. Ve bu medeniyetler ticaret yoluyla etkileşimler geliştiriyor gibi görünüyor. Kuzey Hindistan'da Sümer öneki yer adları varken, Güney Hindistan'da Sümer ile benzer dil yapıları vardır. Hindistan her zaman insanlığın parlak zamanlarının gerçeklerini ortaya koyar.

Hindistan'da SUMER öntakısı ile başlayan yeradları listesi. <http://fallingrain.com/world/IN/a/S/u/m/>

SUMER öntakısı ile başlayan yeradlarının bulunduğu eyaletler

- Rajasthan
- Madhya Pradesh
- Uttar Pradesh
- Bihar

Bunun yararlı bir bilgi parçası olacağını düşündüm. Hindistan'da SUMER önekiye sahip 63 yer adı var.

Adlar çoğunlukla sadece Bihar, Uttarpradesh, Rajasthan, Madhya Pradesh ve Meghalaya'da geçiyor.

Birkaçını saymak gerekirse:

- Bihar'da Sumera, Sumer patti, Sumerpur, Sumeripatti, Sumerdih, vb.;
- M.P'de Sumer, Sumeri, Sumer pada, SUMERIYA vb.;
- Rajasthan'da Sumer garh, Sumer pura vb.;
- Meghalaya'da Sumer; ve U.P'de Sumer, Sumeri, Sumeri patti, Sumer pur vb.

Ayrıca Hindistan'ın farklı bölgelerinde birçok Sümer/Mezopotamya ve Babil yer adıyla karşılaştım. R.Balakrishnan.

Sumer/Sumeriya as place name prefix in India. [https://www.indiadinivine.org/content/topic/1083449-](https://www.indiadinivine.org/content/topic/1083449-sumersumeriya-as-place-name-prefix-in-india/)

[sumersumeriya-as-place-name-prefix-in-india/](https://www.indiadinivine.org/content/topic/1083449-sumersumeriya-as-place-name-prefix-in-india/)
<https://www.booksonturkey.com/>

Hindistan'daki Sümer ve Türk Yer Adları

By **Levent Ağaoğlu**

01/09/2024

12

0

TURK yer adı Asya, Avrupa, Okyanusya, Amerika ve Afrika olmak üzere 5 kıtada 53 ülkede bulunmaktadır.

TÜRK Yer İsimlerine Sahip 1 Numaralı Ülke 202 yer ismiyle Hindistan'dır.

SUMER yer adı Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının 3 kıtasında 13 ülkede bulunmaktadır.

SUMER Yer İsimlerine Sahip 1 Numaralı Ülke 71 yer ismiyle Hindistan'dır.

SUMER kelimesi yer adı olarak en çok Hindistan'da bulunmaktadır.

Teorik Model: Zaman Boyutu

- **Doğu Afrika'dan** yola çıkan ilk insanların ilk ulaştıkları bölge 40.000 yıl önce Orta Asya bölgesi olmuştur.
- Neolitik Devrim (M.Ö. 10.000- 6000) 12 bin yıl önce **Türkiye coğrafyasında (Urfa, Diyarbakır)** nehir kenarlarındaki köylerde başlamıştır.
- Türk denizcilik tarihinin **11. yüzyıl sonlarına doğru** Selçuklu İmparatorluğu'nun Marmara ve Ege denizi kıyılarına ulaşmasıyla başladığı ileri sürülür.
- **Ancak Aral gölü kıyılarında yürütülen kazılar Türklerin eski dönemlerden beri denizcilik sanatından haberdar olduklarını kanıtlamaktadır.**
- Bu durumda Türk denizcilik geleneğinin çok daha eskilere uzandığını rahatlıkla söyleyebiliriz.
- Zaten bundan yüzyıllar önce **Karadeniz ve Hazar denizi kıyılarında** güçlü devletler kuran Türklerin denizcilik alanında hiç tecrübelerinin olmadığını düşünmek pek akla yatkın değildir.
- Eğer iddia edildiği gibi Türkler denizcilikle ilk defa Anadolu topraklarına geldiklerinde tanışmış olsalardı Ege kıyısında kurulan bir çok uçbeyliğinin kısa zamanda güçlü donanmalar oluşturarak Ege denizine akınlar yapmaları asla mümkün olmazdı.

Teorik Model: Zemin Boyutu

- **Türkistan** Orta Asya ve **Türkiye** Küçük Asya coğrafyaları Çin ve Avrupa'yı birbirine bağlayan dünyanın en kilit coğrafyalarıdır. İpekyolu ile birlikte karadan Milat'tan Önceki asırlardan itibaren kıtalar **Türkistan** ve **Türkiye** üzerinden birbirlerine bağlanmışlardır
- **Batılı güçler (kilise, istihbarat kurumları, düşünürler) özellikle 19.yüzyıl son çeyreğinde yoğunlaşan propaganda faaliyetleri ile Türkleri Avrupa ve Anadolu topraklarından Asya'nın içlerine geri göndermek maksatlı olarak barbar bir imajı algı operasyonları çerçevesinde çizerek bozkır merkezli bir fotoğraf ortaya çıkarmışlardır.**
- **Ve Beş Deniz bölgesinde ve Asya'nın nehirlerinde, göllerinde, yerüstü ve yeraltı su kanallarında, denizlerinde ince ince işlediğimiz denizcilik medeniyetimizi görmezden gelerek üstünü kapatmışlardır.**
- **Avrupa'nın Türk imajı denize sırtını dönmüş bozkırlı barbarlardır.**
- Emperyal hegemonyalarını denizlerde gezdirdikleri savaş gemileri, denizaltılar, uçak gemileri üzerinden sağlar iken bunun yanı sıra Avrasya güçlerinin de (Rusya Çin Türkiye vb) denizlere çıkışlarını engellemek, bu ülkeleri denizlerden (Karadeniz, Akdeniz, Pasifik Okyanusu, Atlantik Okyanusu) çevrelemek stratejilerini de eşzamanlı olarak uygulamaktadırlar.

Teorik Model: Zihin Boyutu

Yeni Bilgiler ve Yeni Kavramlar gerek

- **Zaman** ve **Zemine** güçlü bir biçimde damgasını vurmuş olan Türk Denizciliği, **Zihinsel** açıdan ise aynı güçlü çizgisini sürdürememektedir.
- Yepyeni bakış açılarını gündeme alarak sabit fikir ve ezberleri aşmak ciddi **zihinsel mesai** ve **düşünce gücünü** gerekli kılmaktadır.
- 3 Boyutlu Vizyon. İnovasyon. Misyon Sistematiği
- **Atatürk Tarih Tezi**
- Yeniden yeni gözlerle zihnimizde var olanlardan bağımsız yeni okumalar yapmak lazım, üzerinde düşünerek özellikle anlatılarda silik duran vurgu yapılmamış yerlerle fazla ilgilenerek yazılmamış gerçekleri satır aralarından çekip çıkarmak gerek.
- «Bildiklerimizin sorgulanması, başka bir yöntemle yorumlanmasına göstereceğimiz tahammül **yeni sorulara** olduğu kadar **yeni cevaplara** ulaşmamıza da katkı yapabilir.»
- Siyasi hamaset söylemleri yerine, **Türkiye&Türkistan Kültür ve Ekonomi Birliği** olarak vizyon ve misyonlaştırılmalı, sistematize edilmelidir.
- Kısrak başı Türkiye ise Türkistan ülkelerini deniz ve okyanuslara çıkarmada köprübaşı olmalıdır.

Nehirler ve Fikir Adamları

Türk tarihinin ilk yazılı eserleri olan Göktürk Orhun Yazıtları **Orhun ve Selenga ırmaklarının** beslediği Orhun Vadisi'nde yazılmış ve buraya dikilmiştir. Bu yazıtlarda Okyanustan ve Sarı Irmak'tan bahsedilmektedir.

Osmanlı'nın çöküş dönemlerinde ve Cumhuriyetimizin kuruluş dönemlerindeki yenileşmeci fikir hareketlerinin büyük çoğunluğunun kaynağı Karadeniz'e dökülen **Tuna nehri** ve Hazar Denizi'ne dökülen **İdil nehri** boylarından bu nehirlerin kıyılarındaki Türk şehirlerinden (Rusçuk, Kazan) gelen fikir adamlarının yaşattığı fikir tohumlarıdır.

Türkistan'da Buhara ve Semerkant gibi **Maveraünnehir (Seyhun Ceyhun havzası)** şehirlerinde orta çağlardan itibaren ortaya çıkmaya başlayan Türk Aydınlanması daha sonra batılı bir yazar tarafından Kayıp Aydınlanma olarak adlandırılmış, kitaplaştırılmış ve nihayetinde kaybolan aydınlanma Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile birlikte yeniden hayatı kazanmıştır.

Nehir ve deniz kıyıları fikir akımlarını besleyen çoğaltan coğrafyalardır, unutulmamalıdır ki Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu **Mustafa Kemal Atatürk Akdeniz'in Selanik kıyısında** doğmuştur.

Türk Matematiği

Evrenin dili olan matematiğin temellerini Türkistan'da iken atan Türkler, disiplini ayrıca fonksiyonel hale getirmişlerdir.

Matematik hem gökbilim hesaplarında hem de imar, bayındırlık faaliyetleri ve **sulama kanalları, yeraltı su kanalları** inşasında işlevselliği olan bir disiplindir. Eski Yunanların teorik matematiği Türklerle birlikte pratik işlevselliğe kavuşmuştur büyük rasathaneler ve matematikçiler Türkistan aydınlanmasında ortaya çıkmışlardır.

Türk Matematiği

almaya başlayan mantık Osmanlılar devrinde gayr-ı ameli, ihtiyatını kaybetmiş, sırf kelime oyunundan ibaret bir bilim haline gelmeye mecbur olmuştur.

Riyaziyât. – Muasır Avrupa riyaziyesinin kökleri Yunan ve Hint menbalarından gelerek büyük bir inkişaf kazanmış olan İslâm riyaziyesidir.²⁹⁹ İslâm riyazileri içerisinde en büyük kısmı Türktür. Daha Abbasîler zamanında ilk müessis riyaziler Türklerdi. Bunlar Bağdat'ta halifelerin himâyesi altında evvela ameli ve fenni gayeler üzerinde çalışarak işe başlamışlar; riyaziyâtı gittikçe daha mücerret ve *désintéresse* bir bilgi haline getirmişlerdir. IX. asırda başlayan tetkikler ve Horasan, Türkistan, daha sonra Azerbaycan ve Anadolu medreselerinde devam etmiştir. Felsefî tefekkürün en canlı olduğu devirde riyaziyât da

299 M. Cantor, *Vorlesungen über Geschichte der Mathematik*, 4 cilt, Leipzig: Teubner, 1880-1908.

yaratıcı bir kudrete mâlikti. Cengiz istilasından dolayı bir fasilâ devresi geçirdikten sonra Timurleng'in torunları ve Osmanlıların ilk devirlerinde tekrar canlanmış; yukarıda gördüğümüz sebeplerden dolayı da yavaş yavaş yerini sûrî mantığa ve kelimâ bırakarak zayıflamış; hatta hemen hemen terkedilmişti.

Hesabın kökleri Yunan ve Hint'den gelmekle beraber onu *rationnel* bir ilim haline getiren Türkler oldu. Nitekim cebir de ilk defa Eski Yunan'da Diophante'da başlamasına rağmen ancak İslâm medeniyetinde Türklerin elinde müstakil ve tam bir ilim oldu. İlk defa *Kitâbu'l-Cebr* ve *Mukâbele* ismini kullandılar ve bu kelime daha sonra Garba (*Algebre*) şeklinde geçti. Hennesenin esasları Eski Yunan'dan gelmekte idi. Öklid'in *Elements*'leri; Appoloniunus'un *Canoniques*'leri; ve Batlamyos'un *Almageste* *المجسطى* [*El-Macesti*]'si tercüme edildi.³⁰⁰ Fakat Türkler bazı Arap ve Acem âlimleriyle beraber hendesciyi tekâmül ettirdiler. Ve müsellisatı vaz ve tedvin ettiler. Biz burada riyaziyenin bütün tekâmülünü değil, ancak umumiyetle Türk tefekküründe onun oynadığı rolü; ve riyazî tefekkür sahasında orijinal addedilebilecek Türk mütefekkirlerini göreceğiz.

Türk riyazîlerinin en eskisi Hicri II. asırda yaşayan İbn-i Türk El-Cilî'dir.³⁰¹ Hesaba dair birçok eserler vücuda getirmiş ise de eserleri mahvolduğundan ancak diğer riyaziler ve bazı

Türk Matematiği

178

Türk Tefekkürü Tarihi

El-Harezmi'dir.³⁰³ Bu zatın eserleri garpte büyük bir alâka ile tercüme ve takip edilmiş olup riyazîyenin bir kısmına verilen Algoritmi tabiri onun isminden gelmektedir. Horasan'da doğmuş Bağdat'ta tahsil ederek halifenin hafız kütüplüğünü yapmıştı. En mühim eserleri *Kitâbu'l-Muhtasar fi'l-Cebir ve'l-Mukâbele* ile *Kitâbu'l-Muhtasar fi'l-Hesâbi'l-Hindî*'dir. Arap riyazîlerinden Ebu Kâmil Şücca, Harezmi'nin rakibi olmakla beraber eserlerinde kendisini takdir ve hürmetle zikretmektedir. Bu zat Sincer sahrasında Nısfu'n-nehar kavisini ölçmüş, Şam'da bir heyetle beraber rasat yapmıştır. Harezmi heyete ait tetkiklerini *Zeycü'l-Harezmi* isimindeki eserinde toplamış olup bu kitap XII. asırda Latince'ye tercüme edilmiştir.

X. asırda yaşayan Türk riyazîleri arasında en başta İbn-i Türk'ün torunu Ebu Berze'yi görüyoruz.³⁰⁴ Fakat asıl riyazîyye faaliyeti XI. asırda doğrudan doğruya Türk memleketlerinde başlamıştır. Sâman, Gaznevî devletlerinin teşekkülü, Türklerin geniş imparatorluklar tesise başlaması; buna bağlı olarak birçok teknik ve ilmi ihtiyaçlar riyazîyâtın inkişafına sebep olmuş ve devirde Bozcanlı Ebu'l-Vefa ve Hocendi Ebu Mahmut Han yetişmişlerdir.³⁰⁵ Birincisi 840'ta Bozcan'da doğmuş ve Horasan'da yaşamış ve Bağdat'ta tedrisatta bulunmuştur. 998'de Bağdat'ta ölmüştür. Hesaba, cebire, hendeseye ait pek çok eseri vardır. Diophante'nin cebirine, Harezmi'nin cebir ve mukabelesine ait tefsirleri bilhassa *El-Mecesta* isimli heyete ait eseri bunlardan en meşhurlarıdır. İkincisinden birçok yerlerde bahsedilmekte ise de eserleri ve tercüme-i hali bulunamamıştır.

Türk riyazîleri arasında en meşhurlarından biri Harzemli, El-Birûni'dir. 974'te Harzem'de doğmuş 1048'de vefat etmiştir. İbn-i Sînâ'nın muasırı olan El-Birûni onun felsefe sahasındaki nüfuz ve şöhretine riyazîye sahasında ulaşmıştı. 23 yaşında Harzem şehrini terkederek Kürkenç'e yerleşmiş, orada Kabus'a

Türk Matematiği

mut Sebüktekin Harzem'i zaptedince onun himayesinde Hindistan'a kadar seyahat yaparak orada çok geniş tettebular yapmıştır. Hintçe öğrenerek bu eski medeniyet hakkında derin tetkiklere girmiş, bu suretle Türk medeniyetine çok geniş yeni bir ufuk açmaya muvaffak olmuştur. El-Birûnî, İbn-i Sînâ ile birçok felsefî ve ilmi meseleler etrafında münakaşalara girdi. Ekserisi riyazî ilimlere ait olan eserleri yüze yakındır. En mühimleri *El-Âsîru'l-Bâkiye*, *El-Kânûnu'l-Mes'ûdî*'dir. Birincisi Sachau tarafından Almanca'ya tercüme edilmiş olup, hakkında uzun bir mukaddeme ve tahlil yazılmıştır.³⁰⁶ Bu asır Türk riyazîlerinden Antakyalı Ebu'l-Kasım Mehmet ve Nesalı Kadı Ebü'l-Hasan zikredilebilir.³⁰⁷

Bundan sonra birkaç asır kadar riyazîye faaliyetinin durduğu görülüyor. Tekrar mühim tetkikler ancak XIII. asırda başlayabilmiştir. Bu asırda Kâşanlı Yahya hesaba dair çok mühim eserler telif etti. Fakat Cengiz istilasından sonra başlayan bu yeni riyazîye hareketinde en mühim şahsiyet Nasir Tusî'dir.³⁰⁸ Bu zat da 1201'de Tus şehrinde doğmuşsa da babaları Azerbaycan'da Nizamî'nin vatanı olan Gence yanındaki Kum şehriden gelmiştir. Nasir Tusî büyük bir riyazî olduğu kadar da mühim bir mantıkçı, ahlakçı ve feylesoftur. Hulagû tarafından himaye edilerek Meraga'da en mühim eserlerini telif etmiş; aynı zamanda bu şehirde tesis ettiği rasathane ve kütüphane sayesinde birçok kıymetli âlimleri yetiştirmiştir. Nasir Tusî 1274'te vefat ederek Bağdat'a defnedilmiştir. Riyazîyata ait en meşhur eserleri *Tahrîr-i Usûl-i Öklides*, *Tahrîrû'l-Macesti*, *Tahrîrû'l-Mutavassitat*, *Zeyç-i İlhanî*, *Tezkeretü'n-Nâsiriye*, *Zeyç-i Şahî* vd. En fazla meşgul olduğu hendese, cebir ve felekiyattır.

XIV. asırdaki riyazîlerden en mühimi Kâşanlı Gıyaseddin Cemşit'tir.³⁰⁹ Bu zat *Zeyç-i Hakani* isimindeki eseriyle Tusî'yi ikmal ve tashihe çalıştı. *Nüzhetü'l-Hadâik*'inde Uluğ Bey Ra-

³⁰⁶ Salih Zeki, *a.g.e.*, I, s. 169: Ebu Rihan El-Birunî.

³⁰⁷ Salih Zeki, *a.g.e.*, II, s. 263-268: Ebu'l-Kasım Antaki ve Kadı Ebu'l-Hasan Nesalı.

Felsefe ve Matematik

TESPİT: Felsefe ve Matematik, Hilmi Ziya Ülken.1930'lu yılların sonunda Türk Tefekkür Tarihi kitabındaki hazine değerindeki bilgiler ile ufkumuzu açan İstanbul Üniversitesi Felsefe ekolünden Hilmi Ziya Ülken hocamızın çok önemli bir tespiti vardır. Türk Düşüncesi yolculuğuna dokuzuncu asırda yani sekiz yüzlü yıllarda felsefe ve matematik ile başlamıştır. Horasan, Türkistan, Azerbaycan ve Anadolu çizgisinde bu konuda devasa bir birikim ortaya koyduktan sonra Osmanlı'nın ilk kuruluş yıllarını takiben bu canlılık son bulmuştur. Yerini mantık ve kelamın hâkim olduğu bir atmosfere, Kanuni Sultan Süleyman ile birlikte de teokratik bir devlet geleneğine bırakmıştır.

SORU: Matematiğin Kökleri ve Türkler. Hilmi Ziya Ülken hocanın aşağıya aldığımız satırları ve paragrafları bir hazine değerindedir. Ülken hocamızın matematiğin köklerinin Yunan ve Hint'den gelmiş olması ile birlikte Türkler tarafından tam bir ilim haline getirildiği tespiti ise çok önemli bir dönüm noktasıdır.

Sûrî Mantık, Kelam ve Mantık

Felsefe ve Matematik, Hilmi Ziya Ülken: Molla Fenarî'nin İlm ü Mizan'ı, Hayalî'nin muhtelif haşiye ve talikleri sûrî mantığı devam ve inkişaf ettirmiştir. Bu devirde mantık, tamamıyla boş bir zarf ve lüzumsuz bir muakale oyunu haline gelmişti. Kâtip Çelebi Mîzânü'l-Hak'da mantığın bu vaziyetine temas ediyor. Bu izahlardan anlaşılıyor ki kendi zamanındaki âlimler, felsefe ve matematiğe temas eden meseleleri atlayarak yalnızca sûrî mantık ve kelam sahasında kalmışlardır.

Fikir heterodoxie'si

Türk tefekkürünün ilk devrinde felsefe ve matematiğin inkişafına mukabil, bu ikinci devirde onların hemen tamamıyla terkedildiği ve yerlerine doğrudan doğruya dinî ilimlere zemin olmak üzere mantık ve kelamın kâim olduğu görülüyor. Bunun sebebini iki nokta etrafında toplamak mümkündür. Birincisi: Osmanlı devleti, bilhassa Kanunî'den sonra tamamıyla teokratik bir devlet olmaya başlamıştır. Bunun neticesi olarak bütün ilim hareketleri dinî bir gaye etrafında toplanmış, fikir heterodoxie'sine, muhtelif meslek ve cereyanların doğmasına imkân kalmamıştır.

Kelime oyunundan ibaret bir tefekküre dönüşen mantık

İkincisi: Osmanlı devletinin, Hindistan yolu bulunduktan sonra Akdeniz'deki diğer tüccar memleketlerle beraber transit rolünü ve iktisadî ehemmiyetini kaybetmesi ve dünya sıklet merkezinin Atlas Denizi'ne geçmesidir. Bu suretle İbn-i Sînâ'da mükemmel bir usûl halini almaya başlayan mantık Osmanlılar devrinde gayr-ı amelî, ihtiras ve hararetini kaybetmiş, sırf kelime oyunundan ibaret bir tefekkür haline gelmeye mecbur olmuştur.

Felsefe ve Matematik

İlk müessis matematikçiler Türklerdi

Matematik. – Muasır Avrupa matematiğinin kökleri Yunan ve Hint menbalarından gelerek büyük bir inkişaf kazanmış olan İslâm matematiğidir. 299

İslâm matematikçileri içerisinde en büyük kısmı Türktür. Daha Abbasîler zamanında ilk müessis matematikçiler Türklerdi. Bunlar Bağdat'ta halifelerin himâyesi altında evvela ameli ve fenni gayeler üzerinde çalışarak işe başlamışlar; matematiği gittikçe daha mücerret ve desinteresse bir bilgi haline getirmişlerdir.

Birinci asırda başlayan tetkikler **Horasan, Türkistan, daha sonra Azerbaycan ve Anadolu medreselerinde** devam etmiştir. Felsefî tefekkürün en canlı olduğu devirde matematik de yaratıcı bir kudrete mâlikti. Cengiz istilasından dolayı bir fasıla devresi geçirdikten sonra Timurleng'in torunları ve Osmanlıların ilk devirlerinde tekrar canlanmıştı. Yukarıda gördüğümüz sebeplerden dolayı da yavaş yavaş yerini sûrî mantığa ve kelama bırakarak zayıflamış; hatta hemen hemen terkedilmişti.

Hesabın kökleri Yunan ve Hint'den gelmekle beraber onu rationnel bir ilim haline getiren Türkler oldu. Nitekim cebir de ilk defa Eski Yunan'da Diophante'da başlamasına rağmen ancak İslâm medeniyetinde Türklerin elinde müstakil ve tam bir ilim oldu.

İlk defa Kitâbu'l-Cebr ve Mukabele ismini kullandılar ve bu kelime daha sonra Garba (Algebre) şeklinde geçti. Hennesenin esasları Eski Yunan'dan gelmekte idi. Öklid'in Elefnants'leri; Appoloniunus'un Canoniiques'leri; ve Batlamyos'un Almageste [El-Macestî]'si tercüme edildi.

Fakat Türkler bazı Arap ve Acem âlimleriyle beraber geometriyi tekâmül ettirdiler. Ve trigonometriyi vaz ve tedvin ettiler. Biz burada matematiğin bütün tekâmülünü değil. Ancak umumiyetle Türk tefekküründe onun oynadığı rolü ve matematik tefekkür sahasında orijinal addedilebilecek Türk mütefekkirlerini göreceğiz.

Kaynak: Hilmi Ziya Ülken: Türk Tefekkür Tarihi. İstanbul. YKY 3 Baskı: İstanbul, Mart 2007. ss.176-177

Harezmi

Harezmi, **Aral gölü** yakınlarındaki Harezm bölgesinde yetişmiştir.

- Suyun derinliğini,
- Suların yükselmesinin ölçümünde kullanılacak hesapları kolaylaştırmak

Harezmî'nin bir diğer önemli çalışması ise sayılara ilişkindir. Matematiğin ilk eylemi sayı saymak... Sayı sistemi oluşmaya başladığında insanlar çok uzun süre sadece 1 ve 2'yi bildiler. Sıfırın bulunması ise çok daha sonra. İnsanlık yüzyıllarca sıfırsız yaşadı. Onu ilk bulan Hintliler. Bu kavramı İslam dünyasına sokan ve hesap yapmak için ilk kullanan insan ise Harezmî.

Harezmi'nin Matematik ile ilgili eserleri

El- Kitab'ul Muhtasar fi'l Hesab'il Cebri ve'l Mukabe-le (Cebir ve Denklem Hesabı Üzerine Özet Kitap): Harezmi'nin en önemli eseridir.

- Kanalların açılması ile ilgili hesap tarzları

Hazar'ın Öte Yakası:

Harezm. Horasan. MaverâünNehir

Neden Türk ve Deniz?

- Batılı güçler (kilise, istihbarat kurumları, düşünürler) özellikle 19.yüzyıl son çeyreğinde yoğunlaşan propaganda faaliyetleri ile Türkleri Avrupa ve Anadolu topraklarından Asya'nın içlerine geri göndermek maksatlı olarak barbar bir imajı algı operasyonları çerçevesinde çizerek bozkır merkezli bir fotoğraf ortaya çıkarmışlar.
- Ve Beş Deniz bölgesinde ve Asya'nın nehirlerinde, göllerinde, yerüstü ve yeraltı su kanallarında, denizlerinde ince ince işlediğimiz denizcilik medeniyetimizi görmezden gelerek üstünü kapatmışlardır.
- Avrupa'nın Türk imajı denize sırtını dönmüş bozkırlı barbarlardır.

Neden?

- ilk destanımızda (Oğuz Kağan)
- ilk sözlüğümüzde (Divanı Lügat)
- ilk yazılı Türkçe eserimizde (Kutadgu Bilig)
- ilk yazıtımızda (Tonyukuk)
- Baki, Fuzuli gibi en büyük şairlerimizde

Neden hep Deniz var?

Kökler

Kimlikler

- Oğuzlar: Takı Talay. Takı Müren. Deniz Han
- Kıpçaklar: Kimek. Gemi

Denizler-Nehirler

- Pasifik Okyanusu: Sarı Irmak- Şantung Balık
- Hazar: İdil
- Karadeniz: Tuna- Don -Dinyeper- Dinyester
- Hind Okyanusu: İndus- Pencap (Beş Su). Tamiller. Dravitler

Kişiler

- Deniz Han
- Atilla: İdilli
- Tengiz Han. Cengiz
- Dalay Lama. Okyanus Bilge

Su Kenarlarındaki Türk&Turan Halkları

Ahiskalar	Macarlar
Altaylılar-Sibirya	Memlukler
Avarlar	Nogaylar
Azeriler	Oğuzlar
Balkarlar	Özbekler
Başkurtlar	Peçenekler
Batı Hunları	Proto-Türkler
Bulgarlar	Rumeyler
Çu'lar	Sakalar-İskitler
Çulımlar-Sibirya	Salarlar
Çuvaşlar	Sekeller
Dolganlar-Sibirya	Sibirler-Sabirler
Göktürkler	Sibirya Tatarları-Sibirya
Hakaslar-Sibirya	Soyotlar-Sibirya
Hazaralar	Sümerler
Hazarlar	Şorlar-Sibirya
Hititler	Tatarlar
Karaçaylar	Terekemeler
Karaimler	Tofalar-Sibirya
Kaşkaylar	Tuvalar-Sibirya
Kazaklar	Türkmenler
Kıpçaklar-Kimekler	Urumlar
Kırgızlar	Uygurlar
Kırımçaklar	Uzlar
Kumuklar	Vikingler
	Yakutlar-Sibirya

Avrasya civarındaki Okyanuslar kıyılarındaki Turan halkları

- **Atlantik:** Vikingler. Finler
- **Arktik:** Sakalar: (Yakutlar). Dolganlar
- **Hind:** Tamiller. Dravitler. Sümerler
- **Pasifik:** Japonlar. Koreliler. Mançular

Amerika ve Avrasya kıtalarının ortak özelliği kıta sınırları içerisinde denizlerin yer almamasıdır, nehirler ve göller açısından zengin olan bu her iki kıtada ise denizlere yer yoktur.

Amerika ve Avrasya kıtaları

Amerika ve Avrasya kıtalarının ortak özelliği kıta sınırları içerisinde denizlerin yer almamasıdır, nehirler ve göller açısından zengin olan bu her iki kıtada ise denizlere yer yoktur.

Türk tarihinin geçmişine baktığımızda otomatik olarak aklımıza gelen ilk düşünce Asya kıtası içerisinde denizlerin yer almamasından ötürü Türklerde denizciliğin gelişemediği tarzında bir ezber ve sabit fikirdir söz konusu olan.

Peki o zaman aynı denizsiz bir kıtayı paylaşan Amerika Birleşik Devletleri ise nasıl da dünyanın bir numaralı deniz gücü haline gelmiştir bu son derece kritik bir sorudur.

Ayrıca Amerika kıtasında olduğu gibi Avrasya kıtasının da dış cepheleri (Bahri Muhit diyelim eski dilde) okyanuslarla çevrilidir. Amerika kıtası Atlantik ve Pasifik Okyanusu ile çevrili iken, Avrasya kıtası ise Atlantik okyanusu, Arktik okyanusu, Pasifik okyanusu ve Hint okyanusu ile çevrili bulunmaktadır.

Şimdi bu durumda Amerikalılar bu okyanusları kullanarak nasıl dünyaya egemen olmuş ise, Türkler neden aynı idealleri taşımamışlar fakat beş deniz bölgesine özellikle de Akdeniz havzasına kendilerini hapsedmişler, okyanuslara çıkacak teknolojiyi geliştirmemişlerdi. Hiç akıllarına gelmemiştir bu.

Aklına gelenlerin ise haritayı yapan **Piri Reis** gibi, Hazar ile Karadeniz'i birleştirme projesinin sahibi **Sokollu Mehmet Paşa** gibi devlet yöneticilerinin subjektif değerlendirmeler neticesinde hayatlarına son verilmiştir.

Türk&Turan

Türkiye&Türkistan

- **Hindi-Çin**
- **Anglo-Sakson**
- **Greko-Romen**
- **Hint-Avrupa**
- **Hint-Alman**
- **Hint-iran**
- **Kuzey Afrika&Orta Doğu**
- **Avr-Asya**
- **Afr-Asya**

Türkler ve Su EkoSistemi

• NEHİRLER GÖLLER SU KANALLARI SULAK ALANLAR

1. Sibirya sulak alanları
2. Sarı Nehir'den (Çin) Mavi Tuna'ya (Macaristan) Su Felsefesi (Kişi, Yaşam, Ölüm)
3. Maveaünnehir
4. Uzun nehirler ve göllerden oluşan Su şebekeleri (ATÜT)
5. Nil-Ceyhun-Yamuna (Mısır-Özbekistan-Hindistan)
6. Yeraltı Su Kanalları (Karizler, Doğu Türkistan)
7. İmparatorluk Su Kanalları (Çin)
8. Beş Su (Pakistan, Hindistan) ve Yedi Su (Kazakistan)
9. Su Kaynağı Dağ Silsileleri (Altaylar, Urallar, Himalayalar)
10. Küçük Asya Nehirleri (Fırat-Dicle: Mezopotamya, Kızılırmak, Menderes)

• HALKLAR VE SU ARAÇLARI

1. Si= Su. Si.birya. Su.mer. Saka (Su Halkı)
2. Sakalar, Sibirler, Subarlar, Kıpçak-Kimekler (Gemi)
3. Su Araçları (Gemi, Kayık, Sal)

• MİTOLOJİ

1. Kutsal Su (Göktanrı Dini) (Mitoloji)
2. Tengri ve Tengiz

• OKYANUSLAR DENİZLER

1. Arktik Okyanusunda eriyen buzullar
2. Okyanuslarla (Arktik, Pasifik-Yeni Akdeniz, Hint) çevrili olmak
3. Jeolojik devirlerdeki Asya içdenizi (Asya Akdenizi)
4. Beş Deniz (Hazar. Karadeniz, Akdeniz, Basra, Kızıldeniz)
5. Boğazlar (İstanbul, Çanakkale)

Kariz Kanalları

Yeraltı su şebekesi sistemi

- Karız Kanalları, Doğu Türkistan'ın Turfan bölgesinde bulunan ve yaklaşık **2000 yıl önce** Türkler tarafından inşa edilmiş bir yeraltı su şebekesi sistemidir. Bölgedeki su sıkıntısı sorununu çözmek için inşa edilen Karız Kanalları, **Tanrı Dağları'ndan Turfan bölgesine suyu yerçekimi kuvveti yardımıyla getirmek için** tasarlanmıştır.
- Tanrı Dağları'ndan gelen suyun buharlaşmasını önlemek adına yerin yaklaşık 100 metre altından kilometrelerce su yolu inşa edilmiştir. Düzenli aralıklarla açılan kuyulardan su çekilebilmekte ve tarım alanları sulanabilmektedir.
- Karız Kanalları bugün bile Uygur Türkleri tarafından kısmen kullanılmaktadır. Karız Kanalları, Türklerin 2 bin yıl önce ileri bir medeniyet seviyesine ulaştığını gösteren olağanüstü bir mühendislik harikasıdır.

Ana Kavramlar

1. Deniz.
2. Su.
3. Deniz Araçları.
4. Nehir.
5. Atatürk'ün Tarih Tezi.
6. Türk.
7. Asya
8. Dil.
9. Deniz.
10. Tengiz ve Tengri (Mitoloji)
11. Yabancılaşma.
12. Kendimiz.
13. Kavramlarımız.
14. Asya.
15. Türkistan

Öne çıkan kavramlar

- Asya iç Denizi
- Atatürk'ün Türk Tarih Tezi
- Beş Deniz Dört Okyanus
- Deniz Araçları
- İlk Yazılı Eserler
- İnovasyon Aksiyonları
- Okyanuslar
- Su Halkları
- Tezler (Akademisyenler ve Düşünürler)
- Turan Coğrafyası
- Türk Halkları
- Türk Kozmolojisi
- Türk ve Deniz
- Türk&Turan
- Uzak Asya'nın Kısrak Başı
- Yeni Kavramlar
- Zihniyet Değişimi

Yeni Kavramlar (60)

Arktik ve Pasifik Çağı	Okyanuslarla Çevrili Olmak
Asya Akdeniz'i	Renkli Denizler
Asya iç Denizi	Saka Okyanusu
Asya Mavi Vatan	Sibirya
Asya ve Küçük Asya	Su Devridaimi (Yer Gök)
Asya ve Küçük Asya Nehirleri	Su Ekosistemi
Asya'daki Denizcilik Sözlüğümüz	Su Felsefesi
Bahr-i Muhit	Su Halkları
Beş Deniz İmparatorluğu	Su Kenarlarındaki Türkler
Beş Renk Pusulası	Su Sanatı
Bilgi=Deniz	Su ve Deniz Döngüsü
Bilgi=Su (KB)	Su ve Türk
Bozkır&Su Kuşağı	Sudaş
Coğrafya Körlüğü	Sulak Alanlar
Denizcilik inovasyonları	Şehir=Balık
Dibi Olmayan Deniz	Tenger (Gök) ve Tengiz
Dildaş	Tengiz ve Tengri
Donanmasızlık	Tengri ve Su
Estonya-Bosna Çizgisi	Turan Coğrafyası
Gök-Deniz Döngüsü	Türk Dünyasını Açık Denizlerle Buluşturmak
Hakimiyet Sağladığımız Denizler	Turan Halkları
Hind-Türk	Türk&Turan
Kader ve Jeopolitik	Türk Ülkeleri Donanması
Kıyıgörmes (landlocked) ülkeler	Türk ve Deniz
Kişî: Yaşam, Ölüm, Yaratılan	Üç Boyutlu Zaman Zemin Zihin Perspektifi
Kutsal Su	ViM
Nehir ve Deniz Kenarları	Yeni Akdeniz
Nehirler ve şehirler	Yer Gök Su
Nil Amuderya (Ceyhun) Yamuna	Yer Su
Okyanuslar Vizyonu	
Okyanuslara Çıkış	

Donanmasızlık Kavramı

“Deniz kuvvetlerine malik olmayan bir kara devleti olmak itibariyle biz, yarım adamızı, kara kuvvetlerini hiçbir tehdide uğramaksızın istediği sahile getirebilen deniz kuvvetlerine karşı müdafaaya asla muktedir olamayacağız.”

23 Eylül 1915. Mustafa Kemal'in, - Almanya'nın İstanbul Elçiliği görevlilerinden- Dr.Ernest Jackh'ı çadırında kabulü ve söyledikleri. Çanakkale Savaşları.

Üç tarafı denizlerle çevrili olmak, aynı zamanda denizden gelecek saldırılara da açık olmaktır. Abdülhamit ekolünün mirası son kertede donanımsız ve donanmasız bıraktırılmış, imza attıkları anlaşma ile ordusu terhis edilmiş ülkemizin işgaline de davetiye çıkarmıştır.

Sözlüğümüzde donanımsızlık var idi ama donanmasızlık kavramı ve neticeleri konusundaki bilinç adına bu makaleniz bir dönüm noktası olacak.

Mavi Vatan Kavramı

Namık Kemal: Vatan kavramı: 1872

Mustafa Kemal: Vatan ve Hürriyet Cemiyeti: 1906

Cem Gürdeniz: Mavi Vatan kavramı: 2006

600 yıllık “Mülk Padişahındır” zihniyeti nedeniyle, Vatan kavramını ortaya atan Namık Kemal zindanlara atılmış, sürgünlere gönderilmişti.

Mustafa Kemal de iki arkadaşı ile birlikte 1906 (Ekim) yılında **Vatan ve Hürriyet Cemiyetini** kurmuştu. Bir piyes ile kitleler ile buluşturulan Vatan kavramı bir Cemiyete dönüşerek, işgalin ardından, 1919 başlarından itibaren **Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri** vizyonunun ana çekirdeğini teşkil etmişti.

Bu manada, Amiral Cem Gürdeniz’in **Mavi Vatan kavramı**, Ata’mızın Sathı Müdafaa doktrinine (1921) muhteşem bir katkı mahiyetindedir.

Bilimler

- **Antropoloji**
- **Arkeoloji**
- **Coğrafya**
- **Dilbilim**
- **Felsefe**
- **Hindoloji**
- **Jeoloji**
- **Kozmoloji**
- **Mitoloji**
- **Onomastik (Yer Adları Bilimi)**
- **Sinoloji**
- **Sümeroloji**
- **Tarih**
- **Teoloji**

vim

**Vizyon, İnovasyon, Misyon (VİM)
esasinda VİP'den çok daha önemli.
VİP olabilmek için VİM sahibi olmak
gerekiyor.**

VİZYON

TÜRK ve DENİZ

Dünya iki sonsuzluk simgesi ile kaplanmıştır. Biri denizler, diğeri ise Türkler.

Taşlara damgalar ile bırakılan ayak izleri,
denizlere renkler ile verilmiştir. Ak,
Kara, Kızıl, Mavi, Yeşil, Sarı

<https://www.booksonturkey.com/>

21.09.2024

İNOVASYON

- Çelebiler (Evliya Çelebi. Katip Çelebi) Çağının dinamizminden inovasyon uygulamaları geliştirerek,
- Kıtaları, okyanuslar üzerinden Su Kültürümüzün çağdaş öğeleri haline getirmek
- Sürekli denizcilik inovasyonları ile deniz dibi incilerini bulup çıkartmak.
- Den.izlerimiz
- Denizaltı kaynaklarımız yeraltı kaynaklarımız
- Gök-Deniz döngüsü
- Denizlerdeki inovasyon örnekleri
- Denizlerden ve Sulardan ilham alan inovasyonları geliştirmek

Dogadaki Denizlerden ve Sulardan ilham alan inovasyon örnekleri

Doğa, insanlık için sonsuz bir ilham kaynağıdır. Özellikle denizler ve sular, binlerce yıldır insanları hayrete düşüren ve teknolojik gelişmelere ilham veren eşsiz bir ekosistemdir. Deniz canlılarından, suyun hareketlerine kadar birçok detay, mühendislik, tasarım ve hatta tıp alanında çığır açan yeniliklere yol açmıştır.

İşte denizlerden ve sulardan ilham alınarak geliştirilen bazı inovasyon örnekleri:

Deniz Canlılarından İlham Alan Tasarımlar

Yusufçuk ve Helikopterler: Yusufçukların inanılmaz çevikliği ve manevra kabiliyeti, helikopterlerin tasarımı için ilham kaynağı olmuştur. Helikopterlerin rotorları, yusufçukların kanat hareketlerine benzetilerek daha verimli ve stabil hale getirilmiştir.

Balina Yüzgeçleri ve Rüzgar Türbinleri: Kambur balinaların yüzgeçlerindeki girintiler, rüzgar türbinlerinin verimliliğini artırmak için kullanılmaktadır. Bu girintiler sayesinde türbinler daha az dirençle dönerek daha fazla enerji üretir.

Deniz Yıldızları ve Robot Kolları: Deniz yıldızlarının esnek ve güçlü kolları, robot teknolojilerine ilham vermiştir. Deniz yıldızlarının hareket mekanizmalarını taklit ederek, daha esnek ve çeşitli görevleri yerine getirebilen robot kolları geliştirilmektedir.

Ahtapotlar ve Esnek Robotlar: Ahtapotların inanılmaz esneklikleri ve dar alanlarda hareket etme yetenekleri, yumuşak robot teknolojilerinde kullanılmaktadır. Bu sayede arama-kurtarma çalışmalarında veya tıbbi operasyonlarda daha hassas ve etkili robotlar üretilebilmektedir.

Doğadaki Denizlerden ve Sulardan ilham alan inovasyon örnekleri

Suyun Özelliklerinden İlham Alan Teknolojiler

Lotus Etkisi ve Kendini Temizleyen Yüzeyler: Lotus yaprağının su itici özelliği, binaların dış cephelerinden tekstil ürünlerine kadar birçok alanda kendini temizleyen yüzeylerin geliştirilmesinde kullanılmaktadır.

Balık Pulları ve Düşük Sürtünmeli Yüzeyler: Balık pullarının yapısı, suda daha az sürtünme yaratan yüzeylerin tasarlanmasında ilham kaynağı olmuştur. Bu sayede gemilerin daha hızlı ve yakıt tasarruflu hale gelmesi hedeflenmektedir.

Süngerler ve Su Filtrasyonu: Deniz süngerlerinin suyu filtreleme özelliği, su arıtma teknolojilerinde kullanılmaktadır. Süngerlerin gözenekli yapısı, suyu temizlemek için etkili bir yöntem sunmaktadır.

Yunuslar ve Ses Sinyalleri: Yunuslar, çevreleriyle ses sinyalleri aracılığıyla iletişim kurarlar. Bu ilhamla sonar teknolojileri geliştirilmiş ve denizaltı iletişimi, deniz altı arama kurtarma gibi alanlarda kullanılmaktadır.

Diğer Örnekler

Deniz Kabuklarının Yapısı ve Malzeme Bilimi: Deniz kabuklarının dayanıklı ve hafif yapısı, yeni nesil malzemelerin geliştirilmesinde ilham kaynağı olmaktadır.

Okyanus Akıntıları ve Enerji Üretimi: Okyanus akıntılarının enerjisi, geleceğin yenilenebilir enerji kaynaklarından biri olarak görülmektedir. Bu alanda çeşitli enerji üretim sistemleri geliştirilmektedir.

Sonuç olarak, denizler ve sular, insanlık için bitmek tükenmek bilmeyen bir ilham kaynağıdır.

Doğayı daha iyi anlamak ve taklit etmek, daha sürdürülebilir ve yenilikçi teknolojiler geliştirmemize yardımcı olmaktadır.

M İ S Y O N

ATATÜRK'ÜN TARİH TEZİ

«Dünyada en eski denizci ulus Türk ulusudur
çocuklar. Bunu böyle bilin.»

Edirne Muallim Mektebi'ni Ziyaret (24 ARALIK 1930)

Bir Gemi

Zaman tüneline
Karadeniz'den
"İlk hedefiniz Akdeniz'e"
Ordularla, isyanlar
insanlarla..

Bir başlangıçtır
19 Mayıs
Destandır, Nutuk'tur
Doğum günüdür
Alınma yazılandır
1919

19 Mayıs 2022

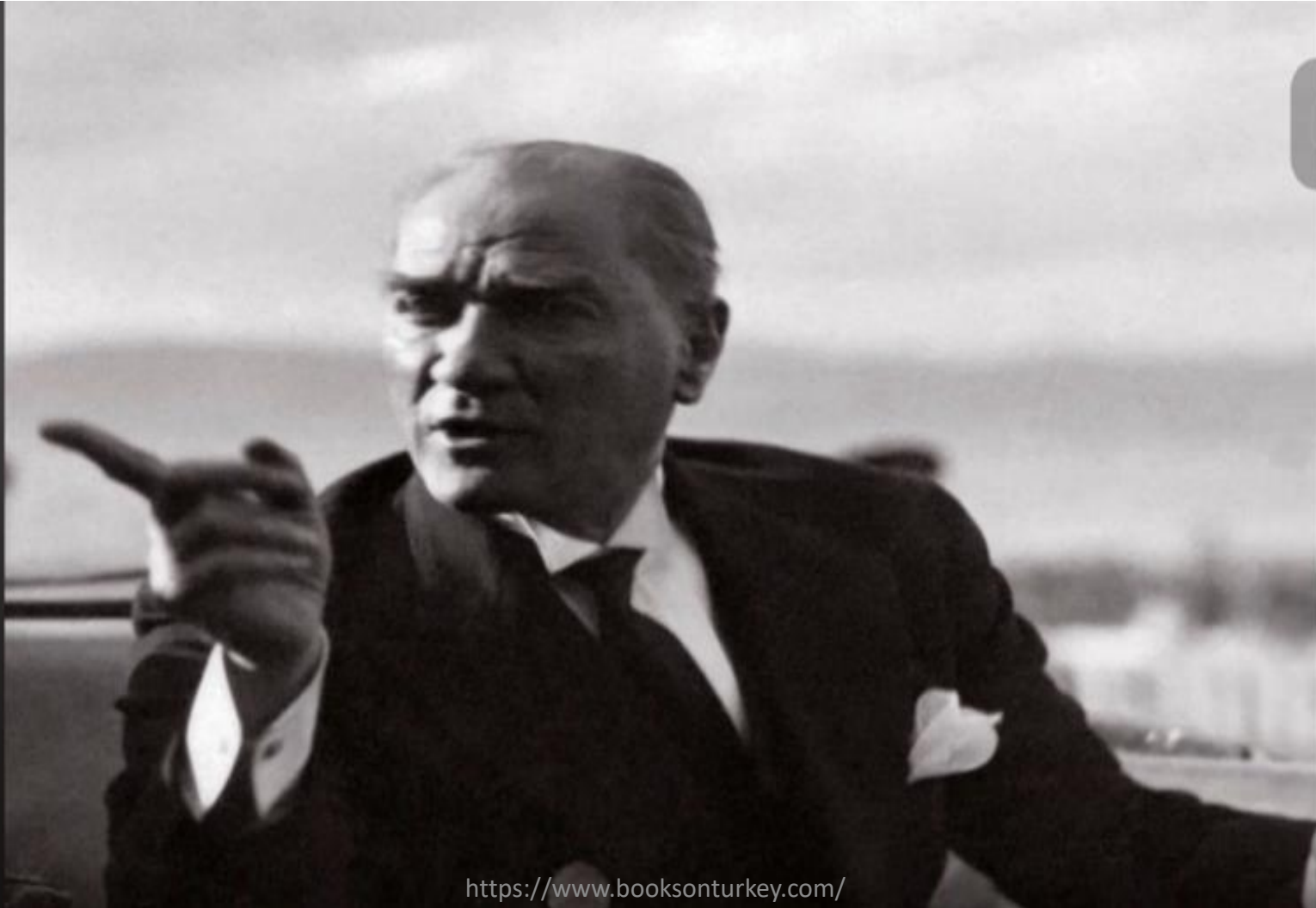

Atatürk neden gülümsüyordu?

Atatürk neyi işaret ediyordu?

Atatürk'ün Tarih Tezi aslında zihinsel etkinlik anlamında bir ilk girişim ve kurucumuzun sağladığı temel üzerinden ilerleyecek yeni zihinsel çabalar ile **deniz ve okyanuslar misyonumuz** küresel bir boyut kazanacaktır.

<https://www.booksonturkey.com/>

Atatürk'ün Tarih Tezi : Vasiyet 1938

“Türk tezi olgunlaştı, onun üzerinde yürümek, durmadan çalışmak gerekir.

Bazı inançsızlıklar olabilir. Bunlar yol kesenlere benzer, onlara aldırmayınız”

1938 sonları.

«Biz bu güneşi tutuşturan adamların çocuklarıyız»

Atatürk ve Sümer Medeniyeti

- “Mesela **Ege medeniyeti**, Küçük Asya’da yerleşen ve gelişen **Eti medeniyeti**, Tuna yalılarında Akalarımızla akıp gelen **İskit medeniyeti**, Mezopotamya’da büyük mihrakını kuran **Sumer medeniyeti** ve Delta’da başlayarak Nil’in çağlayanlarına yükseldikten sonra oradan çağlayanlar gibi Akdeniz sahillerini aşan, Ege havzasına da dalgalarını temas ettiren **Mısır medeniyeti**, bütün bu medeniyetlerin hepsi, bir zincirin halkaları gibi birbirine bağlıdır.
- Zincirin iki ucu ise halkalarının dövüldüğü Altay’ın demir ocaklarındadır. Şu halde bu medeniyetler o ocaktan gelen feyz ateşini birbirine nakletmiş ve her biri diğeri üzerinde etkili olmuş bir bütün halinde incelenmelidir.
- **Bu saydığım eski medeniyetlerdir ki bugünkü medeniyetin güneşleri olmuşlardır. Biz bu güneşi tutuşturan adamların çocuklarıyız. (Alkışlar) ”**

Mustafa Kemal ATATÜRK

Ege Medeniyetinin Kökenine Genel Bir Bakış. 1 Temmuz 1932. ABE. Cilt 25. Kaynak Yayınları.

<https://www.booksonturkey.com/ataturkun-turk-tarih-tezi-ve-sumer-yazi-medeniyeti/>

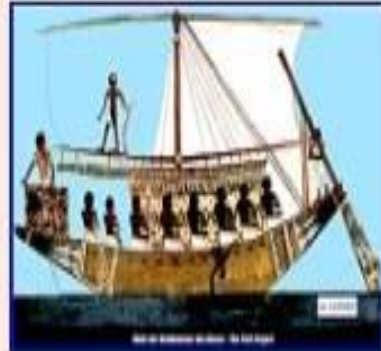
<https://www.booksonturkey.com/>

Sümer Gemileri

Sumerian Ship #1

Sumerian Ship #2

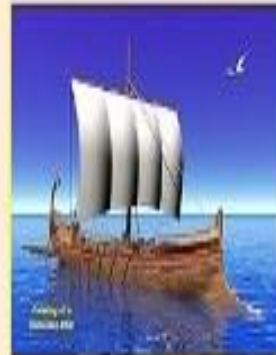
Sumerian Ship #3

Bronze Age ship

Sumerian ship painting

<https://www.booksonturkey.com/>

Sümerlerde Denizcilik ve Asya Kökenleri

Sümerler ve denizcilik arasındaki ilişki, ilk bakışta beklenmedik gibi görünse de, Mezopotamya'nın coğrafi konumu ve Sümerlerin ticaret ağı göz önüne alındığında oldukça önemlidir. Asya kökenleri ise daha çok Sümerlerin genetik ve kültürel mirasıyla ilgili olup, denizcilik kadar doğrudan bir bağlantısı olmasa da, medeniyetin oluşumunda önemli bir rol oynamıştır.

Sümerlerde Denizcilik

Çevresel Koşullar: Mezopotamya, iki büyük nehrin (Fırat ve Dicle) arasında yer alan verimli bir ova olsa da, Sümerler denizlere açılmak zorundaydı. Bunun nedenleri arasında;

Kaynakların Sınırlılığı: Bölgedeki doğal kaynakların sınırlı olması, Sümerleri uzak diyarlara ulaşarak yeni kaynaklar aramaya yöneltmiştir.

Ticaret Ağlarının Kurulması: Sümerler, gelişmiş bir ticaret ağına sahipti. Uzak diyarlardan gelen değerli metaller, taşlar ve diğer ürünler Sümer ekonomisi için hayati önem taşıyordu.

Kültürel Etkileşim: Deniz yoluyla diğer medeniyetlerle olan etkileşim, Sümer kültürünü zenginleştirmiş ve yeni teknolojilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Teknolojik Gelişmeler: Sümerler, denizcilik için gerekli olan bazı teknolojik gelişmelere imza atmışlardır. Bu gelişmeler arasında;

Gemilerin İnşası: Sümerler, dönemlerine göre oldukça gelişmiş gemiler inşa etmişlerdir. Bu gemiler, hem nehirlerde hem de denizlerde seyredebilecek kapasitedeydi.

Navigasyon Sistemleri: Yıldızlara ve gökyüzüne bakarak yön bulan basit navigasyon sistemleri geliştirmişlerdir.

Deniz Haritaları: İlk deniz haritalarının Sümerler tarafından yapıldığı düşünülmektedir.

Sümerlerin Asya Kökenleri

Sümerlerin Asya kökenleri konusu, uzun yıllardır tartışılan bir konudur. Genetik çalışmalar, Sümerlerin genetik yapılarında Anadolu ve Kafkasya kökenli insanların izleri olduğunu göstermektedir. Bu durum, Sümerlerin Asya'dan Mezopotamya'ya göç etmiş topluluklardan biri olduğunu düşündürmektedir.

Kültürel İzler: Sümer kültüründe, Asya kökenli olduğu düşünülen bazı kültürel öğeler bulunmaktadır. Örneğin, Sümerlerin inandığı tanrılar ve mitoloji, Asya kökenli bazı kültürlerle benzerlikler göstermektedir.

Dil: Sümer dili, diğer Mezopotamya dillerinden farklı bir dil ailesine aittir. Bu durum, Sümerlerin farklı bir coğrafyadan geldiğini düşündürmektedir.

Sonuç olarak, Sümerler hem denizcilikte hem de Asya kökenleri konusunda önemli bir medeniyettir. Denizcilik, Sümerlerin ekonomik ve kültürel gelişimi için hayati önem taşıyan bir faaliyet olmuştur. Asya kökenleri ise Sümerlerin genetik ve kültürel mirasını anlamak için önemli bir anahtar niteliğindedir.

Daha fazla bilgi için şu konulara bakabilirsiniz:

- Sümerlerin Ticaret Ağları: Sümerlerin hangi bölgelerle ticaret yaptıkları, hangi ürünleri takas ettikleri gibi konular.
- Sümer Gemileri: Sümer gemilerinin yapıları, boyutları ve kullanılan malzemeler.
- Sümer Mitolojisi: Sümer mitolojisindeki denizle ilgili tanrılar ve efsaneler.
- Sümer Genetik Çalışmaları: Sümerlerin genetik yapısı hakkında yapılan araştırmalar.
- Not: Sümerler hakkında yapılan araştırmalar devam etmektedir ve bu konuda yeni bilgiler sürekli olarak ortaya çıkmaktadır.

Atatürk'ün Tarih Tezi neden sahipsizdir?

- **Ana Kavramlar: Medeniyet. Yazı. Bilim. Türk. Orta Asya. Avrupa. Akdeniz. Nehirler. Ege, Eti, İskit, Sümer, Mısır**
- **Bu tez ile ortaya konulan, merkeze alınan ve geçmişte özellikle Orta Asya'dan Türkistan'dan yola çıkarak Nil Nehri ile Maveraünnehir arasındaki bölgede ve Akdeniz havzasında Türklerin ilk harçını ortaya koydukları ilk olarak ateşledikleri yazı ve bilim medeniyetleridir.**
- **Atatürk'ün “muasır medeniyet seviyesini yakalayacağız” vaadinin yaslandığı tarihi geçmiş ise Sümer'in yazı medeniyeti ile başlayan 7000 yıllık medeniyetin kaynağı olan Orta Asya Türklüğüdür.** Orta Asya'dan Akdeniz havzasına 7000 yıl önce gelip yerleşen Türkler bu havzada çok sayıda medeniyetler yaratmışlardır. Demek ki yeniden o çizgiyi muasır zamanlarda da yakalayabilmemizin sırrı ise, o medeniyet geçmişi ile o geçmişin kuralları, sanatı ve bilimselliği ile yeniden buluşmaktır.
- **Bütün bu kurumsal çabalara karşın Atatürk'ün tarih tezi, vefatını takiben artık sahipsizdir ve üzerinde durulmamaktadır ve yok olup gitmiştir. Yok olup giden ise Atatürk'ün dayanak noktası olarak düşündüğü, 7000 yıl önce Orta Asya'dan Akdeniz havzası hinterlandındaki bölgelere göç eden Türk halklarından olan özellikle Sümerlerin medeniyetinin temelinde yer alan bilim ve matematiktir.**

Nehir ve Deniz kenarlarındaki Medeniyetler

- **Ege, Eti, İskit, Sümer, Mısır medeniyetleri** nehir ve deniz kenarlarındaki medeniyetlerdir. Atatürk bu medeniyetleri **Orta Asya Türklüğü** ile ilişkilendirmiştir.
- **Atatürk'ün tarih tezinin merkez ana kavramı medeniyet kavramıdır.** Atatürk geçmişteki Orta Asya menşeli ve ardından Akdeniz havzasına ulaşan Türk medeniyetlerinden bahsederken gelecek için de muasır medeniyet seviyesinden söz etmektedir.
- Dikkat ediliyorsa burada **ırk kavramı yerine kültür ve medeniyet kavramı** tercih edilmiştir. Bu tezi akıllarınca tarihin çöplüğüne atanlar, **Atatürk'ün ölümünden itibaren sadece üç yıl bu tezin varlığına katlanabilenler**, tarih yönünde bunun hesabını nasıl vereceklerdir acaba.

Asya Kıtasında İnan Denizi

Batı medeniyeti, Asya kıtasındaki insan denizinin bu birbirini kovalayan dalgaları önüne bir büyük set kurdu ve bu set en sonra Bizans İmparatorluğu şeklinde meydana çıktı.

Bu imparatorlukla atalarımız dövüşmeye başladılar.

Zafer tam pençemize girerken bu sefer batıdan gelen başka bir dalga -Haçlılar- Anadolu'ya saldırarak kat'i zaferimizi, yani büyük harp mükâfatı ve geniş imparatorluk sembolü olan İstanbul'u almamızı tam iki yüz sene -1453 senesinde kadar- geri bıraktı.

ATATÜRK

Türk Tarih Tezi'ne göre tarihteki Türk devletleri

1. Orta Asya'da Türk-Hun İmparatorluğu.
2. **İdil–Tuna** arasında İskit İmparatorluğu.
3. **Ural Dağları ve İdil Nehri** arasında Batı Hun Devleti.
4. Avrupa Türk-Hun İmparatorluğu ve Avar İmparatorluğu.
5. Batı Türkeli ve Kuzey Afganistan'da Akhunlar Devleti.
6. Orta Asya'da Gök Türk İmparatorluğu, Tukyü ve Kutluk Devleti.
7. **Karadeniz'in kuzeyinde Hazar, Bulgar ve başka isimde Türk devletleri.**
8. Gök Türk İmparatorluğu'ndan sonra, Orta Asya'da çeşitli isimlerde Türk devletleri.
9. **Aral Gölü** güneyinde Samanoğulları Devleti.
10. **Aral Gölü'nden Hint'e kadar uzanan alanda Gazneliler Devleti.**
11. **Sir Irmağı** doğusunda Karahanlılar ve Karahitaylar Devleti.
12. İran, Mezopotamya, Anadolu ve Suriye sahalarında Selçuklar Devleti.
13. Harzem kıtasında ve bütün İran'da Harzemşahlar (Harizm) Devleti.
14. Başkenti Semerkant olan Büyük Timur İmparatorluğu.
15. Hindistan'da Babür İmparatorluğu.
16. Asya, Avrupa ve Afrika'da Türk-Osmanlı İmparatorluğu.
17. Türkiye Cumhuriyeti.

«Dünyada en eski denizci ulus Türk ulusudur çocuklar. Bunu böyle bilin.»

Ona kısım 3. sınıf öğrencisi Cahit Günsel de şunları aktarmaktadır:

"Dersimiz tarih idi ve öğretmenimiz Abdullah Bey bize ders veriyordu, Gazi sınıfımıza girerek verilen tarih dersini dinledikten sonra bize dönerek:

-Dünyada denizcilikle uğraşan en eski ulus hangisi idi? diye bir soru sordu.

Birçoğumuz:

-Fenikeliler, diye yanıtladık.

Gazi öğretmenimize dönerek:

-Bana bir Ona Asya haritası ile bir de çomak getirin. dedi.

Ona Asya haritası getirildi ve yazı tahtası üzerine asıldı ve Gazi bize döndü ve elindeki çubuğu Orta Asya'nın büyük bir gölünü işaretleyerek sordu:

-Bu gölün adı nedir?

-Baykal Gölü diye bağırdık.

-Bu gölün suyu tatlı mı yoksa tuzlu mu? söyleyin bakalım.

-Tuzlu göldür, diye yanıtladık.

-O halde tuzlu su olduğuna göre bu göl neyin kalıntısıdır?

-Denizin.

-Bu gölün yerinde eskiden büyük bir deniz olduğuna ve bu denizin etrafında Türkler yaşamış olduğuna göre dünyada en eski denizci ulus Türk ulusudur çocuklar. Bunu böyle bilin.

<https://www.booksonturkey.com/>

Edirne Muallim Mektebi'ni Zivaret (24 ABALIK 1930)

Türklerin anayurdu Orta Asya yaylasıdır.

«İnsanlığın taş devirlerini bir tarafa bırakalım. Maden devirlerinden, muhtelif madenlerden, kemiklerden yapılan eserler her nevi aletler ve süs eşyası idi. Çamurdan tuğla, çanak, çömlek ilk insanların yaptığı eserlerdendir. Hayvanları ehlileştirmek, onlardan muhtelif suretlerle istifade etmek, hayvanları sürüler halinde bulundurmaları insanların ilk yaptıkları işlerdendir. Ziraat da böyledir. Bundan başka insanlar buldukları mıntıkaya göre kerpiçten, tuğladan veya taştan binalar da yaptılar.

Kanallar açarak bataklıkları kurutmak, muhtelif tarzda sulama usulleri de insanların ilk buldukları şeylerdendir. Güneşi ve yıldızları gözleme sayesinde takvimin esasını koyan, tabiatın en büyük kuvvet olduğunu keşfeden, binlerce sene evvel yaşayan eski insanlardır.

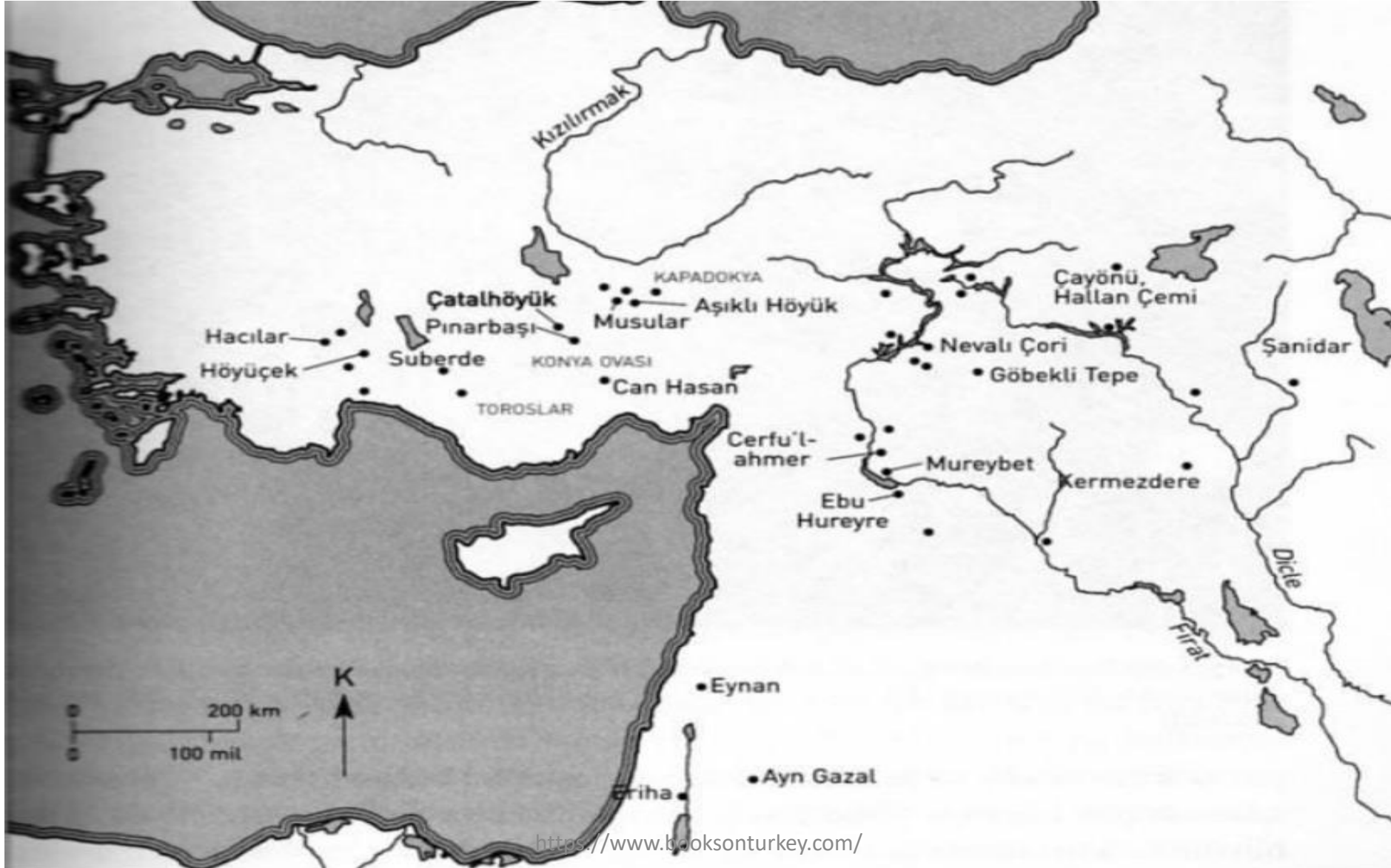
Gemi inşa eden ve denizlerde dolaşmak kabiliyetini de gösteren, ticaret etmesini öğrenen bu insanlardır. İlk demokrasi esasına dayanan toplum ve devlet müesseseleri vücuda getiren de onlardır. Bütün bu saydıklarımız dünyada ve bütün insanlıkta ilk medeni eserlerdir. Bu medeni eserleri bütün dünya ve insanlıkta ilk yapmış ve yaymış olan insanlar Türk ırkındandır.»

Türklerin anayurdu Orta Asya yaylasıdır.

Atatürk'ün Bütün Eserleri Cilt 24 1930. ss.19

İlk Yerleşmeler, Türkiye ve 1071 Tezi

(Fırat, Dicle, Kızılırmak, Yedigöller)

Güneş Dil Teorisi

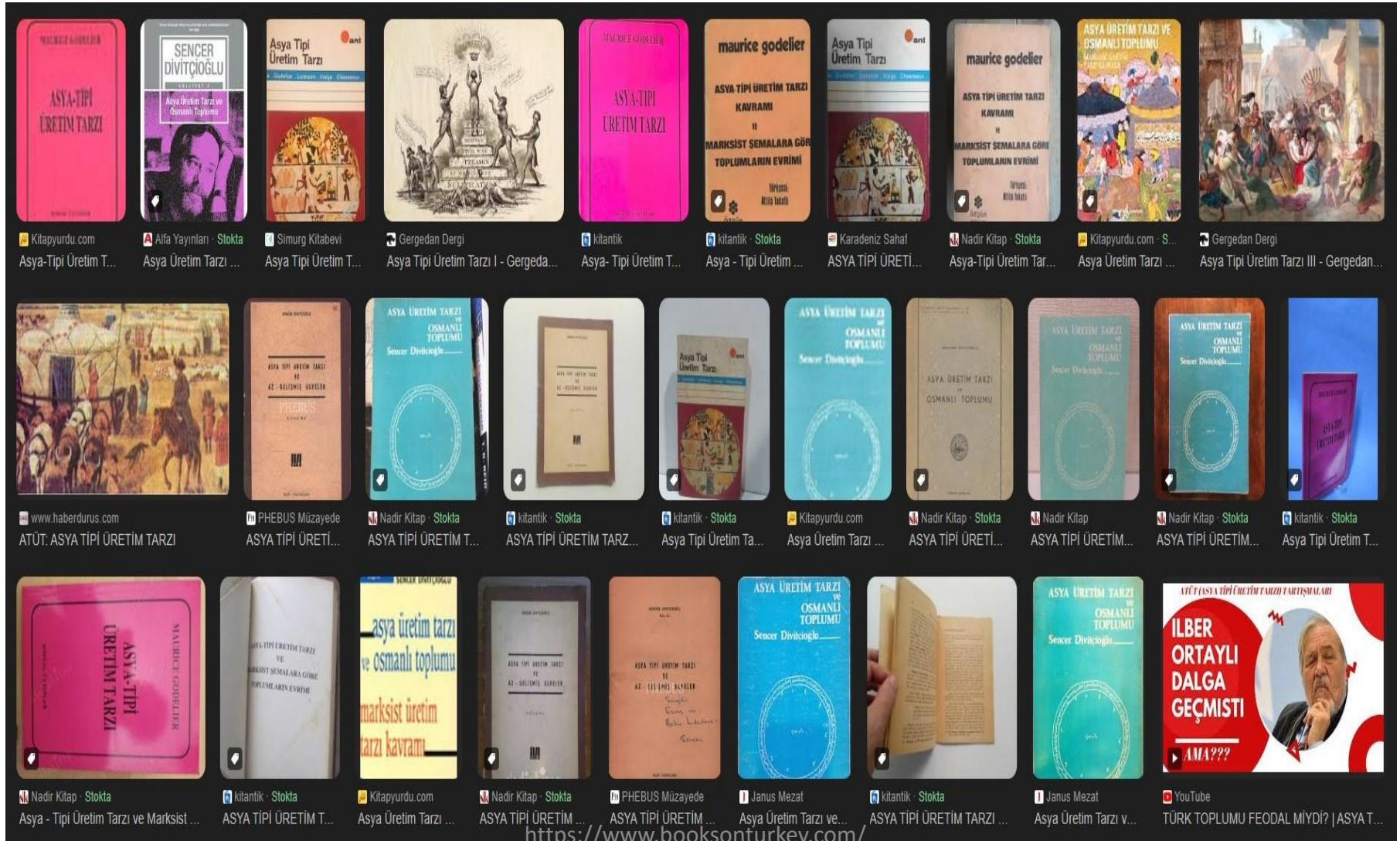
- Ulus Gazetesi, 2 Kasım 1935 ile 7 Aralık 1935 arasındaki 35 günde, Atatürk'ün 21 yazısını yayınladı. İsimsiz yayınlanan yazılarda, Türkçenin kökleri çok eskilere gidilerek araştırılıyor, geniş kapsamlı bu çalışmanın sonuçları 'Güneş Dil Teorisi' adı verilerek tartışmaya açılıyordu. Gazete, daha sonra Atatürk'ün kitapçık haline getirdiği görüşlerini, 'Güneşdil Teorisi-Esası ve Kaynakları' başlığıyla 14 sayfalık bir broşür haline getirdi ve okurlarına dağıttı.
- Atatürk'ün Güneş dili Türkçe teorisini kurultaydaki okuduğu metin.
- Atatürk, broşürde şunları söylüyordu:

“Burada anlatılan düşünceler, Türk dilinin etimoloji (kökenbilim), morfoloji (biçim ve yapı bilimi) ve fonetik (ses bilimi) bakımından 1932 yılından beri 3 yıldır yapılan inceleme ve araştırmalara dayanır. Güneş Dil Teorisi, Türk dili üzerine inceleme yaparken, başka dillerde yapılan araştırmalardan ve dille ilgili felsefe, psikoloji ve sosyoloji konularının gözden geçirilmesinden doğmuştur. Bu doğuş filolojide yeni bir teori olarak görülebilir. Bu teorinin temeli, insana benliğini güneşin tanıtmış olması düşüncesidir”.

Z A M A N

A T Ü T

ATÜT Literatürü (Hidrolik Toplum Teorisi)

ATÜT ?

Asya Tipi Üretim Tarzı ve Su İlişkisi: Birliktelik ve Karmaşıklıklar

Asya tipi üretim tarzı ile **su ilişkisi**, özellikle tarım odaklı olan Asya toplumlarında derinlemesine bir bağlantıya sahiptir. Bu bağlantı, suyun sadece bir kaynak değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel bir merkez olduğu gerçeğinden kaynaklanır.

Asya Tipi Üretim Tarzında Suyun Önemi

Tarımın Temeli: Asya'da tarım, genellikle nehir vadilerinde ve sulama sistemlerinin olduğu bölgelerde yoğunlaşmıştır. Sulama sistemleri, verimliliği artırmak ve kuraklık riskini azaltmak için hayati önem taşımaktadır. Bu sistemlerin inşası ve bakımı, genellikle devlet veya topluluk tarafından organize edilir ve bu da Asya tipi üretim tarzının bir özelliği olarak görülür.

Toplumsal Yaşamın Merkezi: Su kaynakları, birçok Asya toplumunda sosyal yaşamın merkezidir. Nehirler, göller ve sulama kanalları, insanlar için buluşma noktaları ve dinlenme alanlarıdır. Su, aynı zamanda birçok kültürde kutsal bir anlam taşır.

Ekonomik Temel: Su, balıkçılık, ulaşım ve enerji üretimi gibi ekonomik faaliyetler için de önemli bir kaynaktır. Özellikle büyük nehirler, ticaret yolları olarak kullanılmıştır.

ATÜT

Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT) **Karl Marx** tarafından geliştirilmiş bir kavramdır.

Marksist bir terminoloji olan ATÜT, **Türk aydını** tarafından etraflıca tartışılmıştır.

ASYA AKDENİZ'İ
TÜRKİSTAN İÇ DENİZ'İ
(Hazar+Aral+Balkaş)

Asya İç Denizi

(Hazar+Aral+Balkaş)

Mu Kitası mı, Asya Kitası mı?

Göktürk İmparatorluğu

B
Ü
Y
Ü
K
O
K
Y
A
N
U
S

Türkistan İç Denizi

- Türkistan'da bahsettiğiniz iç deniz hangi binyıllarda mevcuttu, ne zaman kurudu. Önemli.
- **Aral gölü.** Kuzeyinde Kumanlar vardı. Türklerin atası sayılan Denisovan insanın ilk çıkış yeri..Göl bugün %90 büyüklüğünü kaybetmiştir...
- Göl hangi tarihlere denk geliyor
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Aral_G%C3%B6lü
- Küçülme kısmında bu gölün neolitik çağda **Hazar** ile bağlantılı olduğu yazıyor. **Balkaş gölü** de dahil olunca **Orta Asya Türkistan'ı büyük bir deniz ile kaplı idi.** Daha sonra iklim değişikliği ve felaketler sonucu Kumanlar göç etti ve güneyde Hindistan'a kadar, batıda İskandinavya ve takım adalara ,büyük kısmı Anadolu'ya, Karadeniz kıyılarına geldiler.
- **Çok çok eski ve Karadeniz, Hazar, Aral, Akdeniz, Kızıldeniz bütünlüğü..**
- Bütünlük kavramı önemli. Bütüncül bir bakış açısı ile isimlendirme sözkonusu
- Sorunuz çok anlamlı. **Türklerin yaşadığı bölgelerde özellikle Kırgız, Kazak ve batı Türkistan'da büyük bir iç deniz(göl) vardı. Zamanla kurudu. Hazar iç denizdir, Karadeniz iç denizdir. Türkler bu iç denizlerin kenarlarında idiler** ve Çin'de Huan ailesi ile Pekin'e kadar, oradan Viyana'ya kadar öncesi İskandinavya (İskitya) yarımadasına kadar Göbeklitepe, Karahantepe, Sümerliler, Hazarlılar, Etrüskler, Pelasglar ve bir kısım Fenikeliler.
- Aral Denizi araştırması için birkaç gezi yapıldı. Bilim adamları, Aral Denizi'nin cenozoik dönemin ortasında (**21 milyon yıl önce**) Hazar Denizi ile bağlantılı olduğuna, ancak daha sonra nehirlerin her iki okyanusu da yok ettiğine ve böldüğüne inanıyor.
- **Hazar + Balkaş + Aral: Büyük İç Deniz**
- **Karadeniz ,Akdeniz, Kızıldeniz, Hazar, Aral, Balkaş bütünlüğü..**
- Aral ve Balkaş gölleri, Hazarın içinde olduğu için renkli isim sadece Hazar'a verildi, Gökçe Deniz olarak.

Asya Akdeniz'i

Jeologlar, muhtemelen insanın ortaya çıkışından sonraki bir dönemde, Karadeniz'in Boğaz'dan şu anki çıkışının kapandığını ve sularının doğuya, Azak Denizi'nden Orta Asya'daki büyük bir Akdeniz'e aktığını, havzasının hala en derin noktaları Hazar ve Aral Denizi tarafından doldurulan oyukla işaretlendiğini varsaymaktadır.

Karadeniz'in suları şu anki seviyelerinden sadece 23 fit (yaklaşık 6 metre) yükselmiş olsaydı, aslında şimdi Manytsch vadisi üzerinden Hazar'a doğru yol alacaklardı. 158 fit (yaklaşık 6 metre) yükselmiş olsalardı, Aral Denizi'ne yol bulacaklardı;220 fit (yaklaşık 6 metre) yükselmiş olsalardı, o zaman oluşacak olan **büyük Akdeniz** denizi sularını Obi'nin kollarından biri olan Tobol'dan Arktik Okyanusu'na boşaltacaktı.

Yatay işaretler, suların bu seviyeye ulaştığı zamanın bir zaman olduğunu gösterir ve bu nedenle dünya tarihinde **büyük bir Asya Akdeniz'inin, Karadeniz'den** Kutup Denizi'ne kadar uzandığı bir dönem olduğu neredeyse kesindir.

Karadeniz'in sularının **Asya Akdeniz'inden** saptırılması, Hazar'ın sularının seviyesini düşürme etkisine sahip olmuştur. Volga ve iç denize akan diğer büyük nehirlerin boşalttığı alan ne kadar geniş olursa olsun, getirdikleri sular buharlaşmayla oluşan kaybı telafi etmek için yeterli değildir veya yeterli değildi.

Denizin suları çekildikçe, yanlarındaki belirli kısımlarda geniş karayla çevrili koylar oluştu ve bunlar son derece sığ olup sıcak yaz güneşinin tüm gücüne maruz kaldıklarından doğal tuz tavaları haline geldiler.

ORTA ASYA VE TÜRKİSTAN

Her halükarda, Orta Asya'nın kenevirin ilk çıkış noktası ve erken evrimi için en muhtemel bölge olduğuna inanıyoruz. De Candolle (1967), kenevirin sadece **Hazar Denizi'nin** güneyinde, Sibirya'nın **Irtysch Nehri** yakınlarında ve **Baykal Gölü'nün** ötesindeki Kırgız Çölü'nde "yabani" olarak bulunduğunu, ayrıca ilk olarak Güney Sibirya'da ekildiğini öne sürmüştür. Harvard Üniversitesi'nin eski ekonomik-botanik bilimcisi Oakes Ames (1939), onun zamanında kenevirin "Asya'nın, **Hazar denizi**, Güney Sibirya, Kırgız Çölü ve İran'a yakın ılıman bölgelerine özgü" olduğuna inanan bilim insanları olduğunu ifade etti.

Günümüzde yapılan çalışmalar, anatomik olarak modern insanların **kuzeydoğu Afrika'dan** yaklaşık 60.000 yıl önce ayrıldığını, Avrasya ve nihayetinde tüm dünyaya yayılmaya başladığını göstermektedir. Anatomik olarak modern insanlar yaklaşık 45000 yıl önce ilk olarak Güneydoğu Asya'ya, **yaklaşık 40000 yıl önce Orta Asya'ya**, ve 30000 ila 35000 yıl önce Avrupa'ya ulaştı. (Carmichael 2007; ayrıca bkz. Wells 2002; Stix 2008; Finlayson 2009; ve Armitage ve diğ. 2011).

İnsanların genetik haritasına göre Avrasya'ya ilk yayılma, **öncelikle Orta Asya'ya**, sonrasında Doğu Asya'ya ve Avrupa'ya şeklinde gerçekleşmiştir. Bu geniş insan kitleleri **Orta Asya'ya**, Anadolu ve Transkafkasya bölgesinden İran platosu boyunca Hindistan ve Hint-Ganj Ovaları'na değin uzanan bir coğrafi bölge olan "güneybatı Asya koridoru" üzerinden girmiştir.

Bugün bu bölge, "karmaşık sınırların, değişken geçişlerin, birtakım dil aileleri birlikteliklerinin (Hint-Avrupa, Türkî, Çin-Tibet gibi) yanısıra dili ötekileştirilmişlerin, her telden toplumun olduğu kırk yamalı bir coğrafyadır.(Quintana-Murci ve diğ. 2004). Nereden bakarsak bakalım, "Orta Asya'da yaşayan M45 taşıyan kadim bir toplumun hayli modern Avrupalı ve Yerli Amerikalı Y kromozomunun çeşitliliğinin kaynağı olduğu, ve bu Y kromozomu çeşitliliği örneği **Orta Asya'nın insanlık tarihinde oynadığı önemli rolünü** açıkça ortaya çıkarmıştır. (Wells ve diğ. 2001).

Orta Asya Koridoru

Orta Asya'nın, insan hareketi ve gelişimi, bununla bağlantılı olarak birtakım bitki ve hayvanların gelişimi açısından oldukça **önemli bir koridor** görevi gördüğü açıkça ifade edebiliriz. İlk anatomik olarak modern insanların, daha önce değinilen güneybatı Asya koridoru boyunca kuzey ve doğuya doğru bir yolla önce Avrasya'ya geçtiğini varsayıyoruz.

Bir kısmı, **Hazar Denizi'nin** doğusundaki alçak düzlüklerden (bugünkü İran'ın bir bölümü) geçerek girdi ve sonrasında kuzeye **Orta Asya'ya** (örneğin bugünkü Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan) göç etti. Öte yandan, **Orta Asya'ya** göç eden diğer ilk insanlar Doğu Avrupa Ovaları yoluyla Avrupa'dan doğuya doğru ilerleyerek bunu yapabilirlerdi.

Örneğin, Dolukhanov (2004) arkeolojik ve diğer bulgulara dayanarak, Kuzey Avrasya'nın anatomik olarak modern insanlar tarafından ilk kez kolonileştirilmesinin **Son Buzul Çağı'na** denk geldiğini, **Afrika ve Batı Asya'dan başlayıp sonrasında batıdan doğuya doğru yayılan ardışık üç dalga** şeklini aldığı sonucuna vardı.

Kenevirin Orta Asya'dan Coğrafi Olarak Yayılması

Bu sebeple, kenevirin **Orta Asya'da** türünün oluştuğu merkezinden coğrafi olarak yayılmasının, hem bilerek hem de bilmeden, zaman içinde insan tarafından desteklendiğini varsayıyoruz. Buna başıboş göçebeler, arkadaş canlısı ya da saldırgan göçmenler, **kara ve deniz yollarındaki tüccarlar**, doğal afetlerden veya kültürel sebeplerden yer değiştirenler, sıradan ya da seçkin gezginler dahil edilebilir.

Tarihçiler ve diğer bilim insanları, sırasıyla atın evcilleştirilmesi, tekerlekli at arabası ve seyyar savaş arabasının geliştirilmesi, ve son derece etkili süvari tekniklerindeki ilerlemenin göçmen halkların Avrasya'ya göçlerinde anahtar rol oynadığını iddia etmektedirler. Buna karşın, ilk çağlarda kendi bölgelerinin dışına çıkanın gerçekten insanlar mı, veya sadece aletleri ve teknolojileri mi olduğu konusunda pek emin değiliz.

Orta Asya halkları her ne pahasına olursa olsun, güneye, günümüz Türkiye'si ve **diğer kuzey Akdeniz bölgelerine doğru** ilerleyişine devam etmişlerdir. Tunç Çağı'nın ortalarında (1600 ila 2000 yıl öncesi) yüksek mertebeli derebeyleri tarafından bu bölgelerde daha önce duyulmamış diller konuşulmaya başlanmış, buraya göçen insanlar yerinden ettiklerini daha güneye gitmeye zorlamış, ve böylece Mısır'a kadar bir dalga etkisi yaratmışlardır.

Nehire yakın yerlerde yaşayan Orta Asya'daki Geç Tunç ağı halkları

İnsanlar mallarını taşımak için atların çektiği yk arabalarını kullanmaya başladılar, ve bu ulaşım sistemi Batı Asya ve Doğu Avrupa üzerinde, ayrıca Çin'in doğusuna doğru hızla yayıldı. MÖ 14. yüzyılda at arabaları Yunanistan, Mısır, Mezopotamya, Anadolu, Avrasya bozkırları ve Çin gibi uzaklıklarda kullanılmaktaydı. (Levine 2002; ayrıca bkz. Mc Govern 1939). İnsan göçünün bu derece şiddetli bir şekilde artması ve beraberinde ticaret mallarının da taşınması, kenevirin ve kullanımının daha uzağa ve geniş coğrafyaya, hatta o bölgede türleri bulunsa bile farklı formlarda yayılmasını sağladı.

Kenevir tohumları, bilerek ya da bilmeyerek, göç eden halklarla birlikte yayılıyordu. Kenevirin ekili ve insan yerleşimlerini takip eden bir bitki olarak yayılması, çeşitli kullanımlarının bilinmesiyle, **tarımın yanı sıra avcılık, toplayıcılık ve balıkçılık yapabilmek için nehire yakın yerlerde yaşayan Orta Asya'daki birçok Geç Tunç ağı halkını** ilgilendirmiştir.

Örnek olarak bu dönemde Orta Asya'nın geniş bir bölgesini kaplayan Andronova kültürünü ve **Syr Darya ve Amur Darya nehirlerinin** beslediği bölgede gelişen Oxus (Amuderya) Uygarlığı'nı verebiliriz.

Orta Asya'da İnsanlar ve Kenevir Arasındaki İlk İlişkiler

Kenevirin evrimsel kökeni Avrasya'da bir yerlerde, büyük olasılıkla da Orta Asya'nın tayga veya bozkır ormanlarının güney sınırlarındaydı (bkz. 3.Bölüm). Yerli kenevir popülasyonlarının bu bölgede, **özellikle de tatlı suya yakın olan yerlerde bulunması**, insanlarla ilk etkileşiminde etkin bir rol oynamıştır. Bu **akuatik ortam; akarsular, nehirler, göller** ile Orta Asya'da 'tugia' olarak bilinen, "**nehir vadilerinde** yetişkin ağaçlar, çalılıklar ve otlaklar içeren ekolojik topluluklardan" oluşuyordu. (Dolukhanov 1986). Kenevirin, güneş seven ve azot bakımından zengin ortamlarda gelişen, insan kaynaklı çöp yığınları da buna dahil, bir bitki olduğunu biliyoruz. (Anderson 1967; Merlin 1972). İnsanlar ve kenevir arasındaki bu yakın ilişki, erken dönemde yetiştirilmeye başlanması ve zamanla nihayetinde kültürleştirilmesine önyak olmuştur.

İSKİTLER VE KENEVİR

Kenevir ve Avrasya bozkırlarının eski halklarının en bilinen ortaklığı, milattan önceki bin yıl boyunca insanların İskit kültürüne aidiyetine de dayanmaktadır. Geleneksel olarak İskit kültürüyle bağlantılı eski göçebe kabileler, MÖ 9.yüzyıldan 3.yüzyıla kadar Avrasya bozkır ve ormanlık bölgelerinde geniş bir alanı kaplamışlardır. Bu kültürlerle bağlantılı olan arkeolojik yerleşik yerlerinin büyük bölümü, kuzeyde **Karadeniz ve Aral Denizi** yakınındaki topraklarda, Pamir, Altay, kuzey Kafkasya, güney Ural ve Tian Shan Dağları boyunca, Tian Shan'ın güneyinde yer alan ve '**Yedi Nehirler Bölgesi**' olarak bilinen Semireche, orta ve kuzey Kazakistan, Sibiry'a'nın güneyi ve en güneyindeki Tuva Cumhuriyeti, Moğolistan, İç Moğolistan'ın güneyindeki bir platoda yer alan çöl ve bozkır bölgesi olan Ordos, ve aşağı Volga Nehri bölgesinde yer alır.

Transkafkasya'da (Kafkasya'nın güneyi ve Türkiye'nin kuzeydoğusu) buğday, arpa, yulaf, darı, sebze ve hayvan yetiştiriciliğine dayalı tarımsal yerleşimler 8.000 yıl önce kurulmuş ve daha sonra Kafkasya'ya (**Karadeniz'in** doğusundan Kafkas Dağlarını içine alarak **Hazar Denizi'ne** kadar) yayılmıştır; bu durum da doğanın görünümün ağaçların yok edilmesi ve **sulama** aracılığıyla kökten değişmesine neden olmuştur.

Kaynak: High Points: An Historical Geography of Cannabis Barney Warf (Professor) Pages 414-

438 | Received 25 Sep 2014, Accepted 19 Jun 2014

Türk Kültür Havzası

- Türk kültür havzası tabirimizde bir akarsuyun kaynağından denize veya göle varıncaya kadar geçtiği bütün alanın flora ve faunasını her türlü birikimini içererek denize ulaşmasından istiare yapılarak kullanılmıştır. Akarsu geçtiği havzanın bütün birikimi ile mündemiçtir. Lakin denize vardığında veya karıştığında diğer akarsularla organik bambaşka bir büyük yapı oluşturur. Artık **Karadeniz** içerisinde **Kızılırmak, Yeşilirmak, Çoruh suyunu** ayıramazsınız artık o suya deniz denir. **Dere veya çay, nehir tasnifi** de o büyük hamule de anlamını ve geçerliliğini kaybeder.
- Türk kültür havzası yaşam sahasında coğrafyasında bulunan bütün bileşenleri ile beraber oluşturduğu medeniyete ve coğrafyaya tarih filozofları tarihsel süreç içerisinde **Turchia, Micro Turchia, Macro Turchia**, demişlerdir.
- Medeniyetimizin muarız olan Batı medeniyeti bu anlamda bizi karşı değer kümesine konumlandırırken Osmanlı, Safevi, vb boy isimleri ile değil Türk olarak tanımlaması üzerinde yeterince durulmamıştır.
- **Batı** bizdeki birleşen etnik toplulukların pek ala farkındadırlar. Karşılarındaki alanı tabir eden ve tanımlayan, hegemonya ve gelenek olarak **bütününe Türk demişlerdir**. Yani Balkanlarda Ortadoğu'da Kafkaslardaki Afrika'daki bütün mücadelelerde karşılarında bu coğrafyaları temsil eden **siyasal akıl ve antitite olarak Türklüğü** anlamış algılamış tescil ederek tanımlamışlardır.

Avrasya Steplerinde Öntürkler

Şimdi bilebildiğim kadarıyla mesele şöyledir Türkler Avrasya steplerinin başlıca kavmidir ulusudur bir kara ulusudur milletidir **denizcilik yönümüz zayıftır** zaten **Çaka Bey'in akıbeti** de pek iyi olmamıştır ancak çok eskilerde prototipler Öntürkler diyebileceğimiz zamanlarda yani 8-10 bin sene öncesi ki bu dönemler biraz da mitolojik dönemlerdir **Avrasya'da bir iç deniz olduğu** söylenmektedir ki **Kazım Mirşan** bunun üzerinde durur. Bunu ilk ortaya atanlardan biri de Fransız yahudisi Türkçü Türkolog **Leon Cahun**'dur

O devirler Öntürkler devirleri biraz da mitolojik dönemlerdir **akademik çevrelerde kabul gören tarihlerde biliyorsun Türklerin denizcilikle olan bağı biraz zayıf gözükmemektedir** en güçlü olduğumuz Osmanlı zamanlarında bile aslında Akdeniz'deki hakimiyetimiz kısa sürelidir o da Barbaros'un falan desteği ile olmuş bir iştir. **Uzak denizlere açılacak kalyonların değil de kısa mesafede hakimiyet sağlayacak kadirgamların yapılması sebebiyle Osmanlı okyanuslarda varlık gösterememiştir.** Coğrafi keşiflerde bulunamamıştır. bunun elbette başka önemli sebepleri de vardır. Ancak bu da başlı başına bir göstergedir. Diğer Türk Devletleri için de aşağı yukarı bu hususlar geçerlidir. **Hindistan'da Babür imparatorluğu mesela Avustralya'ya nedense gitmemiştir.** Vesaire vesaire. Uzun meseledir. Ancak bilebildiğim ve fikirlerim şimdilik bunlardır.

Bu arada **Çaka bey** biliyorsun damadı birinci Kılıçarslan tarafından öldürülmüştür. Orada Kılıçarslan'ın Doğu Roma Bizans ile irtibatlı olarak işbirliği halinde bunu yapmış olması kuvvetle muhtemeldir. Çoğu kez bu sadece kişisel husumete falan bağlanmaktadır. Ancak mesele bu kadar basit olmayabilir. Bu da bir ayrı meseledir.

Medeniyetin Beşiği Orta Asya - Anau

- Dağılım Hatları Cevaplanamayan sorulardan oluşan bu bölümün “Uygarlık nerede başladı?” sorusuyla sona ermesi uygun olacaktır. **Herhangi bir metafizik kadar havai olan tarih öncesi sislerle uğraşan jeologlara güvenebilirsek, "Orta Asya'nın kurak bölgeleri bir zamanlar nemli ve ılımandı, büyük göller ve bol akarsularla besleniyordu."** Son buz dalgasının çekilmesi bu bölgeyi yavaş yavaş kuruttu, ta ki yağışlar şehirleri ve devletleri desteklemek için yetersiz kalana kadar. İnsanlar su aramak için batıya, doğuya, kuzeye ve güneye kaçtıkça şehirler birbiri ardına terk edildi; yirmi iki millik çevresi içinde kalabalık bir nüfusu barındırmış olması gereken Bactra gibi harabe şehirler yarı yarıya çöle gömüldü. 1868 gibi geç bir tarihte Batı Türkistan'ın 80.000 kadar sakini, bölgeleri hareket eden kumlar tarafından sular altında bırakıldığı için göç etmek zorunda kalmıştır. “İşimdi ölmekte olan bu bölgelerin, uygarlığı oluşturan o belirsiz düzen ve tedarik, görgü ve ahlak, konfor ve kültür kompleksinin **ilk önemli gelişimine tanıklık ettiğine** inanan birçok kişi vardır.”
- 1907'de Pumpelly, **Güney Türkistan'daki Anau'da**, dört bin yıllık bir abartıyla M.Ö. 9000'e atfettiği bir kültürün çanak çömlek ve diğer kalıntılarını ortaya çıkardı. “Burada buğday, arpa ve darı yetiştirildiğini, bakır kullanıldığını, hayvanların evcilleştirildiğini ve çanak çömleklerin yüzyıllara dayanan bir sanatsal geçmiş ve geleneğe işaret edecek kadar gelenekselleşmiş tarzlarda süslendiğini görüyoruz.” Görünüşe göre Türkistan kültürü M.Ö. 5000'lerde zaten çok eskiydi. Belki de medeniyetin kökenlerini araştırmak için boşuna geçmişini araştıran tarihçileri ve ölmekte olan bir ırkın yozlaşmasının yasını tutan filozofları vardı.
- Bu merkezden, bilemeyeceğimiz bir yeri hayal edebilirsek, yağmursuz bir gökyüzünün sürüklediği ve kurumuş bir toprağın ihanet ettiği bir halk, sanatlarını ve uygarlıklarını da yanlarında getirerek üç yöne göç etti. Irk olmasa da sanatları doğuya doğru Çin, Mançurya ve Kuzey Amerika'ya; güneye doğru kuzey Hindistan'a; batıya doğru Elam, Sümer, Mısır, hatta İtalya ve İspanya'ya kadar ulaştı. “Eski Elam'daki (modern İran) Susa'da, Anau'dakilere tip olarak o kadar benzeyen kalıntılar bulunmuştur ki, yeniden yaratıcı hayal gücü, uygarlığın şafağında (yaklaşık M.Ö. 4000) Susa ve Anau arasında kültürel iletişim olduğunu varsaymakta neredeyse haklıdır.” Erken dönem sanat ve ürünlerinin benzer akrabalığı, **tarih öncesi Mezopotamya ve Mısır arasında da benzer bir ilişki ve süreklilik olduğunu** düşündürmektedir.
- Bu kültürlerden hangisinin önce geldiğinden emin olamayız ve bu çok da önemli değildir; özünde tek bir aileden ve tek bir tipten geliyorlardı. Eğer biz Elam ve Sümer uygarlıklarını Mısır'dan önce anmak, alışılmamış bir yeniliğin kibrinden değil, bu **Asya uygarlıklarının** Afrika ve Avrupa'dakilere kıyasla yaşlarının, haklarındaki bilgilerimiz derinleştikçe artmasından kaynaklanmaktadır. Arkeolojinin kürekleri, Nil boyunca bir asır süren muzaffer araştırmalardan sonra Süveyş'i geçerek Arabistan, Filistin, Mezopotamya ve İran'a ulaştıkça, **medeniyetin tarihi dramında bilinen en eski sahnelerin Mezopotamya'nın zengin nehir deltasında gerçekleşmiş olması**, her geçen yıl daha da muhtemel hale gelmektedir.

Nehirlerin döküldüğü Denizler

- **Karadeniz'e dökülen:** **Tuna**, Özü, Turla, Aksu, Don, Sakarya. Çoruh. Yeşilirmak. **Kızılırmak**
- **Ege Denizi'ne dökülen:** Vardar. Meriç. Arda. Tunca. Küçük Menderes. Büyük Menderes. Gediz
- **Akdeniz'e dökülen:** Asi. Seyhan. Ceyhan. Manavgat
- **Basra Körfezi'ne dökülen:** **Fırat. Dicle**
- **Hazar Denizi'ne dökülen belli başlı ırmaklar:** kuzeyde **İdil** Nehri, Yayık Nehri ve Emba Nehri; doğuda Etrak Nehri; batıda Kuma Nehri, Terek Nehri, Sulak Nehri, Samurçay Nehri, Kura Nehri, Astara Çayı, güneyde ise Kızıl Ören Irmağının Gılan ve Sefidrüd kollarıdır.
- **Aral Gölüne dökülen nehirler:** **Maveraünnehir (Ceyhun. Seyhun)**

OĞUZ KAĞAN

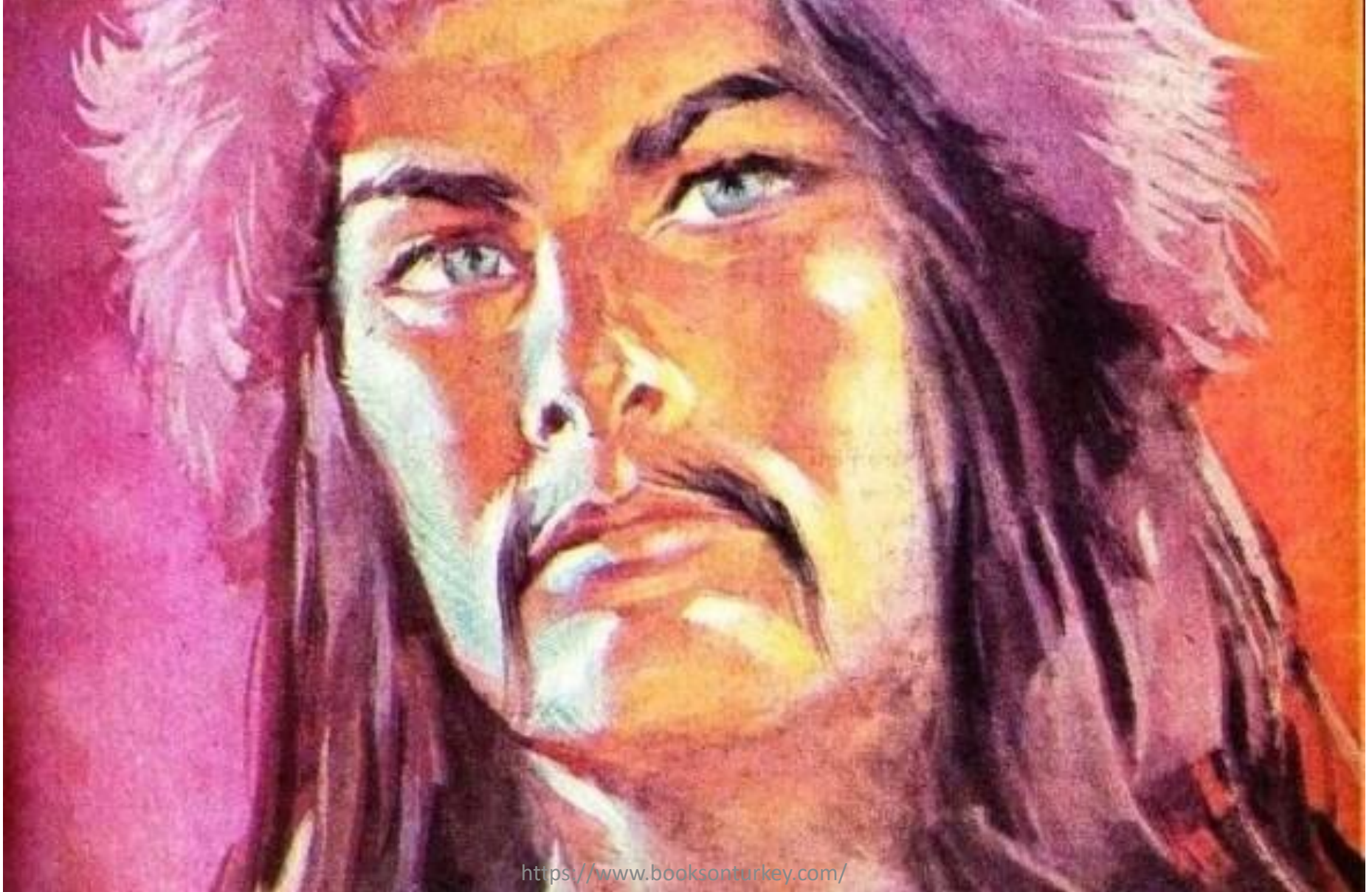
Takı Taluy (Daha Deniz)

Takı Müren (Daha Irmak)

Güneş Bayrak

Gök Kurıkan (Gök Çadır)

Oğuz Kağan

Deniz Han, Oğuz Kağan Destanı

Oğuz Kağan'ın ilk eşinden olan oğullarından biridir. Türk Devleti'nin denizlerdeki egemenliğini ve enginliğini simgeler. Ongunu Çakır kuşudur.

Bu kuş maviye çalan rengi nedeniyle denizi çağrıştırır. Ayrıca destandaki gökten inen kurt mavi bir ışığın içindedir ve bu aynı zamanda göğün rengidir.

Deniz Han - Wikipedi

https://tr.wikipedia.org/wiki/Deniz_Han

Batı Türkistan Halkı Oğuzlar

Köken destanımız olan Oğuzname'nin nihai olarak Saka zamanına dayandığı anlaşılmıştır. Oğuz Han bir kişinin ismi değildir. **Oğuzların, yani boyların hanı** demektir, kurucu ataya işaret eder. Oğuzlar tamamen Batı Türkistan halkı olduğu gibi, destanda geçen olaylar da Hazar çevresini konu almaktadı.

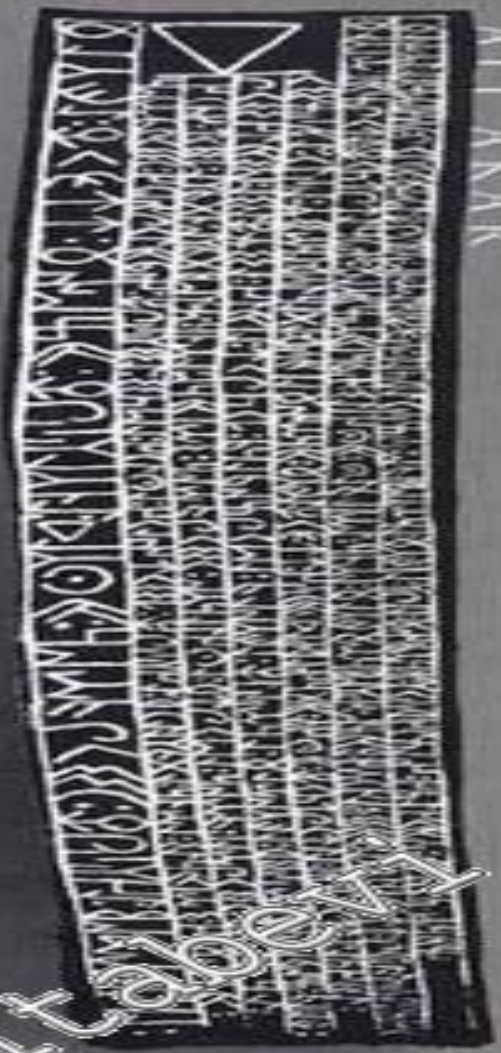
Oğuz Han'ın Hazar'ın batısından gelip Ortadoğu ellerini fethi, aynen Sakaların 7. yy' daki Ortadoğu fetihleriyle uyuşur.

Osman Karatay. Türklerin Kökeni. ss.32

Okyanus Kıyısına İlk Sefer

BİLGE TONYUKUK

ALIAKAR

BİLGE
TONYUKUK
YAZITI

Simulokiti

AKADEMİK KİTAPLAR

Taluy, Okyanus, İlk Başbakan Bilge Tonyukuk (646-724)

1D1

ᲕᲚ ᲔᲚᲚ ᲚᲕ᲏᲏ ᲔᲚ᲏ ᲕᲚ ᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚ
ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚ ᲚᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲕᲚᲚᲚ
ᲚᲚ ᲚᲕᲚᲚ

İki Bin Ertimiz Biz İki Sü Boldı Türk Bodun Olurgalı Türk Kagan Olurgalı Şandung Balıka Taluy Ögüzke Tegmiş Yok Ermiş Kaganıma Ötünüp Sü İletdim

İki Bin İdik, Biz İki Sü (Ordu) Olduk. Türk Bodunu Oturalı, Türk Kağanı Oturalı Şandung Balığa (Şehrine) Taluya (Büyük Okyanusa) Ögüze (Sarı Irmağa) Değmiş[Liği] Yok İmiş. Kağanıma Ötünüp (Söyleyip) Sü (Ordu) İlettim.

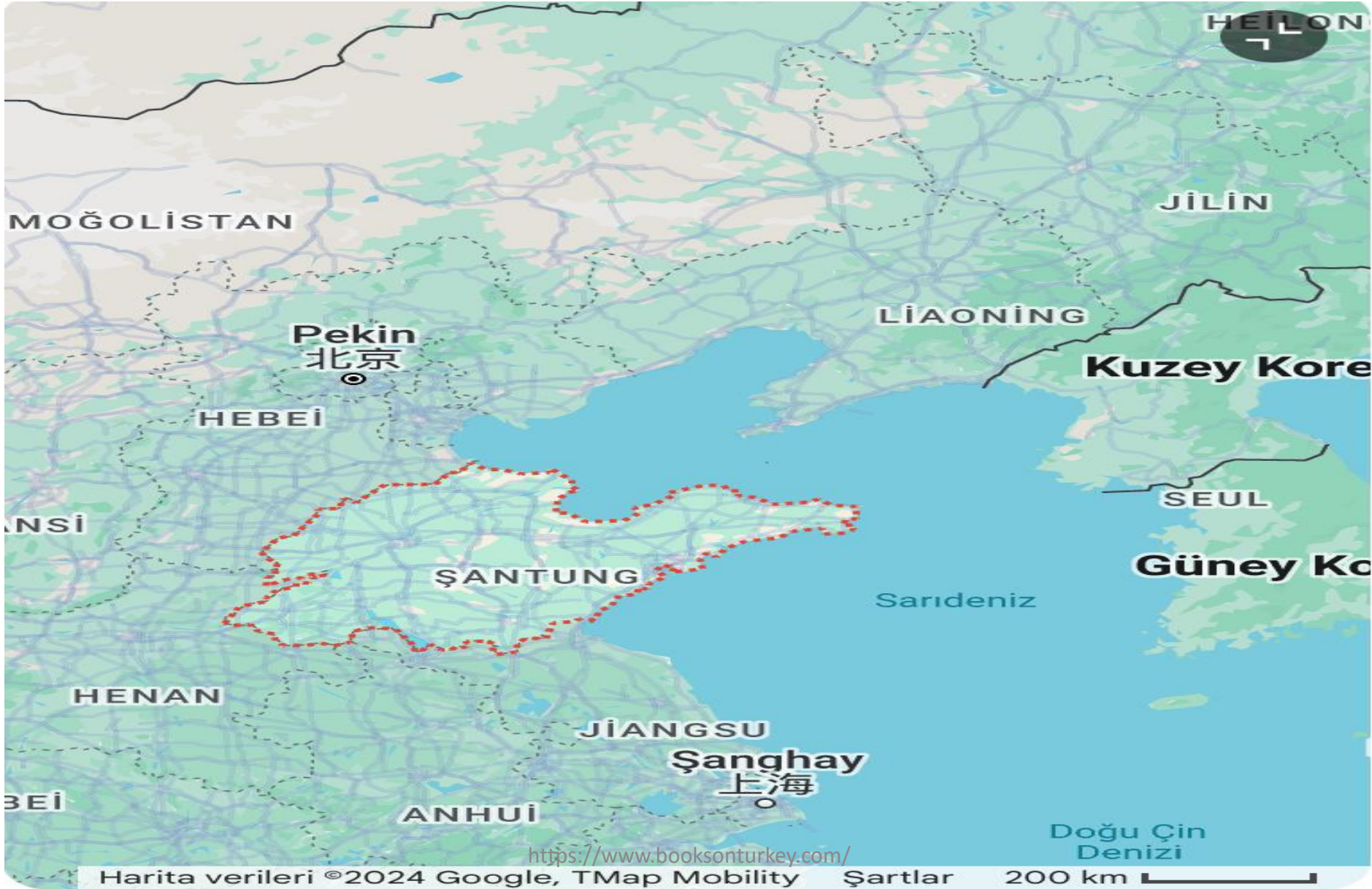
1D2

ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲚ ᲚᲔᲚ ᲔᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚ
ᲔᲚᲚᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲔᲔᲚ ᲕᲚᲚᲚ ᲚᲕᲚ ᲔᲔᲚᲚ ᲕᲚᲚᲚ ᲔᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲕᲚᲚ ᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲕᲚᲚ ᲚᲚᲚ ᲚᲚᲚᲚᲚᲚ ᲚᲕᲚᲚ

Şandung Balıka Taluy Ögüzke Tegürttim Üç Otuz Balık Sıdı Usın Bundatu Yurtda Yatu Kalur Erti Tabgaç Kagan Yagımız Erti On Ok Kaganı Yagımız Erti

Şandung Balığa (Şehrine) Taluya (Okyanusa) Ögüze (Sarı Irmağa) Değdirdim. Üç Otuz Balık (Şehri) Kırıldı. Usu (Halkı) Bunadı Yurtta Yatıp Kalır İdi. Tabgaç Kağanı Yağımız İdi. On Ok Kağanı Yağımız İdi.

Şantung, Çin ve Okyanus

Dalay Lama

Talay. Dalay Lama. Tonyukuk

“Tibetlilerin tanrı hükümdarı Dalay Lama; lama **bilge**, dalay ise ulu deniz demektir. Talay dalay olmuştur, bütün değişiklik bu.

Denizle çok fazla bağlantısı olmayan milletlerde deniz, göl, ırmak ayrımı açık değildir.”

Teoman Duralı.

<https://zeytinburnu.istanbul/wp-content/uploads/2022/12/Durali-Konusmalar-BSK-tumu.pdf>
[ss.519](#))

Asya ve Küçük Asya'da Türk Denizciliği

Su ve Türk

Merhaba Levent Bey, bu konu son zamanlarda çok merak ediliyor. Yerleşik anlayış **su** ile göçebeyi = Türk'ü yanyana düşünmediğinden, bu konuda bozkır sahası için neredeyse çalışma yok.

Biz ise eski Türklerde **su araçları** adının olağandan fazla oluşuna dikkat çekip, **sulak güney Sibirya sahasına** işaret ettik ama ayrıntılı bir çalışmayı ben de yapamadım.

Sadece iki yıl önceki **Kıpçak** ve **Kimek** adları makalemde biraz değindim. Academia sayfamda bu makale tam metin bulunabilir. Esen kalın,

Prof Dr Osman Karatay. 24.09.2024

Kimek ve Kıpçak

- **Kimek-Kıpçakların yaşadığı/türediği bölge açık şekilde sulaktır.** Savinov'un Güney Sibirya'nın batı kısımları olarak teşhisine sırf Şine-Usu yazıtında adları geçiyor ve Oğuznamelerde ağaçla ilgili anılıyorlar diye sırt çeviren ve Altay ve Sayanların güney eteklerindeki ormanlık bölgeleri Kıpçak türeneği olarak gören Ahincanov'un (Kıpçaklar,s.63-64) dikkat etmediği şey, **Oğuzname'deki vurgunun ağaç değil, ırmak oluşudur.**
- Öte yandan, Altayların eteklerindeki bir halkın ertesi yüzyılda Güney Sibiryaya kuşağını ve Kazak bozkırlarının kuzey kesimini kaplamasını sağlayacak müthiş bir yayılma dinamizmini açıklaması gerekirdi. Altay eteklerinden fazla ağaç, bozkırdan ormana geçilen mezkûr bölgede bulunmaktadır
- Zaten Gerdizi'de **İrtiş** kenarında anlatılırlar ve ırmağın ismini de onlar vermişlerdir. Kuzeye akan ya da batıya gidip **İdil**'e karışan çok sayıda **ırmak** bu bölgeden doğar, arazinin eğiminin sifıra yakın olması sebebiyle de akış hızı ve debisi düşük ve mecraları yayvan olan, akıp akmadığı belli olmayan **akarsular** karşımıza çıkar. Bölgenin etnik ve jeokültürel bütünlüğü ve parçalı bir yapı arz etmeyişi, en eski dönemlerden itibaren bu **suların bir sınır teşkil etmediğini, rahatlıkla geçildiğini** göstermektedir.
- **Bu bağlamda, bozkır göçebelerinin dili olarak nitelenen Türkçedeki su araçlarıyla ilgili kelimelerin şaşırtıcı varlığı ve fazlalığı dikkat çekmektedir. Gemi, kayak ve sal ilk elde akla gelen kelimelerdir.**

Kimek ve Kıpçak

- **Gemi** kelimesi Türk lehçelerinde ve kaynaklarda çoğunlukla **keme, kime** biçimleriyle geçer. Acaba Rusça brodnik 'gemici' kelimesinin bir toplum kesimine ad olması ve Türkçedeki Kazak, Manav ve Tahtacı gibi örneklerle muvazi olarak, **bir sınıfın o dönemde gemiyle ilgili adlanmasını ve zamanla bunun etnik bir içerik kazanmasını düşünebilir miyiz?** İsimden isme bir -k yapım ekini bilmiyoruz; bildiğimiz örneklerde (en başta Yörük) bu ek fiile ekleniyor veya küçültme eki olarak kullanılıyor: ***Kimek 'gemicik'?** Elbette o dönemde **Güney Sibiryada kullanılan araçlar basit ve küçük yapıydı ve belki aynı anda kullanılan kayık kelimesi günümüzde olduğu gibi daha küçük bir aracı anlatıyordu.** Ama aynı türden daha küçük başka bir şeyin varlığı, elimizdeki şeye küçültme eki eklememize engel olmaz.
- Başka bir ihtimal ise, eğer **kimek** kelimesini bölmek zorunda hissediyorsak, aynı boy birliğindeki İme ve İmek isimlerinin gösterdiği üzere, muhtemel bir eskicil çoğul ekinin varlığıdır. Bu da bize **'gemiler'** gibi bir anlam sağlayacaktır. Buradaki itiraz ise **gemiler** veya **gemicik** biçimindeki bir etnik ismin mantığıdır. Lakin bu mantık bizim bugünkü bakış açımıza göredir. Daha dün gibi yakın zamanda yazılan kaynaklar bu mantığı sorgulamıyor. Bu yüzden Reşidüddin ve sonraki Oğuznameciler ondan mülhem Kıpçak isminin 'ağaç kovuğu' anlamına geldiğini ve kovukta doğan bir çocuğa ad olarak verildiğini söylüyor ama bir halka 'kovuk' denip denmeyeceği gibi bir tereddüde düşmüyorlar.
- Dolayısıyla, kaynak yokluğunda sadece varsayımla dile getirebileceğimiz **bir öneri olarak, Kimek isminin anlamı 'gemiler' veya 'gemicik' idi** ve bölgedeki etnik sürecin doğasına bakarsak, ortada bir asli Kimek boyu bulunmadığından, bu **asli/kurucu boy Kıpçakların kendileriydi. Dolayısıyla, Kimek ismi Kıpçakların önceki ismi oluyor ve zamanla kullanımdan düşmüştür.** Belirttiğimiz gibi, şart olmamakla birlikte, niteleme içeren kavramlar olarak **Kimek ve Kıpçak kelimelerinin** anlam ilgisi olduğunu düşünmek için sebeplerimiz var. Bu noktada Kıpçak kelimesinin anlamına müracaat edebiliriz.

Kimek ve Kıpçak

- Fakat Kıpçak'ın 'kovuk' anlamını tespit edip bırakamıyoruz. Nakiller üzerinden anlamı veren Reşidüddin'den ziyade, bu kelimenin anlamını daha iyi bilmesi gereken Uygur Oğuznamesinin yazarına müracaat etmeliyiz. Orada biraz farklı bir şey söyleniyor. Oğuz'un ordusu **İdil**'i nasıl geçeceğini düşünürken, askerlerden birisi "ağaçları kesti ve bu ağaçlara yattı, geçti. Oğuz Kağan sevindi, güldü ve "Sen burada bey ol; senin adın Kıpçak Bey olsun" dedi." **Açıkça bir gemi, bir kayık yaptığı için Kıpçak ismini alıyor. O halde bu kelimenin doğrudan gemi anlamı da vardı.**
- Türkçe kaynaklara yansımayan ve anlaşılın günümüz lehçelerinde hiç geçmeyen bu **gemi** anlamını verintilerde buluyoruz. Kilise Slavcasından miras olarak Rusça, Ukrayince ve Bulgarcada geçen ковчегTürkçe bir ödünçleme olarak **'gemi'** anlamındadır; Hırvatça ve Sırpçada ise kopčeg 'sandık' anlamı kazanmıştır. Skok, Etimologijski Rječnik Hrvatskoga ili Srpskoga Jezika -II-, s.147, bunu kökeni doğrulanmamış kelimeler arasına koyar; üstelik Rusça ve Bulgarcadaki kelimeye de bağlamaz.
- Fasmer'de ve Skok'ta Mikkola'ya atıfla Tr. koburcak kelimesi kökene konur ama Türkçe kelimenin nihai kökeni ne olursa olsun, Doğu ve Güney Slav dillerine en geç Ortaçağın erken dönemlerinde *kuvçak gibi bir biçimle geçtiği anlaşılıyor. Bu zaman bilgisi bize, kaynağı ister Avarlar, isterse Hun veya Bulgarlar olsun, **eski Türkçenin bu en eski dönemlerinde kıpçak 'gemi' anlamının yürürlükte olduğu** fikrimize destek sunuyor.

Kimek ve Kıpçak

- Bu anlam Karahanlı çağında unutulmuşu benziyor. Dolayısıyla Kıpçaklığın oluşum çağı olan 8. yy civarında kelime **gemi** anlamındaydı ve Kıpçak ismi bu anlama geliyordu. Bu tespit, belirttiğimiz üzere, Kimek adında asli/kurucu boyun olmaması ve **Kimeklerin büyük ihtimalle Kıpçaklar olması noktasında**, bize Kimek isminde de bir **gemi** aramak imkânını bahşediyor.
- Biz daha önce de bu **gemi** bağlantısına dikkat çekmiş, ancak Kıpçak kelimesinin Kuman'ın eş anlamlısı olarak kuw-cak 'sarıcık > sarıca, sarışın' anlamının da ihtimal dâhilinde olduğunu vurgulamıştık. Bu ihtimal uzak köklerde olmak kaydıyla elbette geçerlidir. Ancak Kıpçak biçimini kullanan Doğu (İslam ve Gürcü) kaynaklarının asla bu ismi çevirmemeleri, üstelik Türk kaynaklarında başka bir anlam verilmesi, buna karşılık Kuman ismini bilen Batı (Avrupa ve Ermeni) kaynaklarında ısrarlı bir şekilde 'sarışın' çevirisi yapılması, bizi Kuman ile Kıpçak'ın anlam ilgisi olmayan budun adları olduğu fikrine yöneltmektedir.
- Bir çevredeki, birbirinin yerine kullanılsa bile değişik etnik isimlerin birbiriyle anlamca ilişkili olma zorunluluğu veya düzenliliği yoktur. Bunu yukarıda belirtmiştik. Biz sadece, Kimek adını taşıyan bir boyun varlığını açık şekilde bilmediğimizden, bunu boy birliğinin adı olarak alıp Kıpçak ile telif etmeyi öneriyoruz. Bu önerimiz, yukarıda gösterdiğimiz bir anlam ilişkisini de barındırıyor olabilir. Kuman ise, tıpkı daha sonraki Kanglı gibi, daha sonraki bir Kıpçak-içi etnik yükselişi ifade ediyor gözükmektedir.

Prof. Dr. Osman KARATAY. "Kimek ve Kıpçak İsimleri Üzerine", Türkolojiye Adanmış Bir Ömür. Attila Jorma Armağanı, yay. Özlem Demirel, İstanbul: Kutlu Yayınevi, 2022, 429-436.

Anayurt Türkistan Şehirleri ve Denizcilik

- Kimeklere ait yerleşim yerlerinden **Demunya**, oldukça bakımlı ve kalabalık bir şehir olup Şerya Nehri kıyısında idi. Aynı nehrin kıyısında kurulan bir başka Kimek şehri de **Seraves** idi. Durgun akan büyük Şerya Nehrinde gemiler işler ve nehri bir uçtan diğer uca kat ederek insan ve mal taşırlardı. Gağan Gölü kıyısında ve bu göle dökülen nehirlerin kıyılarında da **Kimek şehirleri** bulunmakta idi. Göl kıyısında bulunan **Dehrat köyü iskelesinden** kalkan gemiler **Gağan, Karantiya, Seraves ve Damuriya şehirlerine** yük ve insan taşırlardı.
- Oğuz topraklarındaki Harezmi Gölüne dökülen Ruda Nehri çok büyüktü ve kıyılarında **Hıyam ve Cacac** adlı **iki küçük Oğuz şehri** bulunmaktaydı. Anlaşıldığı kadarıyla, bu şehirlere ulaşım nehirden **kayıklarla** yapılmaktaydı. Maveraunnehr'de, ana kolu Özkent yakınlarından çıkan Şaş Nehri yoluyla **Hocende (Hokand)**'ye gemiler gelirdi.
- Bu nehir de Aral Gölüne dökülmekte idi. Türklerle Müslümanlar arasında barış olduğu zamanlarda bu nehirden gemilerle **Oğuzların kışlık başkenti Yenikent'e** (el-Karyetu'l-Hadle) erzak taşınmakta idi.
- **Tirmiz**, Ceyhun nehri üzerindeki en büyük şehir idi. Selçuklularla Karahanlılar arasındaki sınırda bulunan bu şehir geniş meydanları, tuğla döşeli çarşıları ile temiz ve hoş bir şehirdi. Nehir, şehri sağdan ve soldan kuşatırdı ve üzerinde durmadan gemiler gidip gelmekteydi. Ceyhun Nehrinin Harezmi'deki kollarından **Hive, Medra ve Buvve** kanallarında da gemiler işlemekte idi. Bu gemiler, Harezmi'nin Horasan tarafındaki kısmının merkezi ve Ceyhun Nehri üzerinde kurulmuş bulunan **Curcaniye**'ye kadar gitmekteydiler.
- Maveraunnehr'de İsficab yakınlarındaki çölde birinin adı Me'va, diğerinin adı da Yaren olan iki büyük nehrin kıyılarında birbirlerine çok yakın mesafelerde kurulmuş **Şarab, Beduhket, Temtac ve Barcac** isimlerinde **dört Türk şehri** bulunmakta ve bunlar arasında ulaşım **kayıklarla** yapılmaktaydı.

Anayurt Türkistan Şehirleri ve Denizcilik

- 847 tarihinde eserini yazmış bulunan Müslüman coğrafyacı İbn Hurdazbih, **ticaret şehirlerini** sık sık dolaşan, sözüne güvendiği bir zatın anlattıklarına dayanarak, İslam topraklarından Çin sınırlarına kadar uzanan Türk ülkelerinde Kank, Türk, Siyavat, Tarazab vb. gibi **hepsi de Ceyhun Nehri kadar büyük bir çok nehirlerin bulunduğunu, bunların üzerinde büyük gemilerin işlediğini ve doğudan batıya doğru seferler yaptıklarını belirtmektedir.**
- Kimeklere ait **Dumuriya** ve **Seraves** şehirleri Şerya Nehri kıyısında kurulan büyük şehirlerdi. Şerya Nehri ise oldukça büyüktü ve üzerinde **gemiler** seferler yaparlardı. Yine Kimeklere ait **Gagan, Karantiya, Dumuriya** ve **Seraves**'e gitmek isteyenler Bencar'dan Dehrat köyüne kadar yürüyüp burada yük ve insan taşıyan **gemilere** binerek bu şehirlere ulaşırlardı. Kullanılan **gemiler** kürekle ve rüzgarların şişirdiği yelkenlerle ilerlemekte idiler ve nehirlerin içinden gittiklerinde akıntının gücünden yararlanırlardı. Oğuz ülkesinde bulunan Asgarün adlı bir dağdan çıkan Ruda Nehri büyük bir nehir olup kayıklarla geçilirdi. Bu nehir yoluyla Aral Gölünden **Hıyam** şehrine gidilmekteydi.
- Karluk Türklerinin ülkesi Sermika'da Mergan Dağından çıkan ve kuzeye doğru akan **Harkan** Nehri'nin üzerinde kurulu bulunan aynı adı taşıyan şehire nehir üzerinden ulaşılmaktaydı. Özellikle nehrin derin yerleri bu **gemilerle** geçilmekteydi.
- Sermika'da Lahman Nehrinin batı kıyısında büyük ve güzel bir şehir olan **Denbehe** bulunmaktadır. Buranın halkı koyun yetiştiricisi idi ve büyük sürülere sahipti. Lahman Nehri, Harkan Nehrinin aktığı göle akmaktaydı ve su taşıma hacmi çok büyüktü. Bu nehirde **gemiler** **Denbehe**'den göle kadar giderler, sonra da nehir yoluyla **Harkan**'a varırlardı.

Asya'da İlk Türk Denizciliği

- **Asya'nın hayatında akarsuların önemli bir yeri vardır. Çünkü bu kıtadaki halkların çoğu akarsular çevresinde toplanmıştır. Onlar için akarsu doğrudan hayat demektir. Asya'yı çevreleyen denizlerden akan büyük ırmaklar vardır.**
- Özellikle, VIII. yüzyıldan itibaren Türk coğrafyasında gittikçe gelişen ve yaygınlaşan şehirleşmeyi coğrafya eserlerinde takip etmek zor olmamaktadır. Türk topraklarındaki siyasi gelişmelere paralel olarak ticaret de çok hızlı gelişmiştir. Bunda Türklerin ticarete verdikleri önemin etkisini görmek gerekmektedir.
- Şehirleşmenin yaygınlaşması buralarda yerli üretim faaliyetlerinin de hız kazanmasına, eskiden bilinen üretim kalemlerine yenilerinin eklenmesine yol açmıştır. Ticaretin yaygınlaşması ile birlikte hammadde ve ulaşım ön plana çıkmıştır. Zengin yer altı ve yer üstü kaynakları hammadde ihtiyacını karşılarırken, ticari malların güvenilir bir yolla kısa sürede yerine ulaşması önem kazanmaktaydı.

Asya'da İlk Türk Denizciliği

- Eski çağlardan itibaren Asya'da bu genellikle kara yoluyla gerçekleştirilmekteydi. Fakat iç denizler, göller ve büyük nehirlerin bir hayli fazla olduğu Türk coğrafyasında zengin su yolları şebekesi ticari malların bir yerden başka bir yere naklinde büyük kolaylıklar sağlamaktaydı.
- Bu yüzden Türkler ülkelerindeki su yollarının hemen kıyılarında çok sayıda şehirler kurdular ve yaptıkları gemilerle ticari malları ve insanları uzak mesafelere ulaştırdılar. Doğu Avrupa' dan Çin sınırlarına kadar uzanan büyük coğrafya bu sayede daha kolay, tehlikesiz ve hızlı bir şekilde kat edildi. **Genelde bir kara insanı olarak görülen Türkler, süratli atları ile tanınmışlar ve adeta onlarla özdeşleşmişlerdi. Şimdi onlar en az atları kadar süratli gemileriyle suların içinde yelkenle ve kürekle hedeflerine ulaşabilmekte idiler.**
- Kısa sürede gemicilik çok iyi öğrenilmiş ve bu Türkler için ciddi bir uğraş alanı haline gelmişti. Onlar değişik zamanlarda dünyanın çeşitli bölgelerine bu becerilerini götürerek oralarda bu alanında ciddi başarılarla imza attılar.

Türkler Asya'da iken Denizcilik yaptılar mı

Asya'da Yaşayan Türklerin Denizcilik Faaliyetleri

Evet, Asya'da yaşayan Türkler, tarihin çeşitli dönemlerinde denizcilik faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu faaliyetler, coğrafi konumları, ihtiyaçları ve dönemin teknolojik imkanları doğrultusunda farklılık göstermiştir.

Tarihsel Süreçte Türklerin Denizcilik Faaliyetleri

- **Orta Asya Dönemi:** Orta Asya'daki büyük göller ve nehirler üzerinde yapılan denizcilik faaliyetleri, Türklerin denizlerle tanışmasının ilk adımlarıdır. Bu dönemde daha çok iç sularda kullanılan basit su taşıtları kullanılmıştır.
- **Göktürkler Dönemi:** Göktürkler, denizlere ulaşmak için önemli girişimlerde bulunmuşlardır. Bilge Kağan döneminde yapılan seferlerde Türk ordusu, Şantung yarımadasına kadar ulaşmıştır. Bu, Türklerin denizlere olan ilgisinin ve denizcilik faaliyetlerinin arttığının bir göstergesidir.
- **Uygurlar Dönemi:** Uygurlar, deniz ticaretine önem vermiş ve İpek Yolu üzerindeki deniz güzergahlarını kullanmışlardır.
- **Hazar Kağanlığı Dönemi:** Hazar Denizi'ne hakim olan Hazarlar, güçlü bir deniz filosuna sahipti ve deniz ticaretiyle uğraşıyorlardı.
- **Selçuklular ve Osmanlılar Dönemi:** Anadolu'ya yerleşen Türkler, Akdeniz'e kıyısı olan devletler kurmuş ve denizcilikte önemli başarılarla imza atmışlardır. Özellikle Osmanlı Devleti, büyük ve güçlü bir donanmaya sahip olarak denizlerde hakimiyet kurmuştur.

Türklerin Denizciliğe Katkıları

- **Gemi Yapımı:** Türkler, zamanın şartlarına uygun çeşitli gemi tipleri geliştirmişlerdir.
- **Navigasyon:** Denizlerde yön bulma konusunda önemli çalışmalar yapmışlar ve deniz haritaları oluşturmuşlardır.
- **Denizcilik Terimleri:** Denizcilikle ilgili birçok terim Türkçedir.
- **Deniz Ticareti:** Türkler, deniz ticaretiyle zenginleşmiş ve farklı kültürlerle etkileşim kurmuşlardır.

Neden Denizcilik?

Türklerin denizciliğe önem vermesinin birçok nedeni vardır:

- **Coğrafi Konum:** Birçok Türk devleti denizlere kıyısı olan bölgelerde yaşamıştır.
- **Ekonomik Faydalar:** Deniz ticareti, ekonomik büyüme ve refah için önemli bir kaynaktır.
- **Askeri Güç:** Güçlü bir donanma, denizlerde hakimiyet kurmak ve düşmanlara karşı savunma yapmak için gereklidir.
- **Kültürel Etkileşim:** Denizcilik, farklı kültürlerle tanışmak ve bilgi alışverişinde bulunmak için önemli bir araçtır.
- **Sonuç olarak,** Türkler tarih boyunca denizlerle iç içe yaşamış ve denizcilikte önemli başarılarla imza atmışlardır. Denizcilik, Türklerin kültürel, ekonomik ve askeri hayatında önemli bir yer tutmuştur.

Daha fazla bilgi için şu kaynaklara göz atabilirsiniz:

- DergiPark: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/273691>
- Deniz Bülten: <https://www.denizbulten.com/turkler-ve-deniz-54195h.htm>

Anayurt Türkistan' da Denizcilik

Türklerin denizcilik faaliyetleri anayurt Türkistan' da başlamış olmalıdır.

- Burada Aral, Balkaş, Isıg-Gl gibi büyük göller;
- Hazar Denizi gibi kıyılarına ulaştıkları bir iç deniz;
- Ural, Topal, Sir Derya, Amu Derya vb. gibi **sekiz tanesi 1000 km'nin üzerinde, kırk tanesi de 500 km'nin üzerinde uzunluğa sahip 4500 adet nehir** mevcuttur.

Bu kadar **geniş bir su şebekesine sahip olan Türkistan' da** insanların suları sadece günlük ihtiyaçları için kullanmadıkları, bunlardan mal ve insan ulaşımı konusunda yararlandıkları görülmektedir.

Karadeniz'in Kuzeyindeki Türklerde Denizcilik

- Türklerin batıya yönelen göçleri sırasında yerleştikleri Karadeniz'in kuzeyindeki topraklar onların ikinci vatanları olmuştu. Bu topraklarda milattan önceki devirlerden başlayarak geçen iki bin yılı aşan sürede irili ufaklı çok sayıda devletler kurdular. Devlet kuramayanlar ise bu coğrafyada yüzyıllar sürececek uzun ve maceralı bir hayat yaşadılar.
- **Batı Hunları, Avarlar, Sibirler, Bulgarlar, Hazarlar, Peçenekler, Uzlar ve Kıpçaklar** bu bölge ile anılan Türk devletleri ve toplulukları idiler. Bunlardan özellikle Hazarların VII-X. yüzyıllar arasındaki üç yüz yıllık hakimiyet dönemi ayrıca ele alınması gereken çok önemli bir tarih sürecidir. Bu süreç içerisinde bütün Doğu Avrupa'nın denetimini eline geçiren Hazarlar güçlü orduları ve devlet yapılanmaları ile büyük bir güç haline gelmeyi başarmışlardı.
- Mervezi, sahillere yerleşmiş Türklerin hiçbir amaç ve niyet gütmeksizin denizde en ücra yerlere seyahat ettiklerini söylemekte, bu seyahatler sırasında gerçekleşen birtakım geleneklerinden bahsetmektedir. Buna göre, iki gemi karşı karşıya gelince şiddetlice çarpışırlar. Daha sonra gemiciler kılıçlarını çıkarıp birbirleri ile dövüşürlerdi. Bu olay onların selamlama şekli idi. Bu olayı sadece gelenekleri olduğu için yaparlardı. Galip gelen her iki gemiyi birden yönetirdi.

Türkiye'de Türk Denizciliği

- **Burada esas üzerinde durulması gereken mesele Çaka'nın denizciliği nereden öğrendiği idi.** Onun Bizans sarayında kaldığı 4-5 yıllık zaman içerisinde İstanbul' da denizciliği öğrendiğine dair bir takım tahminler yapılmaktadır. Fakat şu gözden uzak tutulmamalıdır ki, denizcilik gibi teknik bir konuda güçlü bir hale gelebilmek ve bu alanda bir şeyler başarabilecek alt yapı oluşturabilmek için uzun bir süre denizcilikle uğraşmak gerekmektedir. Üstelik onun denizlerde mücadele eden adamlarının gemileri iyi tanımak ve denizcilik gibi teknik bir alanın içinde pişmiş olmaları gerekiyordu. Rum halkı gemilerin inşasında tecrübelerini Çaka ile paylaşmış olmalı idiler. Ama onların Çaka'nın emrinde böyle büyük bir maceraya atılmalarını düşünmek her halde pek doğru olmasa gerektir.
- **Buradan çıkan gerçek ise, hem Çaka'nın hem de onunla birlikte mücadeleye atılan adamlarının gemileri iyi tanıdıkları ve denizciliği iyi bildikleridir. Onlar Anadolu' da büyük mücadelelerin yaşandığı anda bir çırpıda denizciliği öğrenemeyecek olmaları sebebiyle, geldikleri Türkistan coğrafyasında denizcilik ile içiçe bir hayat sürmüş olmalıydılar. Muhtemelen onlar da Çaka gibi Karahanlı coğrafyasından gelmiş idiler ve orada yukarıda ortaya konulmaya çalışıldığı şekliyle denizciliği öğrenmiş idiler.**
- Yukarıda verdiğimiz bilgiler göstermektedir ki, Çaka'nın İzmir sahillerinde başlattığı deniz gücü oluşturma politikası **Türkiye Selçukluları** tarafından da benimsenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Denizciliğe aşina olmayan bir toplumun ve onun liderlerinin böyle bir girişimde bulunması şüphesiz ki düşünülemez. Bu faaliyetlerin Türklerin Ortadoğu' da ilk denizcilik girişimleri olduğu söylenebilir.
- **Türkler Anadolu'da sadece sahillerde değil, iç bölgelerde de gemicilik faaliyetlerine başlamış gibi görünmektedirler.** Sökmenlilerin XII. yüzyılın başlarında Van Gölü havzasında hakimiyet kurduktan sonra bu gölde gemicilik yapmaları, Ahlat ile Erciş, Van,Vatsan ve Tatvan limanları arasında gemilerle bağlantı kurmaları bunu göstermektedir.

Karadeniz Kuzeyinde İdil Boyu Türk Şehirleri ve Denizcilik

- Ticaretin önemli kısmı Karadeniz ve Hazar Denize dökülen büyük nehirler vasıtasıyla yapıldı. Bu nehirler Avrupa'nın iç bölgelerine kadar uzamaktaydı ve yüzdürülen gemiler vasıtasıyla ticari mallar Avrupa ile Asya arasında dolaşmaya başlamıştı. Bu cümleden olarak, Hazar Denizi ile İtil şehri arasında devamlı ticaret gemileri işlemekteydi. Önemli bir ticaret şehri olması sebebiyle İtil'de çeşitli milletlerden insanlar yaşamaktaydı. Kaynakların belirttiğine göre, Hazarların kayıkları vardı ve bunlar İtil şehrinin yukarı tarafından gelen ve buralarda İtil Nehrine karışan Burtas Nehri'nde işlerlerdi.
- Bulgar diyarından doğan bu nehir üzerinde Hazarlara bağlı yerleşik Türk toplulukları yaşamaktaydı. Bunların yerleşme merkezleri Hazar ülkesi ile Bulgar ülkesi arasında bulunuyordu. İtil nehrinde Bulgar, Hazar ve Burtas ülkeleri arasında mekik dokuyan gemilere her zaman tesadüf ediliyordu. Bu gemilerden bazıları Bulgar tüccarları tarafından dağların doruklarından kesilip getirilen karları yükleyerek 40 günlük bir yolculuktan sonra **Saksın**'dan **Bulgar şehrine** götürmekteydiler.
- Bu karlar orada depolanmakta ve sıcak yaz ayları boyunca serinlemek isteyen halka satılmaktaydı. Arkeolojik kazılarda elde edilen buluntularda İtil Bulgarlarına ait çok sayıda olta bulunmuş olup, bu durum balık avcılığının çok revaçta olduğunu göstermektedir.

Karadeniz Kuzeyinde İdil Boyu Türk Şehirleri ve Denizcilik

- Olta balıkçılığının yanında muhtemelen teknelerle daha büyük ölçekli balık avlanmakta, bunların ihtiyaç fazlası ise gemilerle başka yerlere götürülerek satılmakta idi.
- İtil Nehri aynı isimli Hazar başkentinde iki kısma ayrılmakta ve bunların ayrıldığı yerde bir ada bulunmaktaydı. Hakanın sarayı bu adadaydı ve ada ile şehir arasındaki bağlantı gemilerin yan yana konulmasıyla kurulan köprü vasıtasıyla yapılmaktaydı. İtil halkı, yaklaşık 20 fersah uzakta bulunan tarlalarından elde ettikleri mahsulün bir kısmını gemilere yükleyerek, nehir yoluyla şehirlerine taşırlardı. Bu şehrin dört kapısı vardı ve bunlardan nehir tarafına açılan kapıdan bir çok gemilerin bağlı bulunduğu rıhtıma inilmekteydi.
- İtil'in dışında diğer önemli şehirleri deniz kıyısında kurulmuş çarşıları ve tüccarları ile güzel bir liman olan **Semender** ile yine bir nehir kıyısında kurulmuş bulunan **Saksın** idi. Bu son şehir oldukça büyük, nüfus itibarıyla kalabalık idi ve çok sayıda yabancı tüccarlar burada yaşamaktaydı. Nehirden balık avlanmakta ve bunun ticareti yapılmaktaydı.
- İtil şehri tüccarları Hazar Denizinden gemilerle İran'daki **Cürcan** ve diğer sahil şehirlerine gider gelirlerdi. Bunlar İtil Nehrinde hafif gemilerle yolculuk yaparlardı. Bu nehir yoluyla İtil Bulgarlarının şehirlerine, buradan da batıya doğru ilerleyerek Karadeniz'e ulaşırlardı.

Karadeniz Kuzeyinde İdil Boyu Türk Şehirleri ve Denizcilik

- **Hazar devletinin** gelirlerinin ve zenginliğinin kaynağının önemli bir kısmını denizden yapılan ticaretten alınan vergiler oluşturmaktaydı. Bulgar hükümdarları, ülkelerine gelen Hazarlara ait ticaret gemilerindeki mallardan % 10 nispetinde vergi alırlardı.
- Bizans topraklarından yola çıkan tacirler Hazar Devletinin bir şehri olan **Hamlic**'e gelerek buradan gemilerle Hazar Denizinin güney-doğusundaki **Cürcan**'a geçerlerdi. Bu da gösteriyor ki, bu şehir Hazar ülkesini denizden İran dünyasına, oradan da Türkistan'a bağlamakta idi.
- **İtil Nehrinin iki yakası boyunca uzayan kıyı şeridinde İtil Bulgarlarına ait şehirler vardı ve Müslüman tüccarlar gemileriyle bu şehirlere gelip ticaret yaparlardı.** Bu tüccarlardan % 10 vergi alınmaktaydı. İtil Bulgarlarına bağlı Başgırtlara ait ülkesinin hemen yanında Sukan denilen nehrin kıyısında **Nemcan** isimli bir Türk şehri vardı. Bu şehrin yakınlarında büyük bir bakır madeni bulunmaktaydı ve burada binden fazla işçi çalışıyordu. Çıkarılan maden cevherleri **Harezmi**'ye, **Şaş**'a ve komşu Oğuzların ülkelerine ihraç edilmekteydi. Ayrıca nehirde yaşayan çeşitli cinslerde balıklar avlanılır, bunlardan ihtiyaç fazlası olanlar tuzlanarak gemilerle Hazar Denizi kıyısındaki İtil ve diğer şehirlerde satılır, kazanılan paralarla damal alınır. X. yüzyıl ortalarında **Bulgar şehri** küçük olmakla birlikte oldukça tanınmış bir şehirdi ve komşu ülkelerin iskelesi idi.

Hazar Devleti

Çalıştığımız bölgeyi gösteren en geniş ve genel harita

<https://www.booksonturkey.com/>

İdil (Volga) Nehri

İdilboyu şehirleri

İtil Nehri Coğrafyası:

- Divan-ı Lügati'tTürk'te ve İslam kaynaklarında "Atıl",
- Rus kaynaklarında "Volga",
- Çuvaşça'da "Atal" adı ile geçen İtil Nehri, 3.694 km uzunluğuyla **Avrupa'nın en uzun nehridir.**

İtil'in sol kaynağı Kama Nehri, sağ kaynağı da Oka Nehridir.

İdilboyu (Volga Nehri) Kıyısındaki Şehirler

Avrupa'nın en uzun nehri olan Volga, Rusya'nın kalbinden akar ve kıyılarında birçok tarihi ve kültürel öneme sahip şehir barındırır. Bu şehirler, Volga'nın verdiği bereketle büyümüş ve kendine özgü kimlikleriyle öne çıkmışlardır.

1. Nijni Novgorod:

Rusya'nın eski başkentlerinden biri: Nijni Novgorod, tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi olmuştur.

Kremlin ve tarihi merkez: Şehrin kalbinde bulunan Kremlin, Orta Çağ mimarisinin güzel örneklerini sunar.

Volga boyunca uzanan nehir gezintileri: Volga'da yapılan nehir gezileri, şehrin farklı bir perspektifinden görülmesini sağlar.

2. Kazan:

Tataristan'ın başkenti: Kazan, Rusya'nın en büyük Tatar şehirlerinden biridir.

Kültürel zenginlik: Tatar ve Rus kültürlerinin bir araya geldiği Kazan, tarihi camiler, kiliseler ve müzeleriyle dikkat çeker.

Kazan Kremlin: UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan Kazan Kremlin, Tatar mimarisinin en güzel örneklerindedir.

3. Samara:

Otomotiv sanayinin merkezi: Samara, Rusya'nın önde gelen otomotiv üretim merkezlerinden biridir.

Volga nehri kıyısında keyifli yürüyüşler: Şehrin nehir kıyısı, yürüyüş ve dinlenme için ideal bir mekandır.

Kozmonotlar Alesi: Sovyet uzay programının önemli bir merkezi olan Kozmonotlar Alesi, uzay meraklılarını cezbeder.

4. Saratov:

Volga'nın incisi: Saratov, tarihi binaları, yeşil alanları ve sanatsal atmosferiyle Volga'nın incisi olarak anılır.

Nöel Baba'nın vatanı: Rusya'da Noel Baba'nın yaşadığına inanılan yerlerden biri Saratov'tur.

Volga nehri üzerindeki köprüler: Şehrin silüetini belirleyen köprüler, Volga'nın üzerinde eşsiz manzaralar sunar.

5. Volgograd:

Stalingrad Savaşı'nın sembolü: Volgograd, II. Dünya Savaşı'nın en kanlı savaşlarından biri olan Stalingrad Savaşı'nın geçtiği şehirdir.

Mamayev Kurgan: Şehitler anıtı olan Mamayev Kurgan, savaşın acı hatıralarını yaşatır.

Volga-Don Kanalı: Volgograd, Volga ve Don nehirlerini birleştiren kanal sayesinde önemli bir ulaşım merkezidir.

Diğer Önemli Şehirler:

- **Astrahan:** Volga nehrinin denize döküldüğü noktada yer alan Astrahan, balıkçılık ve havyar üretimiyle ünlüdür.
- Yaroslavl: Tarihi merkezinde birçok kilise ve manastır bulunan Yaroslavl, UNESCO Dünya Mirası Listesi'ndedir.
- Kostroma: Rusya'nın en eski şehirlerinden biri olan Kostroma, ahşap mimarisiyle dikkat çeker.

Volga Nehri, sadece coğrafi bir özellik değil, aynı zamanda Rusya'nın tarihini, kültürünü ve halkını şekillendiren önemli bir nehirdir. Kıyılarındaki şehirler, bu zengin mirası yaşatan canlı müzeler gibidir.

İdil-Yayık Bölgesindeki Türk Şehirciliği (VIII.Yy.'dan XIII.Yy.'a Kadar)

<https://www.booksonturkey.com/>
[https://www.academia.edu/37168411/%C4%B0dil_Yay%C4%B1k_B%C3%B6lgesindeki_T%C3%BCrk_%C5%9Eehircili%C4%9Fi_pdf?email_work_email=">https://www.academia.edu/37168411/%C4%B0dil_Yay%C4%B1k_B%C3%B6lgesindeki_T%C3%BCrk_%C5%9Eehircili%C4%9Fi_pdf?email_work_email="](https://www.academia.edu/37168411/%C4%B0dil_Yay%C4%B1k_B%C3%B6lgesindeki_T%C3%BCrk_%C5%9Eehircili%C4%9Fi_pdf?email_work_email=)

İdil (Volga) Nehri kıyılarında Türklerin yaşadığı şehirler

Volga Nehri, tarihi boyunca Türk halklarının yaşadığı önemli bir coğrafyadır. Özellikle Tatarlar, Çuvaşlar ve Başkurtlar gibi Türk halklarının yoğun olarak yaşadığı şehirler bulunmaktadır.

Volga Nehri Kıyılarında Türklerin Yaşadığı Başlıca Şehirler:

- **Kazan:** Tataristan Cumhuriyeti'nin başkenti olan Kazan, Volga Nehri'nin kıyısında yer alır ve Tatar kültürünün en önemli merkezlerinden biridir. Şehirde Tatarca yaygın olarak konuşulur ve zengin bir Tatar kültürel mirası bulunur.
- **Ulyanovsk:** Volga Nehri'nin orta kesiminde yer alan Ulyanovsk, Rusya'nın önemli sanayi ve kültür merkezlerinden biridir. Şehirde Tatar ve Çuvaş azınlıkları yaşamaktadır.
- **Nizhny Novgorod:** Volga Nehri'nin önemli bir liman kenti olan Nizhny Novgorod, tarihi boyunca ticaret yollarının kesiştiği bir nokta olmuştur. Şehirde Tatar ve Mordvin halkları yaşamaktadır.
- **Astrahan:** Volga Nehri'nin Hazar Denizi'ne döküldüğü noktada yer alan Astrahan, tarihi İpek Yolu üzerinde önemli bir merkez olmuştur. Şehirde Tatar, Kazak ve Kalmık halkları yaşamaktadır.
- **Çeboksary:** Çuvaşistan Cumhuriyeti'nin başkenti olan Çeboksary, Volga Nehri'nin kıyısında yer alır ve Çuvaş kültürünün merkezi konumundadır.
- **Saratov:** Volga Nehri'nin orta kesiminde yer alan Saratov, Rusya'nın önemli sanayi şehirlerinden biridir. Şehirde Tatar ve Kazak azınlıkları yaşamaktadır.

Neden Bu Şehirlerde Türkler Yaşıyor?

- Tarihi Göçler: Türk halkları, tarih boyunca Asya'dan Avrupa'ya doğru göç etmiş ve Volga Havzası'na yerleşmiştir. Bu göçler, bölgenin kültürel yapısını şekillendirmiştir.
- Coğrafi Konum: Volga Nehri, verimli toprakları ve su kaynaklarıyla tarihi boyunca yerleşimlere ev sahipliği yapmıştır. Türk halkları da bu verimli topraklara yerleşerek medeniyetler kurmuştur.
- Kültürel ve Dilsel Yakınlık: Volga Havzası'nda yaşayan Türk halkları, ortak bir kültürel ve dilsel geçmişe sahiptir. Bu da bölgedeki Türk kimliğinin korunmasına katkı sağlamıştır.

Volga Nehri Kıyılarındaki Türk Kültürü

Volga Nehri kıyılarındaki Türk kültürleri, zengin bir tarihe ve çeşitliliğe sahiptir. Bu kültürler, mimari, el sanatları, müzik, dans ve mutfak gibi birçok alanda kendisini gösterir. Özellikle Tataristan'da, Türk kültürünün izlerini görmek mümkündür. Kazan'da bulunan Kul Şerif Camii, bu kültürün en önemli simgelerinden biridir.

İDİL (VOLGA) BOYU FİKİR ADAMLARIMIZ

Yusuf Akçura, Kazan

Sadri Maksudi Arsal, Kazan

<https://www.booksonturkey.com/>

Zeki Velidi Togan, Kazan

Türkiye'de Türk Denizciliğinin Başlangıcı

- Türkiye'de Türk denizciliği 1080'li yılların baş arında Amiral Çaka ile **İzmir**' de başlamıştır. İstanbul'u alarak Bizans Devletini ortadan kaldırmak gibi devrinin çok üzerinde yüksek bir hedefe sahip olan Çaka'nın bir Türkmen beyi olmadığı anlaşılmaktadır.
- O, muhtemelen Karahanlı hanedanından bir Türk prensi olarak talihini vatanından çok uzakta, batıdaki bu coğrafyada denemişti. Onun 1081 yılından sonra İstanbul'dan ayrılarak kendisine katılan Türkmenlerle birlikte **İzmir**'e hakim olması kafasındaki fikirleri gerçekleştirmek için harekete geçmesini sağladı. O, Rum ustaları çalıştırarak **İzmir** tersanesinde gemiler yaptı. Bunlarla Ege'deki Bizans adalarına saldırdı ve güçlü Bizans donanmasına kafa tutmağa başladı. Her ne kadar gemileri birkaç kere Bizans donanması tarafından tahrip edilmiş olsa da, yenilgi'yi kabul etmeyip her seferinde yeniden gemiler inşa ettirmişti. Burada esas üzerinde durulması gereken mesele Çaka'nın denizciliği nereden öğrendiği idi. Onun Bizans sarayında kaldığı 4-5 yıllık zaman içerisinde İstanbul'da denizciliği öğrendiğine dair bir takım tahminler yapılmaktadır.
- Fakat şu gözden uzak tutulmamalıdır ki, denizcilik gibi teknik bir konuda güçlü bir hale gelebilmek ve bu alanda bir şeyler başarabilecek alt yapı oluşturabilmek için uzun bir süre denizcilikle uğraşmak gerekmektedir. Üstelik onun denizlerde mücadele eden adamlarının gemileri iyi tanımak ve denizcilik gibi teknik bir alanın içinde pişmiş olmaları gerekiyordu. Rum halkı gemilerin inşasında tecrübelerini Çaka ile paylaşmış olmalı idiler. Ama onların Çaka'nın emrinde böyle büyük bir maceraya atılmalarını düşünmek her halde pek doğru olmasa gerektir. Buradan çıkan gerçek ise, hem Çaka'nın hem de onunla birlikte mücadeleye atılan adamlarının gemileri iyi tanıdıkları ve denizciliği iyi bildikleridir. Onlar Anadolu'da büyük mücadelelerin yaşandığı anda bir çırpıda denizciliği öğrenemeyecek olmaları sebebiyle, geldikleri Türkistan coğrafyasında denizcilik ile içiçe bir hayat sürmüş olmalıydılar. Muhtemelen onlar da Çaka gibi Karahanlı coğrafyasından gelmiş idiler ve orada yukarıda ortaya konulmaya çalışıldığı şekliyle denizciliği öğrenmiş idiler.

Türkiye'de Türk Denizciliğinin Başlangıcı

- Türkiye Selçukluları Devleti'nin kurucusu Süleymanşah, 1082'de güneye bir sefer yaparak **Tarsus**'u ele geçirmişti. **Tarsus**, Kilikya' da bulunmasına karşılık Aziz Paulus'un zamanında Suriye eyaleti içinde yer alırdı. Çünkü **Tarsus**'un doğal iletişimi **Antakya** ile idi. Önemli bir yol kavşağındaki büyük ve verimli bir ovada kurulmuştu. Kilikya kapısından Suriye'ye inen yol üzerinde idi. Bu kapı, Anadolu yaylasına girişi sağlayan pek az geçitten biridir. Denize pek yakın olmamasına karşın, içinden geçen **Tarsus** ırmağı gemilerin denizden kente kadar çıkmasına imkan verirdi.
- Kentin hemen güneyinde bulunan göl gibi bir koy da **Tarsus** limanını oluştururdu. Süleymanşah'ın bu özelliklerinden dolayı **Tarsus**'a özel bir önem verdiği ve kurduğu Türkiye Selçukluları Devletinin bir limana sahip olmaması sebebiyle burayı kendisi için bir deniz gücü merkezi haline getirdiği anlaşılmaktadır. Aralık 1084'te davet üzerine Antalya'yı fethetmek için başşehir İznik'ten 12 günlük acil bir yürüyüşle ilkin **Tarsus**'a gelmiş, askerlerini burada gemilerine bindirerek deniz yoluyla Asi Nehrinin Akdeniz' e döküldüğü yere varmış ve gemiler buradan nehir yoluyla ilerlemek suretiyle Antakya'ya ulaşarak fethi gerçekleştirmişti.
- Türkiye Selçuklularında denizciliğin ilk devirleriyle ilgili olarak çağdaş Bizans kaynağı Anna Komnena'nın verdiği bilgiler çok önemlidir. Buna göre, Süleymanşah'ın 1086 yılında Kuzey Suriye'de ölümünden sonra Türkiye Selçukluları Devleti'nin başına geçen yakın adamı Ebu'l-Kasım'ın Bizans'a karşı saldırı politikası izleyerek, yarım kalmış fetihleri karada olduğu gibi denizlerde de devam ettirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu amaçla o, **Gemlik**'i zapt ettikten sonra burada gemiler inşa ettirerek denizlerde de Bizans'ın karşısına çıkmaya çalışmıştı. Bunun üzerine, İmparator I. Aleksios Konenos, denizden Boutoumites'i karadan da Tatikios'u bir donanma ve orduyla onun üzerine göndermişti.

Türkiye'de Türk Denizciliğinin Başlangıcı

- Ebul-Kasım'ın donanması yakılmış ve ordusu karada bozguna uğratılmıştı. Böylece, Türkiye Selçuklularının ilk denizcilik girişimleri Bizans Devletinin saldırıları sonucu önlenmiş oluyordu. Bundan sonraki dönemde, Haçlı Seferlerinin başlaması ve batıdaki limanların elden çıkması sonucu Türkiye Selçukluları Devleti ancak bir asır sonrasında denizcilik için elverişli ortamı yakalayabildiler.
- Yukarıda verdiğimiz bilgiler göstermektedir ki, Çaka'nın **İzmir** sahillerinde başlattığı deniz gücü oluşturma politikası Türkiye Selçukluları tarafından da benimsenmiş ve uygulamaya konulmuştur. Denizciliğe aşina olmayan bir toplumun ve onun liderlerinin böyle bir girişimde bulunması şüphesiz ki düşünülemez. Bu faaliyetlerin Türklerin Ortadoğu'da ilk denizcilik girişimleri olduğu söylenebilir.
- Türkler Anadolu'da sadece sahillerde değil, iç bölgelerde de gemicilik faaliyetlerine başlamış gibi görünmektedirler. Sökmenlilerin XII. yüzyılın başlarında Van Gölü havzasında hakimiyet kurduktan sonra bu gölde gemicilik yapmaları, **Ahlat** ile **Erciş, Van, Vatsan** ve **Tatvan** limanları arasında gemilerle bağlantı kurmaları bunu göstermektedir.

İlk Osmanlı Tersanesi

Karamürsel tersanesini kim kurdu?

- Orhan Bey Mürsel Alp'i İzmit Körfezinin güney kıyılarını ve eski adı (PROMECTUS) olan Karamürsel Kasabasının Bizanslılardan alınması işiyle görevlendirdi. Kendisine Timar olarak verilen Karamürsel'in güney batısındaki Kavak Boyu Armutçuk Limanında bir tersane kurarak gemi yapımına başlandı.
- Karamürsel, Osmanlı Devletinin 2.Padişahı Orhan Gazi'nin Bursa'yı fethinden önce, Orhan Gazinin yakın silah arkadaşlarından Kara lakaplı Mürsel Alp tarafından Osmanlı topraklarına dahil edildi (1324). Karamürsel Alp, kendi adını verdiği bu yörede ayrıca Osmanlı Devletinin ilk tersanesini de kurmuştur.
- Karesi Beyliği'nden getirilen ustalarla bu tersanelerde yeni gemiler inşa edilmeye başlanmış.
- Danişmentli Beyliği.
- Karesi beyliği.
- Rumeli'ne çıkış.

Z E M i N

Coğrafya:

Kader ve Jeopolitik İkilemi

Kader

- **Coğrafyamız Edirne Ardahan arasına mı sıkıştırılmıştır, yoksa Okyanuslarla**
 - Atlantik,
 - Arktik,
 - Pasifik,
 - Hind

çevrelenmiş enginlikler ve derinlikler midir?

- **Kader Türklük'müdür, Coğrafya'mıdır?**

Mağripli İbni Haldun

ibni haldun

coğrafya kaderdir

İlme dayalı bir tarih felsefesi...

Yayıma Hazırlayan: Mesud Topal

Türkistanlı Farabi

farabi

var mısın ki
yok olmaktan
korkuyorsun?

İlmin, aydınlanmanın ve anlamın felsefesi

Yayıma Hazırlayan: Mesud Topal

<https://www.booksonturkey.com/>

DESTEK
Okuyun

OKUYUN & FELSEFİ

Coğrafya kader mi yoksa jeopolitik midir?

"Coğrafya Kaderdir" Sözü ve Ortadoğu-Türkiye İlişkileri

"Coğrafya kaderdir" sözü, genellikle bir toplumun veya devletin coğrafi konumunun, ikliminin, doğal kaynaklarının ve çevresindeki diğer coğrafyaların etkisi altında şekillendiği ve bu durumun o toplumun kaderini belirlediği anlamına gelir. Bu ifade, özellikle tarihi süreçte coğrafi faktörlerin siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeleri nasıl etkilediğini açıklamak için kullanılır.

Ortadoğu ve Türkiye arasındaki ilişkilerde bu sözün kullanılması, kısmen doğru ancak tam olarak yeterli bir açıklama değildir.

Neden kısmen doğru?

Ortak Coğrafya: Ortadoğu ve Türkiye, tarih boyunca aynı coğrafyada yer almış, birbirleriyle etkileşimde bulunmuş ve ortak bir kültürel mirasa sahip olmuşlardır. Bu ortak coğrafya, siyasi ittifaklar, ekonomik ilişkiler ve kültürel etkileşimler gibi birçok alanda ortak noktalar oluşturmuştur.

Tarihsel Bağlar: Bölgedeki devletlerin sınırları ve siyasi yapıları tarih boyunca değişmiş olsa da, coğrafi yakınlık ve kültürel benzerlikler her zaman bir bağ oluşturmuştur.

Neden yeterli değil?

Tek Değişken Değil: Coğrafi faktörler, ilişkileri şekillendiren tek etken değildir. Siyasi ideolojiler, ekonomik çıkarlar, dini inançlar, kültürel farklılıklar ve uluslararası güç dengeleri gibi birçok başka faktör de bu ilişkileri etkiler.

Değişen Dünyada Sabit Değil: Coğrafya sabit olsa da, insan faktörü ve teknolojik gelişmeler sayesinde coğrafyanın etkisi azaltılabilir veya farklı şekillerde kullanılabilir.

Sonuç olarak, "Coğrafya kaderdir" sözü, Ortadoğu ve Türkiye arasındaki ilişkileri anlamak için bir başlangıç noktası olabilir ancak tek başına yeterli değildir. Bu ilişkileri tam olarak anlamak için coğrafi faktörlerin yanı sıra diğer tüm etkenleri de göz önünde bulundurmak gerekir.

Ortadoğu ve Türkiye arasındaki ilişkilerin karmaşıklığı ve çok boyutluluğu, bu ilişkilerin coğrafyadan çok daha fazla şeyle ilgili olduğunu göstermektedir. Siyasi istikrar, ekonomik büyüme, güvenlik endişeleri, demokratikleşme süreçleri ve bölgesel güç mücadeleleri gibi birçok faktör, bu ilişkileri şekillendiren önemli unsurlardır.

Bu nedenle, Ortadoğu ve Türkiye arasındaki yakınlaşmayı sadece coğrafi faktörlerle açıklamak, ilişkilerin dinamik yapısını tam olarak kavramamızı engeller.

Özetle, "Coğrafya kaderdir" sözü, Ortadoğu ve Türkiye arasındaki ilişkileri açıklamaya çalışırken kullanılacak bir araçtır ancak bu ilişkilerin tüm yönlerini açıklamak için yeterli değildir. Bu ilişkilerin karmaşıklığı ve çok boyutluluğu, bu ilişkilerin coğrafyadan çok daha fazla şeyle ilgili olduğunu göstermektedir.

coğrafya kader mi - Google'da Ara

<https://www.google.com/search?q=coğrafya+kadermi&ie=UTF-8&oe=UTF-8&hl=tr-tr&client=safari>

"Coğrafya kaderdir" sözü kime aittir? - insanokur

<https://www.insanokur.org/cografya-kaderdir-sozu-kime-aittir/>

Coğrafya Kader midir?

<https://www.mahfiyegilmez.com/2019/06/cografya-kader-midir.html>

<https://www.booksonturkey.com/>

DENİZCİ MİLLETLER

Denizci, Milletler, Akdeniz Dünyası

TÜRKİYE

- **Türkiye** şanslıdır ve tarihte de size ben söyleyeyim ilk defa bizim denizlere ulaşım 1200'lü yıllar. Yani 12.asır. 12.asra kadar **Türk** kavminin denizle ilgisi yoktu Deniz Derya dedikleri göllerdir o göllerin üzerinde ne kadar seyri sefer yapılabilirse o kadardır. O da yaşadıkları steplerin çok küçük bir kesimini kapsar Baykal Gölü falan. E bunun dışında nehirler vardır. Demek ki bizim ceddimizin denizci olması mümkün değildir o şartlarda.
- **Türkiye büyük iftiharla söylemek gerekir ki Akdeniz'de Doğu Akdeniz'de üstün bir Bahri kuvvettir dünyadaki sayılı Deniz kuvvetlerinden birisidir bu özelliğinden dolayı da birtakım mendebur akıllar insanlar nerelerden beslendikleri malum veya namalum adamlar Bahriye'yi ele geçirmeye kalktılar yani çok önemli bir şey bu Türk denizciliğini yok etmek için Ama kimse yok edemez Çünkü bu denizlerin korunması lazım Doğu Akdeniz'de de Türklerin bulunması lazım bu çok şarttır stratejik bakımdan bunu Türk olarak söylemiyorum insan olarak söylüyorum. Şu son Filistin kavgası da gösteriyor ki ve karşısındaki dünyanın rolü Türklerin kesinlikle deniz kuvveti olarak devam etmeleri insanlığın hayrınadır bu çok açık bir şey bunu yapamadığınız takdirde sadece memlekete bütün etraf ülkelere bu denizin sükunetine ihanet etmiş olursunuz çok dikkat edeceğiz buna bu son derece önemli.**
- **Çünkü Türkiye denizciliği kendisi yaratmıştır 4 asır boyunca da kendi öğrenmiştir bu çok açık bir şeydir.**

MISIR

- İlk Çağın büyük denizcileri **Mısırlılar. Mısırlılar** en eski denizcilerdir Akdeniz'de ve bu özellikleri devam etmiştir. Bugün de büyük gemi yapamıyorlar ama elan iyi gemiciler.

FENİKELİLER, LÜBNANLILAR

- İşte Fenikeliler Lübnanlılar yani bugün artık Fenikeliler gibi değiller Lübnanlılar ataları gibi ama gene denizcidirler.

Denizci, Milletler, Akdeniz Dünyası

YUNANİSTAN

- **Yunanlılar** sureti katiyede denizciliğin tekniğini gemi yapımını falan götüreren biri değil ama hepinizin bildiği gibi bilhassa ticareti bahride çok üstün önemli rolleri var zaten **Yunanistan**'ın başka üretimi yok yani başka dallardaki üretimi kabili telif değil.

KATALANLAR

- Deniz konsolunun yaptığı iş bütün gemilerin durumunu kontrol etmek ve bu çok enteresan genellikle **Mısır, Yunanistan** bizim Ege Adaları gibi yerlerde **Katalan** denizci biri oluyordu. Çünkü **Katalanlar** iyi biliyordu Akdeniz'i bu çok önemli iki tane millet vardır. Biri **Katalanlar** birisi **Cenovalılar**.

İTALYA

- Biz denizciliğe başladığımız zaman 15. asırda **Venedik**'ten değil bir tersane uzmanı falan çıkarmak mümkün değildi Tersane ustaları **İtalyan cumhuriyetlerinde Cenova**'da ve **Venedik**'te rahat yaşayan zengin olan ama dünyanın esir insanlarıdır. Bunlar hiçbir yeri çıkamaz çok enteresan şey onu biliyor musunuz **Cenova**'da bir tersane ustası **Cenova**'dan dışarı çıkamaz belirli mahallede yaşamak zorunda ömür boyu. Bu insanlık mı diye sorana şu cevabı verir. **Cenova** Cumhuriyetinin başkanı olan Duka yani Dük de ki görevi boyunca saraydan dışarı çıkamıyor yani tamamiyle ajanlık ajanlığın kontrolü kontur espionaj, istihbarattan korunma üzerine kurulan yerler bunlar yani tersane ustası **Cenova**'dan dışarı çıkamıyor. Ama öbür zavallının hali daha beter o saraydan çıkamıyor dışarı kimseyle görüşemiyor. Bilgi buna rağmen kaçır, Osmanlı devletinin İtalya'dan zaman zaman uzman kaçırdığı bir vakıadır onun için bizim dökümhanelerimizde de gemilerin tersanelerin kızakların bulunduğu bölgede de müthiş bir faaliyet göze çarpar.
- İşte bütün denizcilik tabirleri **İtalyancadan** tabirler hem **Türkçeye** geçmiştir hem de Rumca yani Rumlar da buradaki Bizans takımı da denizcilikte **İtalyanlar** gibi değil.
- Akdeniz'i bu çok önemli iki tane millet vardır. Biri **Katalanlar** birisi **Cenovalılar**, unutmayın **Kristof Colomb** da **Cenovalı** arkasından Amerika'ya çıkıp kıtanın ayrı bir kıta olduğunu tespit ettiği için kendi adını taşıyan yani **Amerika Vespucci** de **Cenovalıdır**. **Cenova** kaptanları önemli insanlardır Akdeniz denizciliği kendilerine çok şey borçludur hani böyle teoriler var "İtalya'da niye denizcilik gerilemiş" işte mantalite mi, ne mantalite ya bizim rahmetli Ömer Lütfi Barkan Hocanın söylediği gibi "dünyadan denizcilik kaybolursa bu **İtalyanlar** yeniden keşfeder onu" diye böyle anasının gözü adamlar.

Prof. Dr. İlber Ortaylı ""Çaka Bey'den Günümüze Türk Denizciliği" başlıklı söyleşi

https://www.youtube.com/watch?v=YtrBDQc8IA&t=2s&ab_channel=EkolDenizcilikE%C4%9FitimMerkezi

<https://www.booksonturkey.com/>

DENİZLER

İlk Deniz ve Okyanus

Bahaeddin Ögel'in verdiği bilgiye göre eski Türkler, anayurtlarında deniz olmadığı için nehirlerle “deniz” (tengiz) demişlerdi.

İlk deniz ve “ okyanus” , s. 467

- Türklerde Tengiz sözü ve ifade ettiği anlamlar s.468
- Türklerin büyük deniz ve “ Okyanus” mefhumlarının doğuşu s.468
- Türk Bektaşî Edebiyatında Okyanus (Umman) s.470
- Ortaasya mitolojisinde kutsal denizler ve okyanuslar s.471
- “ O k y a n u s ” anlamına gelen Türk unvanları s.473
- Hint ve Yunan mitolojisine göre ilk büyük deniz (Ocheanus) s.474

Kaynak: **Bahaeddin Ögel**, Türk Mitolojisi 1, ss.467-474

Türk Mitolojisinde Deniz ve Okyanus

- 11. Yüzyılda Söylenmiş Deniz Hakkındaki Sözler ve Düşünceler, s. 395.
- Kutadgu Bilig'de Deniz ve Denizle İlgili İnanışlar, s. 396.
- Dede Korkut'ta Deniz ve Denizle İlgili Anlayışlar, s. 399.
- Türk Destanlarında Büyük Denizler, s. 401.
- Diğer Motifler, s. 402.
- Türklerde Ulu Deniz ve Okyanus Anlayışı, s. 404

Kaynak: **Bahaeddin Ögel** Türk Mitolojisi Cilt 2. 32. Bölüm. Türk Mitolojisinde Deniz ve Okyanus, s. 395-406

Beş Renk Pusulası

(Şamanların verdiği isimler)

AK (BEYAZ)-BATI
Ululuk, adalet ve gücü temsil etmek anlamına gelirdi.

YEŞİL (GÖK)-DOĞU
Dirilik, tazelik ve gençliği temsil ederdi. Eski Türk toplumunda gök (mavi) ve yeşil ortak kullanılmıştır.

KIZIL (AL)-GÜNEY
Tanrı, koruyucu ruh, ocak (ev), dirlik ve bağımsızlık anlamına gelirdi.

Beş Deniz Haritası

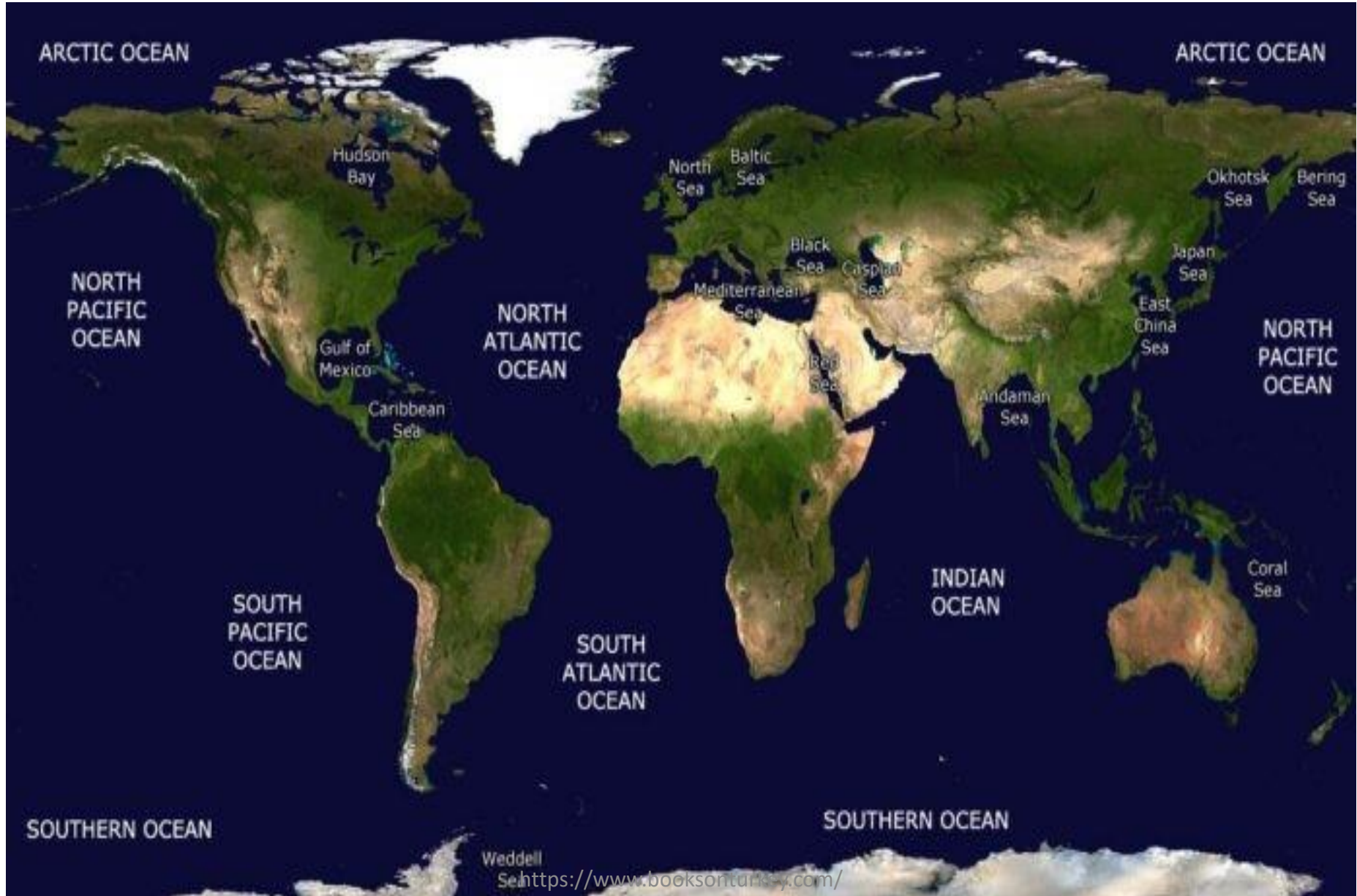
Karadeniz

Hazar Denizi Limanları

Türk Devletleri ve Denizler Üçgeni

Hakimiyet Sağlanan Denizler

Deniz	Devlet Sayısı
• Hazar.....	12
• Karadeniz.....	7
• Umman Denizi.....	7
• Basra.....	6
• Akdeniz.....	3
• Kızıldeniz.....	3
• Pasifik Okyanusu..	2
• Sarı Deniz.....	2
• Adriyatik.....	1
• Atlas Okyanusu.....	1
• Hint Okyanusu.....	1
• Toplam 11 denizde hakimiyet sağlanmıştır.	

Hakimiyet Sıralaması

En çok hakimiyetler sırasıyla;

- Hazar; 12 devlet
- Karadeniz; 7 devlet
- Umman Denizi; 7 devlet
- Basra; 6 devlet

denizlerinde tesis edilmiştir.

Denizler

Sarı Deniz'i kıyılayan u Devletinden başlayarak, Hazar'a oradan da **Baltık** kıyılarındaki Avrupa Hun İmparatorluğu'na ve **Hint Okyanusu**'na uzanan Akhun'lara kadar kurulan devletlerle 10'u aşkın deniz kenarlarında (**Sarı Deniz- Baltık – Hint Okyanusu üçgeni**) hakimiyet sağlayan Türkler, Selçuk ve Osmanlı İmparatorluğu ile Beş Deniz Bölgesi'ni (**Hazar, Karadeniz, Akdeniz, Kızıldeniz, Basra**) kontrolleri altına almışlardır.

Ohotsk Denizinden Akdeniz'e

Oğuz Kağan destanı göl, deniz, ırmak boylarını sahne edinir ve “daha deniz, daha ırmak” hedefini hep canlı tutar. Toprakların, karaların değil de deniz ve ırmakların hedef olarak gösterilmesi kayda değerdir ve uzak diyarların, ufuk ötelерinin işaret edildiğini göstermektedir.

Bilge Tonyukuk ise yazıtında talaya, okyanusa değinerek su ile ilişikliğimizi daha da derinleştirir. Üç kıtanın deniz kıyılarına da ulaşan Türkler, denizleri de kültürlerinde derin anlamları bulunan ak, kara, kıvı, gök renkleri ile isimlendirirler.

MÖ 1200'lerden itibaren **Büyük Okyanus'un (Pasifik) Ohotsk Denizi** kıyılarında faaliyet gösteren **Hun atalarla** başlayan yolculuk, böylece üç kıtanın denizlerine kadar uzanır ve 868 yılında Mısır'da Tolunoğulları tarafından kurulan Türk devleti ile Akdeniz kıyılarına ulaşılır.

Milâttan önce
Binikiyüzlü yıllar
Pasifik Okyanusu
Ohotsk kıyılarında

Hunlar Atalar
Kadınlar Çocuklar
Geyikler, Tabışkanlar
Küçük Asya'dan
Büyük Asya'ya

Okyanus'a yol olurlar
Irmaklar, Beş Denizler

Bizim Denizler

<https://www.booksonturkey.com/>

Denizlerde Hakimiyet Sağlayan Devletler

Devlet	Deniz Sayısı
• Çu Devleti MÖ 1116-250: 866 yıl.....	1
• Büyük Hun İmparatorluğu Teoman MÖ 220- MS 216 : 436 yıl.....	2
• Batı Hun İmparatorluğu Pi MÖ 48-MS 216: 264 yıl.....	
• Avrupa Hun İmparatorluğu Balamir 375-469 : 94 yıl.....	3
• Ak Hun İmparatorluğu Aksuvar 420-552: 132 yıl.....	2
• Göktürk Kağanlığı Bumin Kağan 552-745: 193 yıl.....	1
• Avar Kağanlığı I. Bayan 565-835: 270 yıl.....	2
• Hazar Kağanlığı Böri Şad 651-983 : 332 yıl.....	2
• Uygur Kağanlığı Kutluk Bilge Kül Kağan 742 – 840 : 98 yıl.....	1
• Karahanlı Devleti Bilge Kül Kadir Han 840-1212: 372 yıl.....	
• Gazne Devleti Alp Tigin 962-1183: 220 yıl.....	3
• Büyük Selçuklu Devleti Tuğrul 1040-1157: 117 yıl.....	6
• Anadolu Selçuklu Devleti: 1075 – 1308: 233 yıl.....	1
• Harezmşahlar Devleti Kutbeddin Muhammed/1097-1231:134 yıl..	3
• Altın Orda Devleti Batu Han 1236-1502: 266 yıl.....	2
• Memluk Sultanlığı, 1250-1517: 267 yıl.....	2
• Timur İmparatorluğu Timur 1368-1501: 133 yıl.....	4
• Safevi Devleti 1501 – 1736: 235 yıl.....	3
• Babür İmparatorluğu Babür 1526-1858: 332 yıl.....	1
• Osmanlı İmparatorluğu Osman Gazi 1299-1922: 623 yıl.....	6

Denizlerdeki Devletlerimiz

- **Sarı Deniz:** Çu Devleti, Büyük Hun İmparatorluğu
- **Hazar Denizi:** Büyük Hun, Batı Hun, Avrupa Hun, AkHun, Göktürk Kağanlığı, Hazar Kağanlığı, Gazne Devleti, Büyük Selçuklu Devleti, Harezmşahlar Devleti, Altın Orda Devleti, Timur İmparatorluğu, Safevi Devleti, Osmanlı İmparatorluğu
- **Baltık/Kuzey Buz Denizi:** Avrupa Hun İmp
- **Atlas Okyanusu:** Avrupa Hun İmp
- **Karadeniz:** Avrupa Hun, Hazar Kağanlığı, Büyük Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Altın Orda İmp, Timur İmp, Osmanlı İmp
- **Kızıldeniz:** Büyük Selçuklu, Osmanlı İmp
- **Basra:** Gazne Devleti, Büyük Selçuklu Devleti, Harezmşahlar Devleti, Timur İmp, Safevi Devleti, Osmanlı İmp
- **Hint Okyanusu:** Akhun İmp, Gazne Devleti, Büyük Selçuklu Devlet, Harezmşahlar Devleti, Timur İmp, Safevi Devleti, Babür İmp
- **Adriyatik:** Osmanlı İmp
- **Akdeniz:** Büyük Selçuklu İmp, Osmanlı İmp
- **Pasifik Okyanusu:** Göktürk Kağanlığı, Uygur Kağanlığı

En çok deniz hakimiyeti sağlayan devletler

- **Osmanlı Devleti**
- **Büyük Selçuklu Devleti**
- **Timur imparatorluğu**

şeklinde sıralanmıştır.

Denizler Üçgeni

- **Akdeniz Havzası: 16 Devlet**
- **Hazar Havzası: 11 Devlet**
- **Karadeniz Havzası: 5 Devlet**
- **Karasal: 2 Devlet (Uygur Kağanlığı, Karahanlılar)**

Toplam: 34 Devlet

Türk Halklarında Deniz

- **Kıpçak**= Gemi
- **Oğuz**= Talay, Deniz, Irmak
- **Kimek**= Gemicik, Kayık

Kutadgu Bilig'de Deniz

tenġiz; deniz, B7, 21, 211,

480, 1140, 1164, 2185,

2866, 2949, 3386, 4715,

4813, 4868, 4998, 5199,

5208, 5356, 6002, 6609

tenġizde, 4712, 6203

tenġizdeki, 5362

tenġizdin, 212

tenġizke, 1733, 4395, 5356

Kutadgu Bilig

211 Kişi gönlü dipsiz deniz gibidir
Bilgi dibinde yatan incidir

212 Denizden çıkarmazsa inciye kişi
ister inci olsun ister çakıl taşı

213 Kara yer altındaki altın taşıdır
Eğer çıkarsa beylerin başına tuğ tokası olur

Kutadgu Bilig

<https://elkitab.org/wp-content/uploads/2020/11/kutatgu-bilig-23012020.pdf>

Kutadgu Bilig'de Su Metaforları

<https://search.app/FU8aXJs82KhM3qb8A>

<https://www.booksonturkey.com/>

Bilgi Sudur, Kutadgu Bilig

Bilgi, Kutadgu Bilig’de su aracılığı ile metaforik olarak anlaşılan kavramlardan biridir. Suyun doğayı beslemesi ve devamlı varlığını sürdürmesi ile bilginin insan zihnini beslemesi ve sonunun olmaması örtüşmektedir. Aşağıdaki beyitte bilgili kişinin sözü su aracılığı ile anlatılmaktadır:

biliglig sözi yirke suw teg turur akıtsa suwuğ yirde ni’met önür
(KB: 972) **“Bilgilerin sözü toprak için su gibidir; su verilince, yerden nimet çıkar”** (Arat, 1959: 81)

Aşağıdaki beyitlerde bilgili kişinin sözünün sürekliliğini ve arılığını anlatmak için sudan yararlanılmıştır:

üyük çim osuğluğ bolur bilgeler çıkar suw kayuda adak tepsele (KB: 974) **“Âlimler sulak yerlere benzerler; nereye ayak vururlarsa, oradan su çıkar”** (Arat, 1959: 81)

Akan duru pınarın suyunun sürekliliği bilginin sonsuzluğu ile örtüşmektedir:

biliglig kişining sawı eksümez akıglı süzük yul sawı eksümez (KB: 973) **“Bilgili insanın sözü eksilmez; akan duru pınarın suyu kesilmez”** (Arat, 1959: 81)

Bilgi=Deniz, Kutadgu Bilig

Aşağıdaki beyitte bilgi, deniz ile kavramlaştırılmıştır. Bilginin sonsuzluğu denizin uçsuz bucaksızlığı ile örtüşmektedir. İnsanın engin denizin suları karşısındaki durumu bir serçe ile anlatılarak serçenin engin denizin suyundan ancak kendi vücudunca yararlanabileceği ifade edilmektedir:

**bilig bir tengiz ol uçı yok tüpi neçe
suv kötürgey semürgük sora (KB: 6609)**

“Bilgi bir denizdir, onun ucu-bucağı yoktur; serçe emse emse bundan ağzına ne kadar su alabilir” (Arat, 1959: 474)

Tengiz ve Tengri

Tengiz ve Tengri gibi köklü Türk kavramları arasında derin ve anlamlı bağlantılar bulunmaktadır. Bu iki terim, Türk mitolojisi ve kozmogonisinde önemli bir yere sahiptir ve birbirini tamamlayan anlamlara gelir.

Tengiz Nedir?

Tengiz, Türkçede genel olarak "deniz" anlamına gelir. Ancak bu kelime, sadece coğrafi bir kavramı değil, aynı zamanda mitolojik ve kozmolojik bir boyutu da içerir.

Tengri inancında Tengiz, sadece su kütlesi olarak değil, aynı zamanda yaşamın kaynağı, bereketin sembolü ve evrenin oluşumunda önemli bir rol oynayan kutsal bir varlık olarak görülür.

Bazı kaynaklarda Tengiz, gökyüzü ile yeryüzünü birleştiren bir köprü, evrenin merkezinde yer alan kutsal bir göl veya okyanus olarak da tasvir edilir.

Tengri Nedir?

Tengri, Türklerin inancında gök tanrısı, evrenin yaratıcısı ve mutlak hakimiyet sahibi olan en yüce varlıktır.

Tengri, gökyüzü ile özdeşleştirilir ve genellikle mavi rengeyle temsil edilir.

Tengri inancında, tüm canlılar Tengri'nin çocukları olarak kabul edilir ve insanlar Tengri'ye ibadet ederek, ondan yardım ve bereket dilerler.

Tengiz ile Tengri arasındaki bağlantı

- **Yaşamın Kaynağı:** Hem Tengiz hem de Tengri, Türk mitolojisinde yaşamın kaynağı olarak görülür. Tengiz, suyun yaşam için vazgeçilmez olduğu düşüncesiyle; Tengri ise evrenin ve tüm canlıların yaratıcısı olduğu için bu öneme sahiptir.
- **Evrenin Oluşumu:** Tengri'nin evreni yaratırken Tengiz'in de önemli bir rol oynadığına inanılır. Tengiz, evrenin ilk suyunu oluşturmuş ve yaşamın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.
- **Kutsallık:** Hem Tengiz hem de Tengri, Türk kültüründe kutsal kabul edilen varlıklardır. Tengiz'e atfedilen kutsallık, suyun yaşam için taşıdığı öneme ve doğa güçlerine duyulan saygıdan kaynaklanırken; Tengri'nin kutsallığı ise onun evrenin yaratıcısı olması ve mutlak güce sahip olması nedeniyledir.
- **İsimlerdeki Yansıma:** **Türklerde birçok coğrafi yer isminde "Tengiz" kelimesi geçer. Bu, o yerin kutsal olduğuna ve Tengri ile bağlantılı olduğuna işaret eder. Örneğin, Kazakistan'daki "Balkaş Gölü" eski Türkçede "Balkaş Tengizi" olarak adlandırılırdı.**
- **Sonuç olarak,** Tengiz ve Tengri, Türk mitolojisinde birbirini tamamlayan ve derin anlamlar taşıyan iki kavramdır. Tengiz, sadece bir coğrafi kavram değil, aynı zamanda evrenin oluşumunda ve yaşamın devamında önemli bir rol oynayan kutsal bir varlıktır. Tengri ise evrenin yaratıcısı, mutlak hakimiyet sahibi olan ve tüm canlıların atası olarak kabul edilen en yüce varlıktır. Bu iki kavram arasındaki bağlantı, Türklerin doğaya ve evrene duydukları saygının bir yansımasıdır.

Daha fazla bilgi için:

- **Tengricilik:** Bu konuda daha detaylı bilgi almak için "Tengricilik" ile ilgili akademik çalışmaları ve kaynakları inceleyebilirsiniz.
- **Türk Mitolojisi:** Türk mitolojisindeki diğer inançlar ve efsaneler hakkında bilgi edinmek de bu konuya dair daha geniş bir perspektif sunacaktır.

Türk Bektaşî Edebiyatında Okyanus (Umman)

Türk Bektaşî Edebiyatında Okyanus (Umman) : Türk tasavvuf edebiyatında *Umman*. tasavvuf ve ermişliğin ta kendisidir. Hatayî, yani Şah İsmail'in iki şiirini buna örnek olarak verelim :

*“Çok behreler almak gerek,
“Bir gevher çıkarmak gerek,*

*“Bir nefescük söyleyelüm,
“Aşk deryasın boylayalum,*

*“Ummanlara dalmak gerek,
“Değme sarraf bilmez ola.”*

*“Dinlemezsen, neyleyelüm,
“Ummana dalmağa gerek!”*

“Tasavvuf okyanusuna dalma, fikrini diğer iki Türk Bektaşî şairi de şöyle anlatıyor :

*“Elmalı Baba'nın, sırrına vardım, “Hakikat erkânın, ben andan gördüm,
“Sutk ile ummana, ben anda daldım, “Ummanın cûşetmiş, Elmalı Baba!”*

Uryan Abdal

*“Ey Niyazi, katramız deryaya saldık bugün,
“Katra nice anlasun, Umman olan anlar bizi!”*

Bilhassa Bektaşî şairi Uryan Abdal'ın bahsettiği Elmalı Baba, Ortaasya karakterinde bir mutasavvıf ve şeyh özelliğini göstermektedir.

Deniz

- Eski Türkçe teniz “büyük göl, deniz” sözcüğünden evrilmiştir. Bu sözcük Eski Türkçe ten “denk, eşit” sözcüğünden türetilmiştir.
- Anlam bağı için karş. Latince aequor "deniz" < aequus "denk" - belki "düz, engebesiz" anlamında. Ancak +ız ekinin işlevi açık değildir.
- Macarca tenger "deniz" 9. yy'dan önce bir Batı Türk dilinden alınmıştır; Moğolca tenjis (aynı anlamda) geç bir alıntı olmalıdır. András Róna-Tas, Árpád Berta, West Old Turkic sf. 893 v.d.
- Eski Türkçe tenri- "başı dönmek, yalpalamak" türevidir.
- deniz feneri, deniz kestanesi, deniz kızı, deniz kuvvetleri, deniz mili, deniz tutmak, denizaltı, denizaşırı, denizci, denizcilik, denizlik
- denizanası
- Eski Türkçe: [Kaşgarî, Divan-i Lugati't-Türk, 1073]
- teniz: al-baħr
- Türkiye Türkçesi: denizlik [Ahmed Vefik Paşa, Lehce-i Osmani, 1876]
denizlik: Yağmurdan ve sudan muhafaza için pencere önüne vaz^f olunan şev tahta.
- Türkiye Türkçesi: denizaltı [Cumhuriyet (gazete), 1931] Fransa şimdiden denizaltı gemilerinde dünyanın en kuvvetli devleti olmuştur.

Deniz - Nişanyan Sözlük

<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/deniz>

<https://www.booksonturkey.com/>

Deniz

- DENİZ: Yeryüzü Unsuru.
- **Eşdeğer:** 1. TENGİZ, TENGİS, DENGİZ 2. DİNGEZ, TİNES Moğolca: ÇİNGİS, ÇİNGİZ, ÇİNGİZ Jeolojik olarak kıtaların iç kesimlerinde bulunan ve okyanusların uzantısı olan su kitleleridir. Yer kabuğunun çukur kısımlarını doldurur. Halk inancına göre ezelden hiçbir şey yokken uçsuz bucaksız bir deniz vardır. Sonsuzluğu, yurdun genişliğini ve hâkanın egemenliğini, devletin gücünü simgeler. Akdeniz, Gökdeniz, Oddeniz gibi mitolojik denizlerden Türk söylencelerinde bahsedilir. Akdeniz'in ve Gökdeniz'in de ötesinde "Oddeniz" (ateş denizi) vardır.
- **Anlam:** (Den/Ten/Teng). "Deniz" sözcüğünün eski biçimi olan Tengiz ve Moğolca'daki Cengiz birbiriyle bağlantılı iki kavramdır. Cengiz kelimesi ise okyanus demektir. Mecâzen enginlik ve bilgeliği de simgeler. Eski Türkçe Çın/Çin hakikat, gerçeklik mânâsı içerir. Tin ise ruh demektir ve ruhlar da tıpkı su gibi şekilsiz ve saydam olarak düşünülür.
- **Açıklama:** Mitolojiden ve halk kültüründen beslenen çağdaş Türkî edebiyatın tartışmasız en büyük isimlerinden biri olan ve Dünyâ çapında tanınan Kırgız yazar Cengiz Aytmatov da ilginç bir tesâdüf eseri olarak bu ad'a (Moğol kökenli Cengiz sözcüğünün Kırgızca'daki biçimi olan "Çingiz" adına) sâhiptir. Edebi yeteneği, ünü ve yapıtları sanki adına uygun olarak sınırları aşmış ve yazdığı ürünler engin bir birikimin ve anlayışın sonuç olarak ortaya çıkmıştır.
<https://dn790007.ca.archive.org/0/items/Turk-Soylence-Sozlugu/TurkSoylenceSozlugu.pdf>
- Mahmud Kaşğarlıya göre tenqiz sözü də tering (yəni, dərin) sözü ilə əlaqədardır, «dərin, geniş dəniz» anlamındadır (MK, 3, 370). Tədqiqatçıların fikrincə, dəniz sözü qədim türk dillərində «toniri» şəklində işlənmişdir. Sözü tenger şəklində işlənməkdədir [9, s. 198; 12, s.8].
https://www.ismayiloglu.com/3_4.php

OKYANUSLAR VİZYONU

Okyanuslar Dünyası

Pasifik'ten Akdeniz'e

JEAN-PAUL ROUX

TÜRKLERİN TARİHİ PASİFİKTEN AKDENİZE 2000 YIL

Çevirenler:

Prof. Dr. Aykut Kazancıgil

Lale Arslan-Özcan

KABALCI YAYINEVİ

<https://www.booksonurkey.com/>

Bahr-i Muhit

bahr-i muhît-i atlasî : بحر محيط اطلسى * Atlas Okyanusu.

bahr-i muhit-i garbîye : * Atlas Okyanusu.

bahr-i muhît-i şarkî : بَحْرٍ مُّجِيطٍ شَرْقِيّ * Büyük Okyanus.

bahr-i muhit-i şimalî : * İskandinavya Yarımadasının batısından İngiliz Adalarına kadar uzanan deniz.

bahr-i muhit-i atlasî : * Atlas Okyanusu.

bahr-i muhit-i atlasî : * (Bahr-ı Muhit-i Garbî) Atlas Okyanusu.

bahr-i muhît-i garbî : بَحْرٍ مُّجِيطٍ غَرْبِيّ * Atlas Okyanusu.

bahr-i muhit-i havâî : * Hava okyanusu; yıldızların, gezegenlerin içinde dolaştığı geniş feza denizi.

bahr-i muhît-i havaî : بَحْرٍ مُّجِيطٍ هَوَائِيّ * Gök denizi.

Beş Deniz Yarımadaı Türkiye'sinden Derin Okyanuslar'a doğru

“Türk milleti, bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşama hakkına sahiptir. Bu eskiye ait kalıntılarla tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti'ne gelince, bu devlet yedi asırdır yaşamaktadır ve muhteşem mazisi ve tarihiyle övünebilir. Biz, kudreti ve haşmeti bütün dünyada, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında tanınan bir milletiz.

Cengâverlerimiz ve ticaret gemilerimiz okyanusları aşmışlar ve bayrağımızı Hindistan'a kadar götürmüşlerdir. Kabiliyetlerimiz, bir zamanlar sahip olduğumuz ve bütün dünyaca bilinen hâkimiyetimizle ispat edilmiştir. “ Mustafa Kemal Atatürk. 1919 Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 83-84

“Tam manasiyle Ruslar gibi karaya tıkıldık. Ruslar çökmeye mahkûmdurlar, çünkü Boğazları kapayarak onları Karadeniz'e tıkadım. Bu suretle müttefiklerinden ayrı düşürdüm. Fakat biz de aynı sebep dolayısıyla yıkılmaya mahkûmuz.

Gerçekten biz; Akdeniz, Kızıldeniz ve Hint Okyanusu sahillerine yerleşmiş bulunuyoruz. Fakat herhangi bir okyanusa çıkmayı göze alamayız. Deniz kuvvetlerine malik olmayan bir kara devleti olmak itibariyle biz, yarım adamızı, kara kuvvetlerini hiçbir tehde uğramaksızın istediği sahile getirebilen deniz kuvvetlerine karşı müdafaaya asla muktedir olamayacağız.”

23 Eylül 1915. Mustafa Kemal'in, - Almanya'nın İstanbul Elçiliği görevlilerinden- Dr.Ernest Jackh'ın çadırında kabulü ve söyledikleri. Çanakkale Savaşları.

Okyanuslara Çıkış

- Mustafa Kemal Atatürk, Çanakkale Savaşı esnasında, Eylül 1915'te hasta olarak yattığı savaş çadırında kendisini ziyarete gelen Alman Büyükelçiliği'nden dostu Fischer ile yaptığı sohbet esnasında, daha 1915 yılında günümüzden 110 yıl önce okyanuslar vizyonunu net olarak ortaya koymuştur. Daha sonra 1922 Eylül'ünde dile getirdiği "ilk hedefiniz Akdeniz" vizyonu henüz ortada yoktur.
- "İlk hedefiniz Akdeniz" vizyonu, düşmanı ülkemizden çıkartma, denize dökerek yok etme hedefini en başa koymakta idi. **1915'te dile getirdiği okyanus vizyonu ise daha doğrusu kendi tabiriyle "okyanusa çıkmayı göze alamama" acı gerçeği ise, üç yıl sonra son bulacak olan Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünü Çanakkale Savaşından galip olarak ayrılmayı başardığı günlerde dile getirdiği gerçekçi bir vizyondur.** Bu beyanatında Atatürk ayrıca Rusları Karadeniz'e tıktığından söz ederek, Türklerin de Ruslar gibi karasal bir devlet olarak yıkılmaya mahkum olduğuna değinmektedir.
- Daha sonra 22 yılın ardından 1937 yılında denizcilik ile ilgili olarak Türk devletine emanet ettiği vizyonu ile birlikte denizcilik stratejimiz bu şekilde kurumsallaşmış olmaktadır. **Stratejinin merkezinde yer alan ise okyanuslara çıkıştır.**
- **Türklerin üç büyük lideri Bilge Tonyukuk, Fatih Sultan Mehmet ve Mustafa Kemal Atatürk'tür.** Bilge Tonyukuk, talay olarak adlandırdığı okyanusa doğru ilk sefer yapan Türk devlet kurucusu iken Kutluk Kağanla birlikte ikinci Göktürk devletini kurmuş, son Türk devletini yeniden teşkilatlandıran **Mustafa Kemal Atatürk ise devletin çıkış yolunu, kalıcı olmasının yolunu okyanuslara çıkmak ile açıklamaktadır.**
- **Buradaki strateji, yatay ve dikey yönlerde çerçeveslendiğimiz beş deniz (renkli denizler) bizler için birer geçiş yolu olduğu gerçeğidir. Eğer bu geçiş yollarını kullanıp da okyanuslara çıkmaz isek, vatanımızı koruyabilmek imkan dahilinde olmayacaktır.**

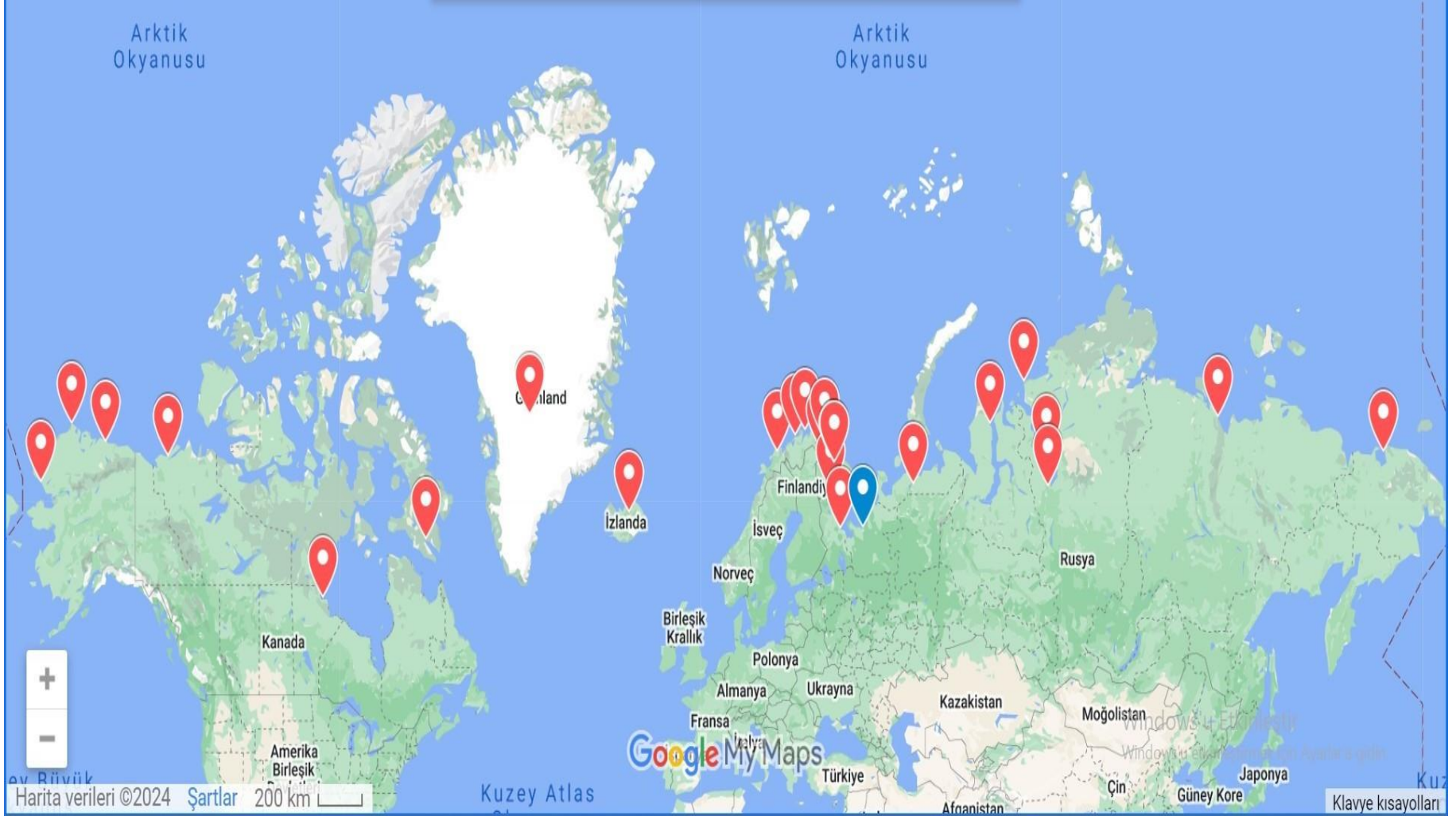
Okyanuslar Dünyası

- Bilge Tonyukuk ile Mustafa Kemal Atatürk'ü ortak paydada buluşturan Türk devletinin geleceğinin **okyanuslar** olduğu gerçeğidir. Atatürk'ün 1922 yılında “ ilk hedef Akdeniz “ olarak ifadelendirdiği stratejisinin ima ettiği olgu, devam eden hedeflerin söz konusu olduğudur. Bu hedefler, Akdeniz üzerinden erişilebilecek, ulaşılabilir olan **okyanus sahalarıdır**. Atatürk, Türklerin, **Pasifik Okyanusu ve Hint Okyanusu** kıyılarında devletler kurduklarından bahsetmektedir. (Türk Devletleri ve Denizler Üçgeni <https://www.booksonturkey.com/turk-devletleri-ve-denizler-ucgeni/>)
- **Atlantik Okyanusu** bölgeleri ile ilgili 70 yılı aşkın deneyimimiz ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlık ideallerinin sekteye uğratılması ve söndürülmesi çabaları ile ilgili acı bir deneyimdir. Türkiye'nin iç düzenine karşı gerçekleştirilen darbelerin de baş mimarı olan Atlantik savunma ittifakının, Türkiye'nin bölgesel iş ve kalkınma çabalarına katkı ve desteği söz konusu olmamıştır. Avrupa Birliği'ne katılımımız konusu da bu şekilde engellenmiştir.
- **Bu durumda dikkatlerimiz ve enerjimiz Türkiye'nin güneyine ve doğusuna Hint ve Pasifik Okyanusu bölgelerine yönelmek durumundadır.**
- Tehdit, savunma ve reaksiyon ağırlıklı olarak Yunanistan ve İsrail ile sınırlı bir deniz stratejisine ilaveten dostlarımızı da kapsayacak şekilde, dost ülkelerle, **okyanuslardaki ülkeler dahil**, fırsatları da göz önünde bulunduracak bir stratejik aksiyon ve değerlendirme yaklaşımı geliştirilmelidir.
- Sadece tehdit ağırlıklı bir strateji, fırsatları gözden kaçırmamıza sebep olabilecektir, tehdit-fırsat dengesinin oluşturulması çok önem taşımaktadır.

Hedef: Okyanuslar!

- Hedef olarak, 21.yüzyıl imkanları değerlendirilerek, **okyanus ülkeleri** ile iş birliği tarzında bir açılım üzerinde düşünölmelidir. Atatürk tarafından 20. yüzyılın ilk çeyreğinde okyanuslar (1915) ve “ilk hedef Akdeniz” olarak formüle edilen strateji, dünyada 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren hayat alanını bulmaya başlamış ve Akdeniz felsefesi, iş birliği ve dayanışma ruhu bu kez Asya-Pasifik bölgesine atlamış ve Çin tarafından bölge ölkelerine yayılan bir birlikte kalkınma hamlesi gözlenmeye başlamıştır.
- 21. yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarından itibaren ise bu kez başka bir gelişmeyle karşı karşıya kalacağız. Bu kez **Hint Okyanusu** civarındaki Afrika ve Asya ölkeleri özellikle Afrika'nın doğu kıyılarındaki ölkeler, kıtalararası bir sinerji ile birlikte kalkınma hamlesini başlatma aşamasındadırlar.
- Hun, Göktürk, Oğuz atalarından beri Asya'da dillerine ekledikleri deniz, göl, ırmak, gemi, **talay** kelimelerini terkilerinde taşıyıp Akdeniz Alanya kıyılarında yüzlerce yıl sonra tekrar deniz ile yüzleşen Türkler, bu sefer de **Talay (Okyanus)** kıyılarında **Pasifik**'te yeni bir Akdeniz'in yaratılmasında en ön saflarda hem müteşebbis hem mütefekkir vasıfları ile yer alacaklardır.

Arktik Okyanusu (Kuzey Buz Denizi)

Arktik Çağ

Anahtar Kelimeler: Arktik Okyanusu. Arktik Çağ. Türk Dünyası. ABD. Rusya. Çin. Türk Halkları. Altay Dilleri. Kuzey-Güney Diyalogu. Avrasya Bütünleşmesi..

ARKTİK ÇAĞ

Arktik Okyanusu Limanları

Arktik Stratejik Üçgeni

Denizcilik şirketlerinin rota seçim tutumları: Arktik deniz rotaları için bir analiz

Arktik Güzergahı ABD Denizler hegemonyasına meydan okuyor

Atlantik İttifakı'na karşı Avrasya Bütünleşmesi

ARKTİK VE TÜRK DÜNYASI

Arktik Çağ ve Türkiye

Beş Deniz Beş Okyanus

Arktik bölgede Türk Halkları (Rusya ve Türkistan)

Rusya, Çin, Hindistan ve Türkistan

Altay Dilleri Hattı ve Dildaşlık

Kuzey-Güney Diyalogu

Fırsatlar

ARKTİK KÜTÜPHANESİ

<https://www.booksonturkey.com/>

ARKTİK OKYANUSU VE TURAN COĞRAFYASI

- Turan coğrafyası ülkeleri için üç değişken ön plana çıkmaktadır. Altay dilleri dildaşlığı, kuzey güney diyalogu ve **Arktik Okyanusu'nda** en uzun kıyılara sahip olan Rusya."Turan" teorisi altında birleşen "Altay" ve Ural dilleri bizi **okyanuslara** ve kıyılarına ulaştırıyor. Din üzerinden gittiğimiz zaman ise Ortadoğu batağına saplanıyoruz.
- **Arktik Okyanusu'nun** komşuluğunu etkileşim alanı içerisinde yer alan **Pasifik Okyanusundaki** ülkelerde Altay dil ailesinden 230 milyon nüfus yaşamaktadır. Ayrıca Arktik bölgedeki Sibiry coğrafyasında ve sub-Arktik bölgelerindeki Türkistan ülkelerinde 140 milyon Türk nüfus yaşar iken, Kuzey Avrupa ülkelerinden Finlandiya, Estonya ve Macaristan'da da Altay dilli nüfuslar yaşamaktadır. Toplamda 455 milyon nüfus barındıran Altay Dil ailesi ülkeleri Avrasya bütünlüğündeki Pasifik, Sibiry, Türkistan bölgelerinin Arktik Çağı'ndaki asal unsurlarıdır. Sözkonusu olan AB ülkeleri büyüklüğündeki bir nüfustur ve Avrupa izolasyonculuğunun karşıtıdır.
- **İkinci Dünya Savaşı'ndan yoğunlaşmaya başlayan Pasifik Çağı olgusu yanına bu kez de Arktik çağı eklenecektir. Berlin Duvarının yıkılışı (1989) ile başlayan küreselleşme sürecinde 30 yılı aşkındır denizler ve dünya hegemonyasını katmerlendiren ABD'nin dünyadaki tek kutupluluğunun sonunu da kuzey kutup dairesinde eriyen buzullar getirecek.**
- Türk halklarından Dolganlar ve Yakutlar (Sahalar) **Arktik Okyanusu** kıyılarında yaşamaktadırlar ve Tiksi limanı da Yakutistan Cumhuriyeti içerisinde yer almaktadır.
- **Arktik ve sub-Arktik olarak tanımlayacağımız bölge içerisinde Türk halklarının ya da Türkçe konuşan halkların yaşadığı bilinmektedir. Bu bölge siyasi olarak Rusya Federasyonu toprakları içinde Sibiry dediğimiz bölgeye tekabül etmektedir.**

ARKTİK OKYANUSU VE TURAN COĞRAFYASI

- **Günümüz Sibirya'sında hâlâ Türk dilinin çeşitli diyalektlerini konuşan halklar bulunmaktadır: "Altaylılar, Kazaklar, Soyotlar, Sibirya Tatarları, Tofalar, Tuvalar, Hakaslar, Çulımlar, Şorlar, Yakutlar, Dolganlar" bu halklar arasında yer almaktadır.**
- **Türk Devletler Teşkilatı kanalıyla Türkistan ülkelerinin Arktik Okyanusu'na ulaşmaları konusunda Rusya ile birlikte projeler geliştirilmelidir. Türkistan ve Rusya'daki Türk halklarının buldukları, yerleştikleri coğrafyalarda İrtiş nehri gibi, Yenisey nehri gibi Arktik Okyanusu'na ulaşan büyük nehirler söz konusudur. Bu nehirler üzerinden Arktik Okyanusu'na ulaşan taşımacılık modelleri birlikte geliştirilmelidir.**
- **Bu durumda Türk Devletleri Teşkilatı'nın Arktik Konsey'e gözlemci üye olmasının ve bölgedeki Türkçe konuşan halkların dilleriyle birlikte kültürlerinin de korunarak sürdürülebilmesi için Arktik Konsey içerisinde Rusya ile iş birliği sağlayarak sorumluluk üstlenmesinin fayda getireceği değerlendirilmektedir.**
- **Rusya, Türkistan Hindistan ve Afrika. Bu bir çevrimdir. Ve bu çevrim batı doğu çizgisinde söz konusu olamamıştır.**
- **Yönler açısından baktığımızda batı ve doğu bir çelişki olarak gözükürken kuzey ve güney ise birbirlerine katkıda bulunmaktadır. Tabii ki burada merkez ülkenin Türkiye olması kaydıyla kuzeydeki Rusya Türkistan ve güneydeki Afrika ve Hindistan söz konusu çevrimde birbirlerine katkıda bulunmuş olacaktadırlar.**

Pasifik Çağı

Çin Seddi'nden Rumeli'ne

Çin Seddi'nden

Rumeli'ne

Kurban olayım;

Asil Ceddime

Akdeniz'den

Pasifik'e!

Bir kıvılcım yeter;

Azîz Milletime

Nisan 1997, Hong Kong

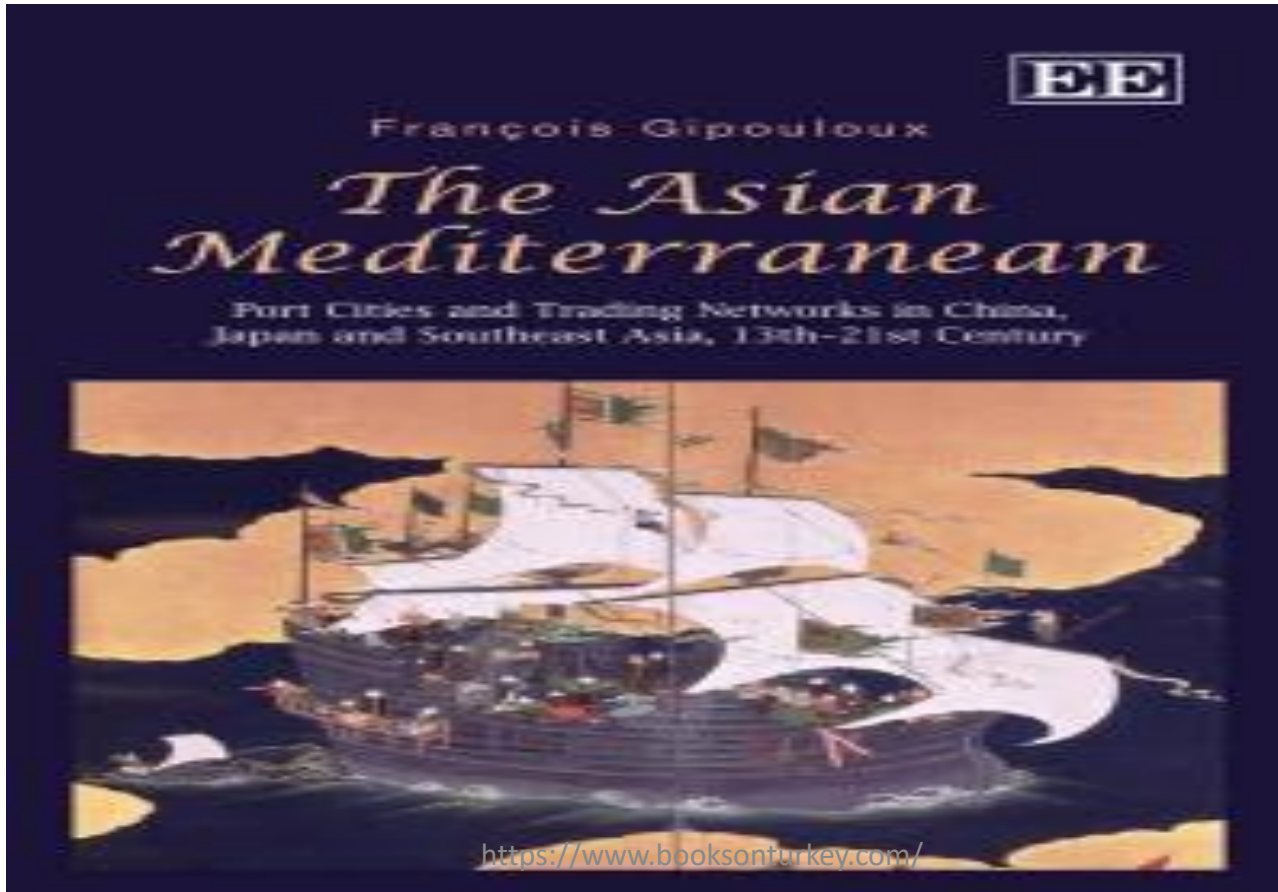
<https://www.booksonturkey.com/>

Asya Akdeniz'i: Yeni Akdeniz

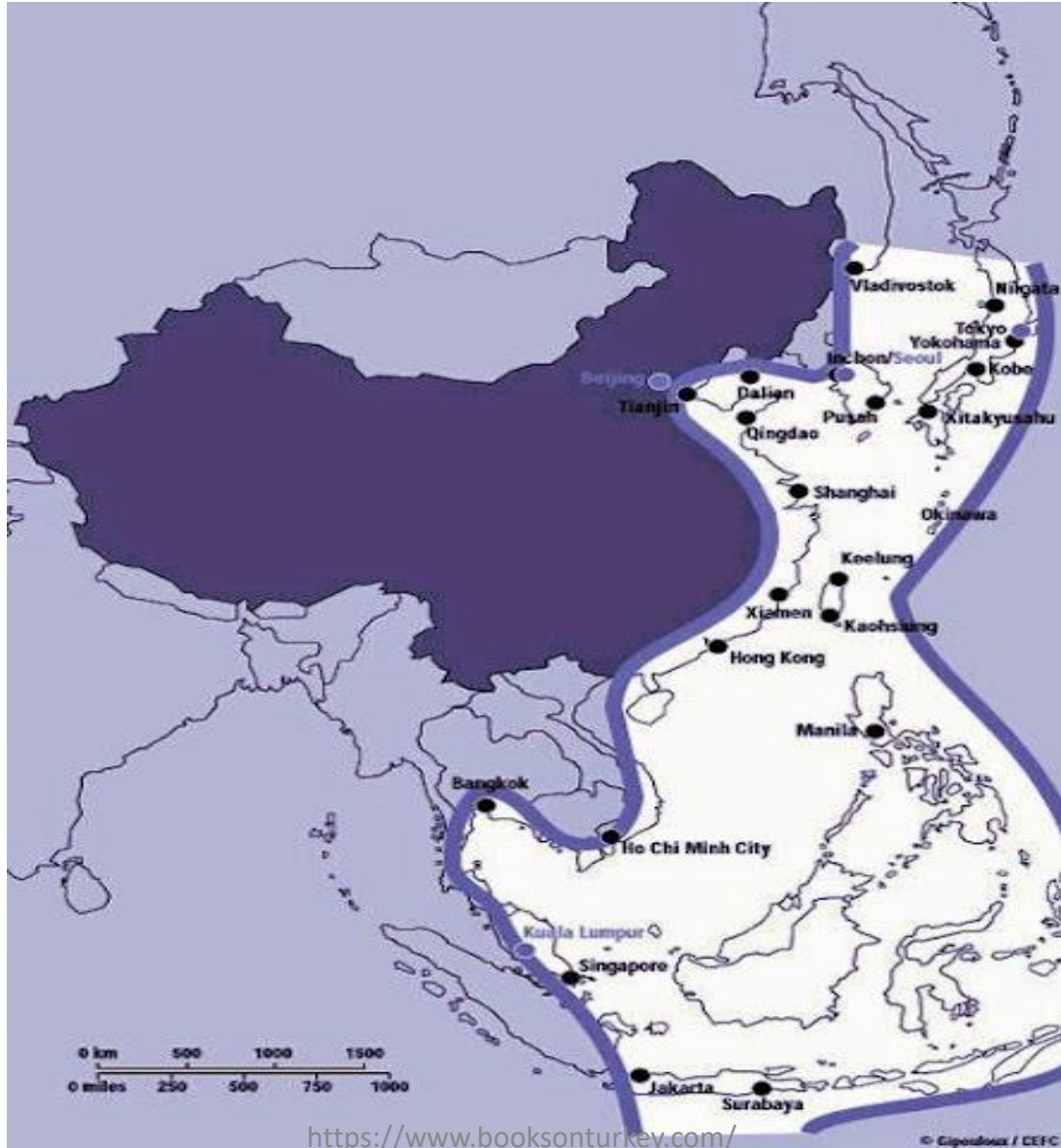
The Asian Mediterranean

Port Cities and Trading Networks in China, Japan and Southeast Asia, 13th–21st Century

[François Gipouloux](#)

Yeni Akdeniz ve Limanları

Hind Okyanusu

Talaylar Ola!

Talay ögüzke

Dalay Lama

Buda Buda

Engin okyanuslar

Derin dünyalar

Çin'de, Hind'de

Türkistan, Hindiçin'de

Buda'lar, Tay'lar

Tamiller, Tibetliler

Hun, Göktürkler

Türkler, Oğuzlar

Hint bir okyanustur da Türk değil midir?

İlk kez Tonyukuk yazıtında karşımıza çıkan **Talay** ile adlandırılan okyanus tabiri daha sonra Budist rahip ve devlet adamı **Dalai Lama** ile kendini göstererek, okyanuslar enginliğindeki ve derinliğindeki **Hint ve Türk dünyalarının** ortak yaşam zenginliğini ortaya sermektedir.

Nehirlerdir Türkün şaşmaz yol mühendisleri
Her nehir Türk'ü bilir her nehri
Tuna'nın da kıyısından gitti eski Türk
Geçti eski Türk Tuna'yı da yarararak
Kaç defa, hangi defa?
Sormayınız nafîle.
Bilmez tarih bile.

ATATÜRK

NEHİRLER

Nehirler 1 (30)

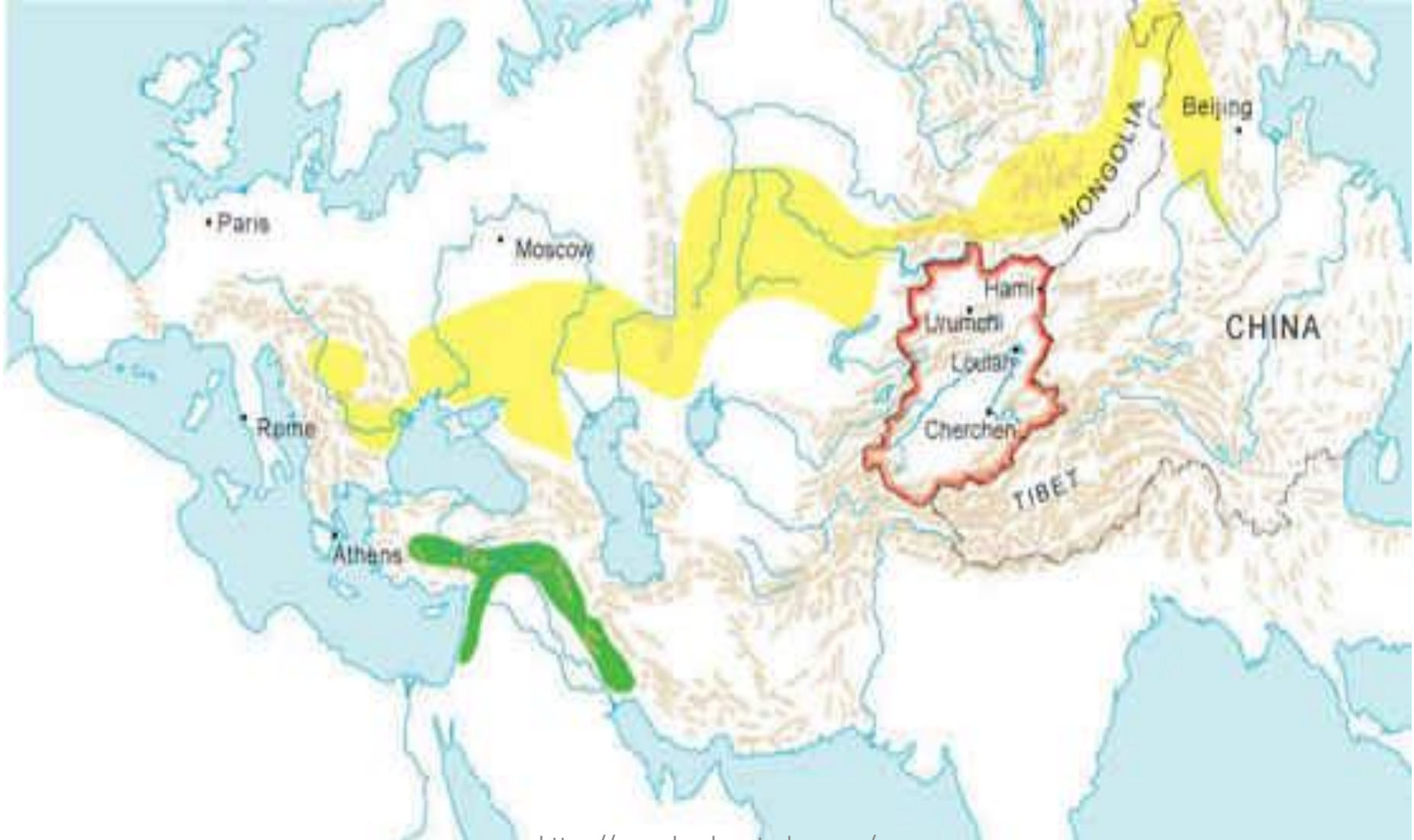
- Yenisey
- Orhun
- Selenga
- Ak Terma1
- An1
- Bolcu
- inci
- irtis
- Kkng
- Tola
- Pencap
Yamuna
- indus
- Ganj
- Sar1 Irmak
- Kizil Irmak
- Don

Nehirler 2 (30)

- Dinyeper
- Dinyester
- Tuna
- idil
- Dicle
- Fırat
- Nil
- MaveraünNehir
- Seyhun
- Ceyhun
- Sirderya
- Amuderya
- Meriç
- Tunca
- Arda

KUZEY: Mavi Tuna (Avrupa) - Sarı Irmak (Çin)

Bozkır&Su Kuşığı ve Tarım Kuşığı

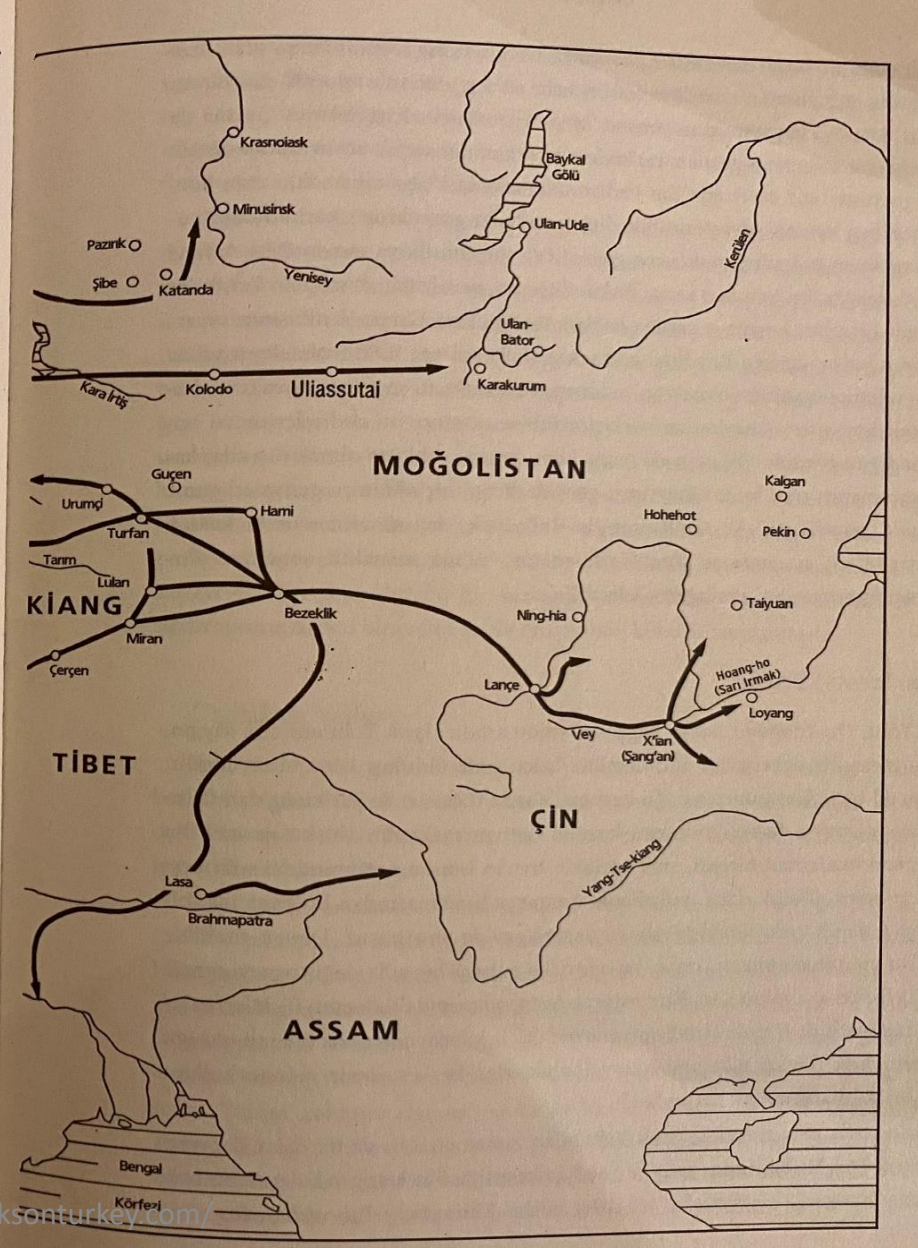
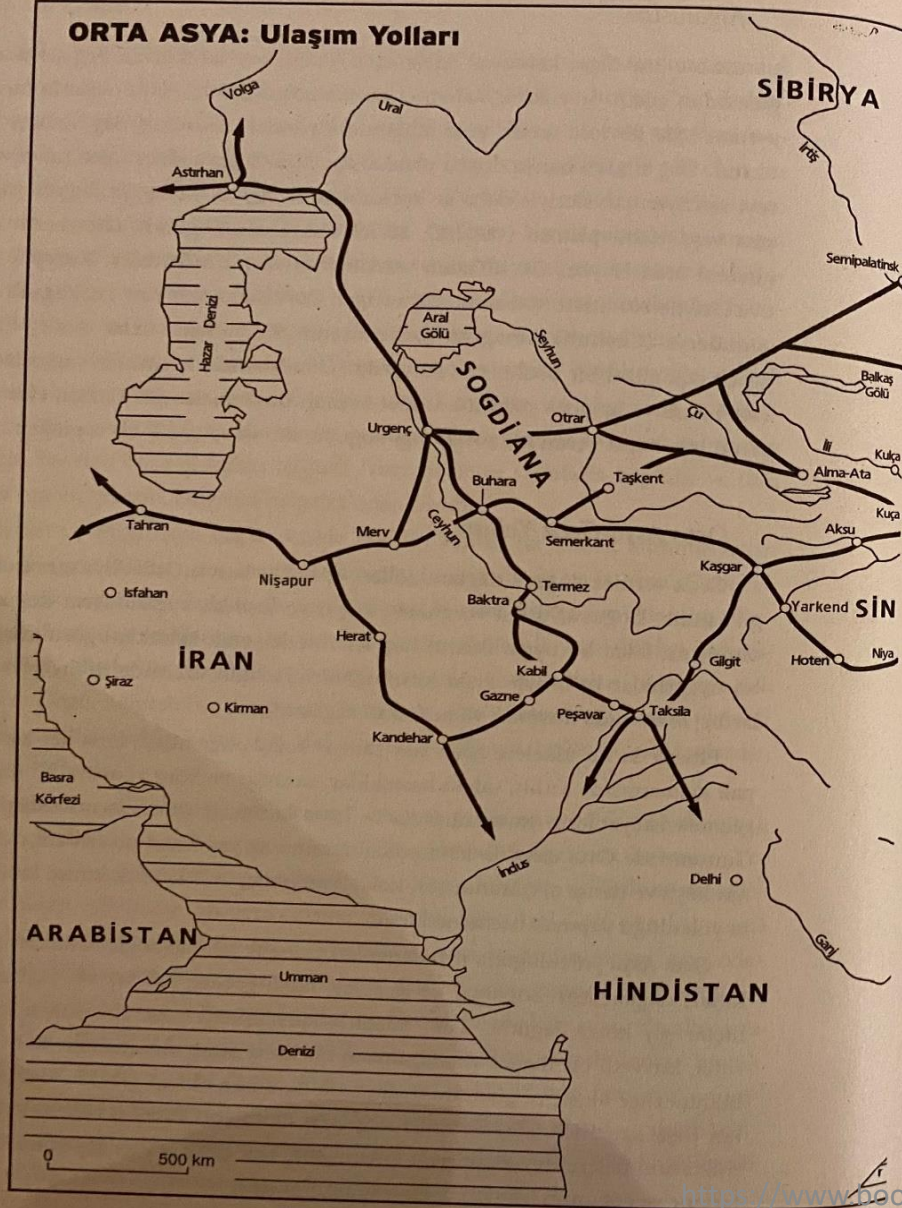

GÜNEY: Nil – Amuderya (Ceyhun) – Yamuna

Mısır-Özbekistan-Hindistan

Orta Asya: Ulaşım Yolları

Asya'nın Yaşam Damarları: Nehirleri

- Asya kıtası, dünyanın en büyük ve en kalabalık kıtası olmasıyla birlikte, aynı zamanda **dünyanın en uzun ve en önemli nehirlerine** de ev sahipliği yapmaktadır.
- Bu nehirler, sadece kıtanın coğrafyasını şekillendirmekle kalmaz, aynı zamanda milyonlarca insanın hayatında da önemli bir rol oynarlar. Tarım, ulaşım, enerji üretimi ve günlük yaşam gibi birçok alanda nehirlerin önemi büyüktür.

Asya'nın Nehirleri

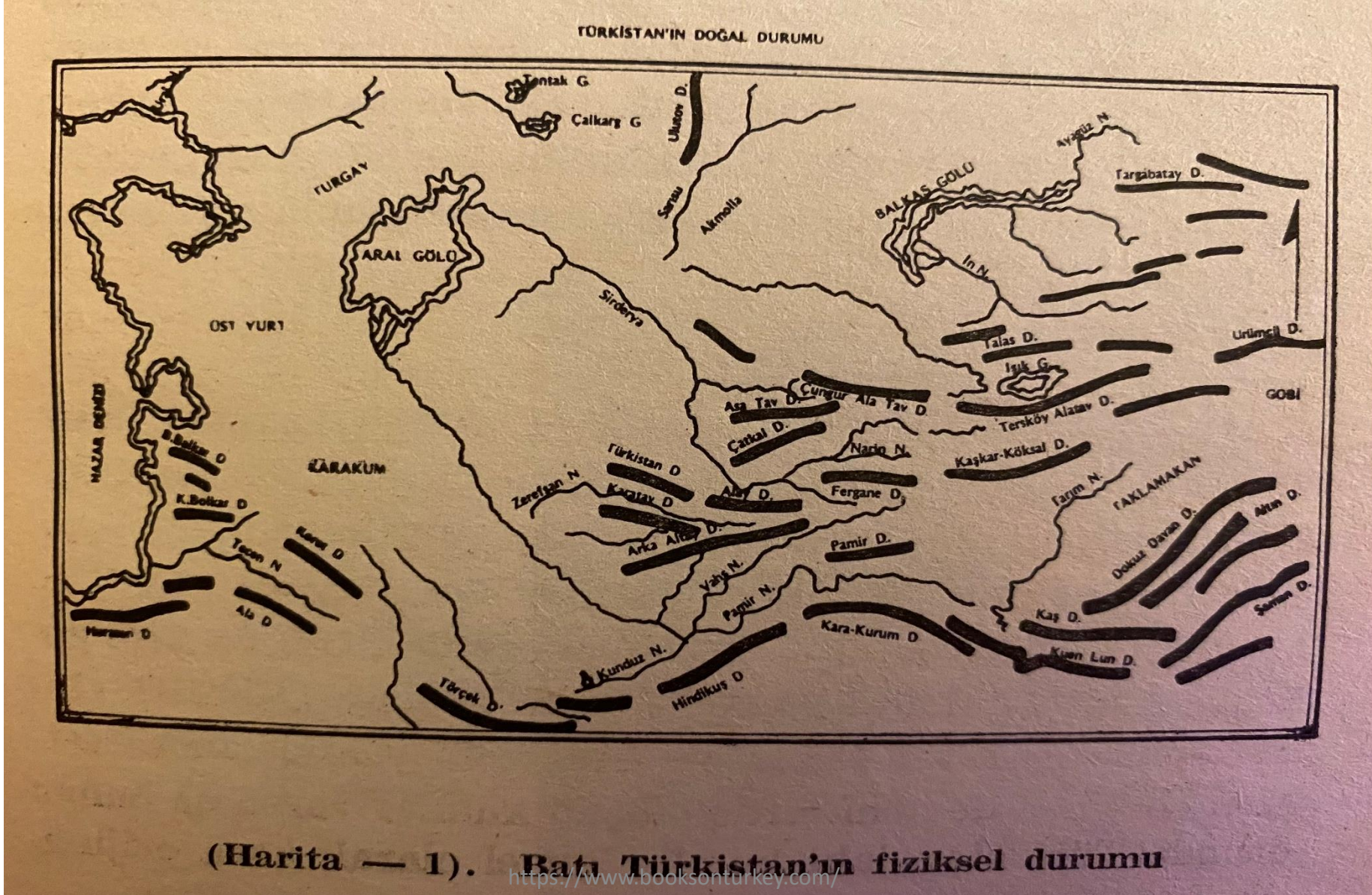
- Asya'nın hayatında akarsuların önemli bir yeri vardır. Çünkü bu kıtadaki halkların çoğu akarsular çevresinde toplanmıştır. Onlar için akarsu doğrudan hayat demektir. Asya'yı çevreleyen denizlerden akan büyük ırmaklar vardır.
- Kuzey Buz Denizi'ne dökülen en önemli akarsular Obi, Yenisey ve Lena ırmaklarıdır.
- Asya'da göllere dökülen akarsular da vardır. Bunların en önemlileri Amu Derya (Ceyhun), Sir Derya (Seyhun), Selenga, İli, ve Tarım ırmaklarıdır.
- **İdil, ya da Volga** Avrupa'nın en uzun nehridir.
- **Ceyhun**, Afganistan'da güney Pamir'den doğar, Tacikistan ve Kuzeydoğu Afganistan sınırını oluşturduktan sonra geniş bir delta ile Aral gölüne ulaşır.
- **Seyhun ırmağı** Tanrı dağlarından doğar ve Aral Gölüne dökülür.
- **Yenisey ırmağı** Arktik Okyanusu'na boşalan en büyük nehir sistemidir. Sibirya'nın çok büyük bir alanı sulayarak Kuzey Buz Denizi tarafındaki Kara Denizi'ne sularını boşaltır.
- **Obi Nehri** Sibirya'nın güneyinden başlayan ve Kuzey Buz Denizi'ne dökülen nehirdir.
- **Lena ırmağı**, Baykal Gölü'nün batısından doğarak Kuzey Buz Denizi'nin bir parçası olan Laptek Denizi'ne dökülür.
- **İrtiş ırmağı**, Sibirya'da bir nehirdir ve ana kaynağı Obi Nehri'dir. Çin'de doğar, kuzeybatıya doğru Zaysan Gölü üzerinden Kazakistan'ın Khanty-Mansiysk şehri yakınında Obi Nehri ile birleşip Kara Denizine dökülür.
- **Çu veya Çuy Nehri**, kuzey Kırgızistan ve güney Kazakistan'dan akar. Batı Tanrı dağlarından doğar ve Issık Gölün kıyısına kadar gelir.
- **İli Nehri**, Orta Asya' a Kazakistan ve Doğu Türkistan'ın batı bölümlerinden geçen bir nehirdir. Balkaş Gölü'ne dökülür.
- **Talas Nehri** Kırgızistan'da Talas'tan çıkar ve Kazakistan içine doğru batı yönünde akarak Kazakistan'ın Taraz kentinden geçer ve Aydın gölüne ulaşmadan önce ortadan kaybolur.
- Üç bozkır nehri **İli, Çu** ve **Talas** batı ve kuzeybatıdan akar ve Balkaş Gölü'ne dökülür.
- **Tarım Nehri**, Doğu Türkistan'da uzayan bir nehirdir.
- **Selenge ırmağı** Moğolistan'da doğarak Rusya'da Baykal Gölü'ne dökülür.
- **Kaşgar Nehri**, Doğu Türkistan'da ismini Kaşgar şehrinden alır.
- **Yarkent Nehri**, Doğu Türkistan'da bir nehirdir. Kaynağı Karakurum Dağlarındadır.
- **Hotan Nehri** Beyaz Yeşim ve Kara Yeşim nehirlerinin birleşmesi ile oluşur ve Taklamakan Çölü'ne doğru akar.

Asya'nın Gölleri

- **Lop Nor** Doğu Türkistan'ın güneydoğu kısmında Taklamakan ve Kumtag çölleri arasında yer alan eski bir tuz gölüdür.
- **Aral Gölü**, Batı Türkistan' da Özbekistan ile Kazakistan arasındadır. Buraya Amuderya ve Siri Derya nehirleri dökülür.
- **Baykal Gölü** dünyanın en derin gölü olarak anılmaktadır.
- **Balkaş Gölü** Orta Asya'da bir göldür. Aral Gölü'nden sonra Orta Asya'nın en büyük ikinci gölüdür. 45°4' Kuzey 76°2' Doğu koordinatları üzerinde yer alır. Beslendiği başlıca kaynaklar İli Irmağı, Karatal Nehri, Lepsi Irmağı, Aksu Irmağı ve Ayagöz Nehri'dir. Toplam su havzası 413,000 km²dir. Alan: 16.996 km² Uzunluk: 605 km Balık: Balkhash perch Havza: 413.000 km² Ortalama derinlik: 5,8 m
- **Isık Göl**, Kırgızistan'ın kuzey doğusunda, Kazakistan sınırına yakın bir bölgede konumlanır. Dünyanın ikinci en büyük dağ gölüdür.
- **Hazar Denizi** adını Hazar Kağanlığı'ndan almıştır. Güneydoğu Avrupa ve güneybatı Asya'dadır ve dünyanın en büyük tuzlu su gölüdür. Açık denizlerle irtibatı olmamasına rağmen kış ayları hariç ana ulaşım güzergahıdır.

Batı Türkistan Fiziksel

[İsmail Kayabalı & Cemender Arslanoğlu](#) Ortaasya Türklüğünün Tarihi ve Bugünkü Durumu

Türkistan Suları

[İsmail Kayabalı & Cemender Arslanoğlu](#) Ortaasya Türklüğünün Tarihi ve Bugünkü Durumu

3 — Türkistan suları :

Türkistan su bakımından fakirdir ve suları düzenli bir biçimde dağılmamıştır. Özellikle batısı, Hazar Denizi yakınları sudan yoksundur. Buralarda Tecer ve Murgab nehirlerinden başka önemli bir su yok gibidir. Sular, daha çok Türkistan'ın orta ve kuzey-doğu bölgelerinde bulunur.

a — **Göller** : Türkistan'ın en geniş gölü Aral gölüdür. Bu gölün ayrıca büyük bir balık zenginliği de vardır. Yüz ölçümü 65,000 Km² olan Aral gölü, büyüklük bakımından dünyada üçüncüdür. Denizden 50 m. (Hazar Denizinden 75 m.) yüksektir. Kuzey-Güney arası 428 Km. olup Cenevre gölünün boyundan 110 defa daha uzundur.

Türkistan Suları

çinde adalar vardır. En derin yeri 66 m. dir. Suyu saydam, rengi güzeldir. Bunun için bu göle "Gökdeniz" adı verilmiştir. Tuzu, Hazar Denizinden daha azdır (% 0,03). Balkaş gölü deniz yüzeyinden 375 m. daha yüksektir. Uzunluğu 600 Km., eni 1090 Km. dir. Yüz ölçümü 23,000 Km² olan Balkaş gölü pek önemli sayılmaz. Çevresi sazlık, suyu tatludur. Derinliği 21 m.yi aşmaz. Bu gölün suları Aralık ayından Mart sonuna kadar donar. Isık gölü, bir dağ gölü ve yüksekliğinin 1574 m. olmasına karşılık suları donmaz. Çünkü çevresi Terskey Ala Tav, Künger Ala Tav gibi yüksek dağlarla çevrilidir. Isık adı, sularının donmaması nedeniyle verilmiştir. Bu göl, Türkistan'ın en derin gölüdür (425 m.). Bu büyük göllerden başka Baba göl, Ebi Nor, Lob Nor, Ala göl, Sasık göl, Deniz göl, Tentek göl, Calkar göl, Arıs gölü gibi daha ufak başka göller de vardır.

b — **Nehir ve buzullar** : Türkistan'ın nehirleri açık denizlere ulaşmaz; ya kumlar arasında kaybolur, ya da bir göle dökülür. Nehirler buzul, kar ve kaynaklarla, fakat genel olarak buzullarla beslenir. Bu nedenle suları yazın bol olur. Güz sonu su azalır, Mart ayında gene çoğalır. Bu yüzden nehir suları, bu nedenle de buzullar Türkistan tarımında önemli bir yer tutar.

Türkistan dağları buzul bakımından zengindir. Han Tanrı, Arka - Alay ve Pamir dağlarının batı yanlarında buzullar çoktur; sayıları Alp buzullarını geçer. Han Tanrı dağlarındaki buzulların ayakları 3400 - 3500 m. yükseklikte, Zerefsan buzulunun ise 2700 m. dedir. Türkistan buzulları Alp buzullarından farklıdır. Buradaki buzullar derin uçurumlar içinde bulunur ve çok miktarda moren (buzulların yürüyüşünde meydana gelen çakıl, çığıl ve kum) yapar.

Türkistan'ın en uzun ve ekonomik değeri en çok olan nehri Sir-Derya (2900 Km. boyunda ve ortalama 320 m. genişliğinde) buzullarla beslenir. Orta Han Tanrı (Tien-

Şan) buzullarından çıkan büyük Narın ve küçük Narın ırmakları, Fergana vadisinde Karaderya ile birleşerek Sir-Derya adını alır ve Aral gölüne dökülür (Harita-1). Aral gölüne dökülen ikinci büyük nehir Amu-Derya'dır. 2350 Km. uzunluğunda ve ortalama 500. genişliğinde olan bu nehir de buzullarla beslenir. Amu-Derya, kaynağına yakın saatte 15 Km. hızla akan bir dağ ırmağıdır. Pamir dağlarının buzullarından çıkar. Çıkışında adı Pamir'dir, ortalarında Amu-Derya adını alır. Kollara ayrılarak Aral gölüne dökülür. Dökülüş kolları her yıl değişir. Bu bölgede zerefsan nehri de vardır. Bu nehir, aynı adı taşıyan Zerefsan buzullarından çıkar. Kermine'de Amur-Derya'ya dönüp, ona ulaşmadan kumlarda kaybolur. Zerefsan nehir de sulama işlerinde önemlidir. Balkaş gölüne dökülen nehirlerden biri de İltiris'tir; Tekes ve Künges ırmaklarının birleşmesinden oluşur. Bir çok kollara ayrılır ve geniş bir delta yaparak Balkaş gölüne dökülür. Deltasının yüz ölçümü 1000 Km² dir. Türkistan'ın diğer önemli bir nehri de Çu nehri olup Hu-Talas dağlarının buzullarından çıkar, dağlık bölgeyi geçtikten sonra kuzey-batıya doğru yönelir. Bir kolu doğuya doğru dönüp Isık göl bölgesine girer. Kaşgar bölgesindeki Tarım nehri de çok önemli bir nehirdir. Uzunluğu 160 Km. olan bu su, altı ırmağın birleşmesinden oluşur. Geniş bir bölgeyi suladıktan sonra Lob Nor gölüne dökülür. Bunlardan başka de kuyular 3 - 8 m. derinlikte suya varır. 100-200 m. de dırır ve buharlaşma olamaz. Genel olarak kumlu bölgeler-Hazar Denizine dökülen Emba (Çim) nehri, Hazar Denizinin güney-doğusunu sulayan Teçen, Murgab nehirleri, Avliya Ata bölgesini sulayan Talas nehri gibi başka nehirler de vardır (Harita - 1).

Türkistan'ın sulanmasında yeraltı suları da önemli bir yer tutar, En kuru olan bölgelerde bir yeraltı suyu veryüzüne yakın olarak bulunur. Çünkü kumlar suyu sızdırır ve buharlaşmış olamaz Genel olarak kurak bölgelerde

Nehirlerde Taşımacılık

- Tuna (Avrupa),
- İdil (Rusya, Asya),
- Maveraünnehir (Türkistan, Asya),
- Nil (Mısır, Afrika)

gibi nehirlerde taşımacılık yapılırken Türkiye nehirleri bu konuda imkanlar sunamamaktadır.

Nehir Donanmaları

Nehir donanmaları, tarih boyunca büyük nehirlerin stratejik önemi nedeniyle birçok medeniyette görülmüştür. Özellikle iç sular üzerindeki hakimiyeti sağlamak, ticaret yollarını kontrol etmek ve savunma amaçlarıyla kullanılmıştır.

Tarihte Nehir Donanmalarının Kullanıldığı Bölgeler:

- **Nil Nehri:** Antik Mısır'da Nil Nehri üzerinde güçlü bir donanma bulunmaktaydı. Bu donanma, tarım ürünlerinin taşınması, ticaret ve askeri seferler için kullanılıyordu.
- **Fırat ve Dicle Nehirleri:** Mezopotamya uygarlıkları da nehir donanmalarına sahipti. Bu donanmalar, sulama sistemlerinin yönetimi ve savaşlarda önemli rol oynardı.
- **Sarı Nehir:** Çin'de Sarı Nehir üzerindeki donanmalar, iç ticaret ve savaşlarda kullanılırdı.
- **Tuna Nehri:** Osmanlı İmparatorluğu, Tuna Nehri üzerinde güçlü bir donanmaya sahipti. Bu donanma, Avrupadaki seferlerde ve sınır güvenliğinde önemli bir rol oynardı.
- **Ganga Nehri:** Hindistan'da Ganga Nehri üzerindeki donanmalar, iç ticaret ve ulaşım için kullanılırdı.

Günümüzde Nehir Donanmaları:

Günümüzde nehir donanmaları, büyük ölçekli olarak kullanılmamakla birlikte, bazı ülkelerde hala küçük ölçekli nehir donanmaları bulunmaktadır. Özellikle sınır güvenliği, gözetleme ve arama-kurtarma gibi görevlerde kullanılmaktadırlar. Örneğin:

- **Amazon Nehri:** Brezilya ve diğer Güney Amerika ülkeleri, Amazon Nehri üzerinde devriye gezen küçük gemiler kullanmaktadır.
- **Mekong Nehri:** Güneydoğu Asya ülkeleri, Mekong Nehri üzerinde benzer amaçlarla küçük donanmalara sahiptir.
- **Ganga Nehri:** Hindistan, Ganga Nehri üzerindeki iç güvenliği sağlamak için küçük bot filoları kullanmaktadır.

Nehir Donanmalarının Önemi:

Nehir donanmaları, tarih boyunca siyasi, ekonomik ve askeri açıdan büyük öneme sahip olmuştur. Günümüzde ise daha çok iç güvenlik ve çevre koruma gibi alanlarda kullanılmaktadırlar. Nehirlerin stratejik önemi ve ulaşım kolaylığı, nehir donanmalarını hala önemli bir askeri araç haline getirmektedir.

Nehir Donanmalarının Özellikleri:

Nehir donanmalarındaki gemiler, okyanuslardaki gemilerden farklı özelliklere sahiptir. Daha sığ sularda hareket edebilmeleri için genellikle daha küçük ve daha hafif olurlar. Ayrıca nehirlerin coğrafi özelliklerine göre özel olarak tasarlanırlar.

Ek Bilgi:

- **Osmanlı Tuna Donanması:** Osmanlı İmparatorluğu'nun Tuna Nehri üzerindeki donanması, 17. ve 18. yüzyıllarda önemli bir güçtü. Bu donanma, Avrupadaki seferlerde ve sınır güvenliğinde önemli bir rol oynamıştır.
- **Modern Nehir Donanmaları:** Günümüzde nehir donanmaları, genellikle daha küçük ve daha hafif gemilerden oluşur. Bu gemiler, gözetleme, arama-kurtarma, ve çevre koruma gibi görevlerde kullanılır. www.turkey.com/

Asya ve Küçük Asya Nehirleri

Asya'daki ve Türkiye'deki nehirlerin ulaşım ve taşımacılık açısından birbirlerinden farklılık göstermesinin başlıca nedenleri coğrafi, iklimsel ve tarihsel faktörlerdir. Bu farklılıkları şu başlıklar altında değerlendirebiliriz:

1. Nehirlerin Uzunluğu ve Debisi:

Asya: Asya'da dünyanın en uzun ve debisi en yüksek nehirleri yer alır (Amur, Yangtze, Mekong vb.). Bu nehirler, büyük tonajlı gemilerin seyredebileceği derin ve geniş suyollarına sahiptir.

Türkiye: Türkiye'deki nehirler genellikle daha kısa ve debisi daha düşüktür. Bu durum, nehirlerin büyük gemiler için uygun olmamasına ve daha çok küçük teknelerle yerel taşımacılığa hizmet etmesine neden olur.

2. Nehirlerin Seyir Kabiliyeti:

Asya: Asya'daki büyük nehirler, yıl boyunca düzenli bir debisi olduğu için yılın her mevsiminde ulaşım için kullanılabilir. Ancak, muson yağışları gibi mevsimsel etkiler, su seviyesinde önemli değişikliklere neden olabilir.

Türkiye: Türkiye'deki nehirlerin debisi, yağışlara bağlı olarak mevsimsel olarak büyük farklılıklar gösterir. Yaz aylarında su seviyesi düşerek bazı bölgelerde seyrüseferi zorlaştırır, hatta bazı nehirler tamamen kuruyabilir.

3. Nehirlerin Topoğrafik Özellikleri:

Asya: Asya'daki nehirler genellikle düz ovalardan geçer ve seyirleri daha kolaydır. Bu durum, büyük gemilerin rahatlıkla seyredebileceği geniş su yollarının oluşmasına olanak tanır.

Türkiye: Türkiye'deki nehirler daha dağlık bölgelerden geçer ve genellikle hızlı akarlar. Bu durum, nehirlerin seyir kabiliyetini azaltır ve su yollarının daha dar ve sığ olmasına neden olur.

Asya ve Küçük Asya Nehirleri

4. Tarihsel ve Ekonomik Faktörler:

Asya: Asya'daki büyük nehirler, tarih boyunca medeniyetlerin beşiği olmuş ve ulaşımın temelini oluşturmuştur. Bu nedenle, nehirler üzerindeki ulaşım altyapısı daha gelişmiştir.

Türkiye: Türkiye'de nehirler tarih boyunca ulaşımın yanı sıra sulama ve enerji üretimi gibi farklı amaçlarla da kullanılmıştır. Ancak, karayolu ve demiryolu gibi alternatif ulaşım imkanlarının gelişmesiyle birlikte nehirlerin ulaşımdaki önemi azalmıştır.

5. Ulaşım Türleri:

Asya: Asya'daki büyük nehirlerde konteyner gemileri, yük gemileri, yolcu gemileri gibi farklı türde gemilerle uzun mesafeli taşımacılık yapılmaktadır.

Türkiye: Türkiye'deki nehirlerde genellikle küçük teknelerle kısa mesafeli yolcu ve yük taşımacılığı yapılmaktadır.

Sonuç olarak, Asya'daki nehirler, büyük boyutları, düzenli debiye sahip olmaları ve düz ovalardan geçmeleri sayesinde ulaşım ve taşımacılık için daha elverişlidir. Türkiye'deki nehirler ise daha küçük boyutlu, debileri mevsimlere göre değişken ve dağlık bölgelerden geçtikleri için ulaşım açısından daha sınırlı imkanlar sunar.

Asya'da Nehirlerin Kullanımı

- Deniz yollarının sınırlı rolüne ek olarak, kara taşımacılığına alternatif olarak nehirlerin kullanımı bir dizi ciddi sorunla kısıtlanmıştır. Bunlardan en belirgin olanı, kurak ve yarı kurak bölgelerin büyük bir kısmında seyrüsefere elverişli su yollarının bulunmamasıdır.
- Dahası, İç Asya'da batıda Hazar Havzası'ndan doğuda Khyngan sıradağlarına kadar uzanan geniş iç drenaj alanları dünya okyanusuna bir nehir yaklaşımı sağlamamaktadır. **Ne yazık ki okyanuslara ulaşan bazı nehirler, büyük bir taşıma rolü oynamaya pek elverişli olmayan yönlerde akmaktadır.** Bunun en önemli örnekleri, yılın büyük bir bölümünde buzlarla kaplı olan Kuzey Buz Denizi'ne dökülen **Ob-İrtysh, Yenisey ve Lena sistemleri** de dahil olmak üzere Sibirya'nın devasa nehirleridir. Doğuya doğru akan **Amur** bile Habarovsk'ta güney yerine kuzeye doğru kıvrılır ve Vladivostok ve Nakhodka'nın mükemmel doğal limanlarında son bulan verimli Ussuri-Khanka ovalarından güneye doğru akmak yerine Tayga'ya akar. Neyse ki **Amur**'un kuzeye doğru akan kolu **Ussuri Nehri** bu alçak arazilerden geçmektedir.
- **İç Asya'nın Sibirya ve Avrupa bölümlerindeki hareket, nehir sistemleri arasındaki kara yollarını kullanarak bu yönsel zayıflıkları önemli ölçüde telafi edebilmiştir.** Kuzeye akan büyük Sibirya nehirlerinin uzun, enlemsel yönelimli kollarını birbirine bağlayan nispeten kısa geçitler doğu-batı hareket yollarını oluşturmuştur. Bu nehirlerde güney Sibirya'da altı aydan kuzey kesimlerde yalnızca üç aya kadar değişen sınırlı seyir mevsimi de ulaşım için ciddi bir engel teşkil etse de, nehirlerin donmuş yüzeylerinin oluşturduğu patikalar sıklıkla kara tipi hareket için kullanılıyordu.
- Uralların batısında, **Volga Havzası'nın kapalı Hazar Denizi'ne dökülen nehirleri**, Rusya Ovaları'ndan akan diğer nehir sistemlerine kolaylıkla aşılabilen kara yollarıyla bağlıdır. Ancak **Volga**, yılın üç ila beş ayı arasında buzlar tarafından engellenmektedir.

Bellibaşlı Nehirler

Major Rivers of the World

Representational map. Not to scale.

<https://www.booksonturkey.com/>

© MapsforUPSC
mapsforupsc.com

Nehirler ve Kùltùrler

Yenisey Irmağı, Rusya

SU'yun Öteki Yakası

Tuna Boyu Şehirleri

http://www.balkanpazar.org/tuna_tura/en_schiffsreise.html

Gökte bulut yok
sögütler yağmurlu
Tuna'ya rastladım
akıyor çamurlu çamurlu
hey Hikmet'in oğlu, Hikmet'in oğlu
Tuna'nın suyu olaydın
Karaorman' dan geleydin
Karadeniz'e döküleydin
Mavileşeydin, mavileşeydin
Geçeydin Boğaziçi'nden
başında İstanbul havası
çarpaydın Kadıköy İskelesi'ne
Çarpaydın çırpınaydın;
vapura binerken Memet'le anası.

Nâzım Hikmet

Tuna Őiri

Gafil hangi üç asır, hangi on asır
Tuna ezelden Türk diyarıdır.
Bilinen tarihler söylememiş bunu,
Kalkıyor örtüler, örtülen doğacak

Dinleyin sesini doğan tarihin
Aydınlıkta karaltılı şafak
Yalan tarihi gömüp, doğru tarihe gidin!
Nehirlerdir Türk'ün şaşmaz yol mühendisleri

Her nehir Türk'ü bilir her nehri
Tuna'nın da kıyısından gitti eski Türk
Geçti eski Türk Tuna'yı da yarararak
Kaç defa, hangi defa? Sormayınız nafîle.
Bilmez tarih bile.

Tarih çocuk güdük tarih güdük
Sökün büyük, pek büyük.
Sayılmaz, sayılmaz bu sökün
O kadar çok Tuna'dan geçtiği günler Türk'ün.

Tuna Őiri

Tuna'nın yalnız üst ve alt illeri değil,
Tuna'nın üstü de altı da yer.
Dipdiri ve ölmez bir Türk vatanıdır.
Tuna'nın üstünü yaptı vatan Türk

Bakarak, akarak, yarararak geçti
Tunanın altını kabristan yaptı.
Tuna'yla ruh oldu dipte yatan Türk.
Tuna'nın sisten ve güneşten yorganı.

Topraktan ve çakıldan yatağı ile
Akıyor "Türk'e vatanım" diye.
Derindir görünmez Tuna'nın dibi
Türk coşkun Tuna gibi, Tuna coşkun Türk gibi.

Tuna yalnız vatan değil, yeni ufuklara
Türk'ü götüren eski bir Tuna
Adam da ilk adamdır.
Adam ile yaratıcı

"Yaradan" dediğimiz yaratan adamdı.
İnsanlar tazelenir, mekanlar ihtiyarlar.
Nesiller kaynaşıyor, coğrafya küçülüyor

Bırakılan yer göçtü.
Bırakana göç düştü.
Adamlar: "Haydin" dedi.

<https://www.booksonturkey.com/>

Tuna nehri kıyılarındaki şehirler ve limanlar

Tuna Nehri, Avrupa'nın en uzun nehirlerinden biri olup, tarihi boyunca ticaret, kültür ve medeniyetlerin bir araya geldiği önemli bir su yolu olmuştur. Bu nedenle kıyılarında pek çok şehir ve liman bulunmaktadır.

Tuna Nehri'nin kaynağı olan Almanya'nın Schwarzwald bölgesinden başlayarak Karadeniz'e döküldüğü noktaya kadar pek çok ülkenin topraklarından geçmektedir. Bu ülkeler arasında Almanya, Avusturya, Slovakya, Macaristan, Hırvatistan, Sırbistan, Bulgaristan, Romanya ve Ukrayna yer almaktadır.

Bu ülkelerin her birinde Tuna Nehri kıyısında önemli şehirler ve limanlar bulunmaktadır. Bazı örnekler:

- **Almanya: Regensburg, Ulm (Yukarı Tuna)**
- **Avusturya: Viyana, Linz**
- **Slovakya: Bratislava**
- **Macaristan: Budapeşte**
- **Hırvatistan: Vukovar**
- **Sırbistan: Belgrad**
- **Bulgaristan: Ruse, Vidin**
- **Romanya: Galaţi, Brăila, Tulcea**
- **Ukrayna: izmail**

Bu şehirlerin her biri, tarih boyunca Tuna Nehri sayesinde gelişmiş ve önemli ticaret merkezleri haline gelmiştir. **Özellikle Viyana, Budapeşte ve Belgrad gibi şehirler, Tuna Nehri üzerindeki konumları sayesinde Orta Avrupa'nın en önemli şehirleri arasında yer almaktadır.**

TUNA BOYU

FIKİR ADAMLARIMIZ

Mithat Paşa, Rusçuk

Alemdar Mustafa Paşa, Rusçuk

İsmail Hakkı Tonguç, Silistre

Tuna Boyu Şehirleri ve Denizcilik

Rus knezi İgor'un oğlu Svyatoslav İgoreviç (945-972) 967 tarihinde Tuna Bulgarlarının üzerine askeri bir sefer yaparak onları yenilgiye uğratmış ve Tuna boyundaki 80 Bulgar şehrini işgal etmişti. Bu, Bulgarların Tuna nehrinin iki yakası boyunca çok sayıda şehirleri olduğunu göstermektedir.

Bu şehirlerdeki halk hayatlarını muhtemelen bu nehirden kazanmakta idi. Onlar balık avcılığının yanında, nehir gemiciliği yaparak, Karadeniz'e kadar uzanan Tuna Nehri boyunca ticaret yapmış olmalıydılar.

Vardar Nehri. Makedonya, Yunanistan

Tunca-Meriç-Arda

Drina Köprüsü. Rumeli

Drina Köprüsü

Tuna Şehirleri

Tuna Deltası

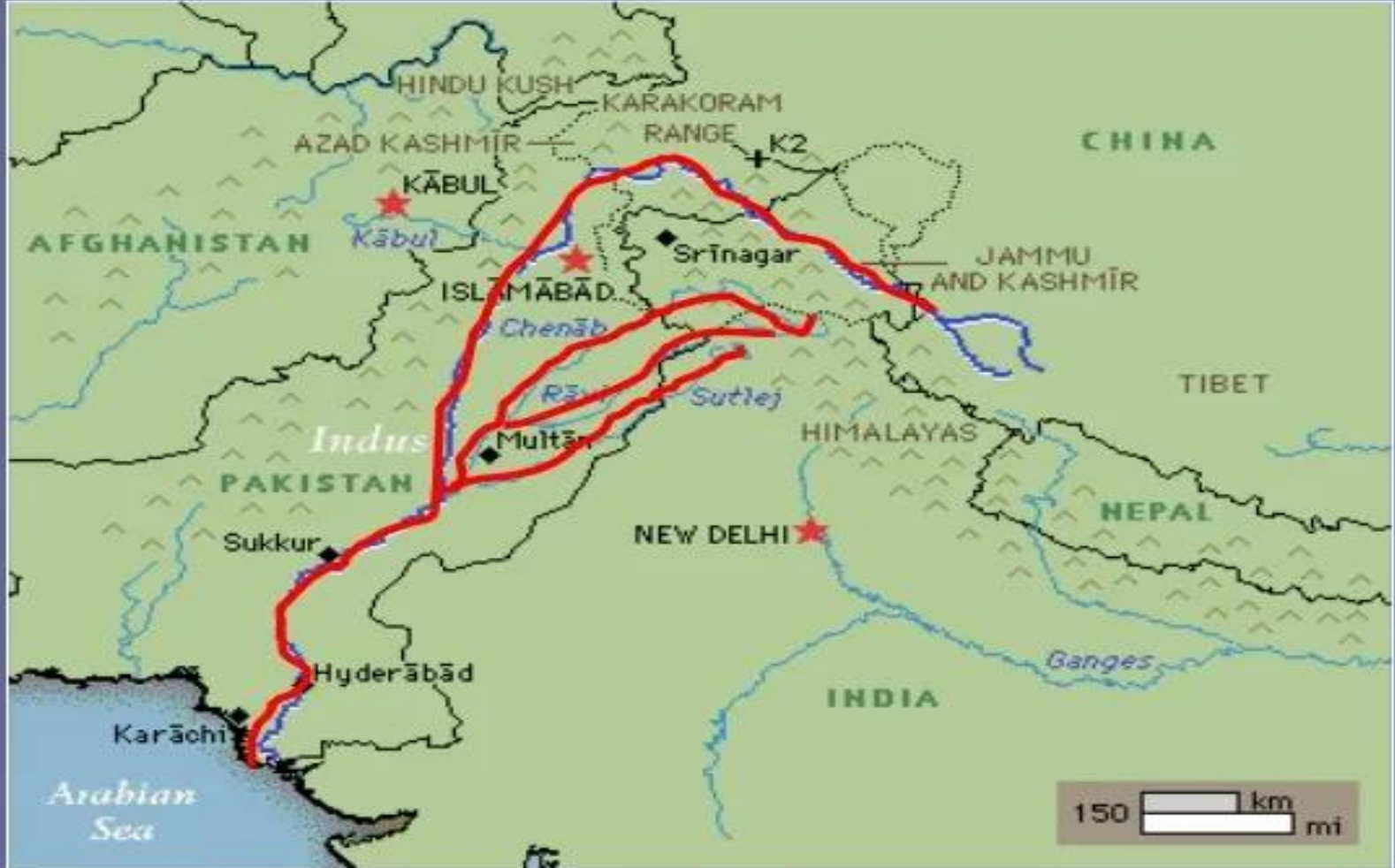
Amu Derya (Ceyhun) Nehri

Ceyhun Seyhun Maveräünnehir

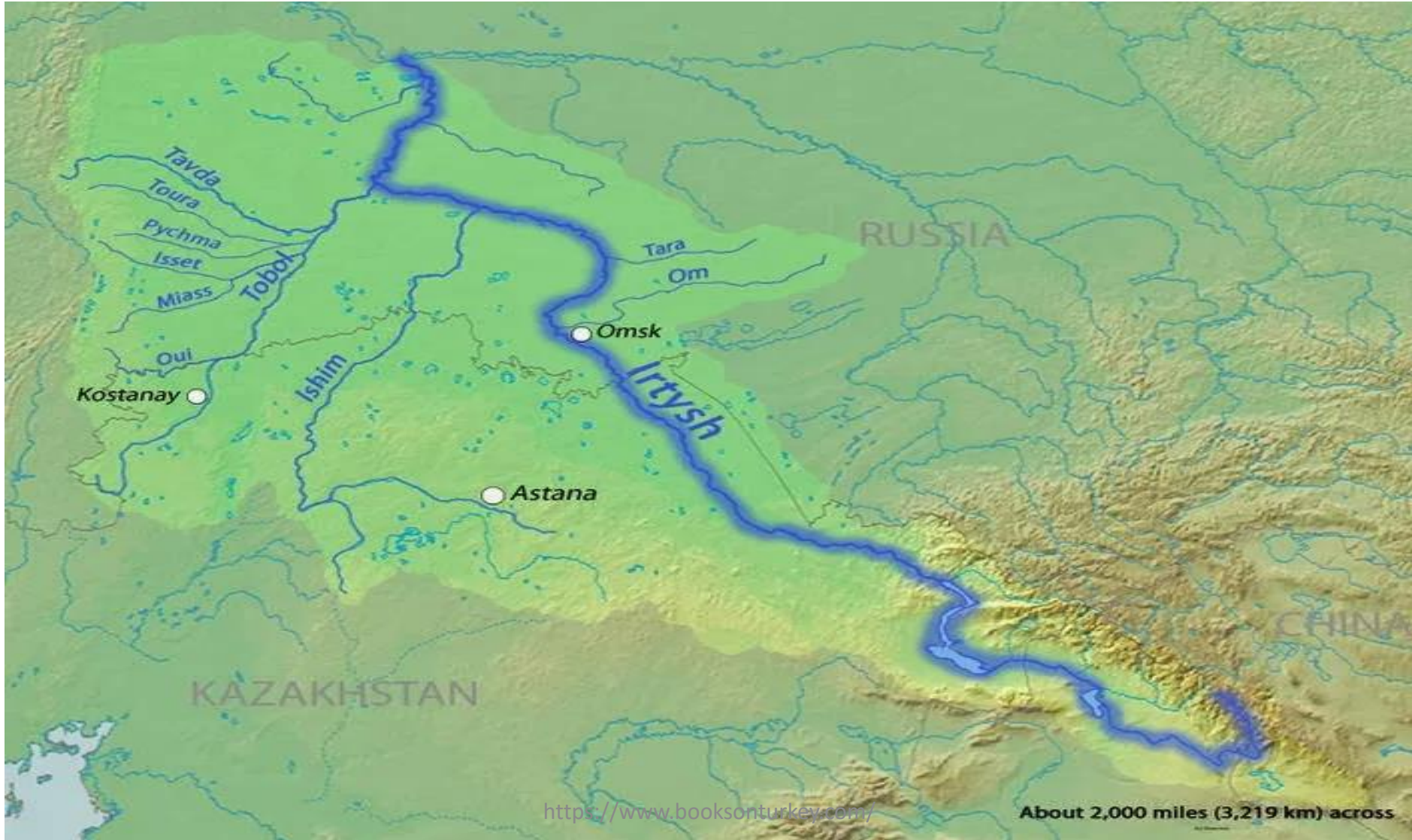
Pencap Beş Su, Hind Kitası

Amur Nehri, Çin

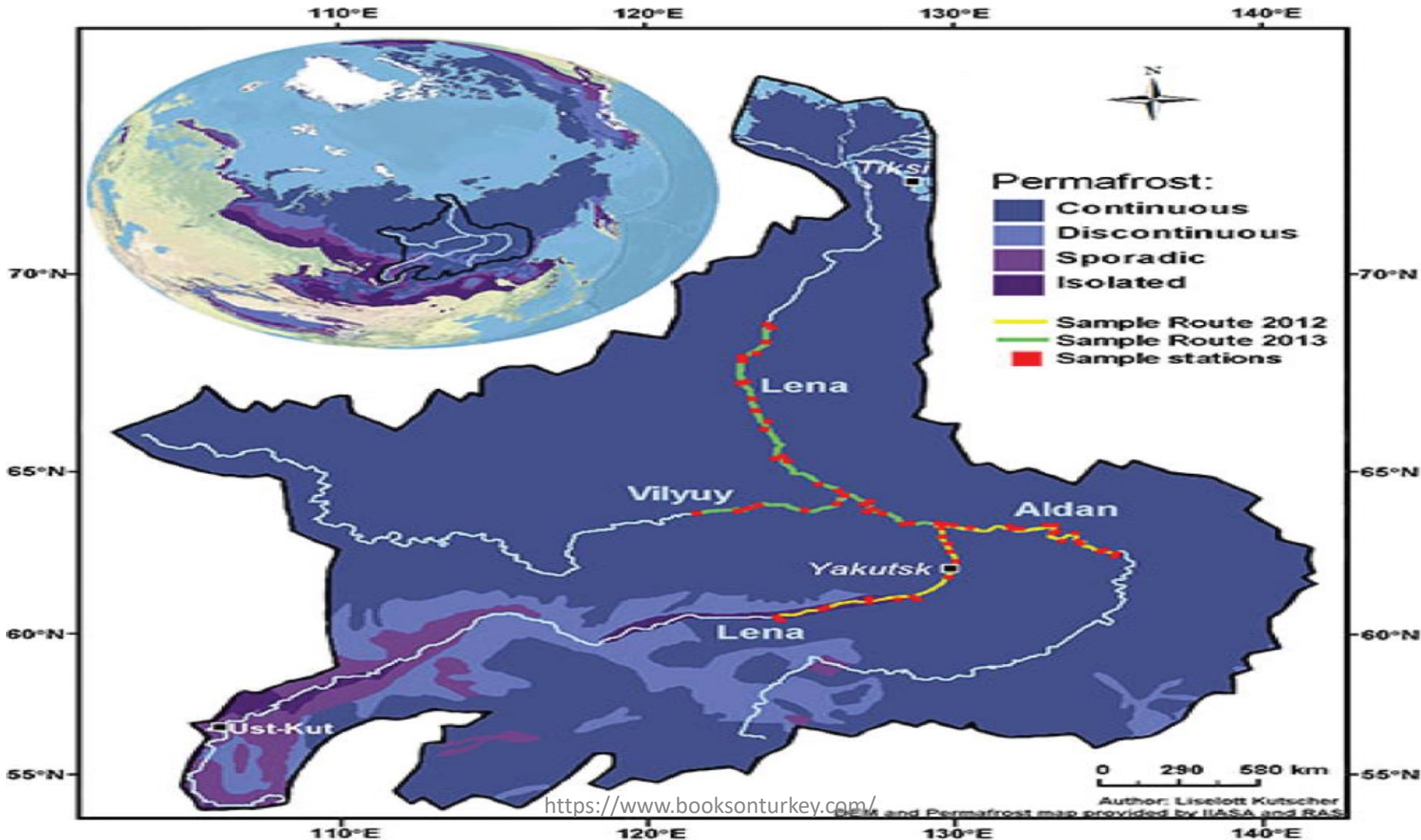
İrtiş Nehri, Kazakistan, Rusya

Ob Nehri, Rusya

Lena Nehri, Yakutistan, Rusya

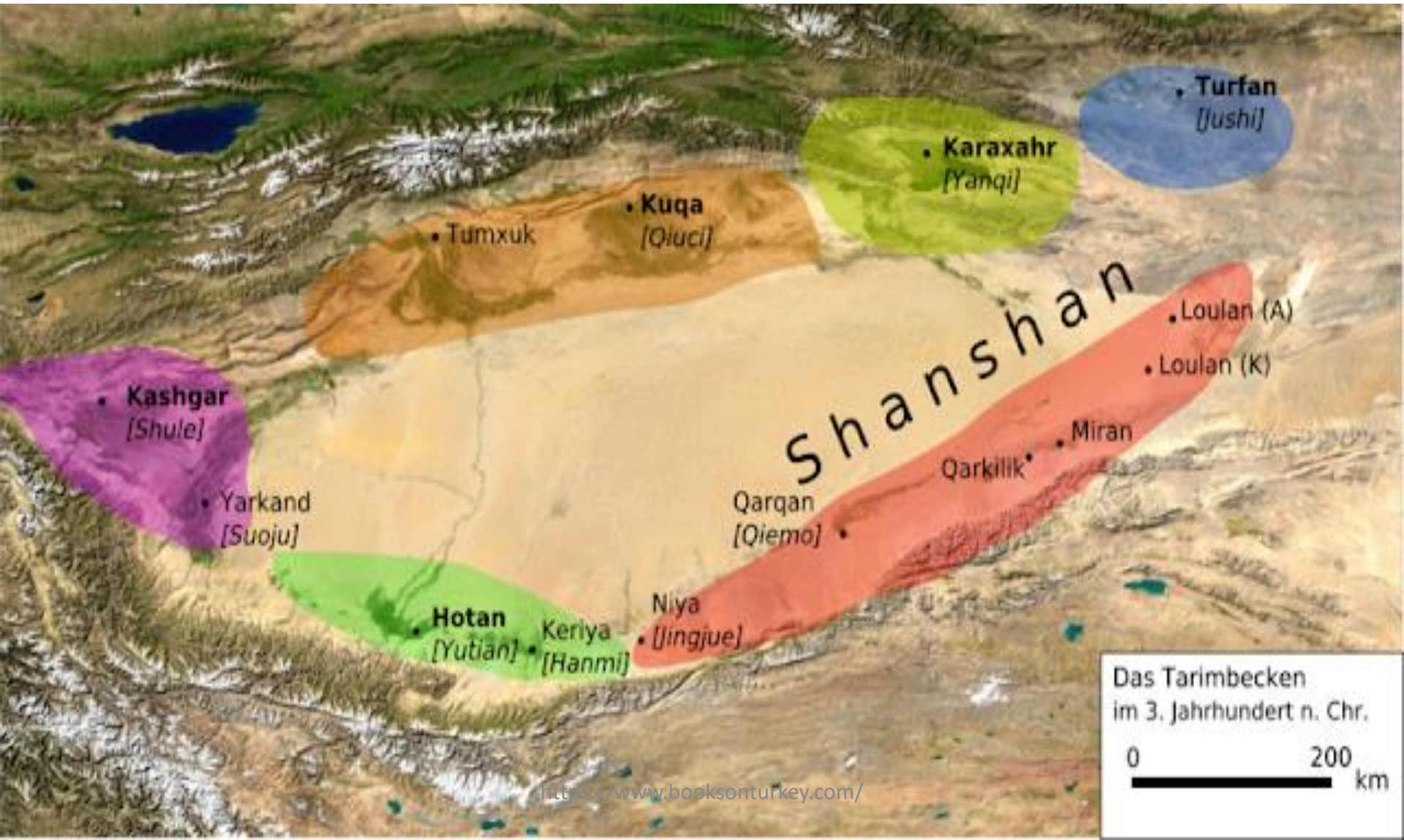
Yangzte Nehri, Çin

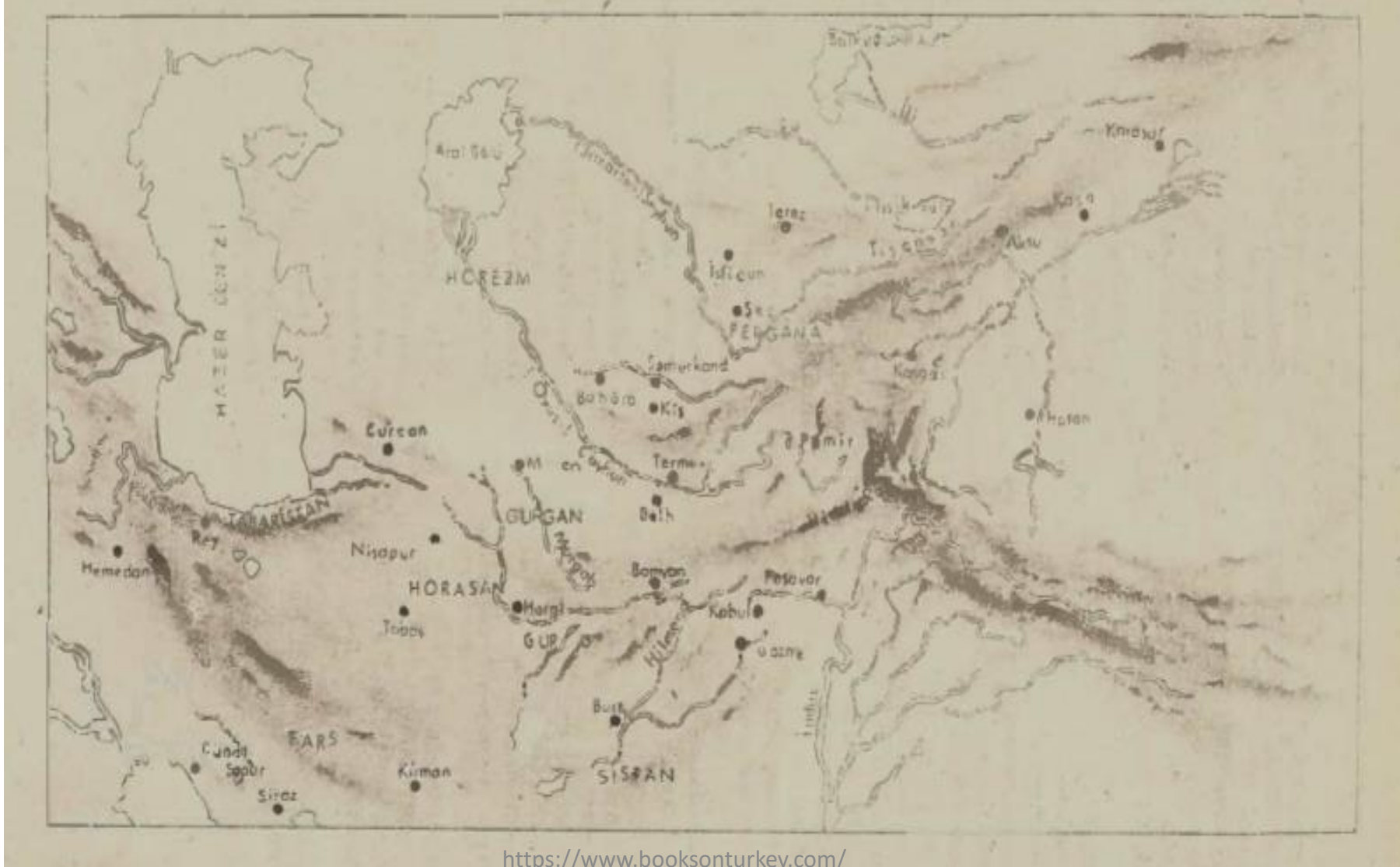
Sarı Irmak, Çin

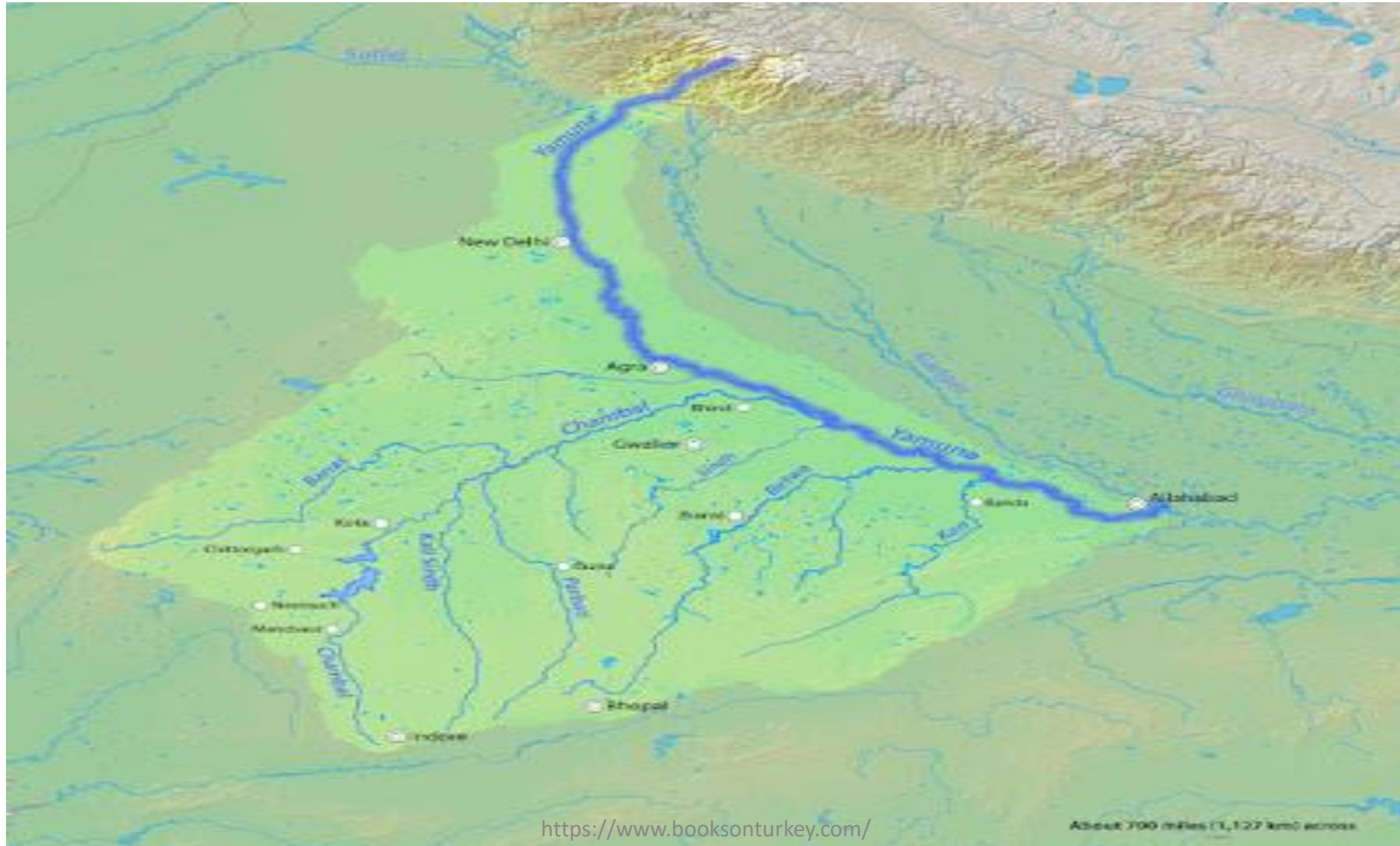
Vaha Kentler, Doğu Türkistan

Nehirler ve Şehirler

Yamuna Nehri Hindistan (New Delhi, Agra)

Tarihi İpek Yolu

5 Saat Uçuş Mesafesinin Merkezinde Olmak

■ BATI AVRUPA / WESTERN EUROPE

■ DOĞU AVRUPA / EASTERN EUROPE

■ BALKANLAR / BALKANS

■ KAFKASYA / CAUCASIA

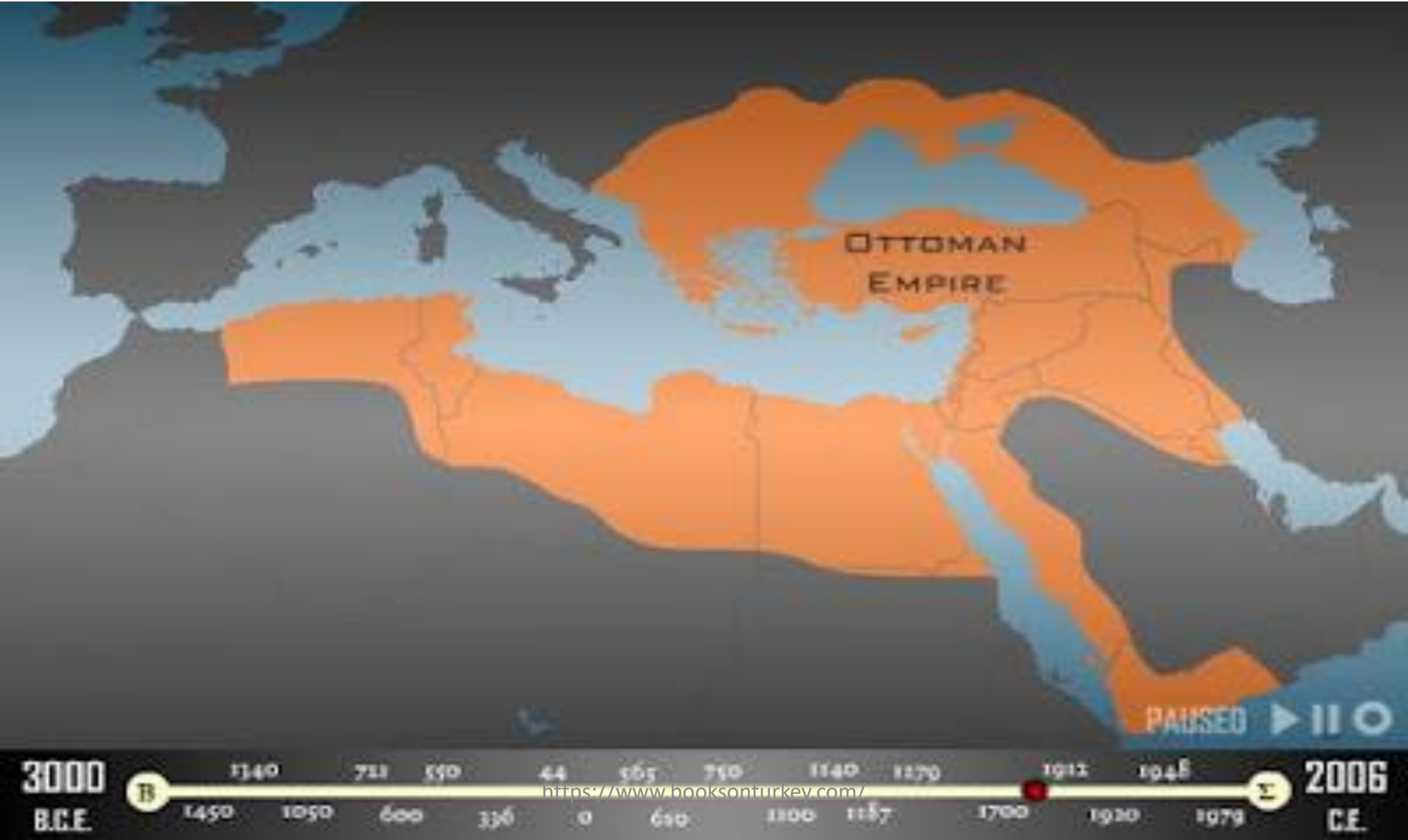
■ ORTA ASYA / CENTRAL ASIA

■ KUZEY PAZARLARI / NORTHERN MARKETS

■ ORTADOĞU / MIDDLE EAST

■ KUZEY AFRİKA / NORTH AFRICA

Beş Deniz İmparatorluğu

Estonya-Bosna Çizgisi

Mezopotamya

Karadeniz Kuzeyindeki Nehirler

Karadeniz Kuzeyi Nehirler

Kadim Türk Yurdudur Karadeniz Kuzeyi

Plinius'da sonraki Türk boyları *Oran*, *Camacæ* (Kamak), *Comani* (Kuman) ve *Candari* (Çandar) boylarının isimleri Hazar Denizi çevresinde geçer.²⁸⁸ Bunlara Türk ve Yunanlarda ortak bazı mitoloji ve kültür unsurlarını da ekleyebiliriz. Oğuz Kağan'ın öldürdüğü canavar *Kiyant*'a karşılık, Yunanlarda *Gigantes*'i görüyoruz. *Polyphem* hikâyesi ile Dede Korkut'taki *Tepegöz* eskiden beri ilgi çekmiştir. Yunanlardaki falcı *orakles* Türkçede *ırkıl* olarak karşılığını buluyor. Bunlar, görünen o ki, Karadeniz'in kuzey sahillerindeki koloniler üzerinden Yunanların bozkırdan aldığı öğelerdir ve bu elbette Karadeniz kuzeyinin kadim Türk yurdu olduğu anlamına gelmez ve ana yurt tespitiyle ilgisi yoktur. Ancak en geç Saka çağı olmak üzere, Türklerin değil İdil-Ural bölgesi, Batı Avrasya bozkırlarında da bulduklarını, hem de yer adlarında iz bırakacak derecede bulduklarını gösterir. Dolayısıyla MÖ ilk bin yıl içinde Doğu Avrupa'daki varlıkları yadırganmamalı, daha ötesi ihtimaller nazara alınmalıdır.

Türkçe isimli Doğu Avrupa Nehirleri

kullandıysa Türklerden almış olmalıdır. Dolayısıyla Don Nehri'nin ismi de Türkçe gözüküyor.

Dnyeper'le ilgili araştırmayı yayınladığımız makalede bir noktaya dikkat çekmiştik: Bin yıldır Anadolu'dayız ve büyük ırmakların isimlerini doğru dürüst değiştiremedik. Sadece niteledik (kızıl, kara, gök vs.) veya Orta Asya'dan taşıdık (Seyhan ve Ceyhan gibi). Hâlbuki Karadeniz'e kuzeybatı yönünden gelen Bug Nehri'nden itibaren Doğu Avrupa'daki ırmakların tamamının sadece Türklerce kullanılan isimleri var.²⁸⁵ Bu orada Türklerin gayet eski zamanlarda ve yoğun olarak bulduklarından başka ne anlama gelebilir?

Özü, Turla, Aksu, Don Nehirleri

Dnyeper'e 'Özü' diyen Türkler, en azından 10. yy. kayıtlarına göre Dnyester'e 'Turla' derler. Çok daha batıdaki, yine Karadeniz'e dökülen Bug Nehri'ne verdiğimiz 'Aksu' ismi belki sonraki bir tavsiftir ama bu iki büyük ırmağın Türkçe isimlerinin olması ilginçtir.²⁷⁹ Bu bağlamda görünürde sadece Don Nehri'nin arada kalması düşündürücü. Karpatlardan İdil'e kadar tüm ırmakların Türkçe adları bulunurken, doğuda bulunan, bütün Doğu Avrupa'nın en geniş nehri olan Don Nehri'nin Türkçe isminin bulunmaması bir çelişki olarak duruyor. Bu yaygın ve akış hızı düşük ırmağın kışın çabuk donduğunu biliyoruz. Göçebelerin batıya doğru ilerleyişleri de hep bu donlar sayesinde olmuştur. Bunu ispatlamak mümkün değil ama muhtemel bir Türkçe isim farazi bir İranî isimden yeğdir. Ayrıca, ila donmaya takılmamız gerekmiyor.

İsmi için İranî bir kök önerilen Tanais/Don'a²⁸⁰ Türkler 'Ten' derler. Osmanlı döneminde de ismi bu şekildedir. Bu kelimeyi Ön Türk **tEη* biçiminde kuran ve "göl, büyük ırmak" anlamını veren Starostin vd. Mançu-Tunguz ve Japon dillerinden denklikler bile önerirler.²⁸¹ Dahası, 'Don' biçimi için önerilen İranî kök suyu değil, bozkır ve sahra alanı anlatır.²⁸² Şu hâlde Ari veya İranîler ırmak için böyle bir kelime

278 Herodotos, *Herodot Tarihi*, s.225.

<https://www.yildizkoc.com.tr/De-Administrando-Imperio>, s.175.

281 Starostin, *Starostin*, s.127; Eschner, *Eschner*, s.127.

Doğu Avrupa Nehirleri

kullandıysa Türklerden almış olmalıdır. Dolayısıyla Don Nehri'nin ismi de Türkçe gözüküyor.

Dnyeper'le ilgili araştırmayı yayınladığımız makalede bir noktaya dikkat çekmiştik: Bin yıldır Anadolu'dayız ve büyük ırmakların isimlerini doğru dürüst değiştiremedik. Sadece niteledik (kızıl, kara, gök vs.) veya Orta Asya'dan taşıdık (Seyhan ve Ceyhan gibi). Hâlbuki Karadeniz'e kuzeybatı yönünden gelen Bug Nehri'nden itibaren Doğu Avrupa'daki ırmakların tamamının sadece Türklerce kullanılan isimleri var.²⁸³ Bu orada Türklerin gayet eski zamanlarda ve yoğun olarak bulduklarından başka ne anlama gelebilir?

Don Nehri

Tolunoğulları: İlk Memlukler, Mısır

- Deniz ile iç içe olan Mısır ülkesi denizin sunduğu imkanlardan tarih boyunca yararlanmıştı. Ayrıca Nil Nehri de kollarıyla Mısır içinde yayılmıştı. Bunlara bağlı olarak balıkçılık ve taşımacılık her dönem olduğu gibi Mısır'ın önemli iktisadi gelir kaynağıdır.
- Mısır'da Tolunoğulları Devleti (868-905) ni kuran Tolunoğlu Ahmed (868-884) Abbasiler döneminde ilk uygulamalarını gördüğümüz meşhur Türk memluklerindedir.
- **Tolunoğlu Ahmed gayrimüslim olan Kıpti, Rum ve Berberilerden gemi yapımında** istifade ettiği gibi imar ve inşaat işlerinde Hıristiyanlara güvenmiş devlet işlerinde ve özel işlerinde daha önce değindiğimiz üzere onları istihdam etmiştir.

Tolunoğulları Devleti (868-905) Mısır

Nil Nehri, Mısır

Nil Nehri, Mısır

Nil-AmuDerya (Ceyhun)

Elmar Holenstein: Felsefe Atlası

Harran
İskenderiye
Kahire
Şam
Kudüs
Bağdad
Babil
Uruk
Basra
İsfahan
Şiraz
Nişapur
Buhara
Kazan
Altay Dağları
Karabalgasun

Nil-Amuderya

“Nīl-Āmū Deryā/Oxos Bölgesi” T 6, 8→11, Ö 2-5, B,

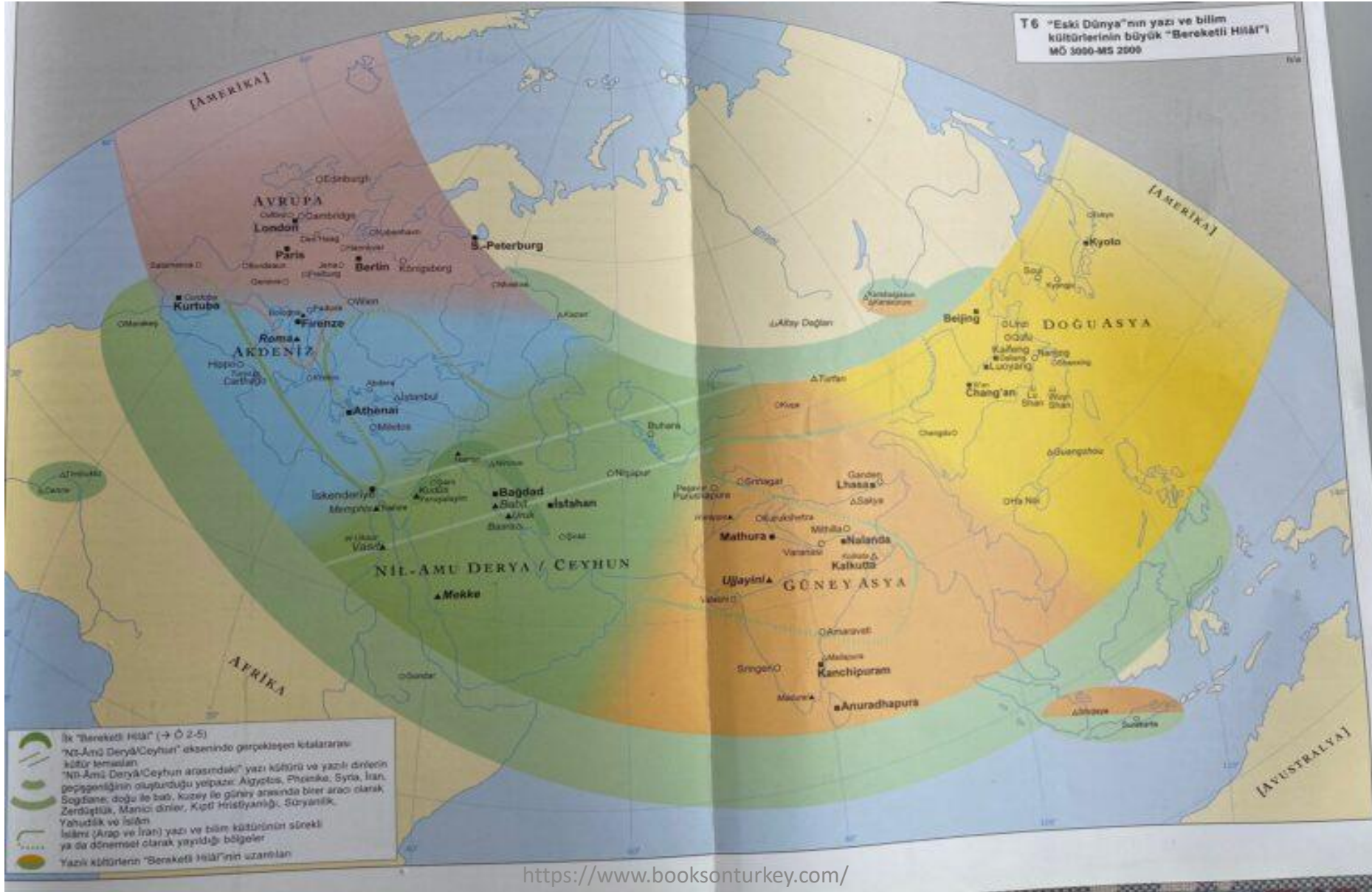
G 5

Kuzeydoğu Afrika → Güneybatı Asya: Kültürtarihsel açıdan önemli ve Āmū Deryā/Oxos ve Sir Derya/Iaxartes ırmakları arasında her türlü etnik ve bölgesel farklılığa (ağırlıklı olarak “Sami” yani Afro-Asya ve Īrān nüfusları) karşın ticari ve kültürel açıdan yakın ilişki halinde bulunan bölgelerin yer aldığı Orta Asya’nın batısındaki topraklar için kullanılan Avrupa merkezli “Orta Doğu”, “Yakın Şark” ve “Ön Asya” tabirleri yerine, M. G. S. Hodgson tarafından 1958 tarihinde önerilen “Nil’den Oxos’a” tanımı: “Eski Dünya”nın batısında iki kez kültürel merkez olmuştur (1): dünyanın en eski kent, yazı ve bilim kültürünün ve tüm alfabetik dillerin menşei olarak MÖ 3000 yılıyla Eksen Çağ (MÖ 500) arasında ve (2) “modern” (kuram ve ampirik bilgiyi birleştiren) doğa bilimlerinin erken dönem merkezi olarak İslâm’ın 700-1200 yılları arasındaki entelektüel altın çağında; → **Dārü’l-İslām, Bereketli Hilal/Fertile Crescent**, (el-) *Maşrik, Maveraünnehir/Transoxania, Mediterranea*

Nil-Amu Derya (Ceyhun)

Elmar

Holenstein: Felsefe Atlası

Mütekamil Medeniyet Çizgisi: MMM ve Türklerin Genetiği

- Maveraünnehir, Mezopotamya ve Menderes nehirlerinin;
- Nil'den Tuna'ya...
- Nil'den Ceyhun'a, Ceyhun'dan Yamuna nehrine;

coğrafyaların alüvyonlu topraklarının meydana getirdiği zengin kültürel birikim Türklerin genetiğine işlemiştir.

**Nil bahçeleri
Mâverâünnehir'leriz.
Seyhun
Ceyhun
Sirderya
Amuderya
Kanlıca Deryalarız,
Hep Deryalardayız**

**Meriç
Tunca
Arda boyları
Üç Nehiriz
Kara Sevdalarız
Alüvyon değil
Biriktirdiğimiz
Âdemiyyet
Üç kitabın manası
Selimiye'de birleşiriz.**

Nil-Yamuna

Avrupa'nın zihni (düşünce) kazanımları nasıl Güney Asya, Güneybatı Asya ve Kuzey Afrika gibi yollardan devşirilmiş ise, Türklerin benzer kazanımları da çoban ateşlerinin peşi sıra **Türkistan**'dan yollara düşülerek sofraya tutulan **Kuzey Hindistan**'ı da içine alan **Büyük Horasan, Küçük Asya (Anadolu)** ve ardından **Güneydoğu Avrupa (Rumeli)** çizgisinde hayat bulmuştur.

Nil -Yamuna nehirleri arasındaki bölgenin **Dicle, Fırat, Seyhun, Ceyhun, İndus nehir boyları** da bu hayatı sürekli kılmıştır.

Velhasıl; **Horasan, Hindistan ve Hitit**, Büyük Asya ve Küçük Asya'daki sentezlerimizin asli unsurlarındandır.

Yedi Su

https://tr.wikipedia.org/wiki/Yedisu_b%C3%B6lgesi

Sir Derya

Amuderya ve Volga (İdil) boylarında Oğuz Tüccarlar

<https://www.booktandunya.com/2019/01/dogan-kuban-batiya-gocun-sanatsal-evreleri/?amp>

Oğuzlar'ın kentleri vardı. İbn Hurdadbih on altı kentleri olduğunu yazar⁽¹⁴¹⁾. Mesudi Türkler'den kentli olarak da söz etmektedir. İbrahim bin Vasıfşah da *Muhtasar-ül-Acaib*'inde Türkler'in kent ve kalelerinden söz etmiştir. Bu kentler hem kışlak hem de Oğuz tüccarlarının ticaret bazları idi, örneğin Sir Derya üzerinde Dih-i No (Karyat al-Hadita), Türkçe Yengikent Batı Oğuz Hakanı'nın kışlağı idi. Ve bu

107

kente ona tâbî bir Müslüman kolonisi oturuyordu. Oğuz sınırında İsficab'da (bugünkü Sayram) Oğuzlar, Karluklar, Farab kentinde Oğuzlar ve Kımaklar yaşıyorlardı. Oğuzlar'da tarım yapanlar olduğu gibi büyük bir tüccar grubu da olduğu anlaşılıyor⁽¹⁴²⁾. Oğuz tüccarları sadece kendi bölgelerinde değil, güneydeki Türk elinde olmayan kentlere de gidip geliyorlardı. **Amuderya** nın iki yanında Gurgenç ve Kat⁽¹⁴³⁾ Oğuz tüccarlarının gelip ticaret yaptıkları iki büyük kenttir. Oğuz tüccarları Volga, Harezmi, Gurgan arasında ticaret yapıyorlar ve ticaret yollarının kontrolünü ellerinde tutmak istedikleri için de, kendilerinden olmayan kervanlara zorluk çıkarıyorlardı. Volga üzerinde Bulgar kentine gitmek isteyen İbn Fadlan'ın başına böyle bir durum gelmiştir. İbn Fadlan Türk toprağından geçerken onlarla iyi geçinilir, hediyeler verilirse, karşılığında konaklama, at ve deve alma, hatta borç olanağının bile bulunduğu yazar⁽¹⁴⁴⁾.

Orta Asya'nın alt bölgeleri

<https://www.booktandunya.com/2019/01/dogan-kuban-batiya-gocun-sanatsal-evreleri/?amp>

Ortaasya terimine yerleşik toplumlar açısından bakılırsa durum değişir. Çin, Hint ve İran arasında, sürekli olarak onlarla ve bozkır bölgesiyle ilişkili, fakat son arkeolojik verilerin gösterdiği gibi onlardan oldukça bağımsız ve özgün bir

78

kültür alanı olarak karşımıza çıkan Ortaasya, Hazar'la Tiyanşanlar arasında, bozkırın güneyinde daha sınırlı bir bölgedir. Hazar doğusunda **Amuderya** deltasına kadar Harezmi, Amu Derya ile Sir Derya arasında Maverünnahr (Transoxiana) ve bunun en önemli bölgesi Semerkant ve Buhara vahalarını içeren Zereşan vadisi (Sogd) ve daha güneyde Belh doğuda Türkler'in Yedi-Su dedikleri Issık gölün güneyi (ki bu bölge daha çok göçerlerin bölgesidir) doğuya zor geçit veren Tiyanşanlar'ın eteğinde Fergana, daha doğuda Tiyanşanlar'ın güneyinde Tarım havzası. Gerçekte Tarım havzası İpek Yolu üzerinde oluşan kültürü ile, Çin ve Hint dünyaları arasında bir alt bölge, Harezmi, Maverünnehir, Fergana ve Baktrian ise Hint'le ilişkileri yanında Batı Asya'ya, İran'a ve İskender sonrası Helenistik dünyasına daha yakın bir ikinci alt bölge oluştururlar. <https://www.booksonturkey.com/>

İpek Yolu Ticaret ve Türkler

<https://www.booktandunya.com/2019/01/dogan-kuban-batiya-gocun-sanatsal-evreleri/?amp>

Yedi-su bölgesinde yaşayan Batı Türk hanları için İpek Yolu ticaretinin sürmesi ve Ortaasya kentlerinin refahı büyük bir gelir kaynağıdır. Türk göçer devletinin şemsiyesi altında özellikle Sogdlular Yedi-su'dan Hotan'a kadar İpek Yolu'nun üzerindeki bütün kentlerde ticaret kolonileri kurmuşlardır. Kent yaşamı bu dönemde eski sınırların kuzeyine de taşmıştır. Çin kaynakları İ. Ö. 2. yüzyılda Yedisu ve **Sir Derya**'nın doğusunda sadece göçerlerden söz ederken İ. S. 7. yüzyılda kentler ve tarım işletmelerinin varlığından söz ederler⁽¹⁰³⁾. Türkler'le Ortaasya tüccarları arasındaki ilişkiyi gösteren ilginç bir olay Maniyak adlı Semerkantlı bir tüccara Tarhan unvanının verilerek, kendisiyle ticaret işlerini görüşmek üzere, Türkler adına Bizans ve Sasani saraylarına elçi olarak gönderilmesidir⁽¹⁰⁴⁾.

Türkler hangi Deltalarda bulundular?

Türklerin tarih boyunca pek çok farklı coğrafyada yaşadıkları ve bu coğrafyalarda önemli medeniyetler kurdukları bilinmektedir. Bu coğrafyaların birçoğu delta bölgeleriyle çevrili nehirlerin etrafında yer almaktadır. Türklerin yaşadığı bazı önemli delta bölgeleri şunlardır:

1. Sarı Nehir (Huang He) Deltası:

Çin'de yer alan Sarı Nehir Deltası, Türklerin tarih boyunca etkileşimde bulunduğu önemli bir bölgedir. Hunlar, Göktürkler gibi Türk boyları bu bölgede yaşamış ve Çin medeniyetiyle etkileşime geçmişlerdir. Bu etkileşim, hem kültürel hem de siyasi açıdan önemli sonuçlar doğurmuştur.

2. Amû Derya (Amudarya) Deltası:

Orta Asya'da yer alan Amû Derya Deltası, tarih boyunca pek çok Türk boylunun yaşadığı verimli bir bölgedir. Özellikle Oğuz Türkleri, bu bölgede uzun süre yaşamış ve bölgeye adını vermişlerdir. Amû Derya Deltası, İpek Yolu üzerinde önemli bir konumda bulunması nedeniyle de ticaretin canlandığı bir merkez olmuştur.

3. Sır Derya (Sırderya) Deltası:

Amû Derya Deltası gibi Orta Asya'da yer alan Sır Derya Deltası da Türklerin yaşadığı önemli bir bölgedir. Bu delta, özellikle Karahanlılar ve Timurlu gibi Türk devletlerinin hakimiyeti altında bulunmuştur. Sır Derya Deltası, tarım ve hayvancılığın gelişmesi için uygun koşullara sahip olması nedeniyle Türk boyları için önemli bir yaşam alanı olmuştur.

4. Nil Deltası:

Afrika kıtasında yer alan Nil Deltası, Mısır medeniyetinin beşiği olarak bilinir. Türkler, tarih boyunca Mısır ile çeşitli ticari ve kültürel ilişkiler kurmuşlardır. Memlükler gibi Türk kökenli devletler, Mısır'ı uzun süre yönetmiş ve Nil Deltası'nın zenginliklerinden yararlanmışlardır.

5. Tuna Deltası:

Avrupa'da yer alan Tuna Deltası, tarih boyunca pek çok farklı halkın yaşadığı bir bölgedir. Göktürkler, Avarlar, Hunlar gibi Türk boyları da bu bölgede yaşamış ve Avrupa'nın siyasi ve kültürel hayatında önemli rol oynamışlardır.

Özetle, Türkler tarih boyunca pek çok farklı delta bölgesinde yaşamış ve bu bölgelerde önemli medeniyetler kurmuşlardır. **Bu delta bölgeleri, Türklerin tarım, hayvancılık ve ticaret gibi faaliyetlerde bulunmasına imkan tanıyan verimli topraklar olmuştur. Ayrıca, bu bölgeler Türklerin diğer medeniyetlerle etkileşim kurmasına ve kültürel zenginliklerini artırmasına da olanak sağlamıştır.**

TARİHİ ASYA BÖLGELERİ

Harezm Horasan MaveraiünNehir

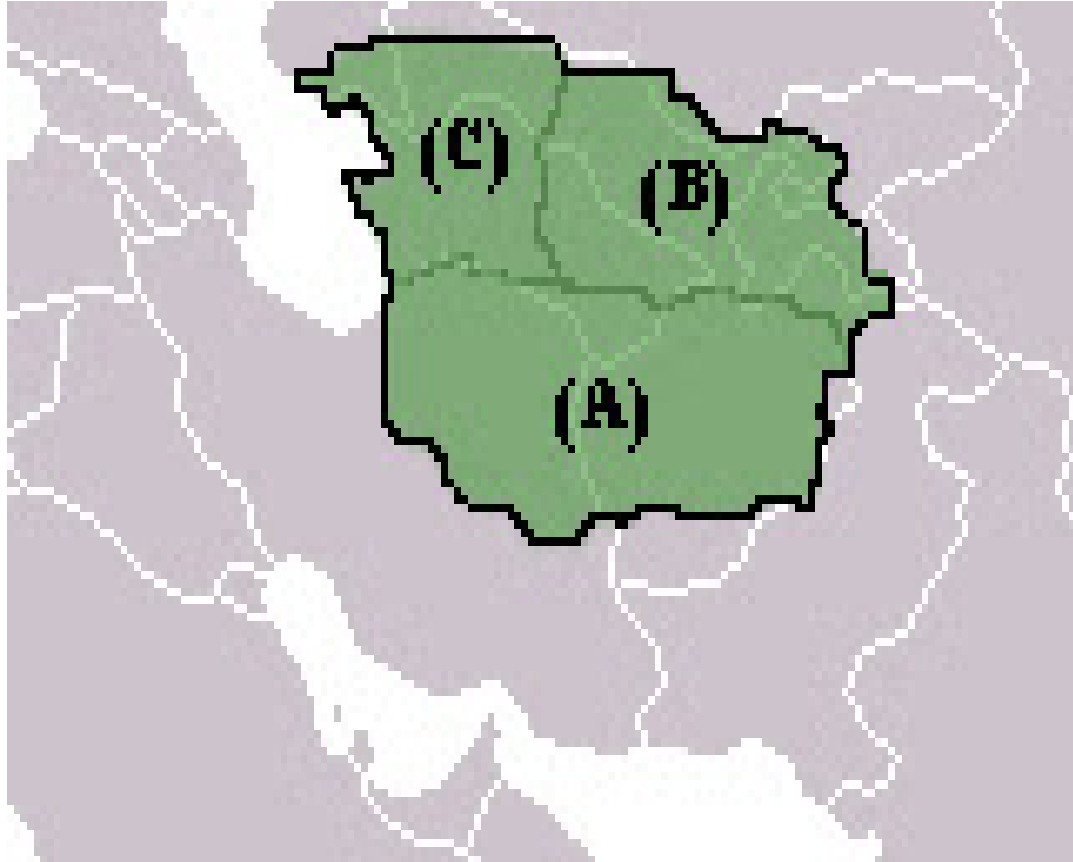

3 Tarihi Bölge

A. Horasan

B. Maverâünnehir

C. Harezmi

Maveraünnehir

Horasan

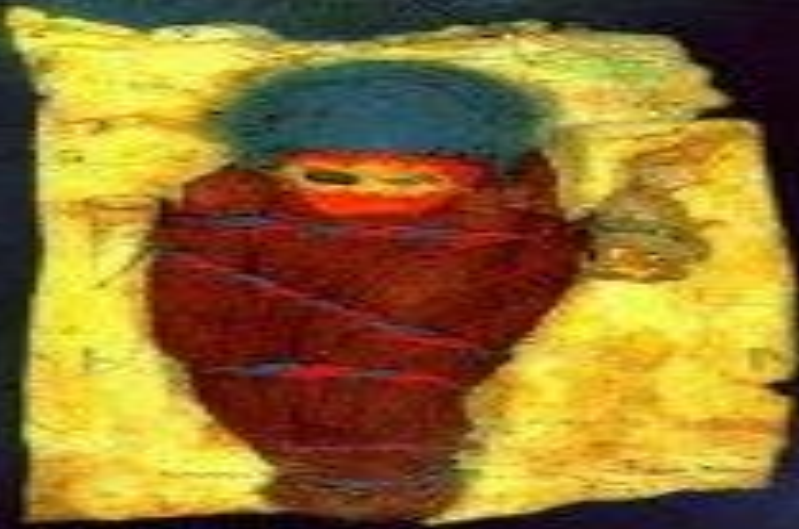

Horasan Ülkeleri

Urumçi Mumyaları

THE MUMMIES OF ÜRÜMÇHI

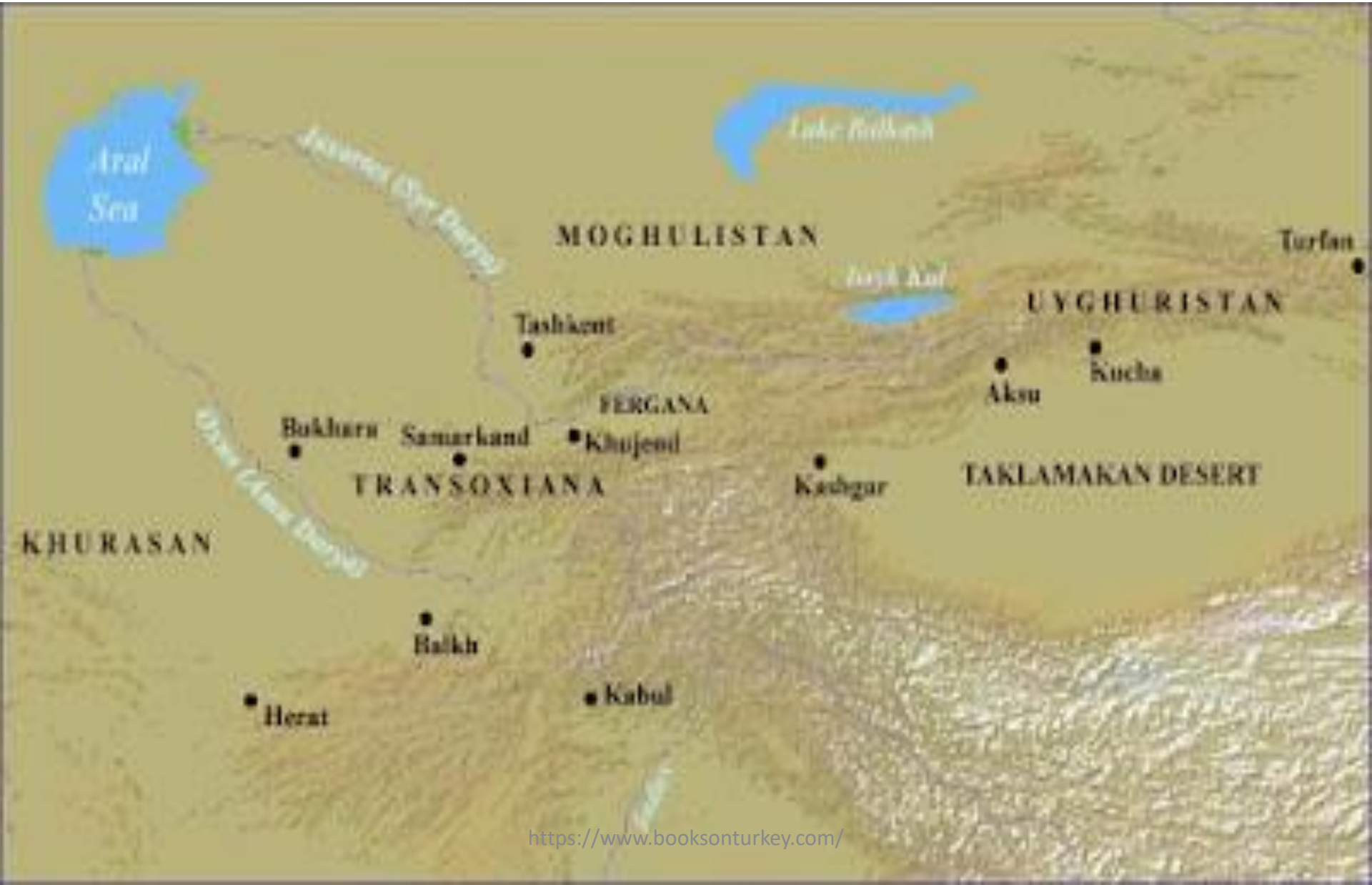

*Did
Europeans
Migrate
to China
4,000 Years
Ago?*

ELIZABETH WAYLAND BARBER

<https://www.booksonturkey.com/>

İç Asya

TÜRK öntakılı Yer Adları

Türk ön takılı yer adlarının sıklığı İnsanlık Mirası açısından ne anlama gelmektedir?

İlk Beş Ülke

- Hindistan 202
- Türkiye 79
- Rusya 53
- Irak 48
- Pakistan 25

Toplam 207 Diğer 42 ülke Toplamı 455 Dünya Toplamı 662

Türk ön takısı ile başlayan yer adları sayısı anavatan Türkiye’de 79 iken anavatan dışındaki 46 ülkeyi de katar ise 662 sayısına ulaşmaktadır. Türk ön takısı ile başlayan yer adlarının yaklaşık %80’i anavatan Türkiye dışındaki dünya coğrafyalarındadır.

Sıralamada en başta gelen ülkeler ise Hindistan, Türkiye, Rusya, Irak ve Pakistan olarak bir Asya ve yakın gelecekteki BRICS ülkeler topluluğu fotoğrafını bizlere göstermektedir. Bu ise dünya mirası Türk yer adlarının birleştiriciliğinin yegane bir simgesidir.

Kıtalar

- Avrupa 22
- Asya 15
- Afrika 8
- Amerika 2

Toplam 47 ülke

4 kıtadaki 47 ülkeye yayılan Türk ön takılı 662 yer adları Türklerin bu zeminlere ayak bastığının kalıcı izlerini bıraktıklarının sonsuzluğa uzanan nişaneleridir.

Evrensel bir Simge

Türkler dilleri ile dünyayı bir aleme dönüştürmüşler, insanlığa armağan etmişlerdir.

Destanlar çağında **Oğuz Kağan ve Yazıtlar** çağında İlk yazar Başbakan Başkomutan Bilge Tonyukuk ile başlayan seyyahlık, gezginlik geleneği, Yazılar çağında **Biruni** ile Hind kıtasını seyir etmiş, **Evliya Çelebi** ile ise üç kıtada 4500 şehire seyahat ederek kitaplaştırmışlardır.

Seyyahlarımız görmekle yetinmemişler, gördüklerini yazıya da geçirerek, insanlık hazinesine katkıda bulunmayı kendilerine vazife edinmişlerdir.

Anlaşılan o ki Türk kelimesi olarak kıtalara, ülkelere, şehirlere, köylere, dağlara, denizlere, nehirlere, sulara, bozkırlara, çöllere nakşedilen insanın alemleri kapsayan macerasının, yaşantılarının kısacık bir ömür ile sınırlı olmadığı ve birleştiriciliğinin dört harfe sığdırılmış evrensel bir simgesidir.

<https://www.booksonturkey.com/>

7 Eylül 2024 Levent Ağaoğlu Ataköy, İstanbul

TÜRK öntakılı Yeradları

TÜRK öntakılı Yeradları Yazıları/ Place Names with TURK prefix in World Countries/
<https://www.booksonturkey.com/turk-ontakili-yeradlari-yazilari-place-names-with-turk-prefix-in-world-countries/>

Dünya Ülkelerinde TÜRK öntakılı Yeradları (ÜLKELER A-Z ve SIRALI) /Place Names with TURK prefix in World Countries (COUNTRIES A-Z and RANKED)
<https://www.booksonturkey.com/dunya-ulkelerinde-turk-ontakili-yeradlari-ulkeler-a-z-ve-sirali-place-names-with-turk-prefix-in-world-countries-countries-a-z-and-ranked/>

Türk öntakılı yeradları.

Coğrafya kadermiş.?

Türk'ün kaderinin coğrafya olduğunu neden bilmeyiz.

Dünyada Türk öntakılı 662 yer adı, Türkiye dışında 7500 Türkçe yer adı bir kader değil mi?

Türkleri simgeleyen mitler arasında deniz ve sular var mıdır

Türk Mitlerinde Su ve Denizlerin Önemi

- Türk mitolojisinde su ve denizler, sadece fiziksel varlıklar olarak değil, aynı zamanda derin anlamlar taşıyan kutsal unsurlar olarak yer alır.

Türk Mitlerinde Suyun Sembolik Anlamı

- **Yaşamın Kaynağı:** Su, tüm canlılar için olduğu gibi Türklerde de hayatın kaynağı olarak görülmüştür. Birçok mitte, evrenin yaratılışında suyun önemli bir rolü olduğu vurgulanır.
- **Temizlenme ve Yeniden Doğuş:** Su, aynı zamanda temizlenme ve arınma sembolüdür. Birçok ritüelde su, bedensel ve ruhsal olarak temizlenmek için kullanılmıştır. Su, aynı zamanda ölümden sonra yeniden doğuşu simgeler.
- **Bilgelik ve Derinlik:** Derin sular, bilinmeyen, gizemi ve bilgeliği temsil eder. Suyla ilgili birçok efsanede, derin suların altında saklı kalmış hazineler ve sırlar yer alır.
- **Güç ve Enerji:** Akan sular, sürekli hareket ve değişimi simgeler. Bu nedenle su, aynı zamanda güç ve enerji ile ilişkilendirilir.

Denizler ve Okyanuslar Türk Mitlerinde

- Denizler ve okyanuslar, Türk mitolojisinde genellikle sonsuzluğun, bilinmeyen ve gücün sembolü olarak görülür. Bazı Türk halklarında, deniz tanrılarına tapınma geleneği de bulunmaktadır. Denizler, aynı zamanda büyük bir canavarın veya yaratığın yaşadığı yer olarak da tasvir edilir.

Suyla İlgili Özel Mitler ve İnanışlar

- **Yer-Su:** Türk mitolojisinde, yer ve su bir arada düşünülür. Yer-su, dünyanın alt katmanını, yeraltı sularını ve yerdeki canlıları temsil eder.
- **Yağmur Tanrıları:** Türklerde yağmur, bereket ve bollukla ilişkilendirilir. Yağmur tanrılarına yapılan dualar ve kurbanlar, bereketli bir yıl için önemli görülür.
- **Su Perileri:** Bazı Türk halklarının inanışlarında, suda yaşayan periler ve cinler bulunur. Bu varlıklar, hem iyi hem de kötü niyetli olabilirler.

Özetle, su ve denizler, Türk mitolojisinde çok yönlü anlamlar taşıyan kutsal unsurlardır. Yaşam, temizlik, bilgelik, güç ve sonsuzluk gibi kavramlarla ilişkilendirilirler. Türk mitlerinde suyla ilgili birçok farklı efsane ve inanış bulunmaktadır.

Daha fazla bilgi edinmek isterseniz, şu konularda araştırabilirsiniz:

- Yer-su kültü: Türk mitolojisinde yer ve suyun bir arada ele alındığı inanç sistemi.
- Yağmur duaları ve ritüelleri: Farklı Türk halklarının yağmur yağması için yaptıkları ritüeller.
- Su perileri ve cinler: Türk halk inanışlarındaki suda yaşayan varlıklar.

Çinlileri simgeleyen ejderha mitidir. Türkleri simgeleyen mitler hangileridir

Türkleri Simgeleyen Mitler: Gökyüzünden Yeryüzüne İnen Bir Miras

Çin mitolojisinde ejderhanın güçlü ve kutsal bir varlık olarak yer etmesi gibi, Türk mitolojisinde de Türk halkını ve kültürünü temsil eden birçok güçlü ve anlamlı mit bulunmaktadır. Bu mitler, Türklerin kökenlerini, inançlarını, yaşam biçimlerini ve değerlerini yansıtan önemli kültürel miraslardır.

Türk mitolojisinde sıkça karşılaşılan bazı temel temalar ve mitler şunlardır:

- **Gökyüzü ve Dünya Bağlantısı:** Türk mitolojisinde gökyüzü, tanrıların ve ruhların yaşadığı kutsal bir yer olarak kabul edilir. Dünya ise insanların yaşadığı yerdir. Bu iki dünya arasındaki bağlantı, Türklerin kozmolojik anlayışının temelini oluşturur. Gökyüzünden inen bir at veya kurt figürü, Türklerin kökenine dair yaygın bir motiftir.
- **Kurt Mitolojisi:** Kurt, Türk mitolojisinde sıkça karşımıza çıkan önemli bir hayvandır. Birçok Türk halkının köken efsanelerinde kurt, atalarının atası olarak görülür. Kurt, güç, cesaret ve sadakat gibi özellikleri temsil eder.
- **Ergenekon Destanı:** Bu destan, Türklerin sıkıntılı bir dönemde yaşadıkları ve ergenekon adı verilen bir dağdaki mağaradan demir bir dağla yeryüzüne çıktıkları anlatılır. Ergenekon destanı, Türklerin özgürlük mücadelesini ve yeniden doğuşunu simgeler.
- **Gök Tanrı İnancı:** Türklerin eski dininde gökyüzü tanrısı olan Tengri, evrenin yaratıcısı ve hükümdarı olarak kabul edilir. Tengri inancında, doğa güçleri ve ruhlar da önemli bir yer tutar.
- **Şamanizm:** Şamanizm, Türklerin manevi yaşamında önemli bir yere sahip olan bir inanç sistemi. Şamanlar, ruhlarla iletişim kurabilen ve hastalıkları tedavi edebilen kişiler olarak kabul edilir.
- **At Mitolojisi:** At, Türk kültüründe sadece bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda özgürlük, hız ve güç sembolüdür. Birçok Türk destanında atlar, kahramanların vazgeçilmez yoldaşları olarak yer alır.

Türk mitolojisinin önemi:

- **Kültürel Kimlik:** Türk mitolojisi, Türk halkının kimliğinin oluşmasında ve korunmasında önemli bir rol oynamıştır.
- **Tarihsel Bilgiler:** Mitler, tarihsel olayların ve inançların izlerini taşır. Bu sayede Türklerin geçmişi hakkında önemli bilgiler elde edilebilir.
- **Edebiyat ve Sanat:** Türk mitolojisi, edebiyat, müzik ve görsel sanatlara ilham kaynağı olmuştur.
- **Günlük Yaşam:** Türk mitolojisindeki bazı inanç ve ritüeller, günümüzde bile bazı Türk topluluklarının hayatında yer almaktadır.

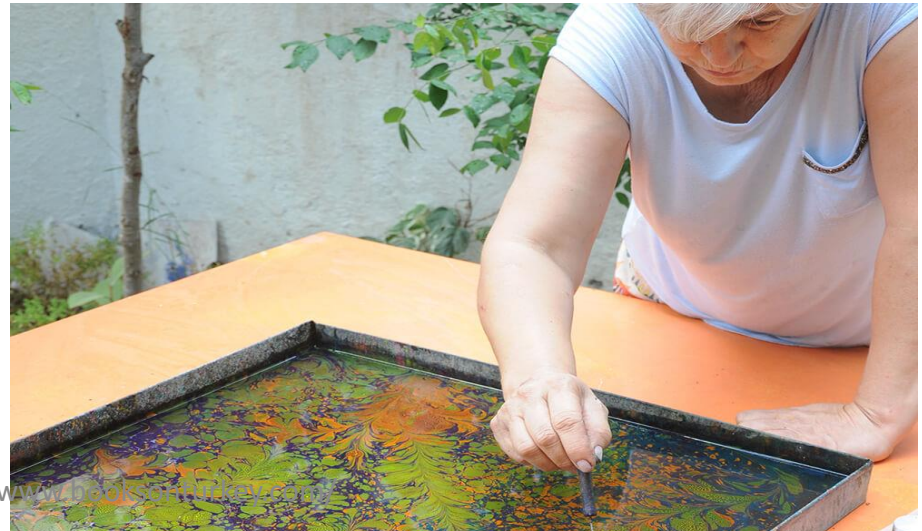
Sonuç olarak, Türk mitolojisi, Türk kültürünün zengin ve köklü bir parçasıdır. Bu mitler, Türklerin kimliğini şekillendiren, geçmişlerine bağlayan ve geleceklerine ilham veren önemli bir mirastır.

Ebru: Suda Sanat

Hafif ebru denen ve üstüne yazı yazılması için soluk renklerden yapılmış ebru kâğıtları tarih saptanması açısından önemlidirler. En eski ebru kâğıtlarının, XV.- XVI. yy'lardan kaldıkları ileri Türkistan'da doğan bu sanat oradan İran'a ve Türkiye'ye geçmiş ve en seçkin örnekleri ülkemizde ortaya konmuştur (söz konusu örnekler Topkapı Sarayı Müzesi'ndedir)

Ebruda renkler

Ebru yapımında **sarı renk** için zırnık (arsenik sülfür), **mavi** için Pakistan'ın Lahor (ya da Lahur) kentinden gelen Lahor çiviti, **yeşil renk** için bu ikisinin karışımı, **fıstık yeşili** için fazla miktarda zırnık, **yaprak yeşili** için fazla miktarda çivit kullanılır. **Lacivert** için bedahşi laciverti denen doğal çivit, **siyah** için is mürekkepçiliğinde kullanılan is, **beyaz** için üstübeç, **kırmızı** için demir oksitler içeren kırmızı toprak (gülbahar), **vişne çürüğü** için Hindistan'daki bir bitkinin kurutulmasından elde edilen lök, **tütün rengi** için Çamlıca toprağı, vb. kullanılır.

B R I C S

Çin Denizciliği (Buluşlar)

- Pusula: MÖ 5.yy. (1500 yıl sonra Batıda)
- Dümen: 1.yüzyıl. (1100 yıl sonra Batı'da)
- Direkler ve Yelkencilik: Çıta Yelkenler-Kademeli Direkler: 2.yüzyıl (Batı'ya gitmedi)
- Çoklu Direkler-Baş ve kık donanımları: 2.yüzyıl (1200 yıl sonra Batı'da)
- Rüzgar altı tahtaları: 8.yüzyıl (800 yıl sonra Batı'da)
- Gemilerdeki su geçirmez bölmeler: 2. yüzyıl (1700 yıl sonra Batı'da)
- Helikopter rotoru ve pervane: 4.yüzyıl (1500 yıl sonra Batı'da)
- Çarklı tekne: 5.yüzyıl (1000 yıl sonra Batı'da)
- Kara Yelkenciligi: 550 MS (1050 yıl sonra Batı'da)
- Kanal darbe-kilit: 984 MS (400 yıl sonra Batı'da)

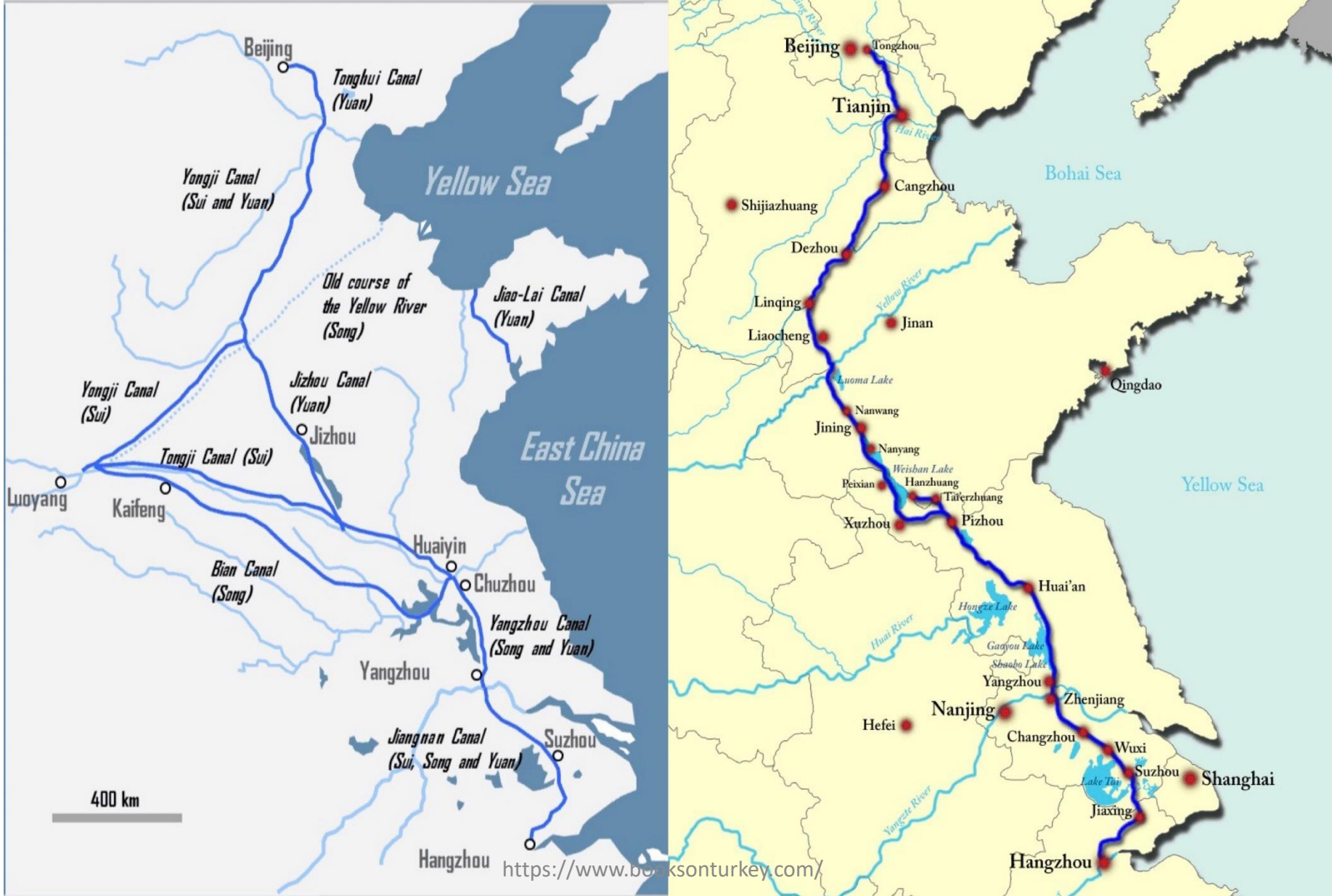
Kaynak: The Genius of China

<https://archive.org/details/the-genius-of-china-3-000-years-of-science-discovery-and-invention-by-robert-temple-z-lib.org>

Suzhou, Çin, 1998

İmparatorluk Kanalı Çin (Pekin-Hangzhou) (1288km)

Mısır Papirus Teknesi

Antik Mısır Gemiciliği

- Mısırlıların tekniğiyle büyük gemiler yapılıncaya, açık denizlerde seyahat edilmeye başlandı. Pusula henüz keşfedilmediği halde 4-5 bin yıl önce, kaptanlar açık denizlerde haftalarca süren seyahatler yapabiliyordu.
- Firavunlar döneminde Mısırlılar, önceleri kıyılardan uzaklaşmadıkları için sahildeki yüksek tepeleri ve benzeri işaretleri ezberleyerek yol alırdı. Ardından gökyüzünden yararlanmaya başladılar. Gündüzleri güneş izleyerek, geceleri de yıldız haritalarını kullanarak yön bulmayı öğrendiler.
- Benzeri tekniklerin; Çinliler, Büyük Okyanus'taki Polinezya Adaları'nın yerlileri ve Vikingler tarafından da kullanıldığı biliniyor.

Amiral Zheng He Gemisi (Çin)

4-16

鄭和航海圖（部分）

明（公元 1368 - 1644 年）

這是明宣宗宣德五年（公元 1430 年）鄭和最後一次下西洋時所用的海圖。原圖為長卷，繪者不詳。全圖以今江蘇南京為起點，最遠到非洲東岸，所收地名五百餘個。圖中繪製沿途山川地貌及城鎮。航線用針路形式，標明針位及行程。本件據《武備志》所載海圖繪製。

Mariner's map used by Zheng He (copy of detail, enlarged)

Ming dynasty (1368–1644)

This was a map used on Zheng He's last expedition in 1430. The original painting, artist unknown, was a long scroll which depicts places from Nanjing to the east coast of Africa, incorporating the names of some 500 places on the way. An attempt was made to depict the geographical features, such as mountains and valleys, of the places on the way, as well as their cities and towns. The navigation route was indicated by notations of [compass] needle positions. This copy was drawn from the mariner's

map included in the book *Wubei zhi* [Treatise on armament technology, compiled in 1621].

4-17

鄭和海船（模型）

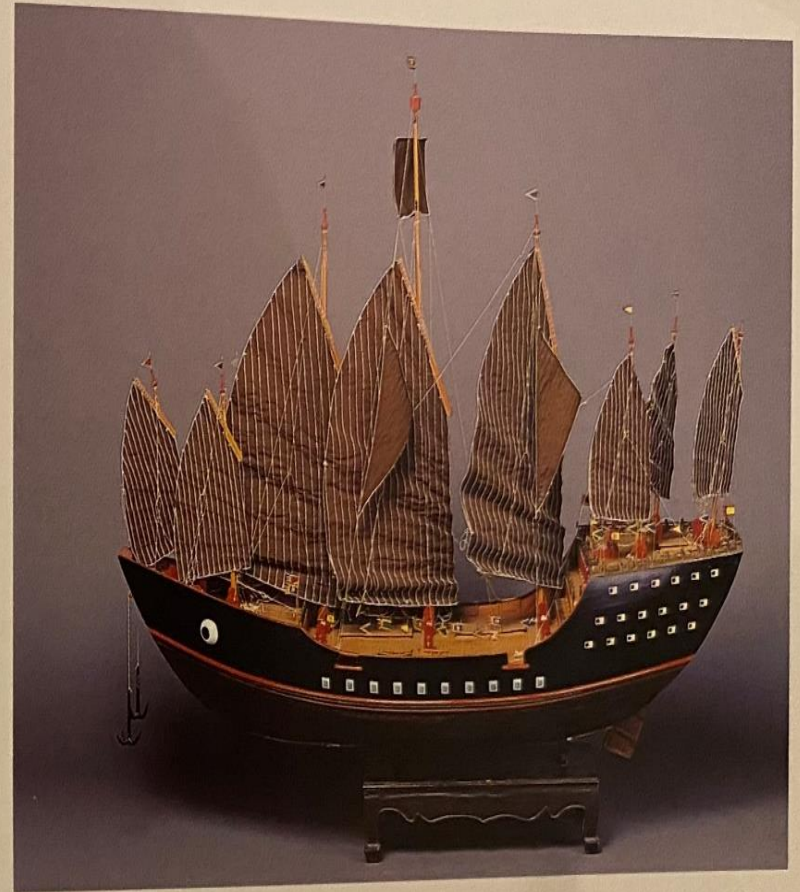
明（公元 1368 - 1644 年）

三保太監鄭和統率船隊，於公元 1405 至 1433 年間七次下西洋。船隊中最大的海船長四十四丈四尺（約 148 米），寬十八丈（約 60 米），立九桅，掛十二帆，是當時世界上最大的木帆船。船隊航行時兼用天文知識與水羅盤導航。

Zheng He's ship (model)

Ming dynasty (1368–1644)

The eunuch Zheng He commanded seven naval expeditions in the years 1405–1433. The largest vessel in the fleet was 44.4 *zhang* [148 m] long and 18 *zhang* [60 m] wide, with 9 masts and 12 sails. It was the world's largest sailing ship of the time. On these voyages mariners used their knowledge of astronomy and compasses as aids to navigation.

4-17

4-16

İlk Pusulalar: Çin

Warring States period

- South-pointer mentioned in text

Qin

Han

- South-pointer extensively used

Three Kingdoms

Jin

Northern and Southern Dynasties

Sui

Tang

Five Dynasties

Song

- Discovery of two methods of artificial magnetization
- Invention of the floating-fish compass using red hot iron oriented to magnetic field
- Invention of four directional devices by using needles rubbed against lodestone
- Declination discovered
- Magnetic compass used in navigation
- Water compass and dry pivoted compass
- Magnetic compass transmitted to other countries in Asia and to Europe

Yuan

- Maritime routes recorded in *Zhenla fengtu ji* using directional designations on compass
- South-pointing tortoise

Ming

- Maritime routes recorded by Zheng He on his naval expeditions

Qing

Han Hanedanlığı döneminde (MÖ 202-MS 220) jeomansi için kullanılan Çin kepçe-kase tipi pusulanın Kaifeng'deki bir modeli.

Su; Sonsuzluk, Çince

永

YǒNG

everlasting;
perpetual;
forever

One generation comes and another goes, but water flows on incessantly in a continuous cycle. From this unceasing flow of water came the ideograph for "everlasting": 永 - a variation of water (水), with foams and ripples added: 𠂔. 永 will long be remembered as the "everlasting" character that embodies the eight fundamental strokes used in calligraphy.

丶 亅 冫 永 永

永生

yǒng shēng

eternal life

永远

yǒng yuǎn

forever; everlasting

永不分离

yǒng bù fēn lí

inseparable

永垂不朽

yǒng chuí bù xiǔ

eternal glory

永别

yǒng bié

part forever

永不

yǒng bù

never

永固

yǒng gù

permanently fixed

永恒

yǒng héng

eternal; everlasting

永久

yǒng jiǔ

permanent

Example:

他们的爱情是永恒的。

Tā men de ài qíng shì yǒng héng de.

It means, "Their love is everlasting."

Nehir, Çince

川

CHUĀN

river;
stream

川

"The great river does not reject little stream." As the river meanders through arid land, infusing life into the fields, it is continually fed by little streams. Fittingly, the river is portrayed as flowing water formed by the union of little streams, upon which it vitally depends: 川. The modern independent form: 川 uses a variant: 川 to serve as source for other related characters.

川 川 川

川資

chuān zī

travelling expenses

川流不息

chuān liú bù xī

uninterrupted
flow; continuous
flow

四川

Sì Chuān

Sichuan, China

Example:

路上車輛川流不息。

Lù shàng chē liàng chuān liú bù xī.

It means, "There is a continuous flow of traffic on the road."

Dalgalar, Çince

波

BŌ

waves;
ripples

The saying goes: "When there is wind in the clouds, there are waves on the river." Such waves (波) appear on the surface and are likened to the skin (皮) of water (水). When waves (波) of wrinkles appear on the skin of a woman (女), we have 婆 — an old woman.

波

波

丶 丶 丶 丶 丶 波 波 波 波 波

波长
波荡
波段
波兰
波浪

bō cháng
bō dàng
bō duàn
Bō Lán
bō làng

wavelength
heave; surge
wave band
Poland
wave

波涛
波纹
波折
物价波动

bō tāo
bō wén
bō zhé
wù jià bō dòng

great waves; billows
ripple; corrugation
twists and turns
price fluctuation

Deniz, Okyanus; Çince

海

HAI
sea;
ocean

海 is a picture of a woman with breasts for suckling a child, signifying mother (母).
海 compares a mother (母) with a sprout (艮), always reproducing; hence meaning every, always.
海 represents the sea, where there is always (每) plenty of water (氵).

、 丩 氵 氵 氵 氵 氵 海 海 海 海

海岸	hǎi àn	coast; seashore
海豹	hǎi bào	seal
海滨	hǎi bīn	seaside
海产	hǎi chǎn	marine products
海盗	hǎi dào	pirate; sea rover
海港	hǎi gǎng	seaport; harbour
海关检查	hǎi guān jiǎn chá	customs inspection
海军	hǎi jūn	navy

海枯石烂	hǎi kū shí làn	(even if) the seas run dry and the rocks crumble
海上	hǎi shàng	at sea; on the sea
海外	hǎi wài	overseas; abroad
海湾	hǎi wān	bay; gulf
海峡	hǎi xiá	strait; channel
海鲜	hǎi xiān	seafood
海员	hǎi yuán	seaman; sailor; mariner

Example:

海枯石烂心不变。

Hǎi kū shí làn xīn bù biàn

The sea may run dry and the rocks may crumble, but our hearts will always remain loyal.

Rus Devletinin Temel Stratejisi: Okyanuslara Sınırdaş Olmak

Rus devletinin temel stratejisi sınırlarını okyanuslara kadar genişletmek şeklinde tezahür etmiştir. **Rus Çarı Deli Petro** Almanya'da bir tersanede işçi olarak gizlice çalışarak gemicilik sırlarına ulaşmaya çalışmıştır. Ruslar, bilinçli olarak izledikleri strateji neticesinde daha 18. yüzyılda **Pasifik Okyanusu** kıyılarına ulaşmışlardı. **Arktik Okyanusu** kıyılarında zaten vardılar.

Nihayetinde **Hint Okyanusu** kıyılarına da ulaşmak istemişler ve burada İngiltere ile stratejik oyunlar oynamışlar ve bu oyunun adı da Büyük Oyun şeklinde adlandırılmış fakat neticede Hint Okyanusu'na inememişlerdi.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilhak ettikleri **Atlantik kıyısındaki** Kaliningrad kenti ile de Rus donanmasının Baltık filosunun karargahını burada tesis etmişlerdir.

Rus Sentezi

Tabii bu Rus devletinin stratejisi Büyük Petro ve başkaları tarafından çizilen stratejinin kökleri nerelere uzanmakta o da ayrı mesele.

Ruslar ve Rus devleti kuzeyden gelen Vikinglerle biliyorsun çeşitli Turani kavimlerin bir sentezi gibi gözükmekte.

Dolayısıyla bu kavimlerin birtakım yönlerinin bir potada **senteze** ulaşması gibisinden bir şey söz konusu sanki. Bu Rus devletinin bir avantajı gibi gözüküyor

Rusların denizlere ulaşma stratejisi ile Vikingler ile olan irtibatı arasında anlamlı bir bağlantı olmalı.

Celal Tahir

Ruslar düşüncede sentez yapabiliyor da Türklerin düşünce ile pek işleri yok.

Türkler Hind kıtası kıyılarında hangi şehirleri geliştirmişlerdir

Türkler, Hindistan alt kıtasında uzun ve karmaşık bir tarihe sahiptirler. Özellikle Orta Asya'dan gelen Türk boyları, İslam'ın yayılmasıyla birlikte bu bölgeye göç etmiş ve çeşitli devletler kurmuşlardır. Bu devletler, geliştirdikleri şehirlerle bölgenin kültürel ve mimari dokusunu önemli ölçüde etkilemişlerdir.

Türklerin Hindistan'da Kurduğu Önemli Şehirler

- Delhi:** Delhi, Türklerin Hindistan'daki en önemli şehirlerinden biridir. Özellikle Delhi Sultanlığı döneminde büyük bir gelişme göstermiş ve birçok önemli yapıya ev sahipliği yapmıştır. Kızıldeniz, Kutub Minaresi gibi yapılar bu dönemin önemli eserlerindedir.
- Agra:** Moğol İmparatorluğu döneminde inşa edilen Tac Mahal, Agra şehrini dünya çapında ünlü kılmıştır. Bu dönemde Agra, imparatorluğun başkenti olarak büyük bir öneme sahipti.
- Fatehpur Sikri:** Akbar tarafından yaptırılan Fatehpur Sikri, bir süreliğine Moğol İmparatorluğu'nun başkenti olmuştur. Şehir, mimari açıdan oldukça zengin bir yapıya sahiptir.
- Lahore:** Günümüzde Pakistan sınırları içerisinde kalan Lahore, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Özellikle Babürlü döneminde büyük bir gelişme göstermiş ve önemli bir kültür merkezi haline gelmiştir.

Türklerin Hindistan'daki Şehirlerindeki Etkileri

Türkler, Hindistan'daki şehirlerde aşağıdaki gibi önemli etkilere sahip olmuşlardır:

- Mimarlık:** Türkler, Hindistan'a özgü mimariyle İslam mimarisini birleştirerek kendine özgü bir tarz geliştirmişlerdir. Kemerler, kubbeler ve minareler bu tarzın en belirgin özelliklerindedir.
- Kültür:** Türkler, Hindistan'a kendi kültürlerini taşımış ve yerel kültürle kaynaştırmışlardır. Bu sayede bölgede zengin bir kültürel çeşitlilik ortaya çıkmıştır.
- Dil:** Türkçenin etkileri, özellikle bazı bölgelerde kullanılan dillerde görülmektedir.
- Sanat:** Türk sanatçıları, Hindistan'da önemli eserler vermiş ve yerel sanat geleneklerini etkilemişlerdir.

Neden Batı Kıyılarında Değil de İç Bölgelerde?

- Sorunuzda "Hint kıtası kıyılarında" ifadesi kullanılmış olsa da, Türklerin en büyük etkilerini Hindistan'ın iç bölgelerinde gördüğümüzü belirtmek gerekir. Bunun nedenleri arasında şunlar sayılabilir:
- Ticari Yollar:** Türklerin Hindistan'a geliş nedenlerinden biri, Orta Asya ile Hindistan arasındaki ticaret yollarını kontrol etmektir. Bu nedenle iç bölgeler, daha stratejik bir öneme sahipti.
- Siyasi Güç Merkezleri:** Hindistan'daki büyük imparatorlukların merkezleri genellikle iç bölgelerde yer alıyordu. Türkler de bu merkezleri ele geçirerek siyasi güçlerini pekiştirmeye çalıştılar.
- Coğrafi Koşullar:** İç bölgeler, savunma açısından daha avantajlıydı. Bu nedenle Türkler, bu bölgeleri tercih ederek daha kalıcı devletler kurabildiler.

Sonuç olarak, Türkler, Hindistan'ın tarih ve kültüründe önemli bir iz bırakmışlardır. Kurdukları şehirler ve yaptıkları mimari eserler, günümüzde bile ziyaret edilen önemli turistik mekanlar arasında yer almaktadır.

z i H i N

Zihin Ziynettir

Zihin Ziynettir, Deniz dibinde İncidir.

- Perspektif
- Çokyönlülük
- Küresel Bakış
- Bilge Güç. Bilgelik
- İnovasyon
- Engin ve derin denizler
- Sıra dışı fikirler üretme olasılıkları
- Yeniden yeni gözlerle zihnimizde varolanlardan bağımsız yeni okumalar yapmak lazim, üzerinde düşünerek özellikle anlatılarda silik duran vurgu yapılmamış yerlerle fazla ilgilenerek yazılmamış gerçekleri satır aralarından çekip çıkarmak gerek.
- «Bildiklerimizin sorgulanması, başka bir yöntemle yorumlanmasına göstereceğimiz tahammül **yeni sorulara** olduğu kadar **yeni cevaplara** ulaşmamıza da katkı yapabilir.»

Zihin Ziynettir, Deniz dibinde İncidir.

- **Yapay zekâ** kullandığında herkes az ya da çok aynı sonuçlarla gelip, aynı veri tabanı ve aynı kaynaktan faydalanır. Bu durumda da toplumdaki kültür çeşitliliği yok olur. O zaman **uç noktadaki fikirleri** kim yaracak? Oysa bizim biraz **uç noktada fikir yaratacak**, bazen çılgınca alışık olmadığımız fikirle gelen çocuklara ihtiyacımız var. **Yapay zekâ var olan bilgilerin bir derlemesi olduğu için çılgınca bir şey beklemek hayal olur.** İşte yapay zekânın bir tehlikesi budur.
- **Aslolan zaman ve zeminlerde eşzamanlı gezinen yatay zekadır; insan zihnidir.**
- “**Öğrenme** hazır cevaplarla değil, kafa yormakla, belli bir süre odaklanmayla ilgili. Öğrenmek için emek harcanmalı Çünkü öğrenme zaman alan, **içsel motivasyon** ve **zihinsel tekrar** gerektiren bir süreç”
- «Her olaya benzeri yorumlar yapan, **farklı düşünmeyi** ve **yeni sorular sormayı** bir tarafa bırakanlar»

Düşünürler (Zihinler) (37)

- Bahaeddin Ögel Prof
- **Barney Warf**
- Bilge Tonyukuk
- Burhan Oğuz
- Celal Tahir
- Cengiz Özakıncı
- Deniz Karakurt
- Doğan Avcıoğlu
- Doğan Kuban Prof
- **Elmar Holenstein Prof**
- Emel Esin
- **François Gipouloux**
- Günay Karaağaç Prof
- Haluk Berkmen Doç
- Hilmi Ziya Ülken Prof

Düşünürler (Zihinler)

- İlber Ortaylı
- İsmail Hakkı Aydın Prof
- **Jean-Paul Roux**
- **Joseph Needham**
- Kaşgarlı Mahmut
- Katip Çelebi
- Kemal Üçüncü Prof
- **M.A.Seyidov**
- Mehmet Bayraktar Prof
- Mehmet Danya Hergünsele Dr
- Osman Karatay Prof
- **Robert Temple**
- **S.Frederick Starr Prof**
- **Sabri Çağrı Sezgin**
- Şemsettin Sami
- Teoman Duralı Prof
- **Will Durant**
- Yaşar Kalfat
- Yusuf Has Hacı
- Yücel Feyzioğlu
- Yüksel Hoş

Tarihin en büyük denizcileri kimlerdi?

Muhtemelen Çinlilerin tarihin en büyük denizcileri olduğu rahatlıkla söylenebilir. Yaklaşık iki bin yıl boyunca dünyanın geri kalanından çok daha ileride gemilere ve yelken tekniklerine sahiplerdi ve bu karşılaştırmalar utanç verici.

Batı sonunda onları yakaladığında, bunu ancak icatlarını bir şekilde uyarlayarak başardı. Tarihin büyük bölümünde Avrupalılar, akla gelebilecek her açıdan Çin gemilerinden çok daha aşağı olan gemiler kullandılar. Dümenleri, rüzgâr altı tahtaları, su geçirmez bölmeleri, tek direkleri ve kare yelkenleri yoktu ve bu da onları bugün gülünç olarak kabul edeceğimiz ölçüde rüzgarların insafına bırakıyordu. Bu durum on dokuzuncu yüzyıla kadar böyle devam etti.

Joseph Needham'ın dediği gibi: "1800'lü yıllara kadar Plymouth Sound'a girmek için Hamoaze'de bazen üç ay kadar beklemek zorunda kalıyorlardı ve bu, mizzen direğine bir latin yelkeninin getirilmesinden çok sonraydı.

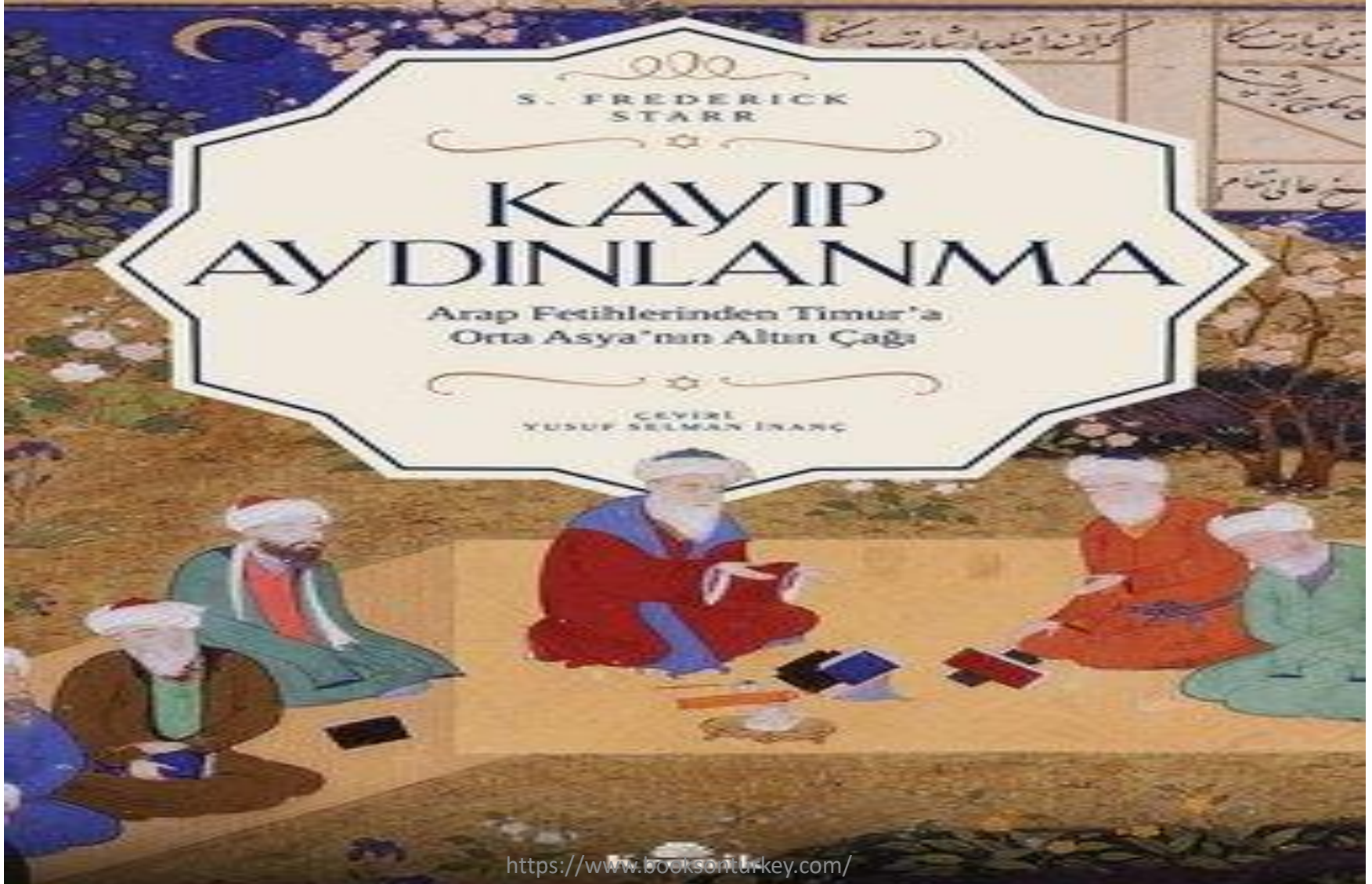
Çin yelkenleri, Batılı yelkenlerden doğuştan üstündü. Görünüşe göre, yelkenli sallarla başlayan Çinliler, yelken yapımında yardımcı olması için kendi yerel bambularına başvurdular. Bu, aralarında hasır gerilmiş bambu çitalardan oluşan yelkenlerin kullanılmasına yol açtı. Bu tür yelkenler, kumaşla kaplı bir dizi açık Venedik panjuru gibi yukarı aşağı çekilebiliyordu. Bu şekilde yelken açmak, Batılı kanvas yelkenlere göre daha kolaydı çünkü denizcilerin rüzgar değiştiğinde yelkenleri sarmak veya açmak için seren kolları boyunca tırmanmaları gerekmiyordu: her şey güverteden vinçler ve halatlarla yapılabiliyordu.

Kaynak: The Genius of China

<https://archive.org/details/the-genius-of-china-3-000-years-of-science-discovery-and-invention-by-robert-temple-z-lib.org>

<http://www.booksonturkey.com/>

Orta Asya'nın Düşünce, Kültür Ve Siyasi Tarihine Bambaşka Bir Bakış...

Orta Asya kültürünün mucizesi

“Orta Asyalıların uzun süredir Hindistan ve Ortadoğu'dan ithal ettikleri inciler, kolay yetişmezler. Çoğu istiridye incinin özünü oluşturacak kum tanesiyle hiç karşılaşmaz bile. Bazıları kumu içine alır, ama hiçbir şey olmaz, birtakım istiridyelerin ise bünyesi kabul etmez kumu, süreçte canını yitirir.

Bu, Orta Asya kültürünün mucizesidir ki yüzyıllar içinde hem yabancı kum tanesini almaya açık oldu hem de inci üretmek için kullanacağı kapasiteye sahipti.

Bu, dış dünyaya açık olmak ve yeniliği sadece özümsemek yerine üzerinde çalışıp uyarlamak anlamına da gelir. Bu durum hüküm sürdükçe Orta Asya **entelektüel yaşam ve kültür olarak** global anlamda ön saflardaydı. Ve yapısal olarak, ne zaman ki yabancı olanı karşılama ve inciye çevirme yetisini yitirdi, o zaman medeniyeti çöktü.”

Frederick Starr, ABD’li yazar, Kayıp Aydınlanma

Kayıp Aydınlanma: Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı: Arap Fetihlerinden Timur'a Orta Asya'nın Altın Çağı

- Kayıp Aydınlanma göz kamaştırıcı bir biçimde, asırlar boyunca **dünya medeniyetinin kıyısında değil tam merkezinde olan Orta Asya dünyasını** bizim için yeniden canlandırıyor. Nereye bakacağını gayet iyi bilen ve geniş tarih alanındaki yetkinliği sorgulanamaz olan Frederick Starr uzun yıllar kaynak olarak kullanılacak önemli bir kitap yazmış bulunuyor.« Francis Fukuyama
- Görsellerle zenginleştirilmiş bu sürükleyici kitap **Orta Asya'nın orta çağdaki karanlıkta kalmış olan Aydınlanma Çağı'nı** tarihi sıralamaya sadık kalarak ama kuru bir anlatımdan çıkartarak ortaya koyuyor. Dönemin en büyük zihinlerinin maceralı hayatları, büyüleyici başarıları ve modern dünyanın oluşumunu nasıl hazırladıklarını açık bir dille anlatan eser, olup biteni sebep-sonuç dairesi içinde okura sunarak zihinlerdeki sorulara cevap veriyor. **Kitaba konu olan neredeyse tüm isimlerin Arapça yazmış olmasından ötürü Arap oldukları yönündeki yanlışlığı bertaraf eden kitap bugün Kazakistan'dan Afganistan'a ve Sincan'a kadar uzanan Orta Asya'da Türki ve İrani halkların nasıl büyük medeniyetler inşa ettiklerini gözler önüne seriyor.**
- Kayıp Aydınlanma **800 ila 1200 seneleri arasında** en büyük ve gelişmiş kentlere, en zarif sanata ve hemen her alanda en ileri bilgi ve teknolojiye sahip olan Orta Asya'nın dünya ticaretini ve ekonomisini nasıl yönlendirdiğini anlatıyor. Orta Asyalılar **gökbilimi, matematik, jeoloji, tıp, kimya, musiki, sosyal bilimler, felsefe ve ilahiyat** başta olmak üzere hemen her alanda başarı elde etmişlerdi. Cebire ismini veren, hayal edilemeyecek bir isabetlilik ile dünyanın çevresini hesaplayan, daha sonra Avrupa'da tıbbın temelini oluşturacak eserler veren ve dünya üzerindeki en muhteşem şiirlerin birçoğunu yazan **Orta Asyalılardı**. Hatta **Biruni keşfinden beş asır önce Amerika kıtasının varlığını öngörmüştü. Tarihte aynı mekan ve zamanda bu kadar çok bilim adamının bir arada olduğu başka bir dönem pek yoktur.** Yazdıkları Thomas Aquinas'ın döneminden bilimsel devrime kadar Avrupa'yı derinden etkilemişti. Aynı şekilde Asya'nın büyük bir kısmı ile Hindistan'da da büyük bir tesir bırakmıştı.
- "Kayıp Aydınlanma" tarihin unutulmuş bir devrinin izini sürmekte, **Asya'nın Aydınlanma Çağı'nın yükselişini** anlatmakta ve neden sona erdiğine ilişkin farklı teorileri değerlendirmektedir. Geniş bir kaynak ve arşiv yelpazesinden istifade edilerek yazılan kitap akıcı üslubundan dolayı herkese hitap etmektedir.

Kayıp Aydınlanma, Biruni

- **Page 89:** Bugün bir noktaya kadar tahmin edebildiğimiz kadarıyla, Orta Asyalı tacirler mallarını aynı zamanda sağlam yapılmış tekneleriyle bölgenin üç büyük nehri üzerinde taşıyorlardı.
- **Kazakistan'ın Otrar kentindeki bir müzede muhafaza edilen özenle yapılmış altı metre uzunluğundaki bir nakliyat teknesi bir zamanlar Ceyhun ve Seyhun nehirleri üzerinde gezinen ahşap gemiler hakkında fikir vermektedir.**
- Bu girift güzergâh ağları ve nakliyat türlerine on dokuzuncu asırda bir Alman coğrafyacı tarafından hatalı bir şekilde “İpek Yolu” (Seidenstrasse) ismi verilmiştir.
- **Page 473: On birinci asrın başlarında Birüni Amerika'yı mı keşfetmişti?** Bir taraftan bakıldığında, kesinlikle hayır denilebilir, çünkü hakkında yazdığı kıtaları hiç görmemişti. Buna karşın, İskandinavlar M.S. 1000'den hemen önce Kuzey Amerika'ya ayak basmışlardı ama ne bulduklarını anlamadıklarına hiç şüphe yoktur. Hatta Leif Ericson bu ormanlık kıyılara karşı o kadar kayıtsız kalmıştı ki bir daha asla gitmemişi. Üstelik seyahati hakkında ne bir şey anlattığı duyulmuş ne de daha sonraki İskandinav belgelerinde bir kayda rastlanmıştır. Yine de, şayet İskandinav gemicilerin el yordamı ve kazara yaptıklarına “keşif” denilecekse, o zaman İngiltere'nin Bristol kentinden kalkıp Kristof Kolomb, John Cabot ve isimleri bilinmeyen diğer denizcilerin kahramanlıklarından ötürü elde ettikleri ödül kesinlikle Vikinglere verilmelidir.

Kayıp Aydınlanma, Biruni

- Bununla birlikte Biruni de keşif tacını giymelidir. Bu tespitleri yapmasına imkân sağlayan kümülatif ve analitik süreç hiç yoksa, en az İskandinav denizcilerinki kadar övgüyü hakketmektedir. Kullandığı araçlar yelken ve kaslı kürekçiler eliyle yol alan tahta gemiler değildi belki ama dikkatlice gözden geçirdiği gözlemlerini, titizlikle derlediği sayısal verilerini ve sıkı bir şekilde yürüttüğü mantığını kullanmıştı.
- Sonraki beş yüz sene boyunca Avrupa ya da Asya'da hiç kimse dünyanın keşfi için bu denli titiz analitik araçlar kullanmayacaktı. **Vikinglerin keşfi** de bir birikimin sonucuydu. Birkaç cesur maceracı önceki seyahatler hakkında duyduklarından yola çıkarak akıl yürütmüşlerdi. **Fakat Biruni o dönemde konuyla ilgili bilinen ne varsa derleyerek bunun ötesine geçmişti.**
- Kadim Yunanların ve Hintlerin bilgisine ve aynı zamanda orta çağdaki Arap ve Orta Asyalı meslektaşlarının çalışmalarına başvurmuştu. Dahası hacimli ve isabetli verileri elde etmek için yepyeni yöntemler ve teknolojiler geliştirmiş, ardından bunları **matematik, trigonometri, küresel geometri ve klasik mantığın** zorlu yöntemlerinin son araçlarıyla birleştirmişti. Diğer araştırmacıların bulgularını test edeceği ve düzelteceği bilinciyle varsayım şeklindeki tespitlerini sunarken oldukça dikkatli davranmıştı. **Sonraki beş yüz sene boyunca böyle bir şey yapılmamıştı ama sonunda Avrupalı kâşifler varsayımlarını doğrulamış ve cesur önermelerini haklı çıkartmışlardı.ss.473**

Kayıp Aydınlanma

S. Frederick Starr

- **Page 602** Timur'un ölümünden sonraki yüz sene içinde bu merkez dışı güçler üstünlük elde edip bütün Orta Asya'yı rekabet hâlindeki emirliklere bölecekler, daha sonra da hem ticarete yüksek tarifeler uygulayacak hem de bu tarifeleri meşru kılacak emniyeti sağlamaktan aciz kalarak bölgenin parçalanmasına sebep olacaklardı. Önceki on beş asır boyunca çok defa ana ticaret güzergâhları iç ya da dış sebeplerle kapanmıştı. Fakat Orta Asya'nın iktisadi kapasitesini en fazla tahrip eden Timur hanedanlığı haleflerinin ticaretin önüne içeriden koydukları engeller olmuştu. **Aslına bakılırsa Avrupa ile Asya arasındaki deniz bağlantısının açılması ve sonunda bölgenin Rusya ve İngiltere tarafından sömürgeleştirilmesi için gerekli zemini hazırlamışlardı.**
- **Page 623** Hindistan, Çin ve kısıtlı da olsa Avrupa ile irtibat hâlinde olmalarına rağmen Timur'un torunları ne zihinlerine ne de devletlerinin emniyetine meydan okuyan bir güçle karşı karşıya değillerdi. On beşinci asrın sonları yeni bir dönem başlatacak olan değişimlere gebeydi. **Avrupalılar deniz güzergâhlarını Doğu'ya ve Batı'daki yeni dünyaya doğru genişletiyorlardı.** Bir o kadar önemlisi Batılılar putperest Roma ve Yunan medeniyetlerinin başarılarını yeniden keşfetmişlerdi. Yerleşik fikirlerine açıkça meydan okuyan bu süreç birçok açıdan Arapların ve Orta Asyalıların dokuzuncu asırdan on ikinci asra kadarki sürede tecrübe ettiklerinin bir tekrarı gibiydi. <https://www.booksonturkey.com/>

Kayıp Aydınlanma

S. Frederick Starr

- **Page 647** Ekonomiyi merkeze alan daha sofistike bir yaklaşıma göre bölgenin **entelektüel çöküşünün suçlusu kervan ticaretinin azalması ve Avrupa ile Asya'yı bağlayan deniz güzergâhlarının artmasıdır**. Varılan sonuç marifetli Avrupalıların ticareti çökertmiş olmalarıydı. Bu sebeple bölge fakirleşmiş ve **entelektüel** ve kültürel hayatı desteklemek için kullanılabilir kaynaklarını kaybetmişti."
- **Page 647** Bu argüman zincirinde iki sorun vardır. Birincisi, sebeple sonucu karıştırmaktadır. Orta Asyalılar, bu argümanda varsayıldığı gibi, Batılı entrikaların kurbanı değillerdi. Ticaret için olmazsa olmaz olan ekonomi ve emniyet şartlarını gayet güzel bir şekilde sağlamış oldukları doğrudur. **Fakat bu dönemin sonunda Orta Asyalılar eski ticaret güzergâhlarının emniyetini sağlamakta başarısız olmuşlardı. Daha da kötüsü açgözlülük ederek vergileri yükseltmişlerdi. Bu yüzden kervancılar alternatif güzergâhlar aramaya başlamışlardı. Timur, kara yollarının tercih edilmemesinin sebebini bulmak yerine Uzak Doğu'ya giden deniz güzergâhlarını kesmeye çabalayarak beyhude yere sonucu alt etmeye çalışmıştı.**" Timur'un devletinin çekişme hâlindeki emirliklere bölünmesi ve Şii İran'ın yükselişe geçmesiyle çöküş süreci ivmelenmişti.
- **Page 651** Bu kısa inceleme bile **Orta Asya'daki entelektüel canlılığın yok oluşu** hakkındaki en fazla kullanılan açıklamaların su götürür olduğunu göstermeye yeterlidir. Ne çevresel değişim, ne Moğol tahribatı, ne **Asya'ya giden deniz güzergâhlarının sık kullanılmaya başlanması**, ne himayenin azalması, ne imparatorlukların düşüşü ne de düşünceye daha az önem verdikleri iddia edilen Türki göçebe kültürlerin gelişi Orta Asya'daki bilimsel ve felsefi hayatın nicelik ve nitelik olarak yaşadığı çöküşü açıklamaktadır. Dolayısıyla başka sebepler aramak gerekir.

Türkistanlı bilim insanları Biruni Harezmi ve Farabi'nin denizcilik konusunda yaptıkları çalışmalar

Türkistanlı Bilim İnsanlarının Denizcilik Alanındaki Çalışmaları: Bir Yanılgının Düzeltilmesi

Maalesef, Biruni, Harezmi ve Farabi gibi Türkistanlı büyük bilim insanlarının denizcilik alanında doğrudan ve kapsamlı çalışmaları bulunmamaktadır. Bu isimler, daha çok matematik, astronomi, coğrafya, felsefe gibi alanlarda yaptıkları derinlemesine araştırmalarla tanınırlar.

Neden bu yanılgı oluşmuş olabilir?

- **Genel Bilgi Eksikliği:** Bu bilim insanlarının çok yönlü çalışmaları nedeniyle, bazen yaptıkları her alandaki katkıları tam olarak bilinmeyebilir.
- **Diğer Alanlarla İlişkilendirme:** Özellikle coğrafya ve astronomi gibi alanlardaki çalışmaları, denizcilik ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilir. Ancak bu, onların denizcilikle doğrudan ilgilendikleri anlamına gelmez.
- **Çevrenin Etkisi:** Denizcilik tarihi ve coğrafyası üzerine yapılan bazı genel değerlendirmelerde, bu bilim insanlarının isimleri yanlışlıkla zikredilebilir.

Bu bilim insanlarının denizcilikle ilgili dolaylı katkıları neler olabilir?

- **Coğrafya ve Haritacılık:** Özellikle Biruni, coğrafya ve haritacılık alanında önemli çalışmalara imza atmıştır. Bu çalışmalar, denizciler için kılavuz niteliğinde haritaların oluşturulmasına katkı sağlamış olabilir.
- **Astronomi ve Navigasyon:** Harezmi ve Biruni gibi astronomi alanında uzmanlaşmış bilim insanlarının geliştirdiği göksel hesaplama yöntemleri, denizcilerin yön bulmalarında kullanılmış olabilir.
- **Matematik ve Gemi Yapımı:** Matematik alanındaki çalışmaları, gemi yapımında kullanılan hesaplamalar için temel oluşturmuş olabilir.
- **Sonuç olarak,** Türkistanlı bu büyük bilim insanları, denizcilik alanında doğrudan ve sistematik bir çalışma yapmamış olsalar da, diğer alanlardaki çalışmalarıyla denizciliğin gelişmesine dolaylı olarak katkı sağlamışlardır.

Türkistanlı bilim insanları Biruni, Harezmi ve Farabi'nin denizcilik konusunda yaptıkları çalışmalar

Peki, denizcilik alanında önemli çalışmalar yapan Türk-İslam dünyasından başka bilim insanları var mı?

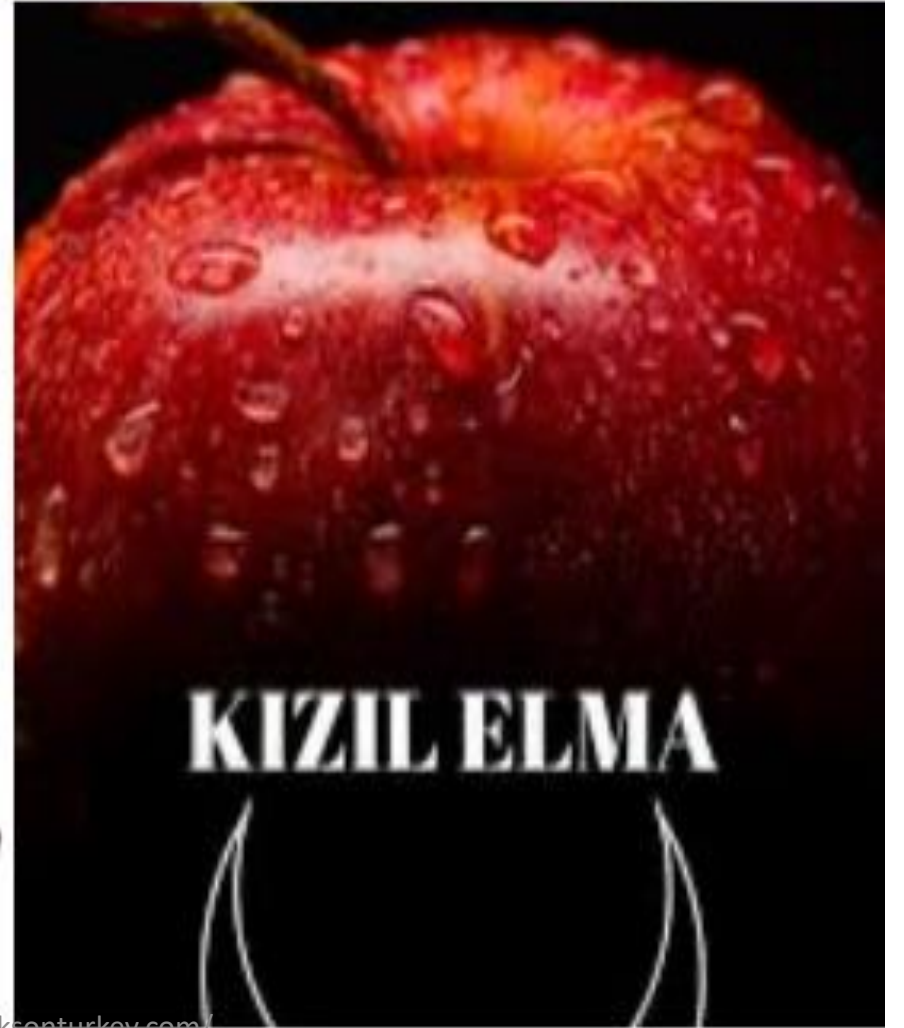
Evet, elbette. **İbn Sina** gibi diğer büyük bilim insanları da tıbbi coğrafya gibi alanlarda çalışarak denizcilerin sağlığına dair bilgilere katkıda bulunmuşlardır. Ayrıca, denizcilikle ilgili alet ve cihazların geliştirilmesinde de Müslüman bilim insanlarının önemli katkıları olmuştur.

Özetle, Türkistanlı bilim insanlarının denizcilik alanındaki rolleri, daha çok diğer alanlardaki çalışmalarıyla dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bu bilim insanlarının dehasını ve çok yönlülüğünü gösterirken, aynı zamanda denizcilik tarihini incelerken dikkatli olmak gerektiğini de vurgulamaktadır.

Daha fazla bilgi için şu kaynakları inceleyebilirsiniz:

- **Biruni:** Özellikle "El-Kanunü'l-Mesudi" adlı coğrafya eserine bakabilirsiniz.
- **Harezmi:** Cebir ve astronomi alanındaki çalışmaları, denizcilikte kullanılan hesaplamalar için temel oluşturmuş olabilir.
- **Farabi:** Felsefe ve mantık alanındaki çalışmaları, denizcilik düşüncesine dolaylı olarak katkı sağlamış olabilir.

Siyah Elma, Kızıl Elma

«Bir milletin, bir devletin ihtişamı da, münevveranın
ufkuyla müterafıktır!»

Prof Dr İsmail Hakkı Aydın

- **Merak, şüphe, gayret, hayal, hayret** lazımdır ve karamsarlığa düşmemek gerek. Çünkü, insanı, **şüphe, umut ve merak** hayata bağlar, **gayret, hayal, hayret ve cesaret** başarıya taşır, **korku ve yılgınlık** ise ölümün eşğine götürür. Ümitsizliğe düşmek, mağlubiyeti kabul etmektir.
- **Merak**, üstüne vazife olmayan bir duygu olsa da, cevap tutkusu uğruna, en mutlu ve zevkli anına ara verebilme irade ve kabiliyetidir. **Bilgelik** de, hayretle başlar. Ölüm, **inanç ve umudun** tükendiği yerde pusu kurar. Lakin **hayâlin** hududunu da, **ufuk ve hedef** belirler. Nitekim bir milletin, bir devletin ihtişamı da, münevveranın ufkuyla müterafıktır!
- Evrenin kurallarının varlığını, sadece “Bilim” söyler. Ancak **şüphe** de, akıbetin ufkudur. Deney ise, şüpheyi Kâinata sormaktır. Sonucunu da, katiyyetle **şüphe ve merak** belirler.

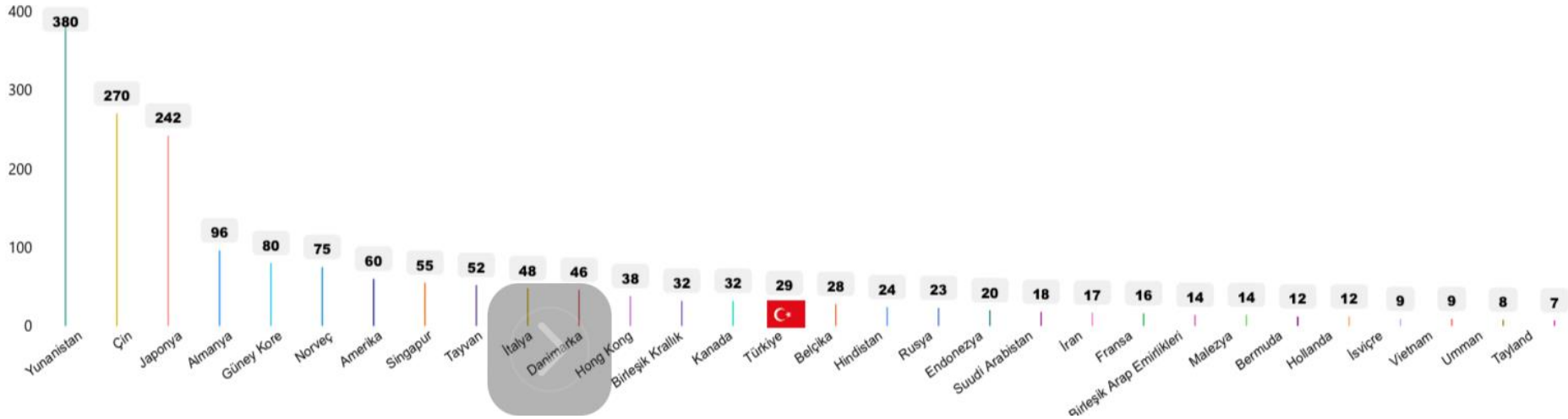
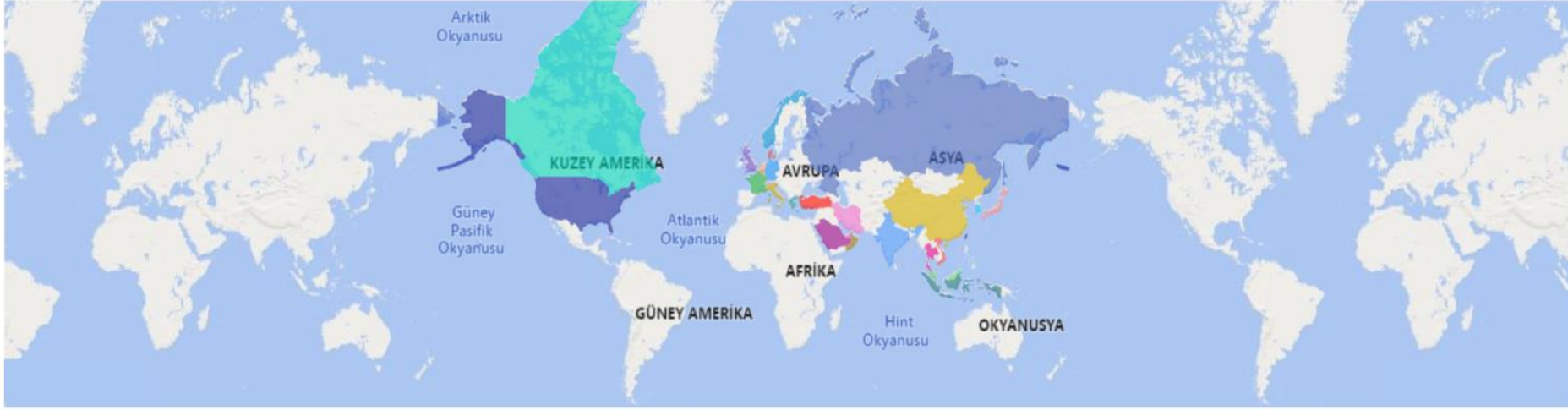
Yunan Deniz Kolonileri

Marmara Denizi çevresi, Anadolu'nun Karadeniz kıyıları ve hatta günümüzdeki Ukrayna kıyıları bile sömürgeleştirildi. Bunun yanı sıra doğuda İllirya (Balkan Yarımadası'nın Adriyatik Kıyıları), Sicilya, İtalya'nın doğu uçları ile Fransa'nın güney kıyıları, Korsika, Libya ve Mısır'da bile **Yunan kolonileri** kurulmuştur.

Dünya Deniz Ticaret Filosu İlk 30 Ülke

Dünya Deniz Ticaret Filosu İlk 30 Ülke (Milyon Dwt)

Yunanistan neden dünya deniz taşımacılığında birinci sıradadır?

- Ülkenin coğrafi özellikleri
- Gelenek
- İş Ağları
- Stratejik İş Yönetimi
- Tam Uluslararasılaşma
- Devlet Desteği
- Yasal Altyapı
- Yatırımların Çeşitlendirilmesi

Yunan deniz taşımacılığını yükselten dinamiklerin incelenmesi

<https://mfjournal.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2023/06/151-2-saya.pdf>

TÜRK KOZMOLOJİSİ SU FELSEFESİ

Yaratılış Destanı | Türk Mitolojisi

<https://youtu.be/BUBXvrlor1g?si=6VdljDgUINrwdB98>

Türk Halk İnanışlarında SU

Rüyalar

Akan sular

Suyun en güçlü olduğu yer deniz

Suyun ruhu akarsularda olur

Çamurlu suyun değil

Her suyun bir iyisi vardır

Su deniz nehir rüya akarsu yemin

Suyun hakkı vardır

Akarsu Durgun Su Bataklık Su

Halk inançları

Gelin köprüden geçirilir büyü bozulur

Yedi kulaç

Bütün Türk boylarında coğrafyalarında

Suyun fatması ayşesi için denir

Alkarısı suda yaşar

Balık Su bağlantılı hususlar var

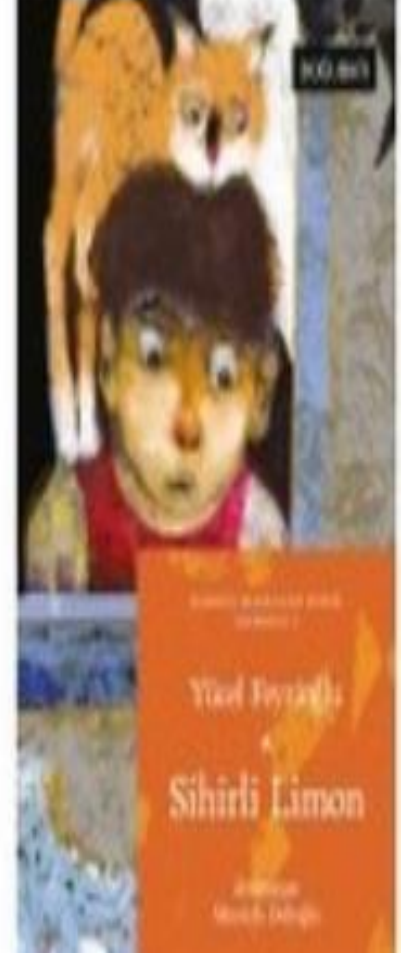
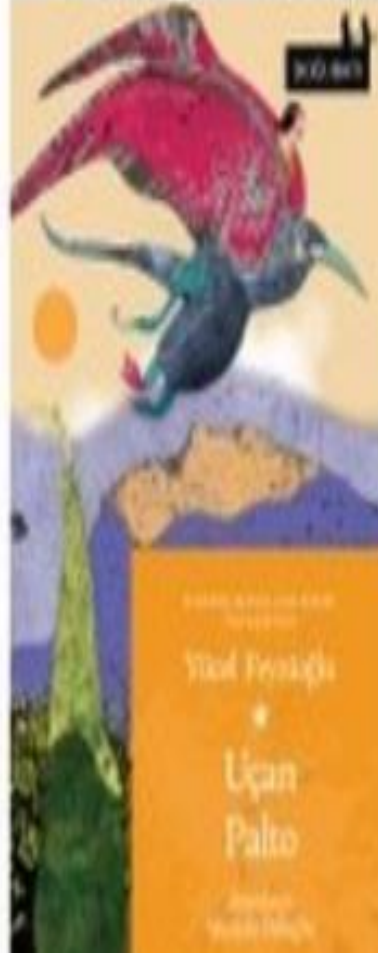
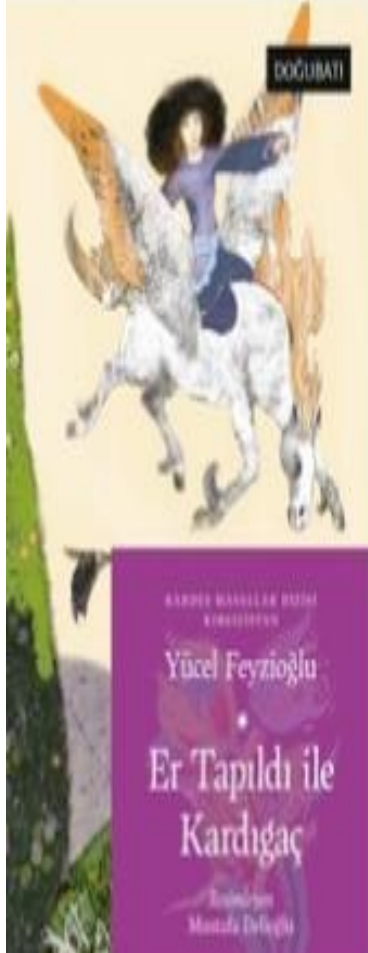
Azerbaycan ve Türkiyede deniz ne snlama geliyor

Büyü bozmak için akarsuya veya denize atılır

<https://www.booktandunya.com/?s=Yaşar+kalafat>

Deniz temalı Masallar

Masallarınız arasında deniz temalı olanlar var mıdır Levent Bey, Tomris Ana kitabımızda "Güzel Mircan ile Sualtı Dünyası" ve "Güzel Mircan ile Çocukları" nehir konulu, Sihirli Limon'da "Kerem'in Başına Gelenler" deniz konulu, Er Tapıldı adlı kitabımızda "Marıbay ile Şeytan" Göl konulu, Uçan Palto adlı kitapta "Yaşlıları Ne Yapmalı" göl konulu masallardır. Yücel Feyziöğlü

Deniz ve Türkler

Doç Dr Haluk Berkmen web sitesindeki <https://www.facebook.com/haluk.berkmen/> ve facebook üzerinde yayınladığı Türkçe'nin Felsefesi başlıklı elli sayısına yaklaşan yazılarında dil üzerinden giderek **Türklerin saklı tarihini, kaya yazılarındaki ve yazıtlardaki saklanmış tarihini** gün yüzüne çıkarmaktadır.

Tespitten şu soruya da gidebiliriz. Türklerin tarihini kimler ve neden saklamışlardır. Bu önemli bir sorudur ve insanlık tarihinde ilk kez konuşmanın başladığı Afrika kıtasındaki Afrikalılar gibi Batı tarafından ve özellikle de Hristiyanlık üzerinden kurgulanan entrikalar ve oyunlar ile inkar edilmektedir.

Konuşma ilk kez Afrika'da başladı ve Afrikalılar Batı tarafından köleleştirildi. Yazı ise Türklerle başladığı için üzerine kalın bir duvar örtüldü.

Türklerin insanlık tarihine kazandırdıklarının temelinde evren algıları ve Tengri anlayışları yatmaktadır. Sadece Avrasya kıtası değil dünyanın tüm kıtalarında Amerika, Afrika Avustralya dahil Türklerin kültür izlerine rastlamaktayız.

Bu neden böyle olmuştur, çünkü Türk kendisini Törük olarak (yaratılan, yaratılmış) olarak görmüştür ve insanı esas almıştır. İnsanı, ırklarına ve renklerine göre sınıflandırmamıştır. Bunun neticesinde ulaşılan bilgelik Türkleri, Kutadgu Bilig seviyesine çıkarmıştır. Aslolan bilgidir.

Haluk Berkmen bey 47 nolu yazısında **Tengri (GökTanrı) ve Deniz (Su) arasındaki bağlantının Avrasya kıtasının kuzey batı köşesindeki Vikinglere yansıyan yönünü** aydınlatmaktadır. Yazının bizlere verdiği mesaj **kültürel değerler üzerinden Türklerin hep birlikte bir zihniyet birliğine ulaşması idealini** taşımaktadır.

Su ve Asya'da Türkler

- Dağlar gibi sular da -tanrısallığa yaklaşır. Gerdizi'ye göre, XI. Yüzyılda İrtiş kıyılarında yaşayan Kimek-Kıpçaklar, «**İrtiş ırmağına taparlar, su Kimeklerin tanrısı**» derler.. Orhun yazıtlarında kutsal su kaynakları belirtilir. Bu nedenle suların kirletilmesinden kaçınılır. VI. Yüzyılda devletlerini Göktürklerin yıktığı Juan-Juan'ların suda elbise ve ellerini yıkamadıklarını, kapları boşalınca onları temizlemek için yağladıklarını Çin kaynakları belirtir.
- Müslüman **İbn Fadlan**, Oğuzların sudan kaçtıklarını yazar :«Küçük ve büyük abdestten sonra temizlenmezler, yıkanmazlar. Suyla hiçbir temasları yoktur». Çağataylarda gündüz akar suya girmek yasaktır. Suya işeyen ve sümküren idam edilir. **Nişaburlu Cüveyni** şöyle der :«İlkbahar ve yaz aylarında kimse gündüz suya giremez. Akar suda ellerini yıkayamaz. Gümüş ve altın kaplara su dolduramaz... **Suyun ruhu, temiz olmayan şeylerle kirletilmemelidir**».
- **Cengiz Han**, suya saygıyı yasalaştırır ve suya saygı Anadolu Türk boylarında da sürer. İslâm Tahtacılar suyu kirletiyor diye abdest almaya karşıdırlar. Suya işemek ve tükürmek, **Tahtacılar**da en büyük günahlardan biridir. Bu nedenle, tuvaletlerde su bulunmaz. Okullarda Tahtacı çocuklarının tuvalete girdiklerinde musluğu açtıkları, fakat su kullanmadıkları görülür. Bu davranış **kutsal suya saygının**, suyu kirletmekten çekinişin sonucudur. Eski Türklerdeki su kültü, Abı Hayat temasını yaratır. Bu yaşam suyu ile ölümsüzlük kazanılır.

Doğan Avcıoğlu Türklerin Tarihi Cilt 1. ss.307-308

- Bozkırda nehir geçişi büyük önem taşır. Daha önce Oğuzların Volga'yı ancak kışın nehir donunca aşabildiklerini yazmıştıık.
- **Oğuzname'de salı keşfeden kişi, boyun büyük bir atası sayılır.** Jean-Paul Roux'ya göre, Selçukluların adı, sal'ın önemi nedeniyle Salcık, yani «küçük sal» olabilir. Selçuk ise, «küçük sel» anlamına gelir. Sel Arapça, sal ise Türkçedir (Faune et Flore sacrees, s. 134)

Doğan Avcıoğlu Türklerin Tarihi Cilt 1. ss.358

- Çin'de taşıma genellikle nehir yoluyla yapılır. Toba başkenti ise, nehirlerden uzakta ve dağlık bölgededir. Bir Çin raporu, ulaştırmanın önemini iyi anlatır: Sarı nehir kıvrımındaki askeri ilçelerden 400 kilometre kadar uzaktaki bir kente ordu ihtiyacı için 500 bin hu (10 milyon litre) tahıl taşınması gereklidir. Bu işe 5 bin araba ayrılır. Bir araba 2 bin litre tahıl taşıyabilir. Fakat yollar çok sarp dağlardan geçtiği için arabaların taşıma kapasitesi 600 kilograma düşer. Arabalar bu yolu 100 günde gidip gelebilirler ve 5 bin araba bir seferde 100 bin hu tahıl taşıyabilir. Arabalar yılda iki kez sefer yapabilirler. Böylece 500 bin hu tahılın taşınması üç yıla yakın bir zaman alır. Ayrıca köylülerin öküzlerinin alınması ve işte alıkonulmaları gerekir. Oysa bir gemi 13 araba yük taşır, daha az kişiyle ve daha çabuk taşıma yapar. 200 gemiyle 6 ay içinde 500 bin hu tahıl taşınabilir. **Doğan Avcıoğlu Türklerin Tarihi Cilt 1. ss.405-406**

Tenger ve Tengiz

<https://denizkarakurt.com.tr/makaleler/tenger-ve-tengiz>

Tenger günümüzde bile bazı Türk dillerinde **gökyüzü** anlamında kullanılan bir kelimedir. Tengiz ise Anadolu Türkçesi'ndeki **Deniz** sözcüğünün ilk biçimidir.

“Deniz” sözcüğünün etimolojisini açıklayamayanlar yine her zamanki gibi çeşitli biçimlerde Türkçe değildir diyerek işin içinden çıkmaya çalışmışlardır. Hatta o kadar ki, **Türkler yaşadıkları coğrafya gereği gölden daha büyük su kütlesi görmemişlerdi, bu nedenle denizi tanımlamaya ihtiyaçları yoktu**, bu kavram da olsa olsa deniz görmüş, deniz kıyısında yaşayan kavimlerin dilinden gelmiştir gibi açıklamalar bile yapılmıştır. Ancak bu kavmin hangisi olduğu, “Deniz”e benzer bir sözcüğün hangi yabancı dilde yer aldığı da hiçbir zaman bulunamamıştır.

Oysa ki bugün ilkel diye nitelediğimiz çok eski çağlarda yaşayan insanların anlayışına göre (bunu çeşitli anlatılarda görebilmekteyiz) ucu görünmeyen her su kitlesi denizdir. Bu bağlamda büyük göllerin hepsi deniz olarak algılanmıştır. Hatta karşı kıyısı görüldüğü halde bile büyük ırmaklara da deniz benzetmesi veya tanımlaması yapıldığı bilinmektedir. **Yani her şeyden önce “Deniz” kavramını” türetmiş olmak için deniz görmeye asla gerek yoktur.**

Üstelik **Türklerin hiç deniz görmediği iddiası** da zaten ayrıca gülünçtür. İnsanlar en ilkel çağlar hariç ticari amaçla bile olsa çeşitli diyarlara mutlaka yolculuklar yapmışlardır. Birileri de denizi görerek geri dönmüştür. Ancak birazdan bahsedileceği üzere **Türkler “Deniz” kavramını zaten başka bir mantıkla türetmişlerdir ki**, bu mantık için bugünkü ölçülerde bir deniz görmüş olmaya hiç gerek yoktur. Fakat kesin olan şudur, bugüne kadar “Deniz” kelimesinin etimolojisi gerçekten de net olarak açıklanamamıştır. Oysa ki açıklama zeka ürünü muhteşem bir benzetmeye dayalıdır.

Tenger sözcüğü Türkçe'nin değişik lehçe ve şivelerinde gökyüzü demektir. Teng/Teg/Tek kökü ise dönüş bildirir, örneğin göğün dönüşü gibi. Tengiz ise sondaki eşitlik belirten -iz eki ile göğün eşiti olan varlık demektir. Burada akla gelecek olan son soru da elbetteki, niye göğün eşiti olduğudur? Yanıt aslında çok basittir. Deniz göğün maviliğini yansıttığı için...

Sorunun Çözümü Buradadır:

Deniz kıyısında (veya yeterince büyük bir gölün kenarında) duran bir kişi ufka doğru baktığında uçsuz bucaksız sonsuzlukta birbirinin eşiti olan ve birbirinin rengine sahip olan iki varlık görecektir; Tenger ve Tengiz... Bu durumu desteklemekte olan bir hususu da belirtmekte fayda olacaktır. Macarca'da Tenger sözcüğü “Deniz” manasına gelmektedir.

<https://www.booksonturkey.com/>

- Aktarma Sözlüğü, Sayfa: 461, Dipnot: 1393, **Deniz Karakurt**

Yaşamın temelindeki SU

Anlaşılan odur ki, Türkler, yaşamın temelinde olan temeli su olarak keşfetmişlerdir. Kişi, yaşam, ölüm kelimeleri hep su ile ilişkilidir. Bu anlayış ise Tektanrıci Sami dinlerinin toprak temelli (Human, Humus) yaratılış ve insan inançlarının karşısında yer almaktadır.

Yaşam döngüsünü sağlayan su ise yer ve gök arasında devri daim etmektedir. Ve bu devridaim neticesinde biriken sular, nehirler, göller ve denizleri de oluşturmaktadır.

Türkler hayatın temeli olarak düşündükleri sular misali yerküre yuvarlağında denizler ve karalar olmak üzere ulaşılmadık, adım atılmadık yer bırakmamışlardır. Türkiye dışındaki coğrafyalarda Türkçe 7500 yer adı ile Türkçe eksonim onomastiği konusunda dünyada ilk sırada yer almaktadır. Bu da yer adları üzerinden dünyaya vurulan yaşayan damgalardır.

Haluk Berkmen beyin yazısından çıkan mesaj Türklerin evvel emirde ve kıtalara yayılan ve dil üzerinden ilerleyen bir kültürel birliği oluşturma konusunda hızla yol almalarının gereğidir. Bu şekilde tüm kıtaların Turan halkları yaratılmışlar olarak nitelendirilen, tanımlanan Türk adı altında birliğe, birlikteliğe ulaşmış olacaklardır. Kaynak ise Asya'nın suları, nehirleri, dağları, bozkırları, golleri, denizleridir. Ulaşım yollarının canlılığı da. Ataların dedigin gibi su akar yolunu bulur.

Yer Gök Su

YER GÖK SU

Yer Gök İduk Su

2B2

ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ

Yanalım Arıg Ubutı Yig Tidi Ben Ança Tir Men Ben Bilge
Tonyukuk Altun Yışig Aşa Keltimiz İrtiş Ögüzüg

**Yanalım Arı Ubutlu [Olmak] Yeğ Dedi[Ler] Ben Anca Der[İm]
Ben Ben Bilge Tonyukuk, Altun Yış'ı Aşıp Geldik, İrtiş Ögüzü**

2B3

ᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ

Keçe Keltimiz Kelmişİ Alp Tidi Tuymadı Tenri Umay Iduk Yir
Sub Basa Birti Erinç Neke Tezer Biz

**Geçip Geldik, Gelmiş[Ler]İ Alp Dedi, Duymadı. Tanrı, Umay,
Iduk Yer, Su Basa Verdi Erinç Neke Tezer[İz] Biz?**

Su Samuru

Kişi: “Yaşam, Ölüm, Yaratılan”

Su Felsefesi

- Kişi, Sibiryâ'nın güneyindeki sulak yerlerde, su kenarlarında yaşayan kiş (su samuru) ile ilintilidir.
- **Farabi**'de felsefi olarak ortaya konulan metinler, **Yunus Emre**'de dizelerle dile gelmiştir. Sibiryâ'nın güneyindeki su kenarlarında kiş (su samuru) ile başlayan insan yolculuğumuz, Küçük Asya'nın Sivrihisar kasabasında **Yunus Emre** ile nihai şeklini almıştır.
- **Yunus Emre**'nin 417 şiirinde insanı ve evreni tüm yedi kavram ile tanımlayan Türkçe artık kıvamını bulmuş, en üst dereceden bir ifade gücünü kazanmıştır.
- **Humus (toprak) ve Kiş (su samuru) kökenli farklı etimolojik kökenlerin elverdiği, sabit ve dinamik kişilik farkları da, birörnek (uniform) ve binçiçek (hercai) zenginliğinin zıtlıklarıdır.**
- Birey'in “bir”liği, benciliği ve gönülün bencileyin zenginliği farkıdır bu.

Su

Kelimelerin etimolojik kökenlerine gittiğimiz zaman insan kavramı Arapçadır ve anlamakla ilintilidir. Türklerde karşılığı kişi kavramının kökeni ise su ile alakalıdır.

Dilimizde; yaşam, ölüm, kişi bu üç kavram su ile ilintilidir.

Hint-Avrupa kökenli insan tabirinde esas olan anlamak iken, kişi tabirinde yaratılan olmak (insan tanrı tarafından yaratılmıştır) önem kazanmaktadır.

- Tonyukuk, Bilge Kağan ve Kültigin yazıtlarında bunlar açık açık ifade edilmiştir kişi ölümlüdür.
- ***Arapça insan kavramının kökünde Hint Avrupa kökü olan ins yer almaktadır, anlayan, duyan, bilen, tanıyan anlamlarını taşımaktadır. İnsan kavramı ise sadece insan yetilerinden sadece anlama, duyma, bilmeyi içermektedir.***
- ***Kişi kavramı ise yaşam ve ölüm esaslıdır, insanın hayatının başını ve sonunu içermektedir. Yaşam ile ölüm arasındaki süre içerisindeki tüm yetileri içermektedir. Kişi tabirinin kökeni Türkçedir, başka herhangi bir dilden alınmamıştır. Türklerin kendi yaşantılarından süzdükleri bir özdür.***

Toprak ve Su

- ***Diğer bütün dillerde insan kavramı homo, humus, human olarak toprak/zemin temelli bir kelime olarak karşımıza çıkarken sadece Türk dilinde farklı bir kavram olarak su temelli dinamik kişi kavramı kullanılmaktadır ki bir özgünlük ve farklılık söz konusudur.***
- Türkçede hayat anlamına gelen yaşamın kökü olan yaş, ıslak ya da nemli manasında kullanılmaktadır.
- Türkçede ölüm teriminin kökü de suyla ilişkilidir. Ölüm, öl kökünden türetilmiştir. Öl, ıslak, yaş anlamına gelir.
- İnsan teriminin kökü ve boyun suyla ilişkili oluşu, ayrıca dünyanın su üzerinde durduğu düşüncesi, suyun Türklerin yaratılışında birinci dereceden görev aldığını göstermektedir.
- Suyun değişkenliği, toprağa nüfuz etmesi, buharlaşıp uçması, akışkan olması, ruhun içinde çeşitli katmanlarda dolaşmasını yansıtmaları açısından önemlidir. Hayatın su kökenli oluşu, yaşama sürecinde ortaya çıkan her türlü iniş çıkışlar ile zorlukları da açıklamaktadır.
- Göktürk merkezli eski Türkler, insana ilişkin “su kökenli oluş” ve “yaratılmış olmak” üzere iki temel düşünce geliştirmişlerdir.

Yer-Su

- EVRENSELÇİ DİKOTOMİ: İki Ana ilkeye indirgenmiş Âlem Düzeni ı. Yaruk ve Karang İlkeleri ile Unsurlar Kâinatın bütün tezahürlerini gök ve yer-sub/v'un (yer-su: yeryüzü) temsil ettiği birbirine zıt, fakat birbirini tamamlayan iki evrensel 'nefes'ten oluşmuş olarak kabul eden sistem, **proto-Türk** ve Türklerin en eski, belki de öz kozmolojisiydi.
- Eberhard'ın, çoğunluğunu proto-Türk saydığı Çular'dan (MÖ 1059-249) önce, bugünkü Kuzey Çin'e hâkim olan Şang sülalesi döneminde. Ti denilen gök tanrısına, doğa güçlerine ve atalara ibadet ediliyordu. Fakat Şangların kozmolojisi dağınık inançlardan ibaretti.
- Böylece, kâinatın çeşitli tezahürlerini, mekân ve zaman içinde tüm evreni kapsayan bir düzen olarak açıklama girişimi, proto-Türk sanılan **Çu'lara** atfedilmektedir ya da **Çu'lar** bu kozmolojiyi anavatanları olan İç Asya'dan getirmişlerdi.
- Evrensel olma iddiasında bulunduğundan, zamanımız araştırmacıları Çu kozmolojisine evrenselcilik veya evrencilik demektedir. **Çu kozmolojisi**, 'gök' ve 'yer'in temsil ettiği iki ilkeye dayandığı için de dikotomi (iki ilkeli sistem) adını almaktadır. Evrenselcilik, merkeziyetçi devlet dini tarzındaydı.

Emel Esin - Turk Kozmolojisine Giris.pdf

https://www.academia.edu/38142636/Emel_Esin_Turk_Kozmolojisine_Giris_pdf

Tek-Esin Vakfı Arama Veritabanı

http://178.233.212.46:82/yordam/?p=1&q=deniz&alan=qEser_txt

<https://www.booksonturkey.com/>

Kutsal Su

- Köl-Tigin, Bilge ve Tunyukuk kitabelerinden başka, **Yer-Sub**'ın eski Türk dili konuşan halklarda kutsal olduğunu biliyoruz. Türk dilli halklar su ile ilgili kutsal görevlerini icra ederlerken: "Halk iki gruba ayrılıp, birbirlerini suya iterlerdi. Kagan da suya kendi elbisesi ile girerdi".
- Bizans kaynaklarına göre, 7. yüzyılda eski Türk halklarındaki suya atlama, üzerlerine su dökme adetleri onların suya tapınmalarından kaynaklanıyordu.
- Aynı kaynaktan Türklerin suya kurban adadıklarını da öğreniyoruz. 7. yüzyıla ait tarihi bir kaynakta, **Hunların adet ve inançları anlatılırken onların suya taptığı yazılmıştı.** İdil halklarının suya ibadetleri hakkındaki belgeye ise, 10.yüzyılın Arap seyyahı ve ilim adamı Ahmed İbn Fadlan'ın kitabında rastlanıyor.

ESKİ TÜRK KİTABELERİNDEKİ YER-SUB MESELESİ **M.A.SEYİDOV** Çeviren S.Gömeç
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/782617>

Su Halkı: Sakalar (İskitler). Sümerler

- “Atlı” kavim olarak nitelendirilen Sakalar , Oğuz’un en erken oluşan Karluk boyundan ayrı bir uruk olarak yaklaşık MÖ. 7000 veya 6000 yıllarında ortaya çıkarak , Kuzey Asya’dan farklı zamanlarda, bir taraftan İran, Anadolu ve Hindistan’ın İndus nehri kıyılarına , diğer taraftan Kafkaslardan Doğu Avrupa ve Başkanlara kadar yaklaşık 10.000 km2 bir alana yayılmışlardır. s.24
- Eski Yunan, Latin (Roma), Bizans, Arap, Pers tarihçilerinin ve yazarlarının hiçbirisi, Sakaların kültürleri, inançları ve ahlaklarına ait en küçük ayrıntılara vurgu yapmalarına rağmen ,onların Pers (İran) dilini konuştuklarını savunmamışlardır. s.23
- Hatta Saka adı, eski Fenike, Babil ve Bizans kaynaklarında bütün Türk soylular veya Turaniler için kullanılmış bir cins isimdir.
- Türk bilginleri arasında Sakaların Türk ve Türk soylu olduklarını ilk söyleyen ,Molla Mehmet El’abeşidir. s.26
- **Bazı kaynaklara göre , Sakalar kendilerine “Sakei” (Sakey) veya “Sakai” (Sakay) derlermiş. Bu kelime, “Su” anlamındaki “Sa” (aslında Sa, Su kelimesinin farklı telaffuzudur)**
- **Su (Sa) Türk soyluların kendilerine verdikleri ilk isimlerden birisidir. Dolayısıyla Sakai veya Sakei , “Su Halkı”, “ Su Beyi “ demektir.**
- **Sumer (Su+mi+er) adı da , batılıların çevirdiği gibi “Su Halkı “ demektir.** Batılıların “Susa” dedikleri “Susu”larda vardır ki , bu Asurluların kendi telaffuzlarına göre bozdukları “Zaza” kelimesinin de aslıdır. s.30
- Oğuz’ların Karluk boyundan gelen Sakalar , uzun tarihi süreçlerinde çeşitli alt kavimlere bölünmüştür; Arsaklar (Partlılar) , Katdular (Kardukhoi) Masagetler, Alan’lar, Alban’lar, Avarlar, Peçenekler, Tatarlar, bugünkü Osedayalılar ve Moğollard a Sakalardan sayılırlar. s.31

Sakalar ve Sakarya

Milattan önce 7. ve 6. asırları arasında, Asya'dan büyük küteller halinde ön Asya'ya Sakalar gelmiştir. Sakalardan daha önce de ön Asya'ya Kimmerler gelmişti. Bunlar Altaylar'dan geçip Kafkaskarın ve Karadeniz'in kuzeyine gelmişlerdi. Sakaların Anadolu'ya da geldikleri muhakkak; Sakarya isminin sakaların hatırası olabileceği muhtemeldir.

Tonyukuk Yazıtında (MS 720) Sakalar

GÜNEY YÜZÜ

𐰇𐰏𐰕𐰙𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓
<...>𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 <...> : 𐰓

[45] II/G-1 *t(e)m(i)r k(a)p(i)ğka : t(e)gi : ert(i)m(i)z : (a)nta
y(a)nturt(u)m(u)z : in(i) (è)l k(a)ğ(a)nka : [(a)nç(i)p m(a)nçud :
s(a)ka] t(e)zik : tok(a)r <...>*

“Demir Kapı’ya kadar ulaştık. (Orduyu) oradan geri döndürdük. İni İl Kağan’a [öylece Mançular, Sakalar], Araplar⁵³, Toharlar” <...>

𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓
𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : <...> : 𐰓

[46] II/G-2 *(a)nta b(e)rüki : (a)şok b(a)şl(i)ğ soğd(a)k : bod(u)
n : koop k(e)lti : yük(ü)nti : <...> türük bod(u)n : t(e)m(i)r k(a)p(i)
ğka : t(i)nsi oğlu*

“Onların berisindeki Aşok⁵⁴ başlı Soğdak halkı hep geldi, baş eğdi. <...> Türk halkı(nın) Demir Kapı’ya, ‘Tinsioglı’

𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓
𐰕𐰏𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓 : 𐰓𐰕𐰙𐰏𐰓

[47] II/G-3 *tinsi oğlu (a)yt(i)ğma t(a)ğka : t(e)gm(i)ş idi yok
(e)rm(i)ş : ol y(i)rke : b(e)n bilge tonyukuk : t(e)gürtük üç(ü)n*

“Tinsioglı denilen dağlara (kadar) ulaşmışlığı hiç olmamış. O yere ben Bilge Tonyukuk ulaştırdığım için...”

Sakalar, İskitler, Su, Deniz ve Gemi İlişkisi: Tarihi Bir İnceleme

Sakalar ve İskitler:

Sakalar ve İskitler, Orta Asya steplerinde yaşamış, atlı göçebe ve savaşçı toplumlar olarak bilinirler. Tarih boyunca bu iki kavim sıklıkla birbirleriyle karıştırılmış olsa da, aralarında kültürel ve coğrafi farklılıklar bulunmaktadır. Genel olarak, Sakalar daha doğuda, İskitler ise daha batıda yaşamışlardır.

Su, Deniz ve Gemi İlişkisi:

Göçebe bir yaşam süren Sakalar ve İskitler için su, hayati öneme sahip bir kaynaktı. Su kaynaklarına yakın yerleşim yerleri tercih eden bu kavimler, aynı zamanda büyük hayvan sürülerine sahip olduklarından sulama ihtiyacı da duyuyorlardı. Nehirler, göller ve yer altı suları, hem içme suyu hem de hayvanları sulamak için kullanılırdı.

Deniz ise, Sakalar ve İskitler için doğrudan bir yaşam alanı olmamakla birlikte, ticaret yolları üzerinde önemli bir role sahipti. Özellikle Karadeniz, bu kavimlerin denizlerle olan etkileşimlerinin en yoğun yaşandığı bölgeydi. İskitler, Karadeniz'in kuzey kıyılarında yerleşik olan bazı topluluklarla ticaret yapmış ve bu ticarete deniz yolu kullanılmıştır. Ancak, Sakalar ve İskitlerin büyük denizcilik faaliyetleri olduğu konusunda net bir kanıt bulunmamaktadır.

Sakalar ve İskitlerin Gemi Kullanımı:

Sakalar ve İskitlerin gemi yapım ve kullanım becerileri konusunda sınırlı bilgiye sahibiz. Bu kavimlerin genellikle atlı göçebe bir yaşam sürmeleri ve denizlere olan uzaklıkları, denizcilik faaliyetlerinin ön planda olmamasına neden olmuş olabilir. Ancak, bazı tarihçiler, bu kavimlerin küçük ölçekli nehir gemileri veya denizlere kıyısı olan diğer topluluklardan elde ettikleri gemileri ticaret amaçlı olarak kullandıklarını öne sürmektedir.

Sakalar ve İskitler için su, yaşamın vazgeçilmez bir parçasıydı. Bu kavimler, su kaynaklarına yakın yerleşim yerleri tercih etmiş ve suyun önemini kavramışlardır. Deniz ise, özellikle İskitler için ticaret yolları üzerinde önemli bir role sahipti. Ancak, bu kavimlerin büyük denizcilik faaliyetleri olduğu konusunda net bir kanıt bulunmamaktadır.

Sakalar, Mehmet Bayrakdar

- **Saka** Türklerinden yani İskitlerden bahsedeceğiz. Herodot Tarihi dördüncü kitap baştan sonra İskitlerin özelliklerini anlatıyor kan kardeşliğini kısarak sağmalarını Kimiz içmelerini kültürel özelliklerini anlatıyor ve İskitleri 7 parçaya ayırmış Herodot. İskitler kimdir?
- İskitler, Türklerin, Türk soyluların atalarıdır, yalnız burada bir şeyi üzerinde durmamız gerekiyor. İskit kelimesi tarihte olmayan bir kelime. Bizimkiler onu Yunanlıların Skuta kelimesini İskit şeklinde çevirerek dönüştürerek söylüyorlar. Persler de **Saka** kelimesini kullanıyorlar. Zaten Herodot da dördüncü kitapta Sikita Sukita adlandırıyor. Ama, Persler onlara **Saka** diyor diye de ekliyor. İskit diye tarihi bir isim yok. Persler onlara **Saka** demiştir. Osmanlıların veya işte Selçuklular ordularında **su** dağıtanlara ne denir **Saka** denir. Çünkü, Saka, Türkçe bir kelime Farslar da kullanıyor ama bu kelimenin de aslı **sudur** zaten. Yunanlıların da **Sükuta** dedikleri kelimenin de aslı **sudur**.
- Eski Türklerin kendilerine verdikleri 3-4 isim var. Bunlardan birincisi **Su**, ikincisi **Mo** üçüncüsü **Ur**. İşte Ur daha sonra **Tur** olarak değişerek, bugünkü Türk kelimesini oluşturuyor.
- **Dolayısıyla Saka kelimesinin kökeninde su sözcüğü var, su sözcüğü birçok Ural-Altay dillerinin hemen bütününde var, bu sözcük Aryan dillerine de geçmiş. Orada da var su dolayısıyla mesela Çinliler de sakalara Su veya Sa der. Sakaların ismi Su, ama Sükuta şeklinde Yunanlılar bunu telaffuz edip yazdıkları için bizimkiler de onu İskit olarak çeviriyorlar, özellikle Kazan Türkleri.**
- **Sakalar** üzerine yazanlar onu belki biraz da Rusların etkisiyle Ruslar **Sakalara** İskif **Sikif** derler. Aslında İskitler diye bir şey yok gerçek tarihi bir sözcük yok **Saka** var **Sükuta** var. Türklerde bazı sözcüklerin başına İ getiriyoruz. Mesela İskoç diyoruz İskoç diye bir sözcük yok ama Türkçede böyle S ile başlayan sözcüklerin başına İ getiririz. Dolayısıyla buradan İskit çıkmıştır Çünkü Yunanlar zaten **Su**, s ile yazıldığı için oradan bize aktarırken bazı yazarlar bunu İskit şeklinde aktarır ve böylece ortaya çıkıyor. Gerçek anlamda İskit yok Saka diyebiliriz.

Su, Sa, Saka, Si, Sibiryaya

- Çünkü **su** kelimesinden Persler de o şekilde kullanmış. Biraz önce söyledim eski Hintliler, Çinliler Çünkü **Sakaların gitmediği yer olmadığı için hep Su Sa gibi isimler** Dolayısıyla yani Çünkü böyle iki halk gibi anıyoruz İskit deyince ayrı **Saka** deyince ayrı halk gibi anlayan tarihçiler var. Dolayısıyla İskit kelimesi yok aslında **Saka** diyelim.
- Her zaman söylerim kendi fikrim değil de **birçok batılı tarihçi Sakalara insanlığın atası derler**. Mesela ilk Bizans tarihçileri, ilk Bizans Kralları da kitaplar yazmıştır. Mesela hikmetli Leo dedikleri krallarından, onlar da diyorlar ki **Avrupa'da ilk görülen halk Sakalardır**. Tarihte, insanlık birbirinden bana göre evrim yoluyla çoğalarak gelmiştir.
- **Ama eğer bir ata varsa birden fazla hatta, ilk insanlığın ataları ve dolayısıyla Türklerin Ataları Sakalar. Ama bu Su adıyla anılan Sakalar niye Su adıyla anılıyor. Biraz önce söylemek istedim. Bir kaç anlamı var bir içtiğimiz su, ikincisi güç kuvvet ordu asker demek Saka. Onun için subay diyoruz ya subay ne demek subay asker.**
- **Dolayısıyla Sibiryaya Türklerin anayurdu Orta Asya sonradan oluşan bir ana yurttur. Esas Türklerin anayurdu bu Kuzey kutbunun o kıyıları Sibiryaya bölgesidir. Onun için orada da Su. Sibiryaya kelimesi aslında sudur.**
- Bir Rus Bilgin böyle açıklıyor, üzerinde farklı yorumlar yapıyor ama, Türkler o sulak bölgelerde ilk ortaya çıktıkları için **su** adını hem kendileri için kullanıyorlar. Dolayısıyla **Sakalar su halkı demek**. Ve bu bütün tarihi sadece Türklerin bizim tarihimizi değil, bütün insanlık tarihini etkilemişlerdir.

Sakalar Türkler (Turaniler de deniyor Sakalara) tarihte üç kıtaya ilk yayılan insanlar.

- Batılı tarihçilere göre Yunancanın kökünün birisi **Sakaca** yani Yunan dilini oluşturan hatta ırk olarak da işte Yunanlılar. Bence tarihte bir saf ırklar var, **Sakalar** öyle, Türkler öyle ama bazı ırklar var birkaç ırktan karışarak oluşmuştur melez diyelim. Yunanlılar da öyledir yani melez bir ırktır dilleri de melezdır sakaca veya şimdi eski Mısır'dan geldiği söylenen bir kabileler var ve onların karışımıyla oluşmuş bir medeniyettir.
- Dolayısıyla **Sakalar** Lenorman Fransız tarihçi efendim İngiliz tarihçi bu General aynı zamanda Henry Lawrence (Hindistan Ordusu subayı) buna benzer birçok batılıların ki bunlar sıradan tarihçi değil işte bu eski Mısır, Babil, Asur, Persepolis yazıtlarını çözen isimler ve bunlar diyorlar ki **Sakalar Türkler (Turaniler de deniyor Sakalara) tarihte üç kıtaya ilk yayılan insanlar.**
- Böylece her yere gittikleri için ve bugün genlerinden de bunları biliyoruz Türk genleri insanlığın medeniyetinin kökünü oluşturmuşlardır, yazıyı kullanmıştır. Şimdi yazı bugün pek önemli gibi görünmeyebilir ama yazı tarihte çok önemli bir katkıdır. Yani bugünkü bilgisayarlardan çok daha önemlidir. **Yazıyı ilk Saka Türkleri kullandı.** Ben demiyorum biraz önce ismini söylediğimi batılı tarihçiler söylediler. Dolayısıyla yazıdan başka birçok medeniyete katkıları vardır yazı matematik dil edebiyat gelişiyor. Ondan sonra bu bütün bu dillerde tersi söyleniyor Türkiye'de değil mi.

Sakalar ve Kültür-Medeniyet

- Bütün başka dillerdeki sözcüklerin çoğu aslında **sakaca** veya eski türkçedir biz farkında değiliz Yunancada mesela ben üzerinde duruyorum biraz daha tamamlayamadım mesela Nus kavramı var. Bu Yunanca bir kelime değil Yunanlı filozoflar kullanıyor ama akıl anlamında evrensel akıl anlamında Us çok eski **sakaca** bir kelime akıl anlamında. Ta us diyoruz değil mi. işte yazı yazının mucidi **Sakalar** yani Sümerlerden de önce bir yazı var ya Türklerde dolayısıyla ben söylemiyorum. Bunu birçok batılı tarihçi söylüyor **Alman Baron Bunsen İskitler, Sakalardır diyerek Sakaların tarihini MÖ 18 Bin yıl geriye Sibirya Havzasına götürmektedir.**
- **Alman Tarihçi ve 1850 lerde bu yazdığı kitaplarda bunu söylüyor. Dolayısıyla Tarihte ilk edebiyat efsane yani mitoloji din gibi anlayışları kavramları oluşturanlar Sakalar diyor ve milattan önce bu 20.000 yıllarında insanlığın sahip olduğu bugün kültür medeniyet ne dersiniz bunların temelinde hep Sakaların katkıları var.**
- İşte din kavramı din kavramı Tanrı kavramı TA dır. Bugün bizim Tanrı dediğimiz sözcüğün köküdür TA Yunanca TEO sözcüğünün köküdür Çince TAOS bütün dillere sadece semitikler hariç diğer bütün dillere **sakaların** tesiriyle oluşan TA bu Tanrı kavramıdır. Bunu ben söylemiyorum söylediğim gibi birçok Fransız İngiliz Alman tarihçiler söylüyor. Dolayısıyla yani insanlığın en temel maddi manevi fiziki ve kültürel ihtiyaçlarını hep **Sakalar** görmüştür. **Yazıyı icat ediyorlar ondan sonra bu Tanrı kavramını icat ediyorlar. Herodot Sakaların kullandıkları tekniklerden bahseder. ok, maden mineroloji silahlar ve aletler yapanlar Sakalardır. Okçuluk. Herodot, Türk efsanelerini okumuş gibi anlatıyor Sakaların teknik buluşlarını.**

Saka Okyanusu ve İlk Türkiye neresi idi?

- Eski tarih kitaplarına göre Yunan Bizans tarih kitaplarına göre Saka Okyanusu bugünkü Kuzey kutbuna Buz Denizi diyoruz ya evet orası
- Bugün Kuzey Buz Denizi diye bildiğimiz denizin adı, eski çağlarda 'Saka Okyanusu'dur.
- Tarihte oluşan birçok kavim Saka soyundan gelmedir.
- Sakalar insanlığın babasıdır. Çünkü ve sadece kutsal kitaplar değil de işte Bizans ve Roma krallarının kitapları var bazılarını okuduğumuz zaman orada da Avrupa'da görülen ilk halk Sakalar Türk soylulardır ve onlar söylüyor Sakaların Türk olduğunu.
- Bugünkü mesela Türkiye ismi Türkiye nerede kullanılmış önce Türkiye diyoruz ya bugünkü Anadolu'ya. Avrupalılar Türkiye diye nereye deniyor diyorlar Macaristan'a öyle mi Macaristan. Tabii Türkiye yani Macaristan'a Türkiye diyorlar Çünkü Macarlar da Türk soylu olduğu için.

Mehmet Bayrakdar, Prof

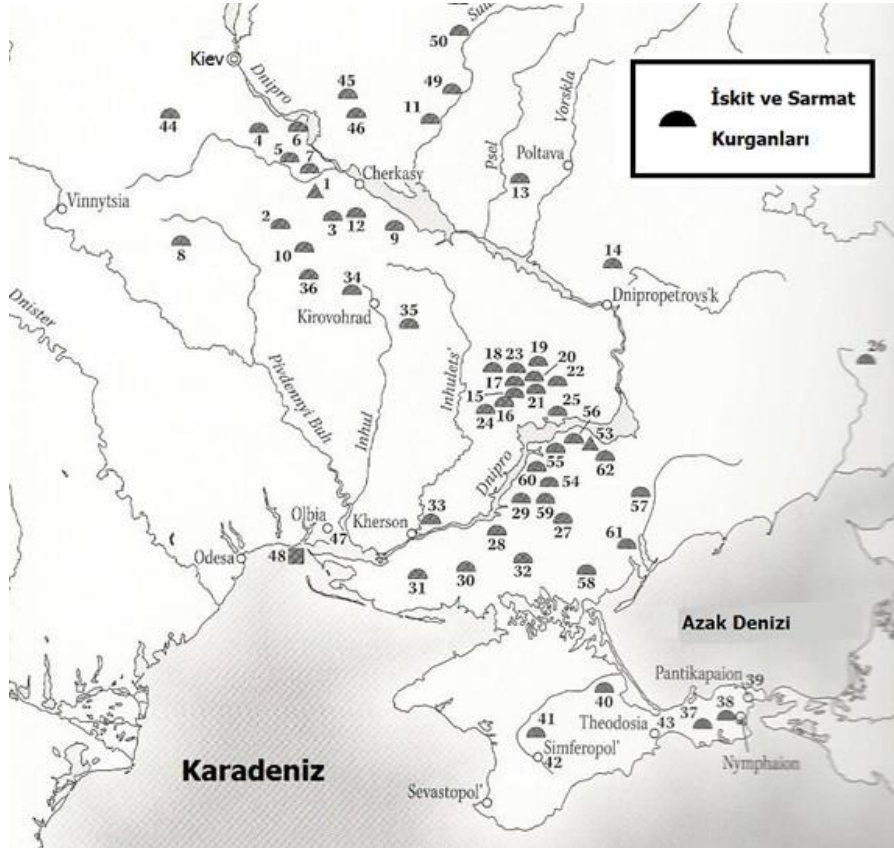
https://www.youtube.com/watch?v=FROAXLFnzqA&ab_channel=EzberBozanTV

Sakha ve Sarmat Halkları

- Yunan tarihçisi **Herodot** Karadeniz'in kıyı şehirlerini ziyaret etmiş ve tarihle ilgili 4. kitabında İskitlerin (Sakha) halkının Yunancadan farklı bir dile sahip olduklarını ve at sütünü fermente ederek kımız imal edip içtiklerini yazmıştır. At sütünden kımız yapmış olmaları **İskitlerin Türk olduklarının** göstergesidir.
- İskitler gibi yarı-göçer olan **Sarmatlar** M.Ö. 3. Yüzyılda İskitleri yerlerinden edip bölgelerine yerleştiler ve M.S. 4. Yüzyıla kadar varlıklarını sürdürdüler. Herodot, Sarmatların ile Sakhaların dillerini eş tutar. Her iki halk, **tüm Asya halkları gibi**, ölülerini kurganlara gömerlerdi.
- Altta haritada Karadeniz'in kuzeyinde Sakha (İskit) ve Sarmat halkına ait 62 tane kurganın yerlerini görüyoruz. Sakhalardan Türkçenin Felsefesi – 7 sayılı yazımda söz ettim. **Sarmat halkının Sakha toplumu ile yakın akraba olduğu ve aynı dili konuşup aynı geleneklere sahip olduğu anlaşılıyor.**
- **Sakha ve Sarmat halkları daha batıya da gitmişler ve Çuvaş Türkçesinin oluşumuna katkıda bulunmuşlardır. Gagavuzların ve Peçeneklerin de aynı kökten türemiş boylar olduklarını biliyoruz. Zaten Gagavuz = Gökoğuz demektir. Keza Peçenek adının kökeni de 'Bezen-Ok' sözleridir.**

Doç Dr Haluk Berkmen

Karadeniz'in kuzeyinde Sakha (İskit) ve Sarmat halkına ait 62 tane kurganın yerleri

İskit genişlemesi

Eski Türkçede ŞEHİR neden BALIK olarak adlandırılmaktadır?

- Eski Türkçede "şehir" kelimesi yerine "balık" kelimesinin kullanılması oldukça ilginç bir durum ve bunun birkaç farklı açıklaması bulunmaktadır:
- **Surlarla İlişkisi:** Eski Türklerde şehirler genellikle surlarla çevrili olurdu. Bu surlar, çamur veya toprak gibi malzemelerle inşa edilirdi. "Balık" kelimesi, bu inşaat malzemesi olan "balçık" ile ilişkilendirilerek şehirlerin genel yapısıyla bağdaştırılmış olabilir. Yani, surlarla çevrili, çamurdan yapılan yerleşim yerleri "balık" olarak adlandırılmış olabilir.
- **Korunma Anlamı:** Balık, suda yaşayan ve dış tehlikelere karşı kabuğu olan bir canlıdır. Bu nedenle "balık" kelimesi, şehirlerin dış tehlikelere karşı korunaklı ve güvenli olduğu anlamına da gelebilir. Şehirler, tıpkı balıkların kabuğu gibi surlarla çevrilerek dış tehditlere karşı korunurdu.
- **Sembolik Anlamı:** Balık, suyla ve dolayısıyla bereketle ilişkilendirilen bir semboldür. Eski Türklerde şehirler, insanların bir arada yaşadığı, üretim yaptığı ve bereketin olduğu yerler olarak görülüyordu. Bu nedenle "balık" kelimesi, şehirlerin bu sembolik anlamını da taşıyor olabilir.
- **Dil Değişimi:** Zaman içinde diller değişir ve kelimelerin anlamları da farklılaşabilir. Eski Türkçedeki "balık" kelimesinin şehir anlamına gelmesi, dilin evrimi sürecinde yaşanan bir değişim olarak da değerlendirilebilir.
- **Özetle,** eski Türkçede "şehir" yerine "balık" kelimesinin kullanılması, şehirlerin yapısal özellikleri, korunma ihtiyacı, sembolik anlamları ve dilin evrimi gibi farklı faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış olabilir. Bu durum, Türkçenin zengin ve ilginç bir dil olduğunu göstermektedir.

Ek Bilgiler:

- Uygurlar, büyük şehirleri küçük şehirlerden "ulug balık" adıyla ayırıyorlardı.
- Moğol kaynakları şehirleri "balakat" veya "balgat" sözü ile anıyorlardı.
- Balık kelimesi Uygurların son zamanlarına doğru yerini Soğdca'dan gelen "kent" ve Farsça kökenli "şehir" kelimelerine bırakarak unutulmuştur. <https://www.booksonturkey.com/>

Sorular ve Bağlantılar

Sanıyorum iki bağlantı var.

1.Öntürk bağlantılı Fenike'liler, (Güneye inen Türkler)

2.Kuzey'e Odin ile geçen

İskandinav (İskit kökenli) halklar. İskoç, İzlanda, İrlanda, vb.lerinin denizci Ataları ki meşhur Altın postu aramaya Kafkasya'ya kadar geldiler..

Tabii Atatürk'ümüzün Türk Tarih tezi devam etse idi araştırmalar farklı gelişirdi..

Not : Finike yazıları da, Kıbrıs yazıları da Runik yazı olup sanıyorum Mehmet Turgay Kürüm 2500 yıllık Kıbrıs yazılarını okumuştur..

Sakaların İskit tarafının denizcilik ve nehir taşımacılığında iyi olduklarını düşünüyorum..

San Japonya. Son İskandinavya. Oğlu Türkçe. Odin. Osaka Saka. Normanlar.

- Fenikeliler Dünya tarihinin gördüğü en büyük. ABD'deki Siu kabilesi(şu kabilesi),Hava su gölü niye bu isimleri aldı.Bunlar Bering boğazından geçen Türklerin Ataları idi..
- Aslında Türkler denizciliği dünyaya öğrettiler ama Müslüman olmadıkları ve İspanyol, Portekiz, Fenikeli diye adlandırıldığı için birileri, Vatikan (Ötüken) ve İngiliz royalitesi ile Türk Musevileri Rothshilds ailesi(R1b),Kohenler (E1b1b m34-35l) bu durumun üzerine örtüyorlar.Günümüzde yaşanan Kaos ve Ortadoğu kavgaları İsraildeki Aşkenaz Türklerinin çok iyi bildikleri ""promisland"" (vadedilmiş topraklar masalı) hikayesinden değil,Türk köklerine ettikleri ihanetten kaynaklanıyor.

Kelimelerin Kökenleri:

- **San (Japonca):** Bu ek, Japoncada saygı ifade etmek için kullanılan bir ektir. "Bey" veya "hanım" gibi anlamlara gelir. Kökeni Japon dilinin kendisine dayanır ve diğer dillerle doğrudan bir bağlantısı yoktur.
- **Son (İskandinavya):** İskandinav dillerinde "son" kelimesi genellikle "oğul" anlamına gelir. Bu kelime, Proto-Germence kökenlidir ve İngilizce "son" kelimesiyle de akrabadır.
- **Oğlu (Türkçe):** Türkçe "oğul" kelimesi, Türkçenin kendisine özgü bir kelimedir ve Altay dil ailesine aittir. "Oğul" anlamına gelir ve Türkçenin temel kelimelerinden biridir.

<https://www.booksonturkey.com/>

SAKALARDAN SÜMERLERE SUYUN İZİNİ SÜRMEK

https://www.arkeotekno.com/pg_584_sakalardan-sumerlere-suyun-izini-surmek

<https://www.booksonturkey.com/>

Çin Felsefesi ve Su

- Sonsuz; Sürekli; Sonsuza dek Bir nesil geliyor ve başkası gidiyor, ama su sürekli bir döngü içinde durmadan akıyor.
- Suyun bu sürekli akışından “sonsuz” luğu simgeleyen ideogram (karakter) üretildi; köpükler ve dalgalar da eklenerek suyun bir varyasyonu oluşturuldu; su, kaligrafi (hat) sanatında kullanılan sekiz temel karakteri bünyesinde taşıyarak “sonsuz” un simgesi olarak hatırlanacaktı.
- Çinlilerin kutsal sayısı 8 dir. Cathay Pacific Hava Yolları, Hong Kong-İstanbul uçuşlarını 8.8.1998 tarihinde başlatmıştır.
- Sonsuzluk döngüsü, su karakteri ile simgelenirken, bu döngü, çin alfabesinin temel 8 karakteri ile oluşturulmuştur. Alfbedeki diğer bütün binlerce karakterler (kelimeler) bu 8 karakter kullanılarak türetilmektedir.
- Shui ve su kelimelerinin benzerliği, su kelimesinin Çinlilerin sözlüğüne bizden veya bizim sözlüğümüze Çinlilerden geçtiğini gösteriyor.

Çin: Su Karakteri

Su Kùltürü

- Asya Bilgeliği
- İduk Su (Kutsallık).
- Yer Gök Su
- Kişi: Yaşam ve Ölüm
- Su Samuru
- Su Araçları (Gemi, Kayık vb)
- Bozkır Kuşağı ve Su
- Karizler (Yeraltı Su Kanalları)
- Renkli Denizler
- Taoculuk (Doğacılık)
- Nehirler (Nil-Amuderya, Maveraünnehir)
- Tengiz ve Talay
- Sulak Güney Sibirya
- Tuna boyları, İdil boyları, Fırat Dicle

19 şubat 2012

İda'nın pınarları
Efsaneleri, tanrıları
Aristo, Eflâtun, Azîz Pavlos
Sappho, Sokrates, Homeros
Bilgeler diyarisin; Assos

Ölmez ağaç
Ölümsüz insanlar
İda'ların sonsuz ölümsüz ruhu

Sarı Zeybek,
Sarı Kız,
Sarı Saltuk,
Sonsuzluk

Kutsal hasat
Kutsal toprakların
Kutsal zeytin ağacı
Kutsal sarı
Kutsal sarı sıvı
Kutsal su
Ayazmalar dolusu

Ey İdalar'ın, Arşipel'in yolcusu;
Kazdağlarında tohum olduk
Çanakkale'nin kutsal topraklarına
Düştük; göverdik

Tarzu şiir böyle gerek.
<https://www.bodursonerkey.com/>
Hem Destane, Hem Levend'âne

Tengri ve Su

Türklerin en önemli simgesi olan Tengri simgesini gittikleri her yerde kayalara kazıdıklarını Türkçenin Felsefesi – 8 sayılı yazımda örnekleriyle gösterdim. **Karadeniz'in kuzeyindeki tüm halklar Asya kökenli Türklerin yakın akrabaları idi. MS. 900 yıllarının başında Karadeniz'in kuzeyinde yaşayan halklar batıya yayıldılar.**

Avrupa'nın İskandinav bölgesine yerleşen **Vikinglerden** Türkçenin Felsefesi – 28 sayılı yazımda söz ettim ve **Viking** adının 'Batı krallığı' olduğunu belirttim. 'Vi' sözcüğü batı demek olup Vizigot adı 'batı Gotları' demektir. **Vikinglerin kullandığı abece Türk Orhun abecesine çok yakın oluşu onların Türk asıllı olduklarını işaret eder. Vikinglerin daire içinde artı işareti olan Tengri simgesini taşlara çizmiş olmaları onların Türk asıllı olduklarının ikinci ve en önemli bir kanıtıdır.** Türkçenin Felsefesi – 20 sayılı yazımda Vikinglerin Tengri simgesini Odin haçı olarak tanımladıklarını yazdım.

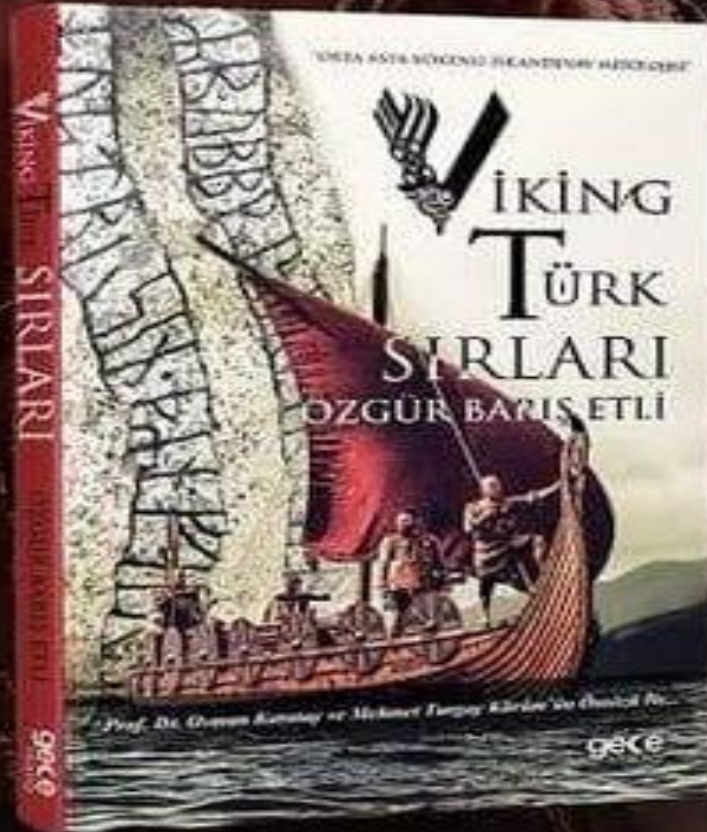
Alta solda Taşa çizilmiş yan-yana iki tane Odin haçı görülüyor. Bu iki Tengri simgesinin üstünde ve altında düz çizgiler arasında **su motifi** çizilmiş. Türkçenin Felsefesi – 39 sayılı yazımda su motifinden çeşitli örnekler gösterdim. Kadim dönemde hiçbir motif süs olsun diye güzel görünsün diye çizilmezdi. Türklerin çizdiği her motifin bir anlamı vardı ve 'tam kavram' anlamında bu şekillere 'Tamga' demişlerdi. Zamanla 'tamga' sözü 'damga' sözüne dönüştü.

**BİZİM
ATALARIMIZ
ODEN'İN YOLDAŞI
TÜRKLERDİR.**

Prof. Sven Lagerbring

<https://www.booksonturkey.com/>

gece
MİLLİYET

Tengri ve Su

Vikingler **su motifini** çizmekle kendilerinin denizci olduklarını belirtmiş oldular. Nitekim 1000 yıllarında İskandinav bölgesinden denizlere açılıp hem İngiltere'ye hem de İskoçya'ya yerleştiler. Altta sağda Vikinglerin yerleştiği bölgeleri görüyoruz. **Türklerle yakın akraba olan Vikinglerin denizlere açılmış olmaları Türklerin sadece karacı olmadıklarını, aynı zamanda denizci olduklarını da gösterir.**

Vikingler İskoçya'nın kuzey bölgesinde birçok kale inşa edip bölgeye uzun süre hâkim oldular. Kuzey İskoçya bölgesine Kaledonya denir. Kaledonya adının 'sert ayaklı' demek olduğu iddia edilmiş olsa da bu yorum pek mantıklı gelmiyor. Benim yorumum bu ismin 'Kale ile donanmış bölge' anlamını taşıdığıdır. Vikinglerin bölgeye birçok kale inşa etmiş olmalarından dolayı bölge kalelerle donanmıştı. Bu yorumumu Batılı tarihçiler asla kabul etmez ama ben yine de görüşümü burada belirtmek isterim. Zira onların Kaledonya için yaptığı yorum da hiç akla yakın değil.

Vikingler sadece İngiltere ve İskoçya'yı işgal etmediler, ayrıca Leif Erikson başkanlığında Kanada'ya kadar uzanıp Newfoundland bölgesine bir süre yerleştiler. İzlanda adasında Faroe adalarında ve hatta Grönland'ın güney bölgelerinde uzun süre kaldılar. Leif Erikson'un soyadı 'Erik'in oğlu' demektir. Erik adı Türkçe bir sözcük olup kadim Türkçede Eriğ = Er kişi demektir. Türkçenin Felsefesi – 47 **Doç. Dr. Haluk Berkmen**

Deniz araçları

Divanı Lügat it Türk

- **Kaygık:** Kayık
- **Kayguk:** Kayık
- **Kemi:** Gemi
- **Kimi:** Gemi (Oğuzların dışındaki Türkler tarafından kullanılıyor)
- **Tar:** Kelek, sal (ırmaklarda)
- **Uçan:** İki yelkenli gemi

BİLGELER

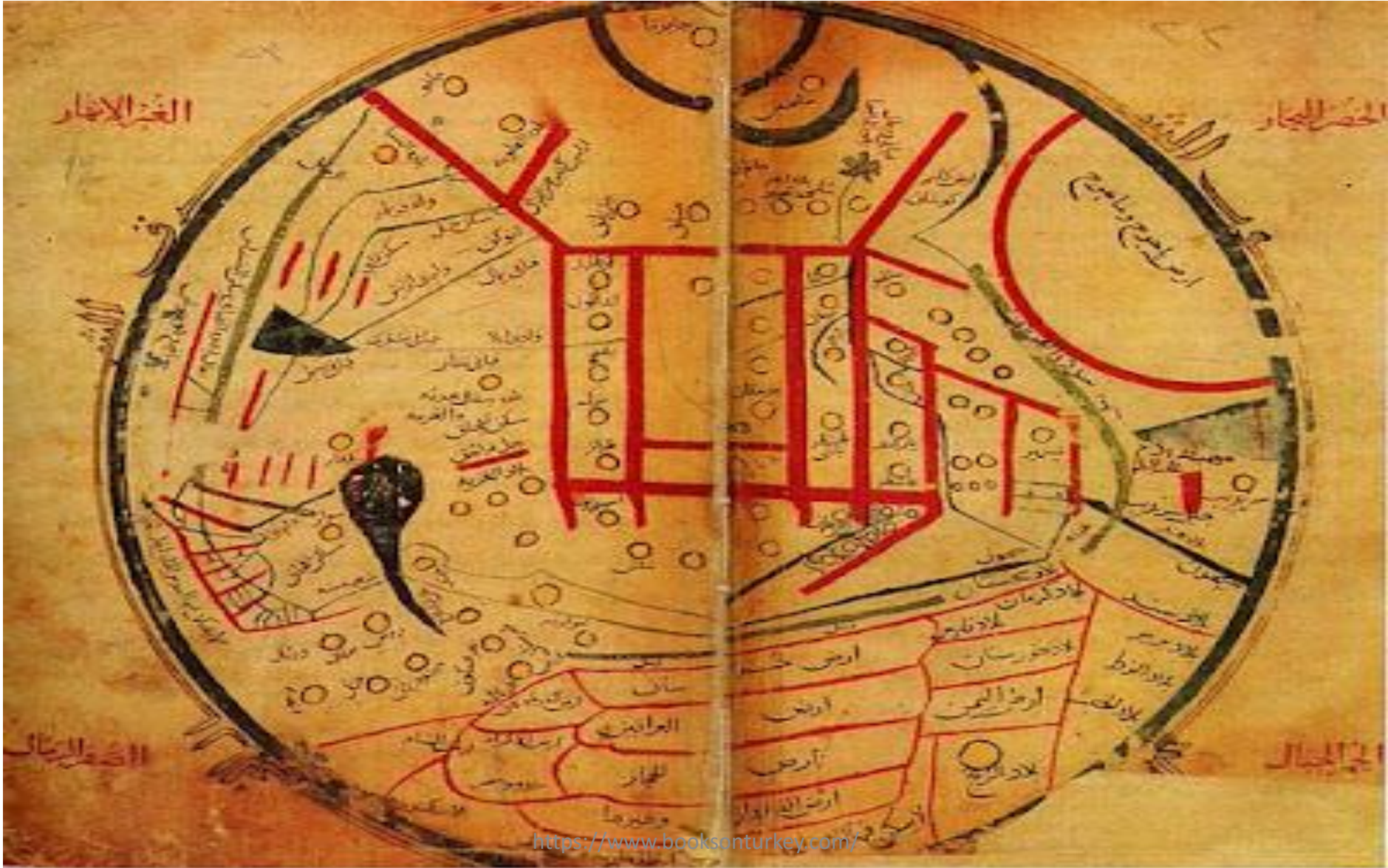
Asya Kütüphanesi

Kaynaklar

- Gazi Zahiraddin Babur Şah Baburname (Ciltli)
- Dede Korkut/ Orhan Şaik Gökyay Dede Korkut Hikayeleri
- Dede Korkut/ Orhan Şaik Gökyay Dedem Korkudun Kitabı (Ciltli)
- KATİP ÇELEBİ Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan Tuhfetü'l-Kibar Fi Esfari'l-Bihar
- YUNUS EMRE Divan Risaletü'n – Nushiyye
- Mahmud El-Kaşgari Divanü Lugati't Türk (Ciltli)
- Evliya Çelebi Evliya Çelebi Seyahatnamesi Beşinci ve Altıncı Cild
- Evliya Çelebi Evliya Çelebi Seyahatnamesi Cild I-II
- Evliya Çelebi Evliya Çelebi Seyahatnamesi Cild III-IV
- Evliya Çelebi Evliya Çelebi Seyahatnamesi Sekizinci Cild
- Evliya Çelebi Evliya Çelebi Seyahatnamesi Yedinci Cild
- KOÇI BEY Koçi Bey Risaleleri (Ciltli)
- Yusuf Has Hacip Kutadgu Bilig (Ciltli)
- KATİP ÇELEBİ Mizanü'l – Hakk Fi İhtiyari'l-Ehakk (Ciltli)
- Orhon Yazıtları/Prof Dr Talat Tekin Orhon Yazıtları
- Nizamül Mülk Siyasetname
- Mehmet Akif Ersoy; Safahat

Divan-ı Lügat it Türk Haritası

Divani Lugati't-Türk'te Geçen Türk Denizciliği ile İlgili Kelimeler

XI. yüzyılın büyük dil bilimcisi **Kaşgarlı Mahmud**'un meşhur eseri Divani Lugati't-Türk'te Türklerde denizcilik kültürü ile başlıca şu kelimeler ilgi çekicidir:

- Argağ: Olta
- Arık: Irmak, kanal
- Akındı: Akıntı
- Balık (Balak): Balık
- Çap: Yüzmek
- Çaptur: Suda yüzdürmek
- Çından: Sandal ağacı
- Kadbag: Kanal, ırmak
- Kak: Göl
- Kalngu (Kalingula): Suyun yüzüne çıkmak, başını suyun üstünde tutmak
- **Kaygık: Kayık**
- **Kayguk: Kayık**
- **Kemi: Gemi**
- Kıdhıg: Kıyı
- **Kimi: Gemi (Oğuzların dışındaki Türkler tarafından kullanılıyor)**
- Kol aç, kulaç: Kulaç
- Köl: Göl, havuz
- Köl: Denizin kendisi
- Kum: Su dalgası

Divani Lugati't-Türk'te Geçen Türk Denizciliği ile İlgili Kelimeler

- Kum (Kumtur; Kumuş): Dalga, dalgalandırmak
- Kuy: Dere, koy
- Kürgek: Kürek
- Sal: Sal
- Savruk: Akan suyun köpüre köpüre dalgalanarak çalkalanması
- Sundurı (Sundırı): Deniz
- Tamga: Gemilerin demir attığı iskele veya liman
- Tar: Kelek, sal (ırmaklarda)
- Teng: Göl, bataklık
- Tengiz: Deniz
- Teling: Engin, geniş, derin su
- Turumlamak: Suyun derinliğini boyu ile ölçmek
- **Uçan: İki yelkenli gemi**
- Yolak: Çay
- Yugaç: Irmağın karşı tarafı
- Yuguç: Irmağın arkası
- Yüztürmek: Yüzdürmek

Divani Lugati't-Türk'te Geçen Türk Denizciliği ile İlgili Kelimeler

Bütün bu kelimeler Türklerde denizcilikle ilgili gelişmiş bir kültürün varlığını ortaya koymaktadır.

- **Uçan**= iki yelkenli gemi,
- Tamga = demir attığı iskele veya liman,
- Kürgek =kürek,
- Kol aç, kulaç = kulaç,
- **Kimi, kemi** =gemi,
- **Kayguk, kaygık** = kayık,
- Tengiz, Sundurı (Sundırı) = deniz,
- Kıdbıg = kıyı,
- Çaptur =suda yüzdürmek,
- Akındı = akıntı,
- Kum = su dalgası,
- Kak, Köl,
- Teng = göl,
- Kuy = koy gibi

kelimeler bunu açıkça göstermektedir.

Dibi Olmayan Deniz

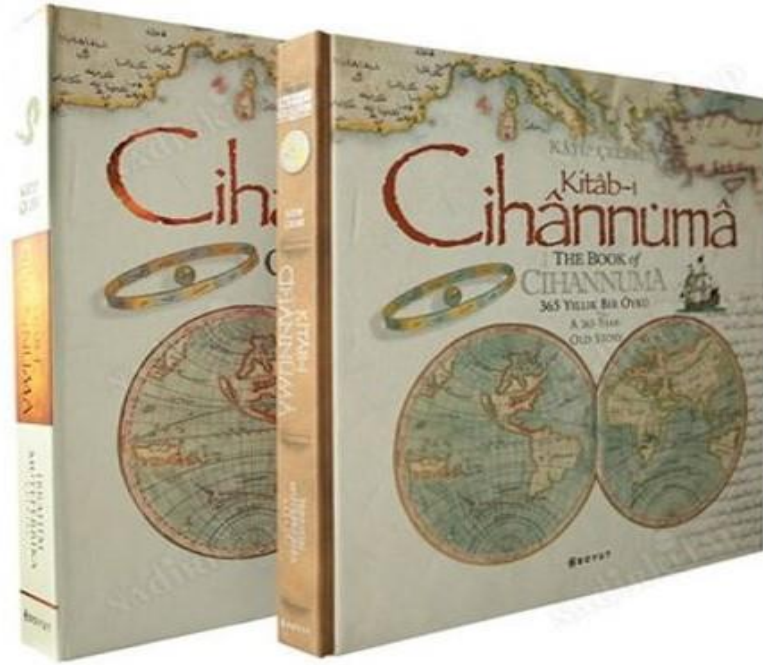
- **Bilgi ve Gönül:** Yusuf Has Hacip, Bilgi, dibi olmayan bir deniz gibi olan insan gönlünün dibinde yatan incidir der iken, gönülün sonsuz nitelikli derinliğini ve bilginin gönül içre olduğunu açıklıyor. Demek bilginin yeri gönüldür. Gönülden olmayan da bilgi değildir. Gönülde olan bilgi de bilgelerdedir. Taşıyıcılar aktaranlar bilgelerdir. Bilge bilgisini gönlünde taşıyandır. Gönülsüz bilgi de bilgi sayılmaz. Yusuf Has Hacip bilgeliğin şifresini 211-213 beyitlerde vermiş. Gönül-bilgi ilişkisi. Gönül tabiri, Oğuz Kağan destanından başlar.
- “insan gönlü dibi olmayan bir deniz gibidir; bilgi onun dibinde yatan inciye benzer. insan inciyi denizden çıkarmadıkça, o, ister inci olsun ister çakıl taşı fark etmez. Kara toprak altındaki altın, taştan farksızdır, oradan çıkınca beylerin başına tuğ tokası olur. “ Kutadgu Bilig ss.211-213
- Umman (Okyanus) Tasavvuf

Katip Çelebi (1609-1657)

Çelebiler Yüzyılı

Kâtip Çelebi'nin deniz ve donanma hakkında korsanlara öğütleri - Vikikaynak

https://tr.wikisource.org/wiki/Kâtip_Çelebi%27nin_deniz_ve_donanma_hakkında_korsanlara_öğütleri

Hazine...

- Oğuz Kağan Destanı
- Tonyukuk Yazıtı
- Divanı Lügat
- Kutadgu Bilig
- Dede Korkut
- Deniz Savaşları
- Cihannüma
- Naima Tarihi
- Seydi Ali Reis
- Piri Reis
- Barbaros Hatıratı

Burhan Oğuz

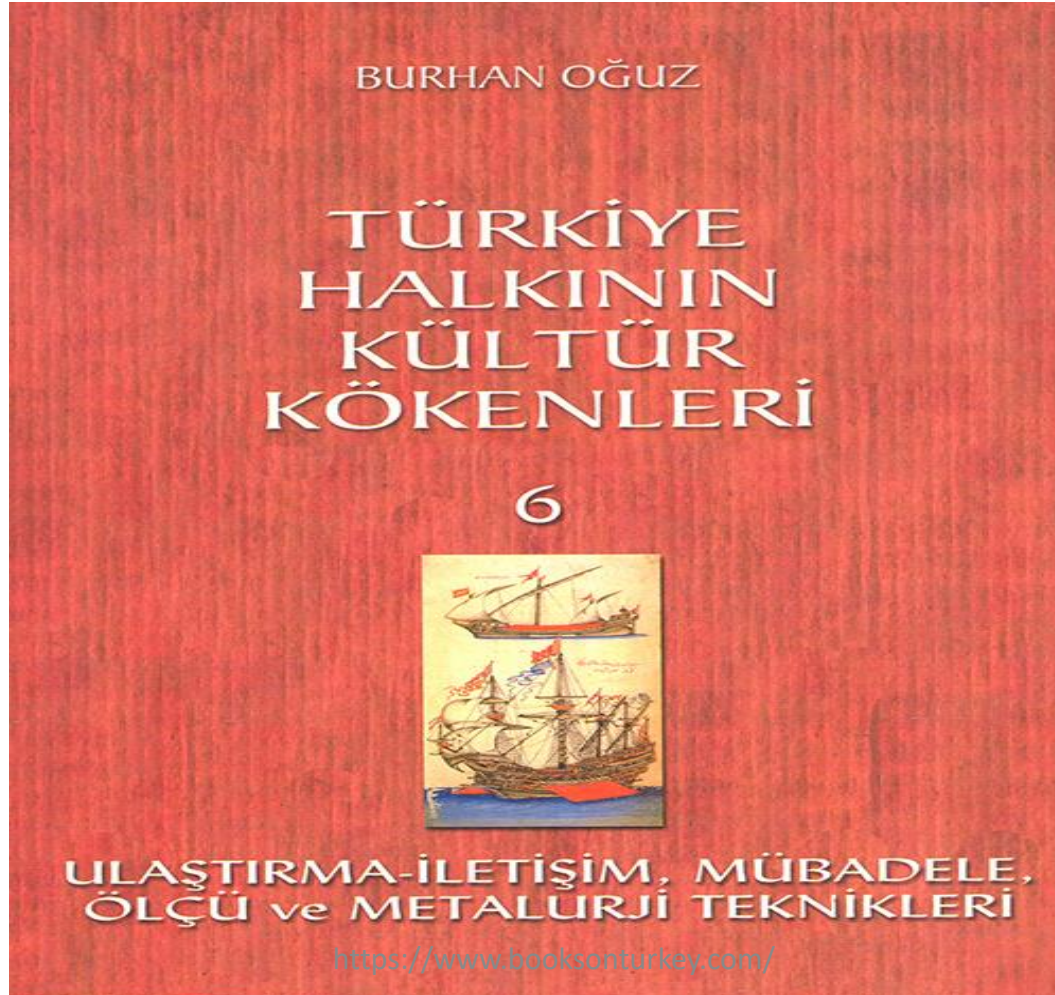
<http://burhanoguz.com/deniz-nakliyat/>

<http://burhanoguz.com/eser/turkiye-halkinin-kultur-kokenleri/>

<http://burhanoguz.com/?s=deniz>

<http://burhanoguz.com/?s=tengiz>

<http://burhanoguz.com/akarsularda-nakliyat/?h=su>

**DİL:
VERİNTİLER
SÖZLÜĞÜ**
Prof Dr Günay Karaağaç
(1949-2021)

Verinti Sözlüğümüz- Denizcilik

- Deniz
- Gemi
- Gemici
- Göl
- İskele
- Kadırga
- Kayık
- Liman
- Rıhtım
- Sal
- Su
- Tersane

Verinti Sözlüğümüz: Deniz

deniz 1. Göl. 2. Deniz, yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi. 2. Bu su kütesinin belirli bir parçası. 3. (Denizde) Dalga olma durumu. 4. Geniş olan. 5. Sınırsız genişlik, çokluk, yoğunluk. 6. Aydaki düzlükler (TS, Lessing). *krş. nagur, tengkir, tanrı, çakır, öngüz vb.*

Far. nagur, navur “deniz”; nohur “küçük göl”; dengiz, tengiz “deniz” (TMEN 381, 1192; Erş. 105).

Rus. dengíz “büyük göl, deniz” (Dev. 72).

Mac. tener “deniz”; dengiz beglerbegh, dengez beglerbeg “deniz beylerbeyi, büyük amiral” (Mik. 46; Gom. 300; MTESz. III, 888; TMEN 1192; Kak. 122; Lig. 202).

Bul. denís “deniz; okyanus”; deníz kadaíf “deniz kadayıfı”; denízyelí, denízlyuzgyár “denizden esen ılık yel” (Gran. 252; Alf. 64).

Srp. dénjiz “deniz”; denízī “deniz rengi; deniz renkli” (Mik. 46; TMEN 1192; Kak. 122; Škal. 211).

Yun. dengís, deníz “deniz” (Gör. 18, 237, 238).

Verinti Sözlüğümüz: Göl

göl 1. Oluşması genellikle tektonik, volkanik vb. olaylara bağlı olan, toprakla çevrili, derin ve geniş, tuzlu veya tuzsuz durgun su örtüsü. 2. Yapay su birikintisi (TS).

Far. köl “göl, gölet, gölcük, küçük göl”; kölmek “su birikintisi; bataklık”; kölek “büyük dalga” (TMEN 1682, 1685; Erş. 268, 277).

Ur. kul “gölet, havuz; su kıyısı” (TMEN 1682).

Ar. gölī, göle “göl” (Kun. 236; ŞY 318).

Erm. göl, kyöl “göl” (Aç. 201).

Rom. ghiol, ghiole “göl, havuz, gölet” (Mik. 13; Lok. 729; Wendt. 11; TMEN 1682; Rol. 111).

Bul. göl “bataklık; su birikintisi, göl, gölet”; gölcük, gyulcük “küçük göl, gölet” (Mik. 13; TMEN 1682; Gran. 25, 26, 113; Gab. 166; Alf. 53, 55).

Srp. đól “göl” (Škal. 252).

Verinti Sözlüğümüz: Göl

Arn. gjol, gjoll “göl”; ujt e gjolit nuk-pihet
“bataklık suyu içilmez” (Mik. 13; Ber. 50;
TMEN 1682; Bor. 55; ATS).

Mak. gyöl “göl” (Nas. 32, 58, 180, 203).

Yun. ğkióli, ğkól “göl, gölcük”; golék
“gölcük, bataklık, azmak” (Kuk. 29; Geor. 115).

Verinti Sözlüğümüz: Gemi

gemi Su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük taşıt, sefine (TS).

Far. kéme, gemi “gemi”; kémeçi, gemiçi “gemici” (TMEN 1703, 1704; Erş. 273).

Rus. kómey, kam'yá, komyaga “gemi, kayık, sandal” (Fas. II, 301; TMEN 1702).

Erm. gemi, kyemi “gemi”; gemici, kyemiçi “gemici, denizci” (Aç. 199).

Mac. gemia, gemie, gémia, gimea, gömia, demia, gemija, gimia “gemi” (Kak. 159).

Verinti Sözlüğümüz: Gemi

Rom. ghimie “gemi”; ghimigiü “gemici, denizci” (Mik. 12; Şay. III, 56; Lok. 709; TMEN 1703, 1704; Kak. 159).

Bul. gemí, gemíya “gemi, yolcu gemisi”; gemicíya “gemici”; gemicilík “gemicilik, denizcilik” (Mik. 12; Lok. 709; TMEN 1703, 1704; Kak. 159; Gran. 141, 169, 214; Gab. 144; Alf. 48, 49).

Srp. đemija, gémija “gemi”; đemidžija, đimidžija “gemici, denizci” (Mik. 12; Lok. 709; TMEN 1703, 1704; Škal. 248, 251; Kak. 159).

Arn. gjemi, xhemi “gemi”; gjemixhi, gjemëxhi “gemici, denizci”; atesh gjemij “vapur” (Mik. 12; Mey. 138; TMEN 1703, 1704; Ber. 50; Kak. 159; Bor. 54; ATS).

Mak. gemiya, gimiya “gemi”; gemiciya “gemici” (Nas. 22, 32, 203).

Yun. gémi “gemi”; ğemicís “gemici” (Mik. 12; Alp. 4; TMEN 1703, 1704; Kuk. 28; Kak. 159; Geor. 18, 211, 224; Ahl. 68; Gia. 41).

Verinti Sözlüğümüz: Gemici

gemici Gemide çalışan veya gemi işleten kimse (TS).

Far. kemeçī, gemiçī “gemici” (TMEN 1703, 1704; Erş. 273).

Erm. gemici, kyemiçi “gemici, denizci” (Aç. 199).

Rom. ghimie “gemi”; ghimigiũ “gemici, denizci” (Mik. 12; Şay. III, 56; Lok. 709; TMEN 1703, 1704; Kak. 159).

Bul. gemiciya “gemici”; gemicilik “gemici, denizcilik” (Mik. 12; Lok. 709; TMEN 1703, 1704; Kak. 159; Gran. 141, 169, 214; Gab. 144; Alf. 48, 49).

Srp. đemidžija, đimidžija “gemici, denizci” (Mik. 12; Lok. 709; TMEN 1703, 1704; Škal. 248, 251; Kak. 159).

Arn. gjemixhi, gjemëxhi “gemici, denizci” (Mik. 12; Mey. 138; TMEN 1703, 1704; Ber. 50; Kak. 159; Bor. 54; ATS).

Yun. ğemicís “gemici” (Mik. 12; Alp. 4; TMEN 1703, 1704; Kuk. 28; Kak. 159; Geor. 18, 211, 224; Añl. 68; Gia. 41).

Verinti Sözlüğümüz: Kayık

kayık Kürek veya yelkenle yürütülen ufak tekne. 2. Bir yana kaymış (TS). *bk. kayak*; *krş. kay-, kızak, çayka, sana, sandal 1, şayka vb.*

Far. kayık, k̄āyeḳ “kayık”; kayıkçi, k̄āyeḳçi “kayıkçı” (TMEN 1415, 1416; Erş. 204; FTS).

Ar. k̄āyiḡ, k̄āyiḳ, ḳayāk, ḳa^oiḳ “kayık”; kayıkci “kayıkçı”; k̄āyiḡli “yaşlı kadınların giydiği ökçesiz, siyah rügan veya sah-

Verinti Sözlüğümüz: Kayık

tiyan pabuç" (Muh. 200; TMEN 1415, 1416; ŞY 276; Ayt. 86).

Erm. kayık "kayık, sandal"; kayıkçı "kayıkçı"; kayıkana "kayıkhanesi" (Aç. 161).

Rus. kayuk, kayúk, kásk "kayık, yük sandalı, mayna"; kulás "kayık; yalak, tekne"; çáyka "kayık, kano" (Fas. II, 161, 215, 409; IV, 312; Şip. 151, 176, 205, 372; TMEN 1415; SİS 211; Men. 50; Dev. 80; GK).

Mac. hajó, kaik, kajik, kaják "kayık; kayık" (Gom. 148; TMEN 1415; Kak. 229; MTESz. II, 26, 306; Lig. 28).

Rom. caic, caica "kayık, barka, sandal"; caicgiú, ceiacgiú "kayıkçı, barka kılavuzu" (Şay. II, 76; Lok. 1014; TMEN 1415; Kak. 229; Rol. 135).

Çek. kaik "uzun ve dar kayık" (Blaš. 106).

Bul. kaík "on kişilik kayık, sandal; yüksek tabanlı bir kızak"; kaikçiya "kayıkçı; kayık sahibi; salcı"; kaikçilik "kayıkçılık mesleği"; kaikçi-kavgası "önemsiz kavga" (Mik. 86; Lok. 1014; TMEN 1415; Kak. 229; Gran. 126, 179; Gab. 316; Alf. 116).

Srp. káik, káik, kájik, kájak "kayık, sandal"; kaikčija, kaigđžija, kajikčija, kajigđžija "kayıkçı, kayığı yürüten kimse" (Mik. 86; Lok. 1014; TMEN 1415; Kak. 229; Škal. 382).

İt. caicco, caico, caichio, caicchi "genellikle silahlı hafif sandal" (Dur. 271; Tan. 196).

Arm. kajik, kaik, kaik, kajkë "kayık; kayık biçimli"; kajikçi, kaikçi, kaikshi "kayıkçı, sandalçı" (TMEN 1415; Ber. 55; Kak. 229; Bor. 73).

Mak. kaik-saan "kayık sahan" (Nas. 68).

Yun. kaík, kaíki "kayık"; kayikçís, kaikçeis "kayıkçı, denizci" (Mik. 86; Alp.12; Kuk. 39; TMEN 1416; Kak. 229; Geor. 45, 62, 134, 245; Gia. 54).

Alm. Káik, Kajík "kayık, Akdeniz ticaret kayığı" (Sül.145).

Fr. caic, caique "İstanbul ve Adalarda kullanılan geniş ve sevimli kayık türü; ayrıca, Akdeniz'deki kadirgalarda sıradan biçimde kullanılan bir kayık türü." (Lit. IV, 1362).

Verinti Sözlüğümüz: Kayık

İng. caique, kaick “bir veya iki kişinin kürek çektiği küçük su taşıtı, kayık”; caiquejee “kayıkçı”; caracore, caracoa, carrack “Asya tipi kayık; Akdenizde kullanılan ticaret kayığı” (Web. 208; Gat. 92; Çal. 83, 90).

Verinti Sözlüğümüz: Kadırğa

kadırğa Hem yelken, hem kürekle yol alan, özellikle Akdeniz’de kullanılmış bir savaş gemisi (TS).

Far. kadirka “kadırğa” (TMEN 1437).

Rus. kátorga, kátorjnik, katarça “kadırğa, galyot, galera; sürgün yeri veya hapisane” (Fas. II, 210; Şip. 171; TMEN 1437).

Mac. katarga, kitorga, katorga, katergi “kadırğa” (Kak. 202).

Rom. catarg, katregu, katargı, katar “kadırğa” (Mik. 85; TMEN 1437; Kak. 202).

Bul. kátarka “kadırğa” (Kak. 202; Alf. 133).

Srp. katrıga, katurga “kadırğa” (Mik. 85; TMEN 1437; Kak. 202).

Yun. katérgon “kadırğa” (Mik. 85).

kadife 1. Yüzeri

Verinti Sözlüğümüz: Sal

sal (I) Birçok kalın direk yan yana bağlanarak yapılan, düz ve korkuluksuz deniz veya ırmak taşıtı (TS).

Far. sal “sal, sandal”; salçī “salcı” (TMEN 1218, 1260; Erş. 162, 170).

Ar. sāl, şāl “sal, kayık türü araç” (Muh. 191; ŞY 228).

Erm. sal “sal, kayık” (Aç. 303).

Rus. salí, sal “sal, kayık”; salázki “küçük kızak” (Fas. III, 551; Şip. 273; TMEN 1218; RTS).

Mac. szál “sal, kayık” (Gom. 269; TMEN 1218; MTESz. III, 656; Lig. 117).

Rom. sal “sal, kayık” (DP).

Bul. sal “sal”; salcíya “salcı, kayıkçı” (Mik. 48; TMEN 1218; Gran. 57, 92; Gab. 710, 711; Alf. 223).

Srp. sála “sal; sedye” (Škal. 544).

Mak. sal “sal” (Nas. 196, 229).

Yun. sáli “sal” (Kuk. 86).

Verinti Sözlüğümüz: İskele

iskele 1. Deniz taşıtlarının yanaştığı, çoğu tahta ve betondan yapılmış, denize doğru uzanan yer. 2. Kıyıya yanaşan deniz aracına doğru uzatılan eğreti küçük köprü veya gemiye çıkmayı sağlayan merdiven. 3. Vapur uğrağı olan şehir veya kasaba. 4. İçerlerde bulunan bir yerin kendine en yakın olan deniz taşıtı uğrağı veya demir yolu durağı. 5. Yapıların dışında sıvama, boyama veya onarım için keresteden kat kat kurulan, çalışma sırasında üstüne çıkılan çatki. 6. Geminin solu. 7. Işık yerleştirme ve ışıkçının dolaşabilmesi için stüdyolarda tavana yakın yerde duvarı çepeçevre saran çıkıntı (TS).

Ar. iskala, sikalla “iskele”; iskalât, sikallât, sikâlîl “iskeleler”; sikallaçî, sakâlcî “iskeleci, gemiden yük çıkararı” (Muh. 187; Kun. 25; Prok. 44; ŞY 67).

Erm. iskele “iskele” (Aç. 146).

Mac. iszkile, eszkele “iskele” (Kak. 197).

Rom. schéle, şchele, eschele “iskele” (Şay. II, 317; Kak. 197).

Bul. skélya, skéle “iskele” (Kak. 197; Gab. 743; Alf. 233).

Srp. skéle, skéle “iskele, liman; inşaat iskelesi”; skēledžija “gemici” (Kak. 197; Škal. 567).

Arn. skéle, sqele “iskele” (Kak. 197; Bor. 119).

Mak. skele “iskele” (Nas. 20, 38, 206).

Yun. shéle “iskele, liman” (Kak. 197).

Verinti Sözlüğümüz: Rıhtım

rıhtım Bir akarsu veya deniz kıyısında doldurularak yapılmış, gemilerin indirme bindirme veya yükleme boşaltma yapabileceği yer (TS).

Erm. írîhtím “iskele, peron, rıhtım” (Aç. 112).

Yun. rihtími “rıhtım, liman” (Kuk. 84).

Verinti Sözlüğümüz: Liman

liman Gemilerin barınarak yük alıp boşaltmalarına, yolcu indirip bindirmelerine uygun kuruluşları olan doğal veya yapay sığınak (TS).

Ar. līmān, lumān “liman” (Kun. 241; ŞY 324).

Erm. iliman “liman, sığınak” (Aç. 141).

Verinti Sözlüğümüz: Liman

Rus. limán “liman, körfez, çayağzı” (Fas. II, 497; Şip. 222; Dev. 84).

Mac. limány “liman” (MTESz. II, 771; GK).

Rom. liman “liman; sığınak” (Lok. 10, 1321; Rol. 151).

Bul. limán, ilimán “çay ağzı, dere ağzı; liman, körfez; sığınak” (Lok. 1321; Gab. 447; Alf. 102, 172).

Srp. líman “liman, körfez” (Škal. 435).

Arn. liman, limá “liman, körfez” (Mey. 246; Bor. 85).

Mak. liman “liman” (Nas. 37, 58).

Yun. limáni “liman” (Alp. 11).

Verinti Sözlüğü: Tersane

tersane Gemi yapılan yer, gemilik, tezgâh (TS).

Ar. tarsāna “tersane, denizcilik iş yeri” (Muh. 193; Kuk. 60; ŞY 153; Prok. 71; Ayt. 130).

Erm. tersane “tersane” (Aç. 128).

Mac. tarzina, terszena, tercena, tercháne “tersane” (Kak. 394).

Rom. darsenă, arsanal, arsana “tersane, gemi yapım yeri” (Şay. II, 121; Lok. 495; ML 2474; Kak. 393).

Bul. tersaná, tersene, tershana, tersana “gemi yapım yeri, dok, tersane” (Mik. 73; Mey. 428; Kak. 394; Gab. 794; Alf. 249).

Srp. tersâne “tersane” (Kak. 394).

Arn. tersana, tersané “tersane” (Mik. 73; Mey. 428; Kak. 394; Bor. 131).

Mak. tersane “tersine” (Nas. 109, 121).

Yun. tarsanás, tarsanádes “tersane” (Alp. 22; Kuk. 97; Kak. 394; Geor. 71; Ahl. 84; Gia. 159).

Verinti Sözlüğü: Su

su 1. Hidrojenle oksijenden oluşan, oda sıcaklığında sıvı durumunda bulunan, renksiz, kokusuz, tatsız madde, ab. 2. Bu sıvıdan oluşan kitle, deniz, akarsu. 3. Meyve, sebze gibi şeylerin sıkılmasıyla elde edilen sıvı. 4. Bazı kokulu yaprak veya çiçekler imbikten çekilerek elde edilen kokulu sıvı. 5. Yemeğin sulu bölümü. 6. Yıkamak sözü ile bir su yıkamak, iki su yıkamak biçiminde kullanılarak “kez” anlamına gelir. 7. Demir araçları ateşte kızdırdıktan sonra, suya daldırılarak sağlanılan sertlik (TS). *krş.* yuvun-, yun-, suvar-, çim-, çubuk, usun, çimgen vb.

Çin. sū “su” (HWC 326; Alim.).

Far. su “su”; suçi “saki”; usun “su; ır-mak” (TMEN 47, 1278, 1280).

Rus. suga “su, suya” (TMEN 1278).

Verinti Sözlüğü: Su

Bul. su-parasí su için ödenen para”;
suiçmés “içkici, ayyaş” (Gran. 153; Alf.
235, 236).

Arn. sukçi “sucu” (Mey. 395; Bor. 120).

Mak. suligen “su leğeni” (Nas. 55).

Yun. súgiulo “ark, su yolu” (Kuk. 92).

SONUÇ

Türk Dünyası Denizleri ve Okyanuslara Çıkış Vizyonu

- Türkiye Akdeniz ve Karadeniz'e kendi sınırları coğrafyası üzerinden çıkabilirken Hazar denizine çıkış ise **Gürcistan, Azerbaycan, İran** üzerinden olmaktadır. Basra Körfezi'ne çıkış ise **Türkiye, Irak** üzerinden ve **İran coğrafyası** üzerinden Basra Körfezi kıyılarına ulaşılabilir. Hind Okyanusu'na ve Pasifik Okyanusu'nda çıkış ise **Mısır** üzerinden Kızıldeniz yoluyla gerçekleşmektedir, tabii ki yine ayrıca Basra Körfezi üzerinden de okyanuslara çıkış mümkündür.
- Bu yazdıklarımız tablonun Türkiye ile ilgili olan çıkış yollarına işaret etmektedir. Türkistan ülkelerinin çıkışına baktığımız zaman ise Hazar denizine **Kazakistan, Azerbaycan** ve **Türkmenistan**'ın kendi kıyıları vardır, fakat **Özbekistan**, Hazar denizine **Türkmenistan** üzerinden, **Kırgızistan** ise yine **Kazakistan** üzerinden çıkış sağlayabilecektir. Karadeniz'e çıkışlar konusunda ise Türkistan ülkelerinin yine Hazar'a çıkıldıktan sonra Karadeniz limanları üzerinden **Rusya'ya** çıkışı mümkündür.

Türk Dünyası Denizleri ve Okyanuslara Çıkış Vizyonu

- Türkistan ülkelerinin Akdeniz'e çıkışı ise **Türkiye** üzerinden Akdeniz limanları kanalıyla olacaktır. Basra Körfezi'ne çıkışlar ise **Türkmenistan** ve **İran** üzerinden mümkündür. Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusuna çıkışları ise güneylerindeki **Pakistan** güzergahı veya **Afganistan** üzerinden ya da **Hindistan** üzerinden mümkün olabilecektir.
- Görüldüğü gibi Türkistan ülkeleri güney veya batılarından deniz veya okyanuslar üzerinden çıkış yapabilecekken **Türkiye** ise Hazar Denzine doğudan, okyanuslara ise güneyden çıkış yapabilmektedir.
- Bu tablo içerisinde Türkiye açısından en avantajlı deniz Akdeniz üzerinden çıkış yolu iken Türkistan ülkeleri zahmetli yolculuklara girişmek durumundadırlar. Hazar'ın bir iç deniz olduğu gerçeği burada apaçık ortadadır. Hazar denizi üzerinden Karadeniz'e doğru kanal yapımı söz konusu idi fakat gerçekleşme durumu bilinmemektedir.
- Ayrıca, Hazar'ın bir kıyısından diğer kıyısına geçiş de feribotla 13 saati aşkın süre almaktadır, Hazar'ın da yeraltı tüneli ile geçilmesi durumunda bir saatlik bir sürede karşı kıyıya ulaşmak mümkün olacaktır.

Türk Dünyasını Açık Denizlerle Buluşturmak, Yüksel Hoş

- **Türkistan ülkelerinin deniz kuvvetlerine sahip olmasına** yönelik bir projeksiyon için Karadeniz değil, Akdeniz'de ve **Pakistan'ın Gwadar Limanı ile Somali'nin Modagişu limanları** uygundur. Bu, görünürde bir ortak denizcilik irtibat ve harekât merkezi gibi olsa da zamanla Orta Asya ülkelerini burada bir deniz gücü oluşturmaya itebilir. **Gwadar**, Pakistan'ın güneyinde bulunan ve Çin'in "Kuşak yol" projesinin denize çıktığı çekiç başı şekilli bir yarımadadır. Kapıdağ Yarımadası'nın baş aşağı çevrilmiş halini düşünün aynı buna benzer işte. Burası bir derin deniz limanıdır ve en ağır gemiler yaklaşabilmektedir. Bunun batısında ise **İran'ın Chabahar limanı** vardır ki burası da İran-Afganistan denizcilik işletmeleri için kullanılmaktadır. Pakistan ve Hindistan, teknik olarak savaş halinde oldukları için bu limanların ikisinin de kullanılması faydalıdır. Zira Hindistan ile yapılacak bir ticarete **Gwadar limanı** yerine **Chabahar limanı** tercih edilebilir.
- Tüm bu limanlarda sadece Pakistan'da Türk dünyasının savaş gemilerinin barınması olasıdır ki bu da, meselenin ikinci ayağıdır. Şu anda Türk dünyasının gemilerini istediği gibi yüzdüren ama Okyanuslara çıkmak için çevre ülkelerin sularından geçmek zorunda kalan ülkesi olmamızın getirdiği yükü de azaltacaktır bu şüphesiz...Basra Körfezi'ni kapayan Hürmüz Boğazı ve Kızıldeniz'i kapayan Babülmendep boğazının **Somali-Gwadar çizgisinde bir Türk dünyası güvenlik çıkarı hattı** üzerinde düşünülmesi gerekmekte. Burada anlattığım her şey uzun planlamalar ve çok değişken dengelerin üzerine kuruludur ve hayatidir. Bunları okurken tüm bu fikirlerin, Türkiye'nin çıkarını ve geleceğe yönelik sıçramasını sağlayacak en büyük proje olduğunu biliniz.
- **Zira Türkleri boğazlara hapsedemeyen stratejistlerin Yunanistan kartını kullanarak Ege'ye hapsetmek istemesine karşın kumpası daha dışarıdan açık denizlere ve okyanus açığında körfez girişlerine konuşlandıracak şekilde kurmak, olası bir "kapatma" ve "sıkıştırma" eylemine karşın en uygun alternatif olacaktır.**
- Bu şekilde **Türkiye ve Pakistan** arasında da (Hazar hariç) kesintisiz bir demiryolu hattı ile Hint Okyanusuna çıkış sağlanmış olacaktır ki arada zikretmediğimiz **Afganistan'ın Kuzeydoğu ucunun**, bölgedeki **Türk ve Tacik toplulukların** kullanılması ile kendi topraklarındaki bir güvenli geçişi sağlayacak "özgür bölgeyi" temin etmeleri zor değildir.
- **Bu çıkış, hat üzerindeki tüm ülkelere stratejik bir serbesti kazandırmakla kalmayacak onları bir denizci ülke haline getirecektir. Aynı zamanda dünya denizleri üzerinde yeni bir denizci aktör de meydana getirecek ve bunun pivot (oyun kurucu) ülkesi de Türkiye olacaktır.**

Mogadişu(Somali)-Gwadar (Pakistan) Limanları üzerinden "**Türk Ülkeleri Donanması**"; Yüksel Hoş

Chabahar (İran), Gwadar (Pakistan) Kandla (Hindistan), Mumbai (Hindistan) Limanları

Türk Dünyasını Açık Denizlerle Buluşturmak

- Hint Okyanusu'nun iki önemli kısmını da dış eksenden (**Mogadişu-Gwadar**) çizgisinden stratejik olarak tutacak bir "**askeri konuşlanma**" dünyada hesaba katılması gereken bir diğer gücü "**Türk Ülkeleri Donanmasını**" ortaya çıkaracaktır. Buna **Gürcistan**'ın da dâhil edilerek bu hattın ayrılmaz bir parçası olarak kendini görmesi ve bu serbest denizcilik imkânına dâhil edilmesi elzemdir. Zira **Gürcistan**, Türk Ülkelerini en yapıcı ve sorunsuz siyaseti ile birleştiren doğal bir köprüdür. **Denize çıkışı olmayan Kıyıgörmez (Landlocked) bir coğrafyadaki ülkelerin denizlerde güç oluşturacak halde varlık göstermesi için onları bunun çıkarına ikna etmek ve denizcilik geliri sağlamaları ve serbest deniz ticaretinde bulunmaları ana maksat olmalıdır.**
- Bu şekilde çevre ülkelerin kotaları ve kesintilerine tabi olmadan **serbest deniz ticareti** yapabilecekleri gibi, Akdeniz ve Hint Okyanusu gibi Okyanus sularında Türkiye'nin elini ve stratejik giderlerini (uzun vadede) hafifletecek bir yapılanma da buradaki yazıda ayrıca öngörülmekte olan bir avantajdır. Türkiye, bu konuda kıyılarında 4 Orta Asya ülkesi ve Azerbaycan'a öncelikle demiryolu hattına kolaylıkla bağlanabilecek mesafedeki **Artvin Kemalpaşa'da bir serbest bölge** temin edebilir. Bu ne dikkat çeken, ne kötü amaçlı yorumlanabilecek bir öneridir.
- Herhangi bir askeri güç ya da donanma gücü zikredilmeksizin **Türk ülkelerinin denizciliğe özendirilmesi, denizcileştirilmesi** için Türk Karasularının onların hizmetine sunulması, hem Türkiye'nin doğusu için önemlidir hem de bu hattın üzerindeki ülkeler ve **Türkiye'nin okyanuslara erişimi** için bir gerekliliktir. Bu projenin oluşturacağı katma değer, hem ekonomik hareketlilik hem de para ve mal çevrimi ve sermayenin yörüngesini de bu coğrafyada daha farklı ve Türk Ülkelerinin lehine bir eksene oturtacaktır.

Sonuç

- Sonuç olarak, akarsu, göl ve deniz kıyılarında yayılarak buralarda yerleşim yerleri kuran Türk toplulukları bu sularda **ulaşım ve taşımacılık amaçlı gemicilik** yapmışlardır.
- **Türklerin Aral Gölü, Balkaş Gölü, Isık Göl ve bir iç deniz olan Hazar Denizinde gemi yüzdürdükleri görülmektedir.**
- Dolayısıyla buralarda Türk tarihinin ilk anlarından itibaren güçlü bir denizcilik kültürünün oluşmasını gayet tabii karşılamak gerekmektedir. Bu gemilerin **nehir gemileri** olduğu, bu yüzden de fazla büyük olmadıkları, **yelken ve kürek yardımıyla hareket ettikleri** anlaşılmaktadır.
- **Bu küçük gemiler sonraki dönemlerde imparatorluk haline geldiklerinde bile unutulmadılar. Osmanlı ordusunun en kudretli olduğu XVI. yüzyılda bile Çektiri denilen bu gemiler Türk donanmasının vurucu gücü olmaya devam ettiler.**

TÜRK&TURAN KADER COĞRAFYASI

Denizlerimiz&Nehirlerimiz

(3 Kıta&7 İklim Medeniyeti)

DENİZLERİMİZ (3)

- Karadeniz
- Akdeniz
- Hazar Denizi

NEHİRLERİMİZ (12)

Asya

- Yenisey (Yazıtlar)
- Orhun (Yazıtlar)
- Sarı Irmak
- Ceyhun (Maveraünnehir)
- Seyhun (Maveraünnehir)

Avrupa

- Tuna
- İdil

Küçük Asya

- Kızılırmak
- Büyük Menderes
- Fırat (Mezopotamya)
- Dicle (Mezopotamya)

Afrika

- Nil

Aslolan Uygulamadır.

Hilmi Ziya Ülken

Modern tefekkür herşeyden evvel amelîdir. Gayesi, en geniş mânâsıyla dünyevî *action*'dur. Ahlâk, siyaset ve teknik onun bilavasıta hedefini teşkil eder. Gerek ilim, gerek felsefe olmak itibariyle o bunlara temel hazırlar. O suretle ki artık tefekkür alelâde bir kafa oyunu, bir "muakale" olmaktan çıkmıştır. İçtimaî *action*'un istinat noktası vazifesini görmeye başlamıştır: Teknik ilme istinat eder; ilim usûle dayanır; usûl kuvvetini felsefedcn alır. Diğer cihetten de ahlak ve siyaset de yine ilme (içtimafyat, iktisat, hukuk), o da usûl ve felsefeye istinat eder. Görülüyor ki tefekkür artık ne ilk zamanda olduğu gibi bir "muakale" sanatı, ne de orta zamanda (yani ümmet devrinde) olduğu gibi *mystique* dünya görüşünün akılla telifi için yapılan bir cehttir. Tefekkür burada hayat için, cemiyet için, *action* içindir.

18

Türk Tefekkürü Tarihi

Bu sebepten o, birinci safhada dinî tefekkür ile mücadele ederek başlar. İkinci safhada kendi prensiplerini ve usûlünü araştırmaya koyulur.

Nitekim modern Türk tefekkürü de Tanzimat'tan beri bu iki safhadan geçmiştir: O evvela, medrese ve tekke ile karşılaşmış, onunla mücadele etmiş, uzlaşmaya çalışmış, nihayet ona galebe çalarak başlı başına varlık olmaya başlamıştır. Modern Türk tefekkürünün en tam ve inkişafli safhası budur. Türk tefekkürü ikinci safhaya çok yakın zamanda girmiştir. Usûl ve prensipler üzerinde düşünerek orijinal bir tefekkür olabilmek için lazım gelen çıraklık safhasından geçmemiştir. Bu sebepten Türk tefekkürünün bugün içinde bulunduğu devre, modern tefekkürde yaratıcı olabilmek için geçilmesi zarûrî olan "çıraklık" devresidir.

Uygulayan, icra eden karar veren her zaman kuvvetlidir.

ATATÜRK

- Dünyada tarih gerçeği, varlık gerçeği olarak söylüyorum, bilim gerçeği olarak söylüyorum; **uygulayan, icra eden karar veren her zaman kuvvetlidir.** 1.12.1921. Bakanlar Kurulu Yasa Önerisi Üzerine. TBMM'inde. Seyfettin Turhan. Atatürk'te Konular Ansiklopedisi. ss. 67
- Herhangi bir zorluk önünde kaldığım zaman benim yaptığım iş şudur: Durumu iyice belirlemek, sonra bu durum karşısında alınacak önlemlerin ne olduğuna karar vermek. Bu kararı bir kere verdikten sonra artık acaba yapayım mı, yapmayayım mı, diye kararsızlık göstermemek, **duraksamadan kararı uygulamak ve başaracağıma inanarak uygulamak!** (Asım Us: Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım (Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikleri); İstanbul 1964. s:109)

Sonuç: Aksiyonlar

- A T A T Ü R K: VİZYON&MİSYON
- OKYANUSLAR VİZYONU
- KISRAK BAŞI BEŞ DENİZ
- UZAK&ORTA ASYA
- TÜRK&TURAN
- ZİHNİYET&KAVRAMLAR

Sonuç: Aksiyonlar

A T A T Ü R K: VİZYON&MİSYON

- Atatürk Tarih Tezi'ni canlandırmak, işlevselleştirmek
- Ata'mızın "Hattı değil ama Sathı müdafaa" stratejisi (1921) bir devrimdir. Aslı olan sathıdır.
- Atatürk'ün 1915'deki Mavi Vatan Vizyonu gereği olarak Asya'da kıyılarında Türklerin hayat sürdürdüğü denizler, göller, nehirler; su kaynakları da Mavi Vatan sathımızdır.

OKYANUSLAR VİZYONU

- Okyanuslara (Atlantik. Arktik. Pasifik. Hind) Çıkış Vizyonu
- Türkistan ülkelerini Türkiye üzerinden Beş Deniz'e ve Okyanuslara Çıkartmak. Beş Deniz Dört Okyanus

Sonuç: Aksiyonlar

KISRAK BAŞI BEŞ DENİZ

- Hazar Denizi ve Karadeniz Lojistiği
- Karadeniz Limanları ve Orta Koridor İpek Yolu bağlantıları
- Basra Körfezi ile sınırımıza kadar ulaşan Kalkınma Yolu bağlantısı
- Hazar Denizinin altından tünel projesi
- İğdır-Zengezur Koridoru-Bakü- Türkistan ulaşım koridoru
- Ana gemilerin uğrak yeri kapasitesine sahip Adalar Denizi, Akdeniz aktarma limanlarımızın altyapılarının projelendirilmesi.

<https://www.worldshipping.org/top-50-ports>

Sonuç: Aksiyonlar

UZAK&ORTA ASYA

- Asya denizciliği ve limanları ile işbirliği
- Asya kıtasındaki denizcilik geçmişimiz hakkında doktora tezleri hazırlatılması, bilimsel toplantılar yapılarak Türkistan ülkelerinden, Rusya, Çin, Japonya, Kore ve Hindistan'dan akademisyen ve uzmanların da toplantılara katılmalarının sağlanması.

TÜRK&TURAN

- Avrasya civarındaki Okyanuslar kuşullarındaki Turan halkları-Turan Coğrafyası
- Türk&Turan Açılımı
- Türkiye&Türkistan Coğrafi ve Jeopolitik Bütünlüğü
- Arktik Okyanusu ve Turan Coğrafyası
- Coğrafya Bilincini oluşturmak için Türkçe konuşulan Türkiye dışındaki coğrafyalar ile hemhal olmak.
- BRICS perspektifi (3 kıta)

ZİHNİYET&KAVRAMLAR

- Düşünce Gücü&Zihinsel Enerji ve Açıklık
- Zihniyet Değişimi
- Denizlerden ve Sulardan ilham alan inovasyonları geliştirmek
- Türk Denizciliğine ilişkin yeni kavramları geliştirmek

KAYNAKLAR

İlave Kaynaklar

Prof. Dr. İlber Ortaylı "Çaka Bey'den Günümüze Türk Denizciliği" başlıklı söyleşi

<https://www.7deniz.net/video/prof-dr-ilber-ortayli-caka-beyden-gunumuze-turk-denizciligi-baslikli-soylesi>

ESKİ TÜRKLERDE SU VE SU ULAŞIMI Hatice PALAZ ERDEMİR

<https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=2271>

Su kültü <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1236386>

Ögel türk mitolojisi https://www.kavak.org.tr/upload/files/10-TÜRK%20MİTOLOJİSİ-bahaetdin_ogel.pdf

32. Bölüm türk mitolojisinde deniz ve okyanus bahaeddin ögel

https://akademiye.org/tr/wp-content/uploads/2021/04/Turk_Mitolojisi_2_cilt.pdf

Türkler ve Denizcilik 1/3

<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2014/04/turkler-ve-denizcilik-13.html>

Türkler ve Denizcilik 2/3, 3/3 <https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/search?q=de>

Göktürklerde Denizcilik

https://www.google.com/search?q=g%C3%B6kt%C3%BCrklerde+denizcilik&oo g%C3%B6kt%C3%BCrklerde+denizcilik&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBgg

[AEEUYOTIHCAEQIRigATIHCAIQIRigAdIBCDczODFqMGo3qAllsAIB&sourceid chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=g%C3%B6kt%C3%BCrklerde+denizcilik&oo g%C3%B6kt%C3%BCrklerde+denizcilik&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBgg AEEUYOTIHCAEQIRigATIHCAIQIRigAdIBCDczODFqMGo3qAllsAIB&sourceid chrome&ie=UTF-8)

İlave Kaynaklar

ESKİ TÜRKLERDE SU VE SU ULAŞIMI Hatice PALAZ ERDEMİR*

<https://turkishstudies.net/DergiTamDetay.aspx?ID=2271>

<https://bayar.academia.edu/HaticePALAZERDEM%C4%B0R>

<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2016/03/sea-people-etruscans-egypt-scythians.html>

<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2015/06/bu-vatan-hep-bizimdianlayana.html>

Günay Karaağaç

<https://www.ardahan.edu.tr/dosyalar/icerik/bildiri/Prof.%20Dr.%20Günay%20Karaağaç%20Anısına%20Etimoloji%20Çalıştayı%20Bildiriler.pdf>

Verintiler sözlüğü gemi kayak deniz talay okyanus sal tersane arsenal

<https://www.tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2021/10/Osman-Fikri-Sertkaya--ÇEŞİTLİ-KELİME-ETİMOLOJİLERİ-ÜZERİNE--4-1.pdf>

Birikmiş Su

<https://azerbaycandili.az/Synopsis/Download/1125/KAZIMOV%20CAHİD%20İSMAYIL.pdf>

CAHİD KAZIMOV,AMEA, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun aspirantı

MAHMUD KAŞĞARLININ LÜĞƏTİNDƏ HİDRONİMLƏR

https://www.ismayiloglu.com/3_4.php

Denizcilik Tarihi Tezleri

- 688386 KORAY ALPER 2021 **Anadolu kıyı şeridi Neolitik dönem yerleşimleri denizcilik faaliyetleri ve deneysel arkeolojide ilkel bir deniz aracı üretimi ve seyahat çalışması** Doktora Arkeoloji =
- 853043 ÖZGÜN ÖZ 2024 **Demir Çağda Batı Anadolu'da denizcilik ve ticaret** Cilt I Doktora Arkeoloji
- 158534 NİHAL ŞAHİN UTKU 2005 **Kızıldeniz'de denizcilik, ticaret ve yerleşim (VII.-XI. yüzyıllar)** Doktora Tarih
- ZEYNEP SENCAN ALTINOLUK 2005 **Sikkelerin ışığında Küçük Asya'da ırmak tanrıları** Doktora Arkeoloji
- 206765 GÜZİDE SEZGİN 2007 **İnönü dönemi (1938-1950) Türk denizciliği Turkish marine of İnönü administration (1938-1950)** Yüksek Lisans Denizcilik = Marine ; Tarih = History ; Türk İnkılap Tarihi
- 96036 MERT PELİNDAĞ 2000 **Ortaçağ Türk denizciliği ve Ege-Akdeniz adalarının fethi** Yüksek Lisans Tarih
- 30495 İSMET AKÇOCUK 1994 2. **Abdülhamid Han dönemi Türk denizciliği** Yüksek Lisans Tarih = History
- 525 MUSTAFA OFLAZ 1985 **Anadolu Selçukluları ve beylikler dönemi Türk denizciliği**

ŒiIRLER

şir ile
başlamıştık..

Tekrar şirler ile
bitirelim.

Türkistan'dan eski bir Gemi Dörtlüğü

Gemi (kimi) ile ilgili olarak yazılmış bir dördlükte şöyle deniliyor:

*Kimi içre oldurup
Gemi içerisinde oturup,*

*Ila suın keçtimiz
Ila suyunu geçtik.*

*Uygur taba başlanıp
Uygurlardan yana yöneldik.*

*Mınglak elin atçımız
Mınglak elini açtık*

***Ruhumuz;
Dokuz Sekiz
İlk hedefimizdi
Mavi gökler
Lacivert deniz; Akdeniz!***

***Deryalar, Kaptanlara,
Kızıl Sakallara
Zaferler Barbaros'lara
Denizler göllere
Talaylar Levend'lere
Arşipel'e,
Adalar Denizi'ne***

19-05-2019
Levent Ağaoğlu
Ata Köy

NEHİR YOLLARI TÜRK BOYLARI

<https://www.youtube.com/watch?v=eq3M2dTWNvI>

<https://www.booksonturkey.com/>

Atatürk, Oğuz Oğulları Şiiri

Asya'nın ortasında Oğuz oğulları
Avrupa'nın Alplerinde Oğuz torunları
Doğudan çıkan biz, batıda yine biz

Nerede olsa, ne olsa kendimizi biliriz.
Hep insanlar kendilerini bilseler,
Bilinir o zaman ki hep biziz.

**Türk sadece bir milletin adı değil,
Türk bütün adamların birliğidir.**

Ey birbirine dış bileyen yığınlar,
Ey yığın yığın insan gafletleri
Yırtılmış gözlerdeki gafletten perde,
Dünya o zaman görecek hakikat nerede?

S o n s ö z

Türk'ün gönlü derin suların denizler göllerin nehirlerin pınar çağlayanların dibindedir ki nehirler dereeler göller hasılı kutsal sular denizlere kavuştuğunda incilerini döker, okyanuslara yol alırlar.

Türkün gönlü derindir, dipsiz denizler misalidir.